

II. ERANSKINA, ABENDUAREN 22KO 236/2015 DEKRETUARENA

OINARRIZKO HEZKUNTZARAKO CURRICULUMA

AURKIBIDEA

SARRERA

LEHEN ZATIA: OINARRIZKO HEZKUNTZARAKO CURRICULUMAREN IKUSPEGI OROKORRA

1.– OINARRIZKO HEZKUNTZAKO IKASLEEN IRTEERA-PROFIL OROKORRA

1.1.– Oinarrizko konpetentziak: Oinarrizko Hezkuntzarako helburuak

1.1.1.– Oinarrizko zehar-konpetentziak

1.1.2.– Oinarrizko diziplina baitako konpetentziak

1.1.3.– Oinarrizko konpetentziak formulatzeko proposamen desberdinen arteko erkaketa

1.2.– Oinarrizko zehar-konpetentziak

1.2.1.– Hitzezko eta hitzik gabeko komunikaziorako eta komunikazio digitalerako konpetentzia

1.2.1.1.– Konpetentziaren definizioa eta ezaugarriak

1.2.1.2.– Konpetentziaren osagaiak

1.2.2.– Ikasten eta pentsatzen ikasteko konpetentzia

1.2.2.1.– Konpetentziaren definizioa eta ezaugarriak

1.2.2.2.– Konpetentziaren osagaiak

1.2.3.– Elkarbizitzarako konpetentzia

1.2.3.1.– Konpetentziaren definizioa eta ezaugarriak

1.2.3.2.– Konpetentziaren osagaiak

1.2.4.– Ekimen eta espiritu ekintzailerako konpetentzia

1.2.4.1.– Konpetentziaren definizioa eta ezaugarriak

1.2.4.2.– Konpetentziaren osagaiak

1.2.5.– Norbera izaten ikasteko konpetentzia

1.2.5.1.– Konpetentziaren definizioa eta ezaugarriak

1.2.5.2.– Konpetentziaren osagaiak

1.3.– Oinarrizko diziplina baitako konpetentziak

1.3.1.– Hizkuntza- eta literatura-komunikaziorako konpetentziak:

1.3.1.1.– Definizioa eta osagaiak

- 1.3.1.2.– Konpetentziaren ezaugarriak eta barne hartzen dituen arloak/ikasgaiak
- 1.3.1.3.– Arlo/ikasgaien ikuspegia
- 1.3.1.4.– Integrazio-egoerak
- 1.3.1.5.– Hizkuntza-arloek eta -ikasgaiak ematen duten laguntza oinarrizko konpetentziak lortzeko
- 1.3.2.– Matematikarako konpetentzia
 - 1.3.2.1.– Definizioa eta osagaiak
 - 1.3.2.2.– Konpetentziaren ezaugarriak eta barne hartzen duen arloa/ikasgaia
 - 1.3.2.3.– Arlo/ikasgaiaren ikuspegia
 - 1.3.2.4.– Integrazio-egoerak
 - 1.3.2.5.– Matematikaren arloak eta ikasgaiak ematen duten laguntza oinarrizko konpetentziak lortzeko
- 1.3.3.– Zientziarako konpetentzia
 - 1.3.3.1.– Definizioa eta osagaiak
 - 1.3.3.2.– Konpetentziaren ezaugarriak eta barne hartzen dituen arloak/ikasgaiak
 - 1.3.3.3.– Arlo/ikasgaien ikuspegia
 - 1.3.3.4.– Integrazio-egoerak
 - 1.3.3.5.– Zientziako arloek eta ikasgaiak ematen duten laguntza oinarrizko konpetentziak lortzeko
- 1.3.4.– Teknologiarako konpetentzia
 - 1.3.4.1.– Definizioa eta osagaiak
 - 1.3.4.2.– Konpetentziaren ezaugarriak eta barne hartzen duen arloa/ikasgaia
 - 1.3.4.3.– Arlo/ikasgaiaren ikuspegia
 - 1.3.4.4.– Integrazio-egoerak
 - 1.3.4.5.– Teknologiaren ikasgaiak ematen duen laguntza oinarrizko konpetentziak lortzeko
- 1.3.5.– Konpetentzia sozial eta zibikoa
 - 1.3.5.1.– Definizioa eta osagaiak
 - 1.3.5.2.– Konpetentziaren ezaugarriak eta barne hartzen dituen arloak/ikasgaiak
 - 1.3.5.3.– Arlo/ikasgaien ikuspegia
 - 1.3.5.4.– Integrazio-egoerak
 - 1.3.5.5.– Arlo eta ikasgai sozial eta zibikoek ematen duten laguntza oinarrizko konpetentziak lortzeko

1.3.6.– Arterako konpetentzia

1.3.6.1.– Definizioa eta osagaiak

1.3.6.2.– Konpetentziaren ezaugarriak eta barne hartzen dituen arloak/ikasgaiak

1.3.6.3.– Arlo/ikasgaien ikuspegia

1.3.6.4.– Arazo-egoerak aukeratzeko irizpideak

1.3.6.5.– Artearen arloek eta ikasgaiak ematen duten laguntza oinarrizko konpetentziak lortzeko

1.3.7.– Konpetentzia motorra

1.3.7.1.– Definizioa eta osagaiak

1.3.7.2.– Konpetentziaren ezaugarriak eta barne hartzen duen arloa/ikasgaia

1.3.7.3.– Arlo/ikasgaiaren ikuspegia

1.3.7.4.– Integrazio-egoerak

1.3.7.5.– Arlo eta ikasgai motorrak ematen duen laguntza oinarrizko konpetentziak lortzeko

2.– METODOLOGIAREN ETA EBALUAZIOAREN IKUSPEGIA

2.1.– Metodologia konpetentzien araberako hezkuntzaren ikuspegitik

2.2.– Ebaluazioa konpetentzien araberako hezkuntzaren ikuspegitik

BIGARREN ZATIA: LEHEN HEZKUNTZARAKO CURRICULUMAREN BERARIAZKO IKUSPEGIA

1.– HIZKUNTZA- ETA LITERATURA- KOMUNIKAZIORAKO KONPETENTZIA

1.1.– Euskara eta Literatura eta Gaztelania eta Literatura

1.1.1.– Etapako helburuak

1.1.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

1.1.3.– Ebaluazio-irizpideak

1.2.– Atzerriko Lehen Hizkuntza

1.2.1.– Etapako helburuak

1.2.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

1.2.3.– Ebaluazio-irizpideak

2.– MATEMATIKARAKO KONPETENTZIA

2.1.– Matematika

2.1.1.– Etapako helburuak

2.1.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

2.1.3.– Ebaluazio-irizpideak

3.– ZIENTZIARAKO KONPETENTZIA

3.1.– Naturaren Zientziak

3.1.1.– Etapako helburuak

3.1.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

3.1.3.– Ebaluazio-irizpideak

4.– KONPETENTZIA SOZIAL ETA ZIBIKOA

4.1.– Gizarte Zientziak

4.1.1.– Etapako helburuak

4.1.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

4.1.3.– Ebaluazio-irizpideak

4.2.– Balio Sozial eta Zibikoak

4.2.1.– Etapako helburuak

4.2.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

4.2.3.– Ebaluazio-irizpideak

5.– ARTERAKO KONPETENTZIA

5.1.– Arte Hezkuntza

5.1.1.– Etapako helburuak

5.1.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

5.1.3.– Ebaluazio-irizpideak

6.– KONPETENTZIA MOTORRA

6.1.– Gorputz Hezkuntza

6.1.1.– Etapako helburuak

6.1.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

6.1.3.– Ebaluazio-irizpideak

HIRUGARREN ZATIA: DERRIGORREZKO BIGARREN HEZKUNTZARAKO CURRICULUMAREN BERARIAZKO IKUSPEGIA

1.– HIZKUNTZA- ETA LITERATURA- KOMUNIKAZIORAKO KONPETENTZIA

1.1.– Euskara eta Literatura eta Gaztelania eta Literatura

1.1.1.– Etapako helburuak

1.1.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

1.1.3.– Ebaluazio-irizpideak

1.1.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila

1.1.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila

1.1.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila

1.1.3.4.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila

1.2.– Atzerriko Lehen Hizkuntza

1.2.1.– Etapako helburuak

1.2.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

1.2.3.– Ebaluazio-irizpideak

1.2.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila

1.2.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila

1.2.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila

1.2.3.4.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila

1.3.– Atzerriko Bigarren Hizkuntza

1.3.1.– Etapako helburuak

1.3.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

1.3.3.– DBH 4ko ebaluazio-irizpideak

1.4.– Latina

1.4.1.– Etapako helburuak

1.4.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

1.4.3.– DBH 4ko ebaluazio-irizpideak

2.– MATEMATIKARAKO KONPETENTZIA

2.1.– Matematika

2.1.1.– Etapako helburuak

2.1.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

2.1.3.– Ebaluazio-irizpideak

2.1.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila

2.1.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila

2.1.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila: ikaskuntza akademikoak

2.1.3.4.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila: ikaskuntza aplikatuak

2.1.3.5.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila: ikaskuntza akademikoak

2.1.3.6.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila: ikaskuntza aplikatuak

3.– ZIENTZIARAKO KONPETENTZIA

3.1.– Biologia eta Geologia

3.1.1.– Etapako helburuak

3.1.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

3.1.3.– Ebaluazio-irizpideak

3.1.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila

3.1.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila

3.1.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila

3.2.– Fisika eta Kimika

3.2.1.– Etapako helburuak

3.2.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

3.2.3.– Ebaluazio-irizpideak

3.2.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila

3.2.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila

3.2.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila

3.3.– Kultura Zientifikoa

3.3.1.– Etapako helburuak

3.3.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

3.3.3.– DBH 4ko ebaluazio-irizpideak

3.4.– Lan Jarduerari Aplikatutako Zientziak

3.4.1.– Etapako helburuak

3.4.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

3.4.3.– DBH 4ko ebaluazio-irizpideak

4.– TEKNOLOGIARAKO KONPETENTZIA

4.1.– Teknologia

3.2.1.– Etapako helburuak

3.2.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

3.2.3.– Ebaluazio-irizpideak

3.2.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. mailatik 3. mailara

3.2.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila

4.2.– Informazioaren eta Komunikazioaren Teknologiak

4.2.1.– Etapako helburuak

4.2.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

4.2.3.– DBH 4ko ebaluazio-irizpideak

5.– KONPETENTZIA SOZIAL ETA ZIBIKOA

5.1.– Geografia eta Historia

5.1.1.– Etapako helburuak

5.1.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

5.1.3.– Ebaluazio-irizpideak

5.1.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila

5.1.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila

5.1.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila

5.1.3.4.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila

5.2.– Balio etikoak

5.2.1.– Etapako helburuak

5.2.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

5.2.3.– Ebaluazio-irizpideak

5.2.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila

5.2.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila

5.2.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila

5.2.3.4.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila

5.3.– Ekonomia

5.3.1.– Etapako helburuak

5.3.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

5.3.3.– DBH 4ko ebaluazio-irizpideak

5.4.– Ekintzailtza eta Enpresa Jardueretarako Hastapena

5.4.1.– Etapako helburuak

5.4.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

5.4.3.– DBH 4ko ebaluazio-irizpideak

5.5.– Kultura Klasikoa

5.5.1.– Etapako helburuak

- 5.5.2.– Eduki multzoen ezaugarriak
- 5.5.3.– Ebaluazio-irizpideak
 - 5.5.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. mailatik 3. mailara
 - 5.5.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila
- 5.6.– Filosofia
 - 5.6.1.– Etapako helburuak
 - 5.6.2.– Eduki multzoen ezaugarriak
 - 5.6.3.– DBH 4ko ebaluazio-irizpideak
- 6.– ARTERAKO KONPETENTZIA
 - 6.1.– Plastikako, Ikusizko eta Ikus-entzunezko Hezkuntza
 - 6.1.1.– Etapako helburuak
 - 6.1.2.– Eduki multzoen ezaugarriak
 - 6.1.3.– Ebaluazio-irizpideak
 - 6.1.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila
 - 6.1.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila
 - 6.1.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila
 - 6.2.– Musika
 - 6.2.1.– Etapako helburuak
 - 6.2.2.– Eduki multzoen ezaugarriak
 - 6.2.3.– Ebaluazio-irizpideak
 - 6.2.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila edo 2. maila
 - 6.2.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila
 - 6.2.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila
 - 6.3.– Arte Eszenikoak eta Dantza
 - 6.3.1.– Etapako helburuak
 - 6.3.2.– Eduki multzoen ezaugarriak
 - 6.3.3.– DBH 4ko ebaluazio-irizpideak
- 7.– KONPETENTZIA MOTORRA
 - 7.1.– Gorputz Hezkuntza
 - 7.1.1.– Etapako helburuak
 - 7.1.2.– Eduki multzoen ezaugarriak

7.1.3.– Ebaluazio-irizpideak

7.1.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila

7.1.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila

7.1.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila

7.1.3.4.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila

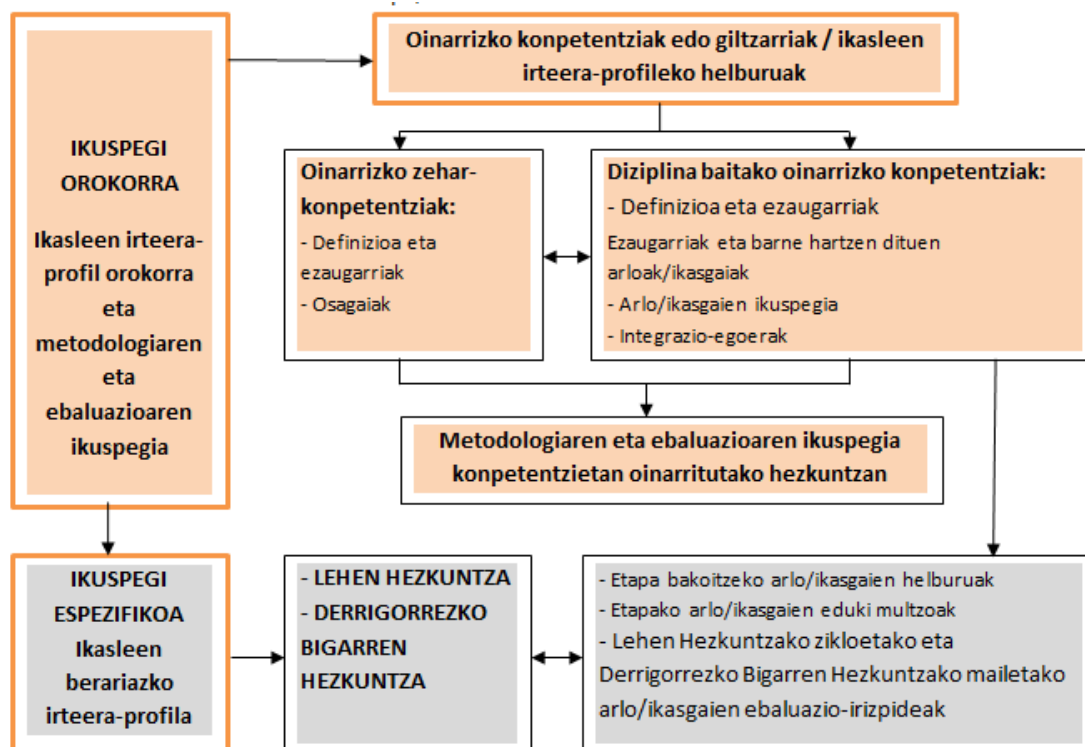
SARRERA

Oinarrizko Hezkuntzarako Dekretuaren II. eranskin honetan, curriculumaren ikuspegi orokorra azaltzen da –planteamendu hori komuna da Oinarrizko Hezkuntza guztirako–, eta, era berean, curriculumak Lehen Hezkuntzarako eta Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzarako egiten dituen berriazko ikuspegiak azaltzen dira.

Curriculumaren ikuspegi orokorra azaltzean, ikasleen irteera-profil orokorra adierazten da, hau da, ikasleek Oinarrizko Hezkuntza amaitzean lortuak izan behar dituzten helburuak zerrendatzen dira, eta metodologia- eta ebaluazio-ildo nagusiak adierazten dira, kompetentzien araberako hezkuntzaren ikuspegitik.

Oinarrizko Hezkuntzaren ikuspegi espezifiko edo berriazkoak bi etapa bereizten ditu, Lehen Hezkuntza eta Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza. Etapa bakoitzari dagozkion helburuak, eduki multzoak eta arlo nahiz ikasgaien ebaluazio-irizpideak azaltzen dira ikuspegi edo planteamendu espezifikoetan, lagungarri baitira oinarrizko zehar-kompetentziak eta diziplina baitako kompetentziak eskuratzeko, eta, horien bidez, ikasleek etapa bakoitza amaitzean izan behar duten irteera-profila erdiesteko. Oinarrizko kompetentzien, edukien eta ebaluazio-irizpideen formulazioa ondo egokitzen da maiatzaren 3ko 2/2006 Lege Organikoko hogeita hamabostgarren xedapen gehigarriarekin.

Curriculumaren egiturazko elementuak erakusten ditu honako eskema honek, komunak diren aldetik Oinarrizko Hezkuntzako etapa, ziklo eta mailetan:

LEHENENGO ZATIA

OINARRIZKO HEZKUNTZARAKO CURRICULUMAREN IKUSPEGI OROKORRA

1.– OINARRIZKO HEZKUNTZAKO IKASLEEN IRTEERA-PROFIL OROKORRA.

Ikasleen irteera-profil orokorrak oro har zehazten du ikasleak zer oinarriko kompetentzia izan behar dituen Derrigorrezko Oinarrizko Hezkuntza amaitzean, bai hezkuntzaren xedeak erdiesteko, bai bizitzako esparru eta egoera guztietan moldatzeko prestakuntza iristeko.

Ikasleen irteerako profil orokorra osatzen duten oinarrizko kompetentzien formulazioa ebaluazioaren ikuspegitik lantzen eta zehazten da irteerako profil espezifikoa; horretarako, Lehen eta Bigarren Hezkuntzako arlo eta ikasgaietan zehazten da profila, arlo eta ikasgaiei dagozkien helburuak eta haien edukiak azaltzen dira, eta, ondoren, ebaluazio-irizpideak eta lorpen-adierazleak zerrendatzen dira.

Ikasleen irteera-profil orokorra azaltzen da atal honetan. Lehenik eta behin, denak batera eta era sintetiko batez adierazten dira oinarrizko kompetentziak, bai zehar-kompetentziak, bai diziplina baitakoak, eta, ondoren, banan-banan azaltzen dira, zehaztasun handiagoz. Kontuan izan behar da ikasleek Oinarrizko Hezkuntza amaitzerako izan behar duten irteera-profil orokorra edo lortuta izan behar dituzten helburuak zehazten dituztela kompetentziek. Lehen Hezkuntzako eta Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako curriculumetako berariazko planteamenduek azaltzen dute irteera-profil espezifikoaren egitura.

1.1.– OINARRIZKO KONPETENTZIAK: OINARRIZKO HEZKUNTZARAKO HELBURUAK.

ELGE erakundeko DeSeCo txostenak (2005) hau adierazten du: «Ezagutzen eta trebetasunen multzo bat baino zerbait gehiago da kompetentzia. Eskakizun konplexuei erantzuteko abilezia darabil, eta baliabide psikosozialak hartzen eta baliatzen ditu, trebetasun eta jarrerekin batera, testuinguru jakinetan».

Europako Erkidegoen Batzordeak 2006an egindako proposamenean, hauek dira kompetentzia giltzarri edo oinarrizkoak: «persona guztiek behar dituztenak garapen eta errealizazio pertsonalerako, hiritar aktibo izateko, gizarteratzeko eta lana lortzeko. Hasierako hezkuntza eta prestakuntza amaitzean, helduarorako prestatzeko behar bezainbeste landuta izan behar dituzte gazteek kompetentzia giltzarriak, eta, aurrerantzean ere, horiek garatu, mantendu eta eguneratu behar dituzte, etengabeko ikaskuntzaren esparruan». Horrez gainera, DeSeCo txostenaren proposamenak (2002) adierazten du hiru baldintza hauek bete behar dituela kompetentzia batek giltzarria edo oinarrizkoa izateko: «balio pertsonal edo sozial handiko emaitzak lortzen lagundu behar du, testuinguru eta esparru anitzetan erabiltzeko modukoa izan behar du, eta eskakizun konplexuak arrakastaz gainditzeko aukera eman behar die hura eskuratzen duten pertsoneri». Bestela esanda, kompetentzia bat giltzarria edo oinarrizkoa izango da, baldin eta baliagarria baldin bada herritar guztientzat, haien sexua, gizarte- eta kultura-egoera eta familia-ingurunea edozein dela ere. Guztiek batera, XXI. mendeko bizitza sozialean parte hartu eta bazterketa-arriskurik ez izateko ikaskuntza ezinbestekoak osatzen dituzte kompetentziek.

Bi erreferentzia nagusi hauek ditu oinarrizko kompetentzien azalpen edo formulazio honek: a) Jacques Delors buru zela Unesco erakundearentzat idatzitako txostena (1996), hezkuntzaren lau zutabe edo oinarri zehazten dituena: ezagutzen ikastea, egiten ikastea, elkarrekin bizitzen ikastea eta izaten ikastea; b) Europako Erkidegoetako Batzordeak kompetentzia giltzarri edo oinarrizkoen gainean egindako gomendioa (2006), LOMCE legeak oinarritzat hartu duena haiek azaltzeko: 1.– Hizkuntza-komunikazioa; Matematikarako kompetentzia eta zientzia eta teknologiarako oinarrizko

konpetentziak; 3.– Konpetentzia digitala; 4.– Ikasten ikastea; 5.– Konpetentzia sozial eta zibikoak; 6.– Ekimena eta espiritu ekintzailea; 7.– Kultura-kontzientzia eta -adierazpenak.

Unesco erakundeak proposatutako hezkuntzaren lau zutabeak zeharkakoak edo komunak dira diziplina-arlo guztietan, eta, oro har, beharrezkoak bizitzako esparru eta egoera guztietan. LOMCE legeak proposatzen dituen oinarrizko konpetentzietako batzuek zehar-izaera dute (konpetentzia digitala, ikasten ikastea, ekimena eta espiritu ekintzailea); beste batzuek nahastuta ageri dituzte zehar-izaera eta diziplina baitako izaera (hizkuntza-komunikazioa eta konpetentzia sozial eta zibikoak); eta beste batzuk, berriz, diziplina bateko edo batzuetako espezifikoak edo berariazkoak dira (matematikarako konpetentzia, zientziarako konpetentzia, teknologiarako konpetentzia, kultura-adierazpena).

Horiek guztiak oinarrizko konpetentziak dira, hau da, bizitzarako beharrezkoak eta ezinbestekoak, baina haiek bereiztea eta erlazionatzea komeni da. Bereizi egin behar dira, oinarrizko zehar-konpetentziak ikasi eta ebaluatzeko aukera bakarra baita haiek diziplina baitako oinarrizko konpetentziak lantzen dituzten arloen berezko edukia ikasteko prozesuan barneratzea. Baina, aldi berean, erlazionatu edo lotu egin behar dira, oinarrizko zehar-konpetentzien bitartekaritza behar baita diziplina baitako oinarrizko konpetentziak eskuratzeko:

- Oinarrizko zehar-konpetentziak edo orokorrak: bizitzako esparru eta egoera guztietan –esparru eta egoera pertsonal, sozial, akademiko eta lanekoetan– arazo-egoerak eraginkortasunez ebazteko behar diren konpetentziak dira, bai diziplina-arlo guztietako egoeretan, bai eguneroko bizitzako egoeretan. Arlo edo ikasgai guztietan orotara egindako lanaren bidez sustatu eta indartu behar dira zehar-konpetentziak, eta bizitzako esparru eta egoera guztietan integratu edo barneratuz eskuratzen eta erabiltzen dira.

- Diziplina baitako/arteko oinarrizko konpetentziak edo konpetentzia espezifikoak: bizitzako esparru eta egoeretan –esparru eta egoera pertsonal, sozial, akademiko eta lanekoetan– arazo-egoerak eraginkortasunez ebazteko behar diren konpetentziak dira, eta, haietan, diziplina-arloen bateko berariazko baliabideak erabiltzen dira. Diziplina baitako konpetentziek diziplina-matrize bat dute oinarri, eta arloen berezko arazo-egoeren bitartez eskuratzen dira; halere, badute transferentzia-gaitasunik eta funtzio anitzekoak dira, diziplina-arlo batekin edo batzuekin lotutako arazo-egoerak konpontzeko balia baitaitezke.

Oinarrizko zehar-konpetentziak, diziplina-arloetan barneratzen diren neurrian, bitartekari edo eragile dira hezkuntza-helburuak lortzeko eta diziplina baitako oinarrizko konpetentziak eskuratzeko. Horrenbestez, Europako Parlamentuak eta Batzordeak (2006) gomendatu eta Espainiako azken bi lege organikoek (2006, 2013) arautu dituzten oinarrizko konpetentziak eskuratzeko eta hezkuntzaren xedeak erdiesteko bidea zabaltzen da.

1.1.1.– Oinarrizko zehar-konpetentziak.

Oinarrizko zehar-konpetentziak hezkuntzaren ardatz edo zutabeen arabera sailkatzea lagungarria da ardatz bakoitzaren berezitasunak zehazteko, baina kontuan izan behar da ardatz horiek moldatu eta elkartu egiten direla ekintzak gauzatzean. Ekintza konpetenteak egiteko, ezinbestekoa da pentsatzen, komunikatzen, elkarrekin bizitzen eta izaten jakitea. Konpetentzia horiek batera eta bereizketarik gabe baliatu behar dira. Ez dago konpetentzien arteko lehentasun edo hierarkiarik. Adibidez, ikasten eta pentsatzen ikasteko konpetentzia ez da gainerakoak baino lehenagokoa, ezta garrantzitsuagoa ere. Guztiak dira ezinbesteko ekintzarako.

1) Hitzezko eta hitzik gabeko komunikaziorako eta komunikazio digitalerako kompetentzia.

Hitzezko eta hitzik gabeko komunikazioa eta komunikazio digitala modu osagarrian erabiltzea da, komunikazio egokiak eta eraginkorrak egiteko egoera pertsonal, sozial eta akademikoetan.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu hitzezko eta hitzik gabeko komunikaziorako eta komunikazio digitalerako kompetentziak:

- a) Hitzezko eta idatzizko komunikazio jariokor, autonomo, sortzaile eta eraginkorrak egitea.
- b) Hitzik gabeko kodeak ulertzea eta jarioz, autonomiaz, sormenez eta eraginkortasunez erabiltzea.
- c) Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak modu sortzaile, kritiko, eraginkor eta seguruan erabiltzea, ikasteko, aisiarako, inklusiorako eta gizartean parte hartzeko.

2) Ikasten eta pentsatzen ikasteko kompetentzia.

Ikasteko eta lan egiteko ohiturak, ikasteko estrategiak eta pentsamendu zorrotza izatea da, ikasitakoa erabili eta beste testuinguru eta egoera batzuetara transferitzea, norberaren ikaskuntza autonomiaz antolatzeko.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu ikasten eta pentsatzen ikasteko kompetentziak:

- a) Informazioa bilatzea, aukeratzea, gordetzea eta berreskuratzea hainbat informazio-iturritatik (informazio-iturri inprimatu, ahozko, ikus-entzunezko, digital eta bestelakoetatik), eta iturri horien egokitasuna ebaluatzea.
- b) Informazioa ulertzea eta buruz ikastea (pentsamendu analitikoa).
- c) Informazioa interpretatzea eta ebaluatzea (pentsamendu kritikoa).
- d) Ideiak sortzea eta hautatzea (pentsamendu sortzailea).
- e) Baliabide kognitiboen erabilera estrategikoa egitea, ikasitakoa baliatuz eta beste egoera batzuetara transferituz.

3) Elkarbizitzarako kompetentzia.

Pertsonen arteko, taldeko eta komunitateko egoeretan elkarrekikotasun-irizpideekin parte hartzea da, gainerako pertsoneri aitortuz nork bere buruari aitortzen dizkion eskubideak eta betebeharrak, eta horrela, ekarpen bat egitea norberaren eta guztion onari.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu elkarbizitzarako kompetentziak:

- a) Norberaren eta besteren nahiak asebate daitezen uztartzea komunikazioetan; hau da, norberaren sentimenduak, pentsamenduak eta nahiak modu asertiboan adieraztea eta, aldi berean, besteren sentimenduak, pentsamenduak eta nahiak adi entzutea eta kontuan hartzea.
- b) Taldean ikastea eta lan egitea, nork bere ardurak onartuz eta helburu komuneke lanetan lan-kidetzan arituz, pertsonen eta iritzien aniztasunak dakarren aberastasuna aitortuta.

c) Norberaren portaerak giza eskubideen oinarrian dauden printzipio etikoak eta elkarbizitzaren oinarri diren gizarte-ohituretatik eratorzen diren arauak betetzea.

d) Gatazkak elkarriketaren eta negoziazioaren bidez konpontzea.

4) Ekimenerako eta espiritu ekintzailerako konpetentzia.

Ekimenez jardutea eta prozesu ekintzailea ausart eta eraginkor kudeatzea da egoera eta tes-tuinguru pertsonal, sozial, akademiko eta lanekoetan, ideiak ekintza bihur daitezzen.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu ekimenerako eta espiritu ekintzailerako konpetentziak:

a) Ideiak edo proiektuak sortzea eta/edo nork bere gain hartzea, proiektuen plangintza egitea eta haien bideragarritasuna aztertzea.

b) Planifikatutako ekintzak gauzatzea eta, beharrezkoa baldin bada, haiek doitzea.

c) Egindako ekintzak ebaluatzea, haien berri ematea eta hobetzeko proposamenak egitea.

5) Norbera izaten ikasteko konpetentzia.

Norberari bizitzako hainbat egoera eta esparrutan sortzen zaizkion sentimenduez eta pentsa-menduez hausnartzea eta norberak egiten dituen ekintzez gogoeta egitea, eta, horien gainean egiten den balorazioari erreparatuta, haiek sendotzea edo doitzea; finean, pertsonaren autorreali-zaziorako bidea egitea bere dimentsio guztietan, etengabeko hobekuntzaren bidez.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu izaten ikasteko konpetentziak:

a) Hitzezko eta hitzik gabeko hizkuntza eta hizkuntza digitala autorregulatzea.

b) Ikaskuntza-prozesuak eta norberaren estilo kognitiboa autorregulatzea.

c) Portaera soziala eta morala autorregulatzea.

d) Motibazioa eta gogo-indarra autorregulatzea, erabakiak eta betebeharrak gauzatzeko.

e) Gorputzaren funtzioak, norberaren osasuna eta ongizatea eta gorputzaren irudia autorregulatzea.

f) Emozioak autorregulatzea.

g) Norberaren kontzeptu eta estimu on eta errealistak edukitzea.

h) Nork bere erabakiak modu autonomoan hartzea eta nork bere gain hartzea norberaren era-bakien eta betebeharren ardura.

1.1.2.– OINARRIZKO DIZIPLINA BAITAKO KONPETENTZIAK.

Diziplina baitako oinarrizko konpetentziak eskuratzea beharrezkoa eta ezinbestekoa da norbe-raren errerealizazioa eta garapena erdiesteko, herritar aktiboa izateko, gizarteratzeko eta enplegua lortzeko, eta, alde horretatik, oinarrizko zehar-konpetentzien parean daude. Biak dira konpetentzia giltzarri eta elkar elikatzen dute; izan ere, zehar-konpetentzia giltzarrien baliabideak izan behar ditu norberak diziplina baitako konpetentzia giltzarriak eskuratzeko, eta, aldi berean, diziplina bai-tako konpetentzia giltzarrien curriculum-arloetako egoeretan barneratuta soilik eskura daitezke zehar-konpetentzia giltzarriak.

Diziplina baitako oinarrizko kompetentziek diziplina-matrize bat dute oinarri, eta modu sistematizatuan ikasten dira kompetentzia horiek lortzeko behar diren baliabideak, arlo eta ikasgaietako adierazpenezko ezagutzen, prozeduren eta jarrerren bitartez. Baina, era berean, ikasleek, bizitzan izango dituzten arazo-egoerei aurre egingo badiete, gainditu egin behar dute ezagutza-diziplina eta -arloan antolamendu banakatua, eta, horregatik, diziplina guztietako baliabideen osagarritasuna, hau da, diziplinartekotasuna, landu behar dute arazoak konpontzeko.

1) Hizkuntza- eta literatura-komunikaziorako kompetentzia.

Hitzezko eta idatzizko testuak erabiltzea da, euskaraz, gaztelaniaz eta atzerriko hizkuntza batean edo gehiagotan, bizitzako egoera guztietan egoki, eraginkortasunez eta hizkuntza-aniztasuna errespetatuz komunikatzeko. Horrekin batera, heziketa literarioa lantzea, nork bere burua eta ingurunea hobeto ezagutzen laguntzeko.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu hizkuntza- eta literatura-komunikaziorako kompetentziak:

a) Hainbat esparrutako hitzezko, idatzizko eta ikus-entzunezko testuak, analogikoak zein digitalak, ulertzea eta jarrera kritikoz balioestea, xede pertsonalak, sozialak edo akademikoak erdiesteko.

b) Esparru pertsonal, sozial edo akademikoen berezko hitzezko, idatzizko eta ikus-entzunezko testuak sortzea, eraginkortasunez erantzuteko askotariko komunikazio-beharrizanei.

c) Hizkuntzen erabilera-arauei eta hizkuntzen sistemari buruzko jakintza erabiltzea hitzezko eta idatzizko testuak sortu eta ulertzean, komunikazio egoki eta eraginkorrak egiteko.

d) Literatura-testuak interpretatzea eta balioestea, testuen esanahia modu partekatuan eraikita; eta, horren bidez, mundua ulertzea, literatura-ondarea banako eta taldeko esperientzia sinbolizatzeke modu gisa balioestea, norberaren kultura-nortasuna eraikitzea eta sentsibiltate estetikoa garatzea.

e) Gure gizartearen hizkuntza- eta kultura-aniztasuna aitortzea eta balioestea, aniztasun horrekiko jarrera ona izateko.

2) Matematikarako kompetentzia.

Jakintza matematikoa erabiltzea bizitzako beharrizanei dagozkien arazoak interpretatzeko, deskribatzeko, azaltzeko eta horiei erantzuteko, arloaren berezko pentsamendu- eta irudikapen-moduak eta tresnak erabilia.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu matematikarako kompetentziak:

a) Estrategia egokien bidez identifikatzea eta ebatzea eduki matematikoa duten zenbait egoera problematiko, eta, horrela jokatuta, ingurunea hobeto ulertzeko urratsak ematea.

b) Jakintza matematikoak erabiltzea eguneroko edota zientziaren esparruko egoerei aurre egiteko, egoera horiek «eredu» bihurtuta; hau da, egoerak termino matematikoetan adieraztea, ereduari jarraitzea eta emaitzak testuinguruaren barruan interpretatzea.

c) Bizitzaren hainbat esparrutako informazioak, argudioak eta emaitzak interpretatzea eta adieraztea, hizkuntza matematiko egokia erabilia.

d) Jakintza matematikoak ezagutzea, erlazionatzea, integratzea eta balioestea, egoera bakoitzaren berezko ezaugarriak kontuan hartuta.

e) Arrazoitzeko modu askotarikoak erabiltzea nor bere ondorioak eta horietara iristeko prozesua justifikatzeko, bai eta gainerako pertsonen aurkeztutako emaitzak modu kritikoan aztertzeke ere.

f) Prozedura matematiko egokiak hautatzea eta erabiltzea errealitatea kalkulatzeko, irudikatzeke eta interpretatzeko, eta, horren harian, eraginkortasunaren mesedetan erabiltzea informazioaren eta komunikazioaren teknologiak.

3) Zientziarako konpetentzia.

Zientziaren jakintza eta metodologia modu koherente, bidezko eta zuzen batez erabiltzea testuinguru esanguratsuetan sistema eta fenomeno naturalak interpretatzeko, eta aplikazio zientifiko eta teknologiko nagusiak erabiltzea askotariko testuingurutan, errealitatea ebidentzia zientifikoaren argitara ulertzeko eta erabaki arduratsuak hartzeke bizitzaren esparru eta egoera guztietan.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu zientziarako konpetentziak:

a) Zientzia-jakintzak egoki erabilia eta arduraz, autonomiaz eta ikuspegi kritikoz hartzea natura-ingurunearen gaineko erabakiak eta giza jardueren ingurune horretan eragiten dituzten aldaketei buruzkoak, eta bizitzako esparru eta egoera guztietan jardutea gisa horretan, norberaren eta gizartearen bizitza hobetzeko eta ingurunea zaindu eta hobetzeko.

b) Arazo zientifikoak identifikatzea eta dokumentazioko eta esperimendazioko ikerketa txikiak egitea egoera problematikoak lantzeke, zientzia-jardueraren berezko trebetasunak eta jokabideak egoki baloratu, erabili eta erakutsita, egoera problematiko horiek konpontzeke eta ebidentziak lortzeke, erabaki arduratsuak hartu aurretik.

c) Sistema eta fenomeno naturalak deskribatu, azaldu eta iragartzea, eta aplikazio zientifiko eta teknologiko nagusiak aztertzea jakintza zientifiko modu koherente, egoki eta zuzen batean erabilia testuinguru pertsonal eta sozialetan, errealitatea ebidentzia zientifikoaren ikuspegitik ulertzeko.

d) Zientzien oinarrizko kontzeptuak mundu naturalaren sistemekin eta prozesuekin erlazionatzea, eta horiei zentzua dakarkieten lege, eredu eta teorien bidez antolatzea lotura horiek, errealitatearen interpretazio zientifikoak eta izaera zientifikorik ez dutenak bereiztea, eta onartzea zientziak enpirikoki egiazta daitezkeen iragarpenak egiten dituela, zientziaren izaera eta emaitzak ulertzeko.

4) Teknologiarako konpetentzia.

Produktu eta sistema teknologikoak zentzuz erabiltzea eta garatzea, jakintza teknikoak eta gainerako adarretako jakintzak era metodiko eta eraginkorrean aplikatuta, interesa duten egoerak ulertzeko eta konpontzeke edota produktu eta zerbitzu berriak eskaintzeke, eta lortutako emaitzen berri ematea, hobekuntza-prozesuekin eta erabakiak modu arduratsuan hartzeke prozesuekin jarraitzeke.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu teknologiarako konpetentziak:

a) Arazo teknologikoak zehaztasunez hautematea eta mugatzea, eta horiek konpontzeke irtenbideak diseinatzea, jakintza teknologikoak eta gainerako jakintza-adarretakoak erabilia edota

objektuak zein sistemak aztertzeko metodoaren bidez eskuratutako jakintzak baliatuta, irtenbide horien plangintza eta gauzapena eraginkorra, sortzailea eta lankidetzan gauzatutakoa izan dadin.

b) Ingurune teknologikoko baliabideak testuinguru anitzetan erabiltzea, informazioa egoki aukeratu eta interpretatuta, ingurune horren funtzionamendua ulertzeko eta egungo gizarte teknifikatuko ohiko arazoak konpontzeko.

c) Irtenbide teknologikoak inplementatzea, eta, horretarako, agirien bidezko plangintza bat baliatzea, lan metodikoa egitea, segurtasuneko eta ergonomiako arauen bidez hurbiltzea egingadako lana eta aurrez ezarritako baldintzak, eta emaitzen eta prozesuaren ebaluazioa egitea, hobekuntza-zikloak betetzen jarraitzeko.

5) Konpetentzia sozial eta zibikoa.

Nork bere burua, norberaren taldea eta bizi duen mundua ezagutu eta ulertzea da, gizarte-zientzien jakintzak eskuratuz, kritikoki interpretatuz eta erabiliz; zientzia horien berezko prozedurak eta metodologiak erabiltzea, autonomiaz eta herritarrei dagokien arduraz jarduteko bizitzaren ohiko egoeretan, gizarte guztiz demokratikoa, solidarioa, inklusiboa eta anitza lortzeko bidea urratzearen.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu konpetentzia sozial eta zibikoak:

a) Norbera banakako pertsona dela eta gizartean beste pertsona batzuekin bizi dela ulertzea, eta pertsona horiekin lanean aritzea eta antolatzea askotariko ezaugarriak eta xedeak dituzten taldeetan, maila bat baino gehiagotan (familian, eskolan, auzoan, herrian, nazioan eta gainerako mailetan).

b) Norberaren gizartea ezagutzea, eta bereziki haren iraganeko eta egungo eraketa, antolamendua eta funtzionamendua; gizartea zer lurraldetan eta nola ezarrita dagoen jakitea, haren iraganaren kontzientzia hartzea eta gizakien ekintzak gizartean sortzen dituen arazoan aurrean modu positiboan jarduteko gaitasuna lantzea.

c) Bizi duen inguruneaz jabetzen den herritarra izatea eta egoera hori onartzea, konpromisoa izanda eta elkartasuna adierazita; aintzat hartzea garaiko gizarteetako aniztasun soziala eta kulturala, eta, bereziki, egungo euskal gizartekoa, eta naturarekin, bere buruarekin eta gainerrako pertsonekin harremanetan jartzeko era berrien bila aritzea, gizartea hobetu eta jasangarri bihurtzeko.

d) Giza eskubideak izatea norberaren bizitzako eta gizarteko ekintzei eta egoerei buruzko iritziak osatzeko erreferente unibertsala eta norberak herritar gisa dituen eskubideak erabili eta betebeharrak betetzeko erreferentea; eta parte-hartzeko, begiruneko, justizia sozialeko eta elkartasuneko jokabideak lantzea, balioetan oinarritutako demokrazia gauzatzeko.

e) Iraganean, edo gaur egun, bizikidetzatentsioak eta -gatazkak izan dituzten gizarte-taldeak, elkarri eragiten diotenak, historian zehar zer konfigurazio edo egitura izan duten jakitea; eta iraganaren gaineko kontzientzia kritikoa lantzea, etorkizunean egoera horiek konpontzeko prozedura baketsu eta demokratikoak erabiltzen jakin dezagun.

f) Bizi duten mundua ulertzeko behar dituzten ezagutzak, trebetasunak eta jarrera eskuratzea; hau da, munduaren alderdi fisikoak, sozialak eta kulturalak, iraganean izandako bizipen kolektiboak eta gaur egungo bizipenak, eta bizitza sozialari dagokion espazio fisikoa ulertzeko behar direnak, munduan eragile aktibo izateko.

6) Arterako konpetentzia.

Hainbat kultura- eta arte-adierazpen ulertzea eta modu kritikoan balioestea, denbora- eta erabilera-testuingurutan, faktore estetikoek pertsonen eta gizartearen bizitzan duten garrantziaz jabetzeko. Era berean, arte-hizkuntzak ezagutzea, eta haien kodeak erabiltzea arte-mezuak ekoi-tzi eta nork bere burua ekimenez, irudimenez eta sormenez adierazi eta komunikatzeko.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu arterako konpetentziak:

a) Hizkuntza artistikoak adierazteko eta komunikatzeko baliabideak direla ulertzea, haiek norberaren arte-ekoizpenetan erabiltzea, eta hizkuntza horiek obra artistiko eta kulturaletan identifikatzea.

b) Arte-produktuak era pertsonal eta arrazoituan sortzea hainbat egoera eta bizi-esparrutan, emozioak, bizipenak eta ideiak adierazteko, irudikatze eta komunikatzeko.

c) Dagozkien denboran eta kulturen interpretatzea arte-adierazpenak eta -ekoizpenak, eta horietan dauden funtzioak eta erabilerak aztertzea eta bereiztea, pertsonen bizitzan duten esanahia eta eragina ulertzeko.

d) Gogoetaren eta kritikaren bidez balioestea ondare artistiko eta kultureko elementuak, herrien nortasunaren eta kulturen oinarri diren aldetik, herrien arteko hartu-emanaren, kulturen arteko elkarriketaren eta esperientzia partekatuen harian.

7) Konpetentzia motorra.

Autonomiaz, izaera kritikoz, sormenez eta adierazkortasunez lantzea norberaren, gainerako pertsonen eta ingurune fisiko eta kulturalaren jardun-eremu motorreko egoerak, eta jokabide motorra lantzen laguntzen duten jakintzak, prozedurak eta jarrerak barneratzea, jarduera fisikoa eta kirola egiteko ohiturak hartu eta, bizimodu osasungarri batean oinarrituta, gorputzaren eta norberaren alderdi fisiko eta emozionalen ongizatea lortzen laguntzeko.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu oinarritzko konpetentzia motorrak:

a) Jokabide motor autonomorako gaitasun eta trebetasun fisikoak lantzea, eta horretarako, ohikotasunez egitea, banaka nahiz taldean, jarduera fisikoak, ludikoak eta kirola, ongizate pertsonala eta soziala bermatzeko.

b) Jokabide motorra erabiltzea norberaren kultura-nortasuna sendotzeko, herriaren balioak indartzeko, eta kulturartekotasuna eta intrakulturalitatea onartu eta balioesteko.

c) Gorputza naturaltasunez edo intentzios erabiltzea komunikatzeko eta sormena, afektua eta ulermena adierazteko.

d) Eguneroko bizitzan modu kontzientean barneratzea jarduera fisikoaren adierazpen guztiak, osasuna osotasunean zaintzeko eta hobetzeko eta bizitza orekatua izateko osagai ezinbestekoa den aldetik, eta hari lotutako alderdi intrintsekoak eta estrintsekoak identifikatzea.

1.1.3.– OINARRIZKO KONPETENTZIAK FORMULATZEKO PROPOSAMEN DESBERDINEN ARTEKO ERKAKETA.

UNESCO	EUOPAR BATASUNA	LOE	175/2007 DEKRETUA (EAE)	ED 126/2014 (LOMCE)	HEZIBERRI 2020	
					Zehar-konpetentziak	Diziplina baitako konpetentziak
Ezagutzen ikastea	Ikasten ikastea	Ikasten ikastea	Ikasten ikasteko konpetentzia	Ikasten ikastea	Ikasten eta pentsatzen ikasteko konpetentzia	
Egiten ikastea	Ekimena eta ekintzaile-espirtua	Autonomia eta gizarte-ekimena	Norberaren autonomiarako eta ekimenerako konpetentzia	Ekimena eta ekintzaile-espirtua	Ekimenerako eta pentsatzen ikasteko konpetentzia	
Elkarrekin bizitzen ikastea	Konpetentzia interpersonal a eta zibikoa	Gizarterako eta herritartasunerako konpetentzia	Gizarterako eta herritartasunerako konpetentzia	Gizarterako konpetentziak eta konpetentzia zibikoak	Elkarbizitzarako konpetentzia	Gizarterako eta herritartasunerako konpetentzia
Izaten ikastea		Autonomia eta gizarte-ekimena	Norberaren autonomiarako eta ekimenerako konpetentzia		Izaten ikasteko konpetentzia	
	Ama hizkuntza	Hizkuntza-komunikazioa	Hizkuntza-komunikaziorako konpetentzia	Hizkuntza-komunikazioa	Hitzez, hitzik gabe eta modu digitalean komunikatzeko konpetentzia	Hizkuntza- eta Literatura komunikaziorako konpetentzia
	Atzerriko hizkuntzak					
	Konpetentzia digitala	Informazioa tratatzeko konpetentzia eta konpetentzia digitala	Informazioa tratatzeko eta teknologia digitala erabiltzeko konpetentzia	Konpetentzia digitala		
	Matematika, Zientziak eta Teknologia	Matematika	Matematikarako konpetentzia	Konpetentzia matematikoa eta Zientziarako eta Teknologiarako konpetentziak		Matematikarako konpetentzia
		Ingurune fisikoaren ezaguera	Zientzia-, teknologia- eta osasun-kulturarako konpetentzia			Zientziarako konpetentzia
	Kultura-konpetentzia eta adierazpena	Giza- eta arte-kulturarako konpetentzia	Giza- eta arte-kulturarako konpetentzia	Kultura-konpetentzia eta adierazpena		Arterako konpetentzia
						Konpetentzia motorra

1.2.– OINARRIZKO ZEHAR-KONPETENTZIAK.

Oinarrizko zehar-konpetentzien edo konpetentzia generikoen ekarpen edo balio handiena da erdira ekartzen dituztela eta zentzua ematen dietela oinarrizko hezkuntzaren eta bizitza osorako heziketaren ardatz eta funtsei.

Oinarrizko zehar-konpetentziek ez dute beti berdin lan egiten, haien jardute-modua aldatu egin baitaiteke hezkuntzaren xedek ezarritako lehentasunen arabera eta horren ondoriozko orientabide metodologikoaren arabera. Esate baterako, «elkarrekin bizitzen ikastea» hezkuntza-xedea

lehenets daiteke. Xede hori lehenesten baldin bada, zehar-prozedura guztiak osagarri izango dira elkarrekin bizitzen ikasteko prozeduren ardatzaren inguruan; izan ere, elkarrekin ondo bizitzeko, ezinbestekoa da pentsatzen eta ikasten jakitea, komunikatzen jakitea, besterekin egiten eta ekiten jakitea eta norbera izatea. Adibide hori oinarrizko zehar-gaitasun guztiekin erabil daiteke.

Kompetenzietan oinarritutako hezkuntzaren alde egitea erabakitzen baldin bada –eta hori da, hain justu, Europar Batasunak gomendatzen eta LOE eta LOMCE legeek arautzen dutena–, «ekimena eta espirtu ekintzailea» izaten ikastea izango da hezkuntza-xedeen ardatza. Ikuspegi hori hartuta, ikasleak jakin egin behar du eta baliabideak izan behar ditu, baina, batez ere, baliabide horiek guztiak batera edo modu integratuan erabiltzen jakin behar du, ekimenez eta espirtu ekintzailez jarduteko, erabakiak hartzen jakiteko eta egoera problematikoak egoki konpontzeko. Kompetentzia oinarrizko edo giltzarri guztiak, zeharkakoak eta espezifikokoak, xede edo helburu hau betetzeko elkartzen dira: erabakiak eta arazoak ekimenez eta espirtu ekintzailez hartu eta konpontzeko, bizitzako eremu guztietan, bai maila pertsonalean, sozialean, akademikoan zein lanekoan. Pentsatzen, komunikatzen, laguntzen, elkarrekin bizitzen eta autonomia izaten jakin behar da, aldi berean eta bereizi gabe, modu kompetentean jarduteko.

Oinarrizko zehar-kompetenzien harremana dinamikoa eta bereizezina da ekintzak gauzatzean, baina bereiz aurkezten dira hemen, hobeto bateratu edo integratzeko:

- Hitzeko eta hitzik gabeko komunikaziorako eta komunikazio digitalerako kompetentzia.
- Ikasten eta pentsatzen ikasteko kompetentzia.
- Elkarbizitzarako kompetentzia.
- Ekimen eta espirtu ekintzailerako kompetentzia.
- Izaten ikasteko kompetentzia.

Oinarrizko zehar-kompetentzia bakoitzak bere ezaugarriak ditu, baina oinarrizko zehar-kompetentzia guztiek elkarrekiko harremana dute, eta batera erabili behar dira kompetentea izateko eta ideiak ekintzara bihurtzeko. Modu kompetentean jarduteko, ezinbestekoa da, bateratasunez eta bereiz gabe, ikasten eta pentsatzen ikastea, gainerako pertsonekin bizitzea eta lankidetzan jardutea, autonomia izatea eta norberaren kontzeptu eta estimu egokiak izatea, ekimena eta espirtu ekintzailea izatea eta komunikatzen jakitea.

Azalduko diren gaitasun oinarrizko edo giltzarri guztiek dute zehar-izaera, baina «komunikatzeko» kompetentzia oinarrizkoa, gainerakoetatik diferentea izanda, zehar-izaera du gainerako zehar-kompetentziekiko; izan ere, bereizezina da eta ikasteko prozesu osoan esku hartzen du, bai informazioa jasotzean, bai ikasteko prozesuan egiten diren buru-eragiketetan, bai ikaste-prozesu horren emaitzak azaldu eta adieraztean. Hizkuntzaren sinbolo-sistema baliatzen da ikasteko prozesu osoan.

Ikasteko prozesua ez da ekintza kompetentean amaitzen; aitzitik, ekintza kompetenteez, autorregulazioaren ildotik gauzatzean, pertsonaren garapen osoa edo «norbera izatea» dakarte, autorrealizazioari begira. Akats egitea izango litzateke ekiten eta arazo praktiko zein funtzionalak konpontzen dakizkiten pertsonak heztera mugatzea kompetenzietan oinarritutako hezkuntza, eta, era berean, akatsa egitea izango litzateke pertsonak garapen osoa irits dezakeela pentsatzea, arazoak konpontzen jakin gabe. Oinarrizko zehar-kompetentzia eta kompetentzia espezifikoko guztietan esku hartzen du «izaten ikasteak» eta autorregulazioko prozesuak dira esku-hartze horren bitartekari; hau da, kontzientziaren prozesuak eta oinarrizko kompetentzia bakoitzari dagozkion pentsamenduak, hitzak eta ekintzak erregulatzeko prozesuak. Txanpon beraren bi aldeak dira

kompetentea izatea –proposamen honetan adierazten den moduan ulertuta– eta, autorrealizazioaren bidetik, norbera izatea.

Banan-banan azalduko ditugu orain oinarrizko zehar-kompetentziak, baina, haren izaera bereziari erreparatuta, bereizi egingo dugu komunikaziorako kompetentziaren azalpena; izan ere, oinarrizko zehar-kompetentzia guztietan ageri da komunikaziorako kompetentzia, oinarrizko zehar-kompetentzia eta diziplina baitako kompetentzia guztietan barneratu edo integratuta soilik gara baitaiteke hura. Amaitzeko, «norbera izaten ikasteko» kompetentzia azalduko dugu, bereizita hori ere, baina, izatez, ez dago gainerako oinarrizko kompetentzietatik bereizterik, haren garapena kompetentzia guztietan behar den autorregulazioaren mende baitago.

1.2.1.– HITZEZKO ETA HITZIK GABEKO KOMUNIKAZIORAKO ETA KOMUNIKAZIO DIGITALERAKO KONPETENTZIA.

1.2.1.1.– Kompetentziaren definizioa eta ezaugarriak.

Kompetentziaren definizioa

Hitzezko eta hitzik gabeko komunikazioaren eta komunikazio digitalaren erabilera osagarria egitea, egoera pertsonal, sozial eta akademikoetan egoki eta eraginkortasunez komunikatzeko.

Ezaugarriak

Komunikazioa funtsezkoa da giza garapenaren alderdi indibidual eta sozialean.

Alderdi indibidualean, norberaren jakintza eraldatzeko, jarduteko modua egokitzeko eta adierazteko bitartekoa da komunikazioa. Pertsonen bizitza afektibo eta kognitiboarekin lotura estua duen aldetik, sentimenduak erregulatzen laguntzen du komunikazioak, eta ikaskuntza ororen bitarteko nagusia da, bai bizitzan, bai esparru akademikoan. Komunikazio eraginkorrak egiten jakinez gero, pertsonak gai izan daitezke autonomiaz ikasteko, gainerako pertsonen artean lekua hartzeko, elkarbizitza erregulatzeko eta beste pertsona batzuekin lankidetzan aritzeko.

Komunikazioa funtsezkoa da alderdi sozialean, giza taldeak komunikazioan oinarritutako jardueren inguruan sortzen eta garatzen direlako. Komunikazioa da kultura sortu, sendotu eta zabaltzeko bitartekoa. Beste pertsona batzuekin loturak sortzea da komunikatzen ikastea, kultura, errealtate eta mundu berrietara gerturatzea, eta, haiek ezagutu ahala, aintzat hartzea. Komunikazioak, beraz, gainerako pertsonetikiko eta ingurunearekiko harreman eraikitzaileak izatea sustatzen du.

Komunikaziorako kompetentzia, zenbait lengoia eta hizkuntzatan eraginkortasunez komunikatzeko gaitasuna izatea dakarren aldetik, zehar-kompetentzia giltzarria da, eta arlo guztien partaidetza behar da hura lantzeko. Era berean, zuzenean laguntzen du oinarrizko kompetentzia guztiak, zeharkakoak nahiz espezifikoak, lantzen. Kompetentzia guztiak, zeharkakoak eta espezifikoak, komunikazioaren bidez lantzen dira, baina komunikazioa osoa izateko, eta ez kanal huts bat, ondo pentsatzen, elkarrekin bizitzen, izaten eta egiten jakin behar da, bizitzako esparru eta egoera konkretuetan.

Komunikazioak lotura estua izan du alfabetatze-kontzeptuarekin eta alfabetatzeak, orain gutxi arte, irakurketa eta idazketa menderatzearekin. Gaur egun, ordea, gizarte multimedia batean bizi gara, eta, gizarte horretan, komunikazio modu berri eta oso indartsuak sortu ditu lengoaien integrazioak. Egungo gizartean eraginkortasunez parte hartzeko, modu kompetentean erabili behar dira hitzezko lengoaiaren adierazpide guztiak, ikus-entzunezko lengoaiak eta hitzik gabekoak.

Europako Kontseiluak emandako definizioa aintzat hartuta, komunikaziorako kompetentzia izateko, alfabetatze anitza izan behar da, eta alfabetatze horrek «...bere baitan hartu behar ditu

irakurtzeko eta idazteko konpetentziak, askotariko informazio-moldeak –testuak eta irudiak, idazkiak, inprimakiak eta horien bertsio elektronikoak barne– ulertu, erabili eta ikuspegi kritikoz ebaluatzeko».

Konpetentzia hori izatea bizitza osoko etengabeko ikaskuntza-xedea da. Hura egokitasunez lantzeko, ezinbestekoa da ikaskuntza-egoera aberats eta askotarikoak bultzatzea, hau da, komunikazio-truke orotarikoak sustatu behar dira hitzeko eta hitzik gabeko lengoia guztietan.

1.2.1.2.– Konpetentziaren osagaiak.

Honako hiru osagai hauek ditu konpetentziak: hitzeko komunikazioa, hitzik gabeko komunikazioa eta komunikazio digitala.

1. osagaia.– Hitzeko komunikazioa: hainbat hizkuntzako askotariko testuak ahoz eta idatziz ulertzea eta jarioz, autonomiaz, sormenez eta eraginkortasunez erabiltzea.

Hizkuntzak erabiltzeko trebetasuna da hitzeko komunikaziorako konpetentzia; hau da, kontzeptuak, pentsamenduak, sentimenduak, gertaerak eta iritziak hitzeko eta idatzizko diskurtsoen bitartez adierazteko eta interpretatzeko trebetasuna, eta hizkuntzaren bidez elkarri eragitekoa, esparru pertsonal, sozial, akademiko eta bestelako esparruen berezko egoera anitzetan.

Hitzeko komunikaziorako oinarritzko zehar-konpetentziak hainbat trebetasun eta jokabide barne hartzen ditu; trebetasun horiek elkarrekin erlazionatzen dira eta elkarri laguntzen diote komunikazio-jardunean, eta oinarritzko zehar-konpetentzien eta curriculum-arloen bidez garatzen dira.

Norberak hitz egiteko, besterekin hitz egiteko eta elkarri entzuteko, hizkuntzako eta hizkuntzatik kanpoko trebetasunak behar dira, gainerako pertsonekin eta ingurunearekin loturak ezartzeko. Komunikazioak dakarren hartu-emanaren berezko arauak testuinguru anitzetan erabiltzea dakar konpetentziak, baita hizkuntza mintzatuaren berezko ezaugarriak identifikatzea ere, komunikazio-egoera bakoitzaren araberrako ahozko diskurtso egokiak interpretatzeko eta sortzeko. Konpetentzia horrekin lotutako trebetasunak edo prozedurak baliatu behar dira hainbat diskurtso entzuteko eta ulertzeko, nor bere ideiak ahozko hizkuntzaren bitartez azaltzeko, eta komunikazioaren hartu-emana erregulatzeko.

Irakurri eta idazteko ekintzak egiteko, ezinbestekoa da informazioa bilatzeko, biltzeko, hautatzeko eta prozesatzeko trebetasunak lantzea; trebetasun horiek eskuratu ondoren, gizabanakoa konpetentea izango da askotariko komunikazio-xedeak dituzten hainbat testu mota ulertzeko, balioesteko eta sormenez ekoizteko. Horrez gain, hainbat irakurketa-helburu dituzten testuak irakurtzeko eta ulertzeko trebetasunak ere hartzen ditu barnean, baita askotariko testu motak xede anitzez idaztekoak ere, idazteko prozesuaren fase guztiak kontrolatuta.

Konpetentzia horri dagozkion jarrerak dira entzutea, iritziak elkarrekin trukitzea eta besteren iritziak errespetatzea, baita kulturen arteko komunikazioarekiko jakin-mina izatea ere. Konpetentziaren oinarritzko osagai bat da kulturen eta hizkuntzen aniztasunaren iritzi ona izatea, beste kultura eta herrialde batzuetako pertsonekin komunikatzeko eta harremanetan jartzeko bitartekoak diren aldetik. Konpetentzia honen berezko ezaugarri dira, era berean, irakurketarekiko jarrera ona izatea, ikasteko bidea den aldetik, eta idazketarekiko jarrera ona izatea, gizarte-erregulaziorako eta jakintza transmititzeko tresna den aldetik.

Euskal Autonomia Erkidegoan hitzeko komunikaziorako konpetentziaren erakusle edo adierazgarri zehatza da bi hizkuntza ofizialak, euskara eta gaztelania, egoki erabiltzea komunikazio-egoera ugarrtan, hainbat testuingurutan, eta gero eta formaltasun- eta konplexutasun-maila handiagoarekin. Konpetentzia atzerriko hizkuntzetan lantzean, oinarritzko trebetasunak eskuratu

behar dira, egunero bizitzako komunikazio-egoera mugatuagoetan erabiltzeko. Horrez gainera, kultura-aniztasuna ezagutzeko eta lantzeko bidea da hitzezko komunikaziorako konpetentzia, eta, horrenbestez, kulturarteko ikuspegia txertatu behar da irakaskuntzan.

2. osagaia.– Hitzik gabeko komunikazioa: hitzik gabeko hainbat kodetako informazioa ulertzea eta jarioz, autonomiaz, sormenez eta eraginkortasunez erabiltzea.

Hitzik gabeko kodeak, hau da, keinuak, dantza, musika, ikonoak, irudiak eta antzeko kodeak erabiltzeko trebetasuna da hitzik gabeko komunikaziorako konpetentzia, eta bere xedea da kontzeptuak, pentsamenduak, sentimenduak, gertaerak eta iritziak adieraztea eta interpretatzea esparru pertsonal, sozial, akademikoko eta gainerako esparruetako berezko egoera ugaritan.

Ahozko hizkuntza da, ezbairik gabe, giza komunikazioaren baliabide funtsezkoa; hala ere, gizarte multimedia batean bizi gara, eta komunikatzeko modu berri eta oso indartsuak sortu ditu lengoia askotarikoen integrazioak. Gaur egun, bazterketak eragotzi eta gizartean eraginkortasunez parte hartzeko, modu konpetentean erabili behar dira hitzezko lengoaiaren adierazpide guztiak, baina, horrez gainera, ikus-entzunezko lengoaiak eta hitzik gabekoak baliatu behar dira.

Lengoia horiek guztiak banaka edo harremanean jarrita ulertu eta erabiliz gero, handitu egiten da gizakiaren komunikazio-ahalmena alderdi kognitiboan, sortzailean, afektiboan, estetikoan eta ludikoan.

Hainbat trebetasun eta jarrera izan behar ditu norberak hitzik gabeko komunikaziorako oinarriko zehar-konpetentzia izateko. Trebetasun eta jarrera horiek harremanetan jartzen dira eta elkarri laguntzen diote komunikazio-ekintzan, eta curriculum-arloetan lantzen dira.

Konpetentzia horretako trebetasunak eta prozedurak erabili behar dira hainbat kodetan adierazitako mezuak ulertzeko, eta haiek erabili behar dira, era berean, norberaren ideiak azaltzeko.

Konpetentzia honen baitako jarrerak dira elkarrizketaren eta komunikazioaren aldeko jarrerak izatea eta kode horien balioespen positiboa egitea, ikasteko baliabide eta jakintza transmititzeko bitartekoak diren aldetik. Konpetentzia honen oinarriko osagai dira kultura-aniztasunaren balioespen ona egitea eta hitzik gabeko kodeek komunikazio-tresna moduan duten baliagarritasuna balioestea.

Horrez gainera, kultura-aniztasuna ezagutzeko eta lantzeko bidea da hitzik gabeko komunikaziorako konpetentzia, eta, horrenbestez, kulturarteko ikuspegia txertatu behar da irakaskuntzan.

3. osagaia.– Konpetentzia digitala: informazioaren eta komunikazioaren teknologiak modu sortzaile, kritiko, eraginkor eta seguru batez erabiltzea, ikasteko, aisiarako, inklusiorako eta gizartean parte hartzeko.

Honako elementu hauek landu behar dira konpetentzia digitala egoki garatzeko:

- Informazioa: informazioa bilatzeko eta Interneten nabigatzeko estrategia ugari erabiltzeko gai izan behar du norberak, eta jasotako informazioa irazten eta kudeatzen jakin behar da. Horrez gainera, sarean informazioa partekatzeko guneetan nori jarraitu jakin behar da, kritikoa izan behar da aurkitutako informazioarekin, eta informazio horren baliozkotasuna eta sinesgarritasuna egiaztatu behar da.

Artxiiboak, edukiak eta informazioa gordetzen eta etiketatzen jakin behar da, zehaztuta izan behar ditu norberak haiek biltegitatzeko estrategiak, eta gordetako informazioa eta edukiak berreskuratzen eta kudeatzen jakin behar da.

- **Komunikazioa:** linean komunikatzeko tresna sorta zabala erabili behar da (mezu elektronikoak, txatak, SMSak, berehalako mezularitza, blogak, mikroblogak, foroak, wikiak); hau da, norberaren asmoari hobekien erantzuten dioten komunikazio digitaleko moduak eta modalitateak hautatzen jakin behar da. Finean, gai izan behar du norberak jasotako komunikazio motak kudeatzeko eta hartzailearen arabera egokitzeko komunikazioko erak eta modalitateak.

Horrez gainera, teknologia hainbat zerbitzurekin (esaterako, lineako komunitateekin, gobernuarekin, ospitaleekin eta osasun-etxeekin, banketxeekin eta beste askorekin) elkarreragiteko erabil daitekeela jakin behar da, eta sare sozialetan eta lineako komunitateetan nola parte hartzen den jakin behar da, ezagutzak, edukiak eta informazioa partekatzeko. Horiek guztiak egiteko, sareko etiketa-arauak ulertu behar dira, eta arau horiek norberaren testuingurura aplikatzeko gauza izan behar da, nork bere nortasun digitala sor dezan.

Era berean, hainbat tresna digital eta zenbait baliabide maiztasunez eta konfiantzaz erabiltzeko gai izan behar du norberak, beste pertsona batzuekin elkarlanean aritzeko, baliabideak, ezagutzak eta edukiak ekoizten eta eskuragarri jartzen.

- **Edukiak sortzea:** askotariko formatu, plataforma eta inguruetan eduki digitalak sortzeko gai izan behar du norberak, eta tresna digitalak erabiltzen jakin behar da produktu multimedia orijinalak sortzeko eta lehendik dauden edukiak uztartu eta eduki berriak sortzeko; eta hori guztia egin behar da jakinda nola aplikatzen diren (zer erabilera eta erreferentzia duten) informazioei eta baliabideei dagozkien lizentziak.

Horrekin batera, programazioaren printzipioak ulertu behar dira eta programa baten oinarrian zer dagoen jakin behar da, programa informatikoetan, aplikazioetan eta gailuen konfigurazioetan aldaketak egiteko.

- **Segurtasuna:** sareko arriskuak eta mehatxuak ulertu behar dira, eta norberaren gailu digitalak babesten eta segurtasun-estrategiak eguneratzen jakin behar da.

Era berean, pribatutasunarekin lotutako gaiak aintzat hartuta eta datuak nola biltzen eta erabiltzen diren kontuan hartuta, jakin behar da nork bere burua mehatxuen, iruzurren eta jazarpen zibernetikoen aurrean babesten, norberaren datuak ganoraz gordeta eta besteen pribatutasuna errespetatuta.

Era berean, teknologien erabilerak dakartzan osasun-arriskuak ulertu behar dira; alde horretatik, ergonomiaren alderdiak landu behar dira, eta bereziki nabarmendu behar da informazioaren teknologien gehiegizko erabilerak asaldatu egin ditzakeela banakoaren portaera eta bizikidetzeta, eta mendekotasuna eragin dezakeela. Horrez gain, teknologiaren erabilerak ingurumenarekiko dituen alderdi onuragarriak eta kaltegarriak azpimarratu behar dira.

- **Arazoak konpontzea:** gerta daitezkeen arazo tekniko errazak hautematea eta horiek konpontzeko gauza izatea dakar dimentsio honek.

Era berean, gai izan behar da beharizan teknologikoak aztertu, ezarritako helburuari dagokion tresna egokia aukeratu eta atazak ebazteko, eta hori guztia balizko irtenbideak eta tresna digitalak modu kritikoan ebaluatuta egin behar da.

Teknologia digitalak erabiltzeko gauza izan behar du norberak, produktu berritzaile-sortzaileak egiteko eta arazo kontzeptualak konpontzeko, bai banaka, bai lankidetzan.

Azkenik, konpetentzia digitala hobetzeko eta eguneratzeko zer premia dituen jakin behar du norberak, bizi-esparruen erronka berriei aurre egite aldera.

1.2.2.– IKASTEN ETA PENTSATZEN IKASTEKO KONPETENTZIA.

1.2.2.1.– Konpetentziaren definizioa eta ezaugarriak.

Definizioa

Ikasteko eta lan egiteko ohiturak, ikasteko estrategiak eta pentsamendu zorrotza izatea da, ikasitakoa mobilizatu eta beste testuinguru eta egoera batzuetara transferituta, norberaren ikas-kuntza autonomiaz antolatzeko.

Ezaugarriak

Ikasten eta pentsatzen ikasteko konpetentzia funtsezkoa da konpetentzia giltzarri guztiak erdies-terko eta bizitza osoko etengabeko prestakuntza lantzeko. Testuinguru formaletan, ez-formaletan eta informaletan gauzatzen da etengabeko prestakuntza.

Europako Batzordeak (2006) honela definitu du «ikasten ikasteko» konpetentzia:

«Ikaskuntzari ekiteko eta ikasten saiatzeko trebetasuna da, nor bere ikaskuntza antolatzekoa eta denbora eta informazioa eraginkortasunez kudeatzekoa, bai bakarka, bai taldeka. Konpetentzia hau izateko, nor bere ikaskuntza-prozesuaz jabetu behar du, ezinbestekoa da ikasle bakoitzaren ikaste-beharrizanez jabetzea, eskura dauden aukerak zehaztu behar dira eta oztopoak gainditzeko gai izan behar da, ikaskuntza arrakastaz amaitzeko.».

175/2007 Errege Dekretuak, Euskal Autonomia Erkidegoko Oinarrizko Hezkuntzaren curriculum-a sortu eta ezartzekoak, honela azaltzen du «ikasten eta pentsatzen ikasteko» konpetentzia 6.2 artikuluan:

«Ikasten eta pentsatzen ikastea, informazioa interpretatzen, sortzen eta ebaluatzen ikasiz, erabakiak hartzen eta arazoak konpontzen ikastea, ikasketa- eta lan-ohiturak eta ikasketa-estragiak barneratuz, eta jakintza zientifikoko eta matematikoko metodoak aplikatzen ikastea, ezagutzaren eta esperientziaren eremu ezberdinetan arazoak identifikatzeko eta konpontzeko».

Errealiterako lehenengo hurbilketa holistikoa da, eta intuizioz egiten da, orokorki, emozioa-ren partaidetza handiarekin. Oinarri horren ganean pentsamendu arrazional analitiko eta kritikoa erabiltzen da (pentsamendu konbergentea), pentsamendu intuitiboa onartzeko edo baztertze-ko. Sormenezko pentsamendua (pentsamendu dibergentea), era berean, ez da ezerezetik sortzen, pentsamendu intuitiboa eta arrazionala nahastuz baizik. Orain, banan-banan aztertuko ditugu errealitatera hurbiltzeko moduak, baina praktikan, pentsamendu intuitiboa, analitikoa, kritikoa eta sormenezkoa lotuta daude eta sekuentzia bat osatzen dute. Hala ere, trebetasun horiek banaka eta sistematikoki landu daitezke, berariazko prozeduren eta tekniken bitartez.

Ikasten eta pentsatzen ikasteko xede handi hori ez da bat-batean lortuko, esku-hartze kon-
tziente, programatu, etengabe eta ebaluagarri baten bitartez baizik.

«Ikasten eta pentsatzen ikasteko» konpetentziak, orain azalduko ditugun osagaiez gain, osagai horiei guztiei zeharka eragiten dien beste osagai bat barne hartzen du, norberaren ikaskuntza-pro-
zesu propioak kudeatzearen eta erregulatzearen kontzientziaren osagai metakognitiboa, eta osagai hori norbera izaten ikasteko konpetentzian adierazten da argiro. Azkenik, konpetentzietan oinarritutako hezkuntzaren ikuspegitik, funtsezkoa da erabakiak hartzeko prozesura transferitzea ikasitakoa eta arazo-egoerak konpontzeko erabiltzea. Hori horrela izanda, ikasitakoa askotariko egoeratarara transferitzeko eta hainbat inguruetan aplikatzeko adibideak proposatu behar dira.

1.2.2.2.– Konpetentziaren osagaiak.

Konpetentzia honen osagaien artean, honako trebetasun edo abilezia hauek nabarmentzen dira:

1. osagaia.– Hainbat iturritan (inprimatuak, ahozkoak, ikus-entzunezkoak, digitalak...) informazioa bilatzea, aukeratzea eta erregistratzea, eta iturrien egokitasuna ebaluatzea.

Datuen edo elementuen multzo bat da «informazioa», errealitateari esanahia emateko baliagarri izan daitekeena, hautematen edo interpretatzen den neurrian. Informazio-iturriak bizitza bera bezain askotarikoak dira, eta zentzumen guztiak dira haien kanalak.

Honako hauek dira informazio lortzeko ohiko urratsak:

1) Informazioaren beharizana eta helburuak zehaztea: zertarako behar dut informazioa? Zer informazio behar dut? Zer informazio dut eta zein dut baliagarri? Zer zehaztasun izan behar du informazioak?

2) Bilaketaren baldintzak zehaztea: gaia, lotutako gaiak, hitz giltzarriak, argitaratze-data, hizkuntza, egileak eta gainerakoak.

3) Iturria eta bilaketa-modalitatea hautatzea: aurretiko ezagutzak, behaketa, ahozko euskarriak (inkestak, elkarrizketak...), euskarri idatziak (hiztegiak, entziklopediak, liburutegietako katalogoak, bibliografia-fitxak...), euskarri elektronikoak eta hipertestualak...

4) Lortutako informazioa balioestea eta hautatzea: betetzen al ditu lortutako informazioak aurrez ezarritako beharizanak eta helburuak?

5) Lortutako informazioa gordetzea eta, horrela behar badu, zabaltzea: bilaketa-modalitate eta euskarri bakoitzari dagozkion prozedurak erabili behar dira.

Gaur egun, informazioaren eta komunikazioaren teknologiei esker, era esponentzian handitu da eskuragarri dugun informazio multzoa, eta bizkortu egin dira informazioa aurkitzeko moduak. Informazioa eskuratzea errazten dute euskarri berriek, baina prozedura egokiak erabili behar dira birtualtasun hori errealitate bihurtzeko, informazio baliagarria eta fidagarria eskuratzeko eta informazio-metan ez galtzeko.

Osagai honen balio eta jarrera nabarmenak dira jakintzarekiko jakin-mina izatea eta, behaketaren bidez, ezagutza bilatzea, informazioa gordetzeko antolamendu egokia izatea eta ikastea errazteko ingurunea sortzea, hainbat iturritan ulermenezko bilaketak egitea eta, horren bidez, ikas-kuntzaz gozatzea, norberak gogoko duelako ikastea eta informatuta izatea.

2. osagaia.– Informazioa ulertzea, buruz ikastea, eta ulertutakoa adieraztea (pentsamendu analitikoa)

Irakasteko eta ikasteko prozesuaren funtsezko fasea da informazioa ulertzea, ulertu beharra baitago jakiteko. Jakina da ikasleek, maiz, ez dutela ikasten, ulertzeko zailtasunak dituztelako eta ulertze-erroreak izaten dituztelako. Zerbait ulertu den jakiteko irizpiderik fidagarriena da ikustea norbait gai dela ikasi duen hori erabiltzeko eta aplikatzeko. Ikasten eta pentsatzen ikasteko konpetentzia lantzean, curriculum-edukiak (adierazpen, prozedura eta jarrerazkoak) menderatu eta barneratuko ditu ikasleak, ekintzak, gertaerak eta teoriak aztertuko ditu, eta ulertu duela erakutsiko du esaten eta egiten duen guztian.

Informazio argia eman behar zaie ikasleei, hori baita ulertzea errazteko bidea, eta, orobat, haien garapen-mailara eta aurrez dituzten ezagutzetara egokitutako informazioa eman behar zaie.

Informazioa modu adierazgarrian interpretatzeko konpetentzia eskuratzen da norberak argi eta garbi ulertzen dituen era guztietako ezagutzak (berriak edo norberak ikasgai jakin bati buruz aurretik dituen ezagutzen osagarriak), haiek modu pertsonal eta ulergarrian azaltzen dituen, eta beste egoera batzuetara estrapola ditzakeenean. Konpetentzia horren baitan, prozesatu egin behar da informazioa –hau da, informazioa eskuratzeko, irudikatzeko, eraldatzeko, gordetzeko eta nahierara berreskuratzeko gai izan behar du norberak–; eta horrez gainera, oinarriko prozesu mentalak gauzatu behar dira, hau da, norberak gai izan behar du argudioen elementuak identifikatzeko, antzekotasunak eta ezberdintasunak alderatzeko, ezaugarri komunak araberako sailkapenak egiteko, zatiak eta osotasuna erlazionatzeko, zatiak berrantolatu eta ikuspegi berri bat emateko, informazioa irizpide jakinen arabera sekuentziatzeko, eta, azkenik, ideien eta jokabidearen oinarrian zer arrazoi eta ondorio dauden aztertze. Ikasten ikasteko, eragiketa mental horien prozedurak erabili behar dituzte ikasleek, eta, horrekin batera, ikasteko hainbat teknika baliatu behar dituzte; hala nola, azpimarratzea, oharrak hartzea, kontzeptuzko eskemak eta mapak egitea, denbora-lineak eta mnemoteknia.

Ulertutakoa adieraziz edo jakinaraziz baino ezin da behatu eta ebaluatu eragiketa mentalen bidez osatutako irudikapenen emaitza. Ikasleek zer neurritan ulertu duten jakingo dugu beren hitzez adierazten dutenean ulertu beharrekoa, ulertu beharreko hori deskribatzen, definitzen, laburbiltzen eta aurkezten dutenean, ikasitakoa erabiltzen dutenean eta ikasitako hori beste egoera batzuetara transferitzen dutenean. Edonola ere, informazioaren ulermen-maila mailakatua izango da beti. Errealitatearen ulermena mugatua da beti, eta hura ulertzetik gertuago edo urrunago gera daitezke ikasleak.

Osagai honekin lotutako balioen eta jarreraren artean, honako hauek nabarmen daitezke: eza-gutza bilatzea ikerketa sistematikoaren eta intuizioaren bitartez, errealitatea hobeto ulertzeko; ulermen-akatsak naturaltasunez onartzea; eta ideiak eta datuak jakinarazi eta trukatu nahi izatea.

3. osagaia.– Informazioa ebaluatzea eta nola ebaluatu den adieraztea (pentsamendu kritikoa)

Informazioa ebaluatzeako parametroak askotarikoak dira oso: iturrien fidagarritasuna, objektibotasuna, argitasuna, sormena, balio estetikoak, balio etikoak eta beste hainbat alderdi balora daitezke. Informazioa ebaluatzeako hartutako irizpidea, kasu honetan, argudioen eta arrazoibidearen logika erabiltzea da, baita horren pertsuasio-indarra ere.

Egunero izaten dira eztabaidatzeko eta iritziak kontrastatzeko egoerak, bai kaleko eguneroko bizitzan –elkarrizketa, bilera eta hedabideetan–, bai bizitza akademikoan, zalantzak eta interpretazio kontrajarriak argitzeko. Argudioak erabili eta ebaluatzeako prozedurek garrantzi handia dute eguneroko bizitzan, bizitza akademikoan eta lan-esparruan. Ondorio faltsuak ateratzen dira maiz, premisak faltsuak direlako edo arrazoibideak zuzenak ez direlako. Pentsamendu kritikoren gaitasun behar-beharrezko hori garatzeko, jakintza zorrotzaren arauak ezagutu behar dira eta ilusioaren zein falaziaren engainuak hauteman behar dira.

Informazioa ebaluatzeako konpetentzia izango du ikasleak, baldin eta gai baldin bada ideien sendotasuna eta ekintzen baliozkotasuna arretaz aztertze, ondoren horiek onartu edo baztertze. Ebaluazioak hauek behar ditu funtsean: a) pensamendu kritikoren hainbat trebetasun gauzatea; hala nola, informazio-iturri bat fidagarria ote den ikertzea, gertatzen dena zerk eragiten duen interpretatzea, izan litezkeen ondorioak aurreikustea, emaitzak orokortzea, arrazoiei buruz analogikoki arrazoitzea eta ondorioak ateratzea alde aurretik formulatutako premisak oinarri hartuta; b) kanpoko irizpide objektiboak eta adituen ikuspuntuak baliatzea, batez ere gaiari buruzko eza-gutzarik ez badago; c) argudio baten alde onen eta txarren gaineko azterketaren aurrean jarrera mental irekia, malgua, zintzoa eta gogoetatsua ezaugarri duen bizi-estiloa izatea, eta, horrez gain,

aldatzeko jarrera ona izatea, baldin eta egindako balorazioaren gaineko ebidentzia berriak agertzen baldin badira. Trebetasun horiek guztiek printzipio komun bat dute; izan ere, judizio bat onartu aurretik, arrazoi sendoetan oinarrituta dagoela egiaztatu behar da, eta horrela izan ezean, ez da onartu behar. Konpetentzia hori funtsezkoa da informazio berria ondorioztatzeko, norberaren eta lanbidearen eginkizunak egoki gauzatzeko, eta xedeak eraginkortasun handiz lortzeko.

Gaur egun, azaldutako ikuspegia indarrean den arren, aberastu egin da argudiatzearen esparrua, komunikazioaren ikuspegi pragmatiko eta soziokulturalaren haritik. Ikuspegi horrek, argudioen arrazoizkotasuna ez ezik, haien eraginkortasuna eta pertsuasio-indarra zein diskurtsuaren dimentsio afektiboa ere balioesten ditu. Kasu guztietan, solaskidea behar duen gizarte-ekintza bat da argudiatzea, eta komunikazio dialogikoko egoera batean gauzaten da, hizkuntza diskurtsiboaren bitartez. Osagai pragmatiko-diskurtsiboak hiru dimentsio ditu, soziolinguistikoa (mezuak hainbat gizarte-testuingurutan egoki sortu eta jasotzeari dagokion dimentsioa da), pragmatikoa (mikrofuntzio komunikatiboak eta interakzio-eskemak hartzen ditu), eta diskurtsiboa (makrofuntzio testualak eta genero diskurtsiboekin lotutako gaiak hartzen ditu).

Osagai pragmatiko-diskurtsiboaren balio eta jarreraren artean, nabarmentzekoa da pentsamendu logikoaren arrazoizkotasunaren balioa, emozioak arrazoiaren zein komunikazio zorrotzaren ikuspegitik kontrastatzen dituen aldetik.

4. osagaia.– Ideiak sortzea, aukeratzea eta adieraztea (pentsamendu sortzailea)

Informazioa sortzeko konpetentzia izango du ikasleak, baldin eta prozesu kognitiboak, aurretiko ezagutzak, nortasun-ezaugarriak eta motibazioa konbinatu, egokitu eta aplikatzen baldin baditu, ideia ugari, askotarikoak, baliagarriak, kualifikatuak eta garrantzitsuak sortzeko. Ideia horien adierazpen dira, besteak beste, arazoaren askotariko proposamenak egitea, erabakiak hartzeko unean hainbat aukera formulatzea, gertatzen ari dena zerk eragiten duen azaltzeko hipotesiak egitea eta norberaren ekintzen edo inguruan izandako gertakarien ondorioak aurreikustea. Ekintza sortzailearen funtsezko eragilea da irudimen aktiboa, aparte dauden elementuen artean egin daitezkeen asoziazio mental guztiak egiten baititu; asoziazio horiek, zenbaitetan, metafora bilaka daitezke. Lotura horien bidez, informazio semantikoaren, episodikoaren, numerikoaren, prozedurazkoaren eta espazialaren buru-irudikapen bereizgarriak sortzen dira. Gertatu direnak ulertzen laguntzen dute norberak sortutako ideiek, planteatutako egoerari erantzuna ematen, nor bere jokabidearen ardurak hartzen eta autokontzeptu positiboa eta autoestimu baliotsua garatzen.

Askotarikoak dira ideiak sortzeko prozesuak eta haien emaitzak, baita dituzten konplexutasun-mailak ere, eta ezin dira, hortaz, eskema bakar batean azaldu. Hala eta guztiz ere, sorkuntzaren fenomeno oro har azaltzeko eta ulertzeko, baliagarria da 4Pak aipatzea (produktua, prozesua, pertsona eta presioa):

- Produktua: ideia sortzaileen ezaugarri dira berritasuna, originaltasuna, balioa eta funtzionaltasuna.

- Prozesua: sortzeko prozesuan honako fase edo urrats hauek bereizten dira:

- Prestatzeko fasea: helburuak ezartzen dira eta informazioa lortzen da.

- Ideia berriak sortzeko fasea: ideiak sortzeko teknikak erabiliz (ideia-jasa, mapa mentalak, sinektika, diagramak, AMIA, pentsatzeko sei kapelen teknika...) eta irudimena aske utziz, ideiak eta ideien arteko asoziazioak sortzen dira inolako mugarik gabe (pentsamendu dibergentea, alboko pentsamendua).

– Ideia berriak inkubatzeko fasea: ideia berriak multzo edo familiatan sailkatzen dira pentsamendu ulerkorren prozedurak eta teknikak erabiliz; ideia horiek erlazionatzen, konparatzen, aztertzen eta laburbiltzen dira, ideia-unibertsoa modu antolatuan osatuta (pentsamendu konbergentea).

– Argialdi- edo deskubrimendu-fasea: ideia inkubatu eta lantzeko aldi labur edo luze baten ondoren, elkartu egiten dira ideia sakabanatuak, eta zentzu berria hartzen dute.

– Ebaluatzeko fasea: pentsamendu kritikoaren prozedurak erabiltzen dira, ideia berria ezarritako helburua lortzeko egokia den baloratzeko (pentsamendu konbergentea).

- **Pertsona:** pertsona sortzaileen ezaugarri dira pentsamendu-malgutasuna eta ideien arteko loturak eta analogiak egiteko erraztasuna; nortasunaren ikuspegitik, nork bere buruaren kontzientzia, independentzia, ausardia, umorea, nork bere buruaren kontrola eta zehaztugabetasuna onartzea; eta ezagutzaren ikuspegitik, unean-unean landutako gaiari eta ideiak sortzeko teknika eta prozedurei buruzko informazio deklaratihoa edukitzea.

- **Presioa:** ideiak sortzeko giroa errazten duten baldintzak eta egoerak adierazten ditu. Ikuspegi pedagogikotik, giro sortzailea laguntzen dute ikasteko egoera ireki eta malguk. Antolamenduaren ikuspegitik, espazioa eta denbora malgutasunez antolatzen laguntzen dute. Ikuspuntu sozialetik, berriz, ikastetxeek eta familiek sormenaren balioespen ona egitea.

Prozesu sortzaileak lotura estua du egiteko eta ekiteko erabakiak hartzeko prozesuarekin, eta ezin da bereizi aurretik aipatu ditugun pentsamendu analitikoarekin (deskribapena, azalpena...) eta kritikoarekin (argudiatzea, justifikatzea) lotutako komunikazio-prozesuetatik. Komunikazio sortzailerako kompetentzia dugu aztergai atal honetan.

Pentsamendu sortzailea kanal ugariren bidez adierazten da, gorputzaren, musikaren, plastikaren, hizkuntzaren eta bestelako adierazpen-kanalen bidez, bai horietako bakar baten bidez, bai horietako batzuen bidez. Hizkuntza-komunikazioaren barruan, adierazpen-modu guztiek dute sormenaren arrastoa neurri handiagoan edo txikiagoan: norberaren komunikazioak (egunerokoak, agendak...), komunikazio funtzionalak (eskutitzak, eskabideak, elkarrizketak, jarraibideak...) eta pertsuasiorako komunikazioak (iritzia, publizitatea, iragarkia, eslogana...). Hala ere, irudimena eta fantasia bitarteko dituela, pentsamendu dibergentearen edo albokoaren bidez adierazten da sormenaren arrastoa, sorkuntza poetikoaren, ipuinen, txisteen, hitz-jokoen eta antzeko formulazioen bidez, besteak beste. Euskal Herriko kultura-eremuan, pentsamendu sortzailearen adierazpen pribilegiatua da bertsojaritza.

Osagaiarekin lotutako balioen eta jarreraren artean, nabarmentzekoak dira ideia berriak garatzeko eta adierazteko sormena eta ideia horiek naturaltasunez adierazteko askatasuna, hitzeko eta hitzik gabeko adierazpen-moduak erabiliz.

5. osagaia.– Baliabide kognitiboen erabilera estrategikoa egitea, ikasitakoa baliatuz eta beste egoera batzuetara transferituz.

Kompetenziaren definizio-osagaiak dira jakintza eta baliabideak modu estrategikoan mobilizatu eta baliatzea, erabakiak hartu eta arazoak konpontzeko. Ereku jakin batean ikasten jakiteko, eza-gutza berriak eskuratzeko eta bereganatzeko gauza izan behar du pertsonak, eta ereku horren berezko gaitasunak eta trebetasunak menderatu behar ditu. Ikasten ikasteko kompetentzian eza-gutza-transferentziak izan daitezke ereku batetik bestera, baina ereku batean ikasten jakiteak ez du esan nahi, ezinbestean, beste batean ikasten dakigunik. Horrenbestez, ereku formalaren arloen eta ikasgaien irakaskuntza-esparruan eta ereku ez-formal eta informalekoen irakaskuntzaren baitan eskuratu behar da kompetentzia hau.

Ikasleak jokabide estrategikoa izango du, baldin eta ikasteko modurik egokiena hautatzen badu informazioa barneratzeko, sortzeko eta balioesteko prozesuetan, eta hura bat baldin badator ezarritako helburuarekin. Eta, azkenik, ikasitakoaren transferentzia iristen da –ikaskuntzaren funtsezko elementua da hori–, ikasitakoa askotariko egoeratarako transferitzeko adibideak emanaz eta ikasitako hori hainbat inguruetan erabiliz. Lau dimentsio horiek baliagarri dira gizakien ahalmen kognitiboaren garapena bermatzeko, ikaskuntza-prozesua errazteko eta ikasleak gero eta pertsona arduratsuagoak izateko beren judizioen eta jokabideen gainean.

Osagai honi lotutako balioen eta jarreraren artean, nabarmentzekoak dira ikasitako baliabideak egoera eta zeregin berrietan erabiltzeko ekimena, baldintza eta egoera aldakorretara bizkor egokitzeko moldagarritasuna eta malgutasuna, eta kanpotik ezarritako xedeak eta aurreikuspenak betetzen dituzten zereginak, jarduerak eta proiektuak gauzatzeko produktibitatea.

1.2.3.– ELKARBIZITZARAKO KONPETENTZIA.

1.2.3.1.– Konpetentziaren definizioa eta ezaugarriak.

Definizioa

Pertsonen arteko, taldeko eta komunitateko egoeretan elkarrekikotasun-irizpideekin parte hartzea da, gainerako pertsoneri aitortuz nork bere buruari aitortzen dizkion eskubideak eta betebeharrak, eta horrela, ekarpen bat egitea norberaren eta guztion onari.

Ezaugarriak

Agerikoa da modu asko daudela «elkarbizitza» zer den interpretatzeko, eta elkarbizitzaren esparruak tokikotik unibertsalerako eta pertsonaletik instituzionalerako dimentsioak har ditzakeela. Atal honetan, ikasleek egunero pertsonen artean izaten dituzten harremanen ingurune hurbilenera mugatzen da elkarbizitzaren esparrua. Ikasleek pertsonekin dituzten harreman egiazko eta birtualak hainbat erreferentzia-taldetan gauzatzen dira, askotariko egoeratan: familian, ikastetxean, lagun-taldean, jolasean, kirolean, auzoan eta beste hainbatetan. Ikastetxea da, batik bat, atal honetan aurkeztuko ditugun elkarbizitzarako konpetentziaren osagaien aplikazio-eremua, baina izan daitezke, transferentziak eginez, bizitzako beste eremu batzuk ere. Konpetentzia hau pertsonarteko adimenarekin edo gizarte-adimen deritzonarekin dago lotuta.

Konpetentzia honen osagaiak azalduko ditugu orain, eta kontuan izan behar da osagai horiek osagarriak direla, pertsonarteko komunikazio ona landu behar baita taldean lan egiteko, gizarte-harmonian bizitzeko eta gatazkak kudeatzeko. Horrez gainera, osagaietako bakoitzari dagozkion prozesuekin batera landu behar da metakognizioa.

1.2.3.2.– Konpetentziaren osagaiak.

Honako osagai nabarmen hauek ditu «elkarbizitzarako» konpetentziak:

1. osagaia.– Norberaren eta besteren nahiak asebetez komunikatzea; hau da, norberaren sentimenduak, pentsamenduak eta nahiak modu asertiboan adieraztea eta, era berean, gainerako pertsonen sentimenduak, pentsamenduak eta nahiak adi entzutea eta kontuan hartzea.

Asertibitatea eta enpatia modu orekatuan uztartu behar dira pertsonen arteko komunikazioa egiazkoa eta guztiontzat aberasgarria izan dadin.

Nork bere sentimenduak, pentsamenduak eta nahiak egiaz eta, aldi berean, solaskidea errespetatuz adieraztea da asertibitatea. Zer eta nola esaten duen hartzen du kontuan pertsona asertiboak; hau da, komunikazioaren alderdi linguistikoez zein ez-linguistikoez (begiradaz,

keinuz, ahots-doinuaz...) ohartzen da eta erregulatu egiten ditu. Asertibitateak lotura handia du konfiantza eta autokontzeptuarekin. Pertsona asertiboa aske sentitzen da, eta ahaleginak egiten ditu beste inor ez manipulatzeko eta manipulatu ez izateko.

Egiatzko komunikaziorako eta gatazkak konpontzeko abiapuntu sendoa da jokabide asertiboa, auziak era argian eta eraikitzailean planteatzen laguntzen baitu. Maila pertsonalean, nor bere buruarekin eta gainerakoekin ongi sentitzeko barne-poza eragiten du.

Beste pertsona baten tokian jartzea eta hark esaten duena entzutea da enpatia, eta barnetik interpretatzea esaten duena eta esan nahi duena. Pertsonarteko adimena duen pertsonak jakin badaki norbait ulertzea prozesu aktiboa dela, erabateko arretaz bete behar dena, onartzeko eta entzuteko prestasunetik abiatuta. Hitzak entzuten ditu eta mezuaren edukiaren eta keinu, begirada eta doinuaren arteko lotura egiten du. Entzundako mezuaren edukiari erreparatzeaz gain, haren mami emozionala ulertzen ahalegintzen da. Galdera garbiak egiten ditu, eta erreakzionatu egiten du solaskidearen sentimenduen, emozioen eta iritzien aurrean.

Norberaren emozioez ohartu eta haiek erregulatzen dituen pertsonak oinarri ona du gainerako pertsonen tokian jarri eta haien emozioak ulertzeko. Horren ifrentzuan, besteren emozioak ulertzeko ahaleginak lagundu egiten du norberaren emozioak ulertzen.

Elkarbizitzarako kompetentziaren osagai hau kompetentziaren gainerako osagaien oinarria da. Asertibitatea eta enpatia izan behar dira taldean lan egiteko, printzipio etikoen eta gizarte-arauen arabera jokatzeko eta gatazkak konpontzeko. Baina, modu errekurtsiboan, garatu egiten da osagai hori eta adierazitako eremu horietan egindako esperientzien emaitza da.

Asertibitateak eta enpatiak lotura dute ezberdintasunak onartzeko jarrerekin eta gainerako pertsonen balioak, sinesmenak, kulturak eta historia pertsonala onartzeko eta errespetatzeko jarrerekin. Lotura dute, halaber, norberaren sentimenduak, pentsamenduak eta ekintzak adierazteko zintzotasuneko balio eta jarrerekin; gainerako pertsonen zintzotasunarekiko konfiantzarekin; pertsonak gizalegez eta begirunez hartzeko kortesiarekin; sentimenduak eta ideiak modu irekian eta naturaltasunez jakinarazteko adierazkortasunarekin; eta pertsonen beharrianak eta mugak onartzeko eta horiei erantzuteko eskuzabaltasunarekin.

2. osagaia.– Taldean ikastea eta lan egitea, nork bere ardurak onartuz eta helburu komunez eginkizunetan lankidetzan arituz, pertsonen eta iritzien aniztasunak dakarren aberastasuna aitortuta.

Betidanik pentsatu izan da ikaskuntza-prozesua banakako prozesua dela, ikaslea baita ikasten duena. Gaur egun, ordea, banaka ikastearen garrantzia baztertu gabe, ikaskuntzaren paradigma soziokulturalak adierazten du ikaskuntza testuinguru sozial baten barruan kokatzen dela eta prozesu sozialetan garatzen dela. Testuinguru batean (ikasgelan, familian, adiskideen artean...) kokatua ulertzen da ikaskuntza, eta nabarmendu egiten da ikaslearen eta bideratzailearen arteko elkarreaginaren (bideratzaile hori ez da beti irakaslea izaten) eta berdinen arteko ikaskuntzaren garrantzia.

Taldean ikasteko bi modalitate daude funtsean: elkarri lagunduz egindakoa eta elkarlanean egindakoa. Bi modalitate horiek baliagarriak izan daitezke ikasteko, baina lankidetzak, ikasten ikasteko gaitasuna garatzeko egokia ez ezik, lagungarria ere bada elkarrekin bizitzen ikasteko kompetentzia garatzeko.

Lankidetzazko ikaskuntzaren honako ezaugarri hauek nabarmen daitezke: talde txiki heterogeneoetan lan egiten da; helburua da guztiek ahalik eta gehien ikastea; taldeko kide guztien ikaskuntza eta errendimendua ditu erreferentzia; berdinen arteko ikaskuntza nabarmetzen da,

elkarri laguntzeko konpromisoa hartuta; guztiek parte hartzen dute eta lidergoa partekatzen da; berariaz ikasten dira trebetasun sozialak; eta irakaslearen eginkizun nagusia da tutoretza-lanak egitea eta ikasteko prozesuen egitura eraikitzea.

Lankidetzazko lanak, ikaskuntza-emaizak lortzeko balio izateaz gain, honako balio hauek garatzen ere laguntzen du: lankidetzaren eta elkartasuna, beste pertsona batzuekin elkarlanean arituz eta erantzukizunak partekatuz; osagarritasuna, taldean lan eginez trebetasun guztiak elkarren osagarri izateko eta elkar laguntzeko eta aberasteko; interdependentzia, lankidetzaren banako erabakiak hartzea baino hobea dela gogoan hartuta arituz; erantzukizun partekatua, zeregin eta eginkizunetan elkarrekiko oreka edukita gainerako pertsonekin, nor bere ardurapeko arloaren erantzule izan dadin; sinergia, talde baten emaizak bere kideek banaka lortutakoak baino handiagoak izateak ematen duen energia baliatzea; eta elkarri obeditzea, funtzionamendurako arauak ezarri eta taldearen barruan bete behar baitira.

3. osagaia.— Giza eskubideen ondoriozko printzipio etikoak betez jardutea eta elkarbizitzaren oinarritzko gizarte-konbentzioetatik ondorioztatzen diren gizarte-arauak betez jokatzeko.

Bi jokabide mota bereiz daitezke: giza eskubideetan oinarritzen direnak, eta konbentzio edo arau sozialetan oinarritutakoak. Biak ala biak beharrezkoak dira bizikidetzarako, baina garrantzi eta oinarri ezberdinak dituzte. Giza eskubideetan oinarritutako jokabideek printzipio etiko unibertsalak dituzte oinarri (hala ere, kontuan izan behar da printzipio horien aplikazioa historikoa eta aldakorra dela). Printzipio etiko horien oinarri dira giza duintasuna, justizia, berdintasuna eta gizakien ongizatea. Printzipio horiei erreparatuta, jokabide «zintzoak» eta «gaiztoak» bereizten dira. Konbentzio sozialekin zerikusia duten jokabideak, aitzitik, neurri handiagoan edo txikiagoan arbitrarioak diren arauetan oinarritzen dira. Konbentzio eta ohitura kulturalak aldatu egiten dira denboraren poderioz. Konbentzio horiei erreparatuta, balorazio-irizpidea ez da jokabidearen «ontasuna» edo «gaiztotasuna», jokabidearen «egokitasunari» edo «desegokitasunari» begiratzen baitaio.

Bi jokabide mota horiek garrantzitsuak dira elkarbizitzarako, eta, elkarlanean sustatu behar dituzte familiek, gizarteak eta eskolak.

Giza eskubideen printzipio etikoetan oinarritutako jokabideak

Pertsona guztiek eskubide berberak dituzte, haien sexua, arraza, etnia, jatorria, hizkuntza eta kultura edozein dela ere. Giza eskubideak pertsona guztien duintasun eta berdintasunean daude oinarrituta. Pertsona izateagatik aitortutako eskubideak dira. Honela dio Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalak: «gizon-emakume guztiak aske jaiotzen dira, duintasun eta eskubide berberak dituztela; eta ezaguera eta kontzientzia dutenez gero, elkarren artean senide legez jokatu behar dute» (1. artikulua).

Giza Eskubideen Aldarrikapeneko artikuluen artean, batzuek garrantzi berezia dute eguneroko bizitzan eta, zehazki, eskolako bizitzan, jokabide altruistak eta elkarbizitza oinarritzeko. Adibidez:

- «Ez da inor bereiziko arraza, larru-kolorea, sexua, hizkuntza, erlijioa, politikako edo bestelako iritzia, sorterria edo gizarteko jatorria, ekonomia-maila, jaiotza edo beste inolako egoerarengatik» (2. artikulua). Atal horretan sar daitezke desberdinak direnen aurkako jokabide diskriminatzaile guztiak.

- «Ezin daiteke inor torturatu, ezta inori zigor edo tratu txar, anker eta lotsarazlerik eman ere» (5. artikulua). Atal horretan sar daitezke indarkeriazko jokabideak, tratu txarrak, isekak, mehatxuak, bullyinga eta antzekoak.

- «Ez dago arrazoirik gabe beste inoren bizitza pribatuan, familian, etxean edo postan esku-sartzerik, ezta inoren ohore edo izen onari eraso egiterik ere» (12. artikulua). Atal horretan sar daitezke intimitate eta bizitza pribaturako eskubidearen aurkako jokabideak edo kalumniak eta gezurrak.

- «Pertsona orok du jabe izateko eskubidea, bakarka nahiz taldean. Arrazoirik gabe, ez zaio inori bere jabegoa kenduko» (17. artikulua). Atal horretan, besterenak errespetatzen ez dituzten jokabideak sar daitezke; hala nola, lapurtzea eta besterenak diren ondasunak edo ondasun parte-katuak haustea edo zabar erabiltzea.

Gizarte-konbentzioen arauetan oinarritutako jokabideak

Gizarte-arauek arautzen dute, neurri handi batean, gizarteko bizimodua. Gizarte guztiek erakitzen dituzte beren jardun-konbentzio eta -arauak. Gizarte-konbentzioek edo -azturek, batetik, bizikidetzaz errazten dute; izan ere, jokamolde batzuk ezartzen dituzte, eta horiek onartutakoan, jokabideak aurreikusgarriak dira, eta ez dira arauak ezarri eta negoziatu behar egoera bakoitzeko. Baina arau edo konbentzio horiek mugak ere ezartzen dizkiote pertsonen jokabideari.

Gizarte-konbentzio edo -arauen zerrenda amaiezina da ia: konbentzioak daude jateko, edateko, jantzeko eta etxeak eraikitze, eta konbentzioak dira dirua, sistema metrikoa, sistema aritmetikoa, ordutegiak eta egutegia, zirkulazio-arauak, hizkuntza, musika, dantza, jolasak, erlijio-arauak eta beste hainbat. Konbentzio horiek guztiek osatzen dute gure hazkuntzaren substratu kulturala, eta elkarbizitzarako arau horiek oharkabean barneratuz sozializatzen gara, harik eta usadio, ohitura eta jokabide-eredu bihurtzen diren arte.

Jokabide soziokultural horiei «konbentzio» esaten zaie. «Konbentzio» hitzak gogorarazten digu komenentziaz adostutako erabilerek, ohiturek edo hitzarmenek eraginda daudela jokabideak. Konbentzioen artean, batzuk ezinbestekoak dira bizikidetzaz eta gizarte-bizitzarako, eta arau- edo lege-indarra ematen zaie. Konbentzio horiek bete ezean, gizarteak jokabide horiek baztertu eta neurri hertsatzaileak hartzen ditu haien aurka.

Arau-indarreko zer gizarte-konbentzio bultzatu behar dira eskolaren barruko bizikidetzari begira? Galdera garrantzitsua da hori, baina erantzun bat baino gehiago izan ditzakeenez, Hezkuntza Proiektuak eta, zehazki, ikastetxe bakoitzeko elkarbizitza arautzen duen erregelamenduak landu behar du gaia. Esaterako, taldeetan koordinaturik lan egiteko, puntualtasun-arau batzuk behar dira. Beste pertsona batzuekin elkarbizitza atsegina izateko, kortesiako, gizabideko arauak behar dira. Taldean giro atseginean lan egiteko, garbitasun- eta txukuntasun-arau batzuk behar dira. Gizarte-konbentzioak garrantzitsuak dira, era berean, jantokiko jarduerak egin eta joko-arauak errespetatzeko, besteak beste.

Gizarte-konbentzioak adostu behar dira elkarbizitzarako, baina, era berean, konbentzio horiek «arbitrarioak» eta aldagarriak direla jakin behar dugu. Helburua ez da obedientziaren legeak hala agintzen duelako irakastea gizarte-konbentzioak eta haiek modu akritikoan onartzea, eta bai meta-kognizioko prozesuak baliatzea, ezarritako arauen arabera jokatzeko aukera ematen duten aldetik; hala ere, gogoz bultzatu behar da konbentzioak aldatzeko prozesuen irakaskuntza eta ikaskuntza, eta lan horren baitan, elkarriketa eta negoziazio-prozesuak bultzatu behar dira, guztion onerako.

Osagai honekin lotutako balioen eta jarreraren artean, nabarmentzekoak dira, batetik, berdintasuna, norberak gainerako pertsonen eskubide eta betebeharrak berberak dituela aitortzen duen aldetik; eta bestetik, justizia eta ekitatea, desberdintasun- eta opresio-baldintzak zuzentzeko eta funtsezko balioak defendatzeko konpromisoa dakarten aldetik.

4. osagaia.— Gatazkak elkarrizketaren eta negoziazioaren bidez konpontzea.

Pertsonen eta taldeen artean gertatzen diren gatazkak landuko dira atal honetan. Pertsonak gatazkak izaten dituzte eguneroko bizitzan, eta gatazka horiek familian, eskolan, jolasetan, kirol-eremuan eta beste esparru askotan gertatzen dira.

Gatazka-egoera batek honako ezaugarri hauek ditu, besteak beste:

- Desadostasun- edo liskar-egoera bat gertatzen da bi pertsonaren edo talderen —edo gehiagoren— artean.
- Pertsona edo taldeen interesak, beharrianak, nahiak edo balioak bateraezinak direnean edo hala direla uste denean gertatzen da gatazka.
- Emozioek eta sentimenduek eragina izaten dute gertaeren interpretazioan.

Sarri askotan, konnotazio negatiboa izaten du «gatazka» hitzak, eta saihestu beharreko egoera gogaikarriak direla uste izaten da. Egia da gatazka batzuek ondorio negatiboak dituztela, baina egia da, era berean, gatazkarik gabe ez dagoela hazi eta hobetzerik.

- Gatazkek ondorio negatiboak izan ditzakete eta kalte egin diezaiokete bizikidetzari. Gatazkek izan ditzaketen ondorio kaltegarrietako batzuk dira, esaterako, komunikazioa etetea, mesfidantza-giroa, negatibotasuna, oldarkortasuna, errudunen bila aritzea, motibazioa galtzea, erabaki kaltegarriak hartzea eta helbururik ez erdiestea.

- Gatazkek izan dezakete ondorio positiborik, eta onura ekar diezaiokete bizikidetzari. Ondorio positiboaren artean hauek aipa daitezke: oztopoei aurre egiten ikastea; pentsamendu kritikoa eta sortzailea garatzen ikastea; asertibitatearen eta enpatia garrantzia baloratzen ikastea; aniztasunaren kontzientzia hartzen eta berau errespetatzen ikastea; ezberdintasunen artean irabazi komunerako elkarguneak bilatzen ikastea; eta, gure ustez onenak izan ez arren, hartzen diren erabaki onak onartzen eta geureganatzen ikastea.

Elkarrekin bizitzen ikasteko, garrantzitsua da gatazka-egoeretan elkarrekin bizitzen ikastea eta egoera horiek indarkeria erabili gabe kudeatzen ikastea, elkarrizketaren eta negoziazioaren bidez. Gatazka-egoerak hezkuntza-aukera bilakatzea da erronka. Bilakatze- edo eraldatze-lan hori egiteko, irakaskuntza-ikaskuntza prozesuetan sartu behar dira gatazkak konpontzeko negoziazio-prozedurak eta -teknikak, bai simulazio-egoerak eta irakaskuntza formaleko kasuak aztertuz, bai ikastetxean eta familian eguneroko bizitzaren egoera informaletan sortzen diren gatazkak kudeatuz.

Sarritan, diziplina-neurrien bitartez konpontzen dira ikastetxean edo familian gertatzen diren bizikidetzak-gatazkak. Gatazka horietan egindako jokabideek urratu egiten dituzte ikastetxeko edo etxeko arauak, eta jokabide horietarako aurreikusitako diziplina-neurriak hartzen dira. Bizikidetzak-arauak urratzen direnean, beharrezkoa izaten da maiz, baina ez nahikoa, arauak betearaztea eta erreakzio-erantzunak izatea. Neurri horiek baliagarriak dira, unean-unean, jokabide suntsitzailen ondorioak geldiarazteko, baina, bizitzarako prestatuz eraikitzeke, epe luzean erabil daitezkeen estrategia proaktiboak baliatu behar dira. Oro har, gatazkak ez dira, epe ertain edo luzean, beren horretan utziz edo azaleko konponbideen bidez konpontzen; beraz, haien mamiari heldu behar zaio eta elkarrizketa zein negoziatorako prozedurak eta jokabideak erabiltzen ikasi behar da.

Asko eta askotarikoak dira osagai honekin lotutako balioak eta jarrerak. Horien artean, nabarmentzekoak dira empatia eta asertibitatea erakusten duten jarrerak, norberaren eta gainerako pertsonen nahiak asebetuz komunikatzeko bidea irekitzen dutenak, jarrera egokiak

baitira norberaren sentimenduak, pentsamenduak eta nahiak modu asertiboan adierazteko, eta aldi berean, besteren sentimenduak, pentsamenduak eta nahiak era aktiboan entzun eta kontuan hartzeko; arrazionaltasuna, argudio logikoak landu eta emozioak kontrolatzeko; adierazkortasuna eta askatasuna, norberaren sentimenduak eta ideiak modu irekian eta naturaltasunez azaltzeko eta gainerako pertsonak ere horrela jokatzeko aske senti daitezen; moldagarritasuna eta malgutasuna, baldintza eta egoera aldakorretara bizkor egokitzeko; pazientzia eta iraunkortasuna, esperientzia eta egoera zail eta etsigarriak lasaitasunez jasateko; eta eskuzabaltasuna, besteren beharrianak eta mugak gogoan hartuta, norberaren dohainak eta trebetasunak partekatu eta gainerako pertsoneri laguntzeko, ordainetan ezer itxaron gabe.

1.2.4.– EKIMEN ETA ESPIRITU EKINTZAILERAKO KONPETENTZIA.

1.2.4.1.– Konpetentziaren definizioa eta ezaugarriak.

Definizioa

Ekimenez jardutea eta prozesu ekintzailea ausart eta eraginkor kudeatzea egoera eta testuinguru pertsonal, sozial, akademiko eta lanekoetan, ideiak ekintza bihur daitezen.

Ezaugarriak

Ideiak ekintza bihurtzeko gai izatean datza ekimen eta espiritu ekintzailerako konpetentzia. Honako hau adierazten du Europako Parlamentuaren Gomendioak (2006):

«Zerikusia du sormenarekin, berrikuntzarekin eta arriskuak hartzearekin, bai eta, helburuak betetze aldera, proiektuen plangintza eta kudeaketa egiteko abileziarekin ere. Pertsona guztiek erabiltzen dute konpetentzia hau eguneroko bizitzan, etxean eta gizartean, eta baita lantokian ere, beren lanaren testuinguruaz jabetu eta aukerak baliatzeko ahalmena izatean; horrez gainera, zimendua da gizarte- edo merkataritza-jarduerak sortzen edo sorrera horretan laguntzen duten pertsonen behar dituzten beste gaitasun eta ezagutza espezifikoko batzuk garatzeko».

Argi eta garbi bereizi behar dira espiritu ekintzailerako konpetentzia eta enpresa-espirtua. Askotariko ekintzak erabakimenez eta eraginkortasunez abiatzeko edo ekiteko ekimena duen pertsona da «ekintzailea». Oinarrizko Hezkuntzan, espiritu ekintzailea zentzu zabalean garatzea izan behar du lehentasuna, pertsonak bizitzaren dimentsio guztietan jarduteko prestatzea baita haren egin-kizuna; horrenbestez, pertsonak bere bizitza osoan gizabanako moduan garatzeko bizi ditzakeen egoera guztietan baliatu behar du ekimena eta espiritu ekintzailea, gizarteko kide aktiboa izanik eta garapen sozial, kultural eta ekonomikoaren eta naturaren garapen iraunkorraren erantzule izanda. Enpresa da ekimenerako esparruetako bat; izan ere, esparru horretan balia daiteke ekimena eta espiritu ekintzailea, aukerak hauteman eta aukera horien alde borrokatzeko, balio berria sortu edo arrakasta ekonomikoa erdiesteko.

Ekintzaile izateko, ekintzailtza-prozesu osoa kudeatzeko trebetasunak eta abileziak izan behar dira. Ekintzailtza-prozesua hiru fase hauetan antolatzea komeni da –batez ere, ideiak berritzaileak eta gauzatzen zailak baldin badira–: a) hasierako fasea: ideia edo proiektua aukeratu, plangintza egin eta haren bideragarritasuna aztertuko da; b) garapeneko fasea: plangintza ezarri eta doituko da, horretarako premiarik baldin badago; c) amaierako fasea: ekintzak ebaluatu, emaitzak jakinarazi eta hobetzeko proposamenak egingo dira. Halaber, prozesu osoa autorregulatu behar da, aldagai guztiez jabetuta eta haiek erregulatzen ahaleginduz.

Laburbilduz, Oinarrizko Hezkuntzan, ekimena eta espiritu ekintzailea sustatzeko «jardunbide egoki» dira ideiak ekintza bihurtzeko behar diren dohain pertsonalak sustatzekoak; hau da, hezkuntza integral bat sustatzen dutenak, honako osagai hauek barne hartuta: a) jarduerak landu egin

behar dituzte hezkuntzako zehar-kompetentzia edo orokor kognitiboak, komunikatiboak, sozialak, afektiboak eta ekintza planifikatu eta kudeatzekoak; b) metodologia aktiboen bidez gauzatu behar dira, egoera esanguratsu eta egokien inguruan; c) arazo-testuinguru errealetan kokatu behar dira; d) ikasteko gogoia eta ikasitako baliabideak modu integratuan erabiltzeko motibazioa piztu behar dute testuinguru horiek; e) eta arazoak konpontzeko beharrezkoa izan behar du, bai ekimena eta espirtu ekintzailea izatea, bai ekintzailtza-prozesua erabiltzea. Beste hitz batzuekin esanda, kompetentzietan oinarritutako hezkuntza da ekimena eta espirtu ekintzailea garatuko dela ziurtatzeko aukerarik onena, baita, modu osagarrian, enpresa-espirtua garatuko dela ziurtatzekoa ere.

Ideiak ekintza bilakatzeko estrategia eta prozedurak diziplina-arlo guztietan eta eguneroko bizitzako egoeretan barneratzen dituen neurrian eskuratuko du ikasleak «ekimenerako eta ekiteko espirturako» kompetentzia. Hots, ekimena eta espirtu ekintzailea duten pertsonen ezaugarri diren dohainak (ideiak izatea, komunikatzea, elkarlanean aritzea, norbera izatea, planifikatzea eta kudeatzea) lantzeko modu koherenteena da dohain pertsonal horiek diziplina-arlo guztietan lantzea.

1.2.4.2.– Kompetentziaren osagaiak.

Prozesu ekintzailearen faseei erreparatuta, honako osagai hauek ditu «ekimen eta espirtu ekintzailerako» kompetentziak:

1. osagaia.– Ideia edo proiektua sortzea eta/edo nork bere gain hartzea, proiektua planifikatzea eta haren bideragarritasuna aztertzea.

Gauzatu nahi den ideia edo proiektuaren gaineko erabakia hartzea da ekintzailtza-prozesuaren lehen urratsa. Ideia edo proiektua norberarena edo besterena izan daiteke. Beti egin behar da plangintza bat arazo konplexuak konpontzeko. Plangintzaren ezaugarriak aldatu egiten dira arazotik arazora, baina plangintza egiteko, honako urrats edo prozedura hauek hartu behar dira kontuan:

- Zer lortu nahi dugu? Zer emaitza aurreikusten da?
- Zer zeregin/ekintza egin behar da aurreikusitako emaitzak lortzeko?
- Zer lotura daude egin beharreko zereginen/ekintzen artean?
- Nork eta noiz egingo ditu ekintza/zeregin bakoitza? Eginkizunen eta arduren banaketa eta kronograma.
- Zer bitarteko material, tekniko, ekonomiko edo bestelako erabili behar dira?
- Nola bilduko dira emaitzen ebidentziak eta nola komunikatuko dira?
- Nola ebaluatuko dira emaitzak? Zer irizpideak eta adierazle erabiliko dira emaitzen lorpena ebaluatzeko?
- Bideragarria al da egindako plangintza?
- Ba al dago proiektua egiteko motibaziorik?

Urrats horietako batzuetan teknika eta tresna lagungarriak erabiltzea komeni da; hala nola, ideometroak, lehentasunak ezartzeko diagrama logikoak, Gantt diagramak, erantzukizunak banatzeko taulak, aurrekontua, kontrol-zerrendak eta ebaluazio-taulak.

Ikasleek beren bizitzako jardun-eremuetan izaten dituzten arazo-egoeren gaineko plangintzak planifikatzeko erabil daiteke azaldu berri den gidoia; alabaina, honako ezaugarri propio hauek dituzte eskolaren esparruan konpetentziak eskuratzeko xedez planteatzen diren arazo-egoerak konpontzeko proiektuek:

- Hasierako egoera bat da ekintzaren abiaburua, hari buruzko aurretiazko ezagutzak ematen dira, eta ikasleen egitekoa da egoerari irtenbidea ematea, ezagutza berriak eskuratuta. Ezagutza horien erabilera integratua lagungarri izango zaie hasierako arazo-egoerari irtenbidea emateko.
- Erronka egingarria da, baina modu bat baino gehiagotan gauza daiteke.
- Erronkari aurre egiteko, jarduerak planifikatu, garatu eta ebaluatu behar dira.
- Banaka eta taldeka lan egin behar da.
- Denbora mugatua ematen da arazoa konpontzeko.
- Arazoaren irtenbideak erabilpen praktikoa izan behar du, baina irteera-profilean adierazten diren oinarrizko konpetentzia guztiak garatzea da azken helburua.

2. osagaia.– Planifikatutako ekintzak egitea eta, hala behar denean, doikuntzak egitea.

Beharrezkoa eta oso garrantzitsua da ideia berriak sortzea eta egungo errealitaterako aukera egokienak diseinatzea, baina errealitate horrek ez du aldaketarik (hobekuntzarik) izango, baldin eta ideia eta aukera horiek gauzatzeko ekintzarik egiten ez baldin bada. Egungo errealitatean bestelako aukerak gauzatzeari ekin nahi bazaio, beharrezkoa da, aukerak gauzatzeko gogoia izateaz gain, haien gauzapenean parte hartzeko konpromiso pertsonala hartzea.

Jarduera-plana finkatu ondoren, bete egin behar da; orduan, planaren gauzapenak zer bila-kaera duen begiratu behar da, eta ingurunearen bilakaerari erreparatu behar zaio. Horrez gainera, bilakaeraren jarraipena egin behar da, eta, desbideratzeak gertatuz gero, haiek zuzentzeko neurri egokiak hartu behar dira.

Planifikatua gauzatzen, kontrolatzen eta hobetzen laguntzen dute honako urrats edo prozedura hauek:

- Aurreikusitako eta egindako jardueren kalitate-mailaren jarraipena eta kontrola.
- Jarduerak egiteko aurreikusitako denboraren jarraipena eta kontrola.
- Eginkizunen, erantzukizunen eta kronogramaren betetze-mailaren jarraipena eta kontrola.
- Lanak egitean dagoen motibazio-mailaren jarraipena.
- Plangintza aldatzea eta doitzea, premiazkoa baldin bada.

Hainbat teknika eta tresna (esaterako, kontrol-zerrendak, Gantt diagrama, eginkizunak eta erantzukizunak banatzeko taula) lagungarri izan daitezke plangintzaren jarraipena, kontrola eta doikuntzak egiteko. Plangintzaren garapenean kontzientzia hartzen eta prozesua erregulatzen lagun dezakete tresna horiek. Alde horretatik, portfolioa da prozesuen autorregulaziorako tresnarik eraginkorrenetako bat.

3. osagaia.– Egindako ekintzak ebaluatzea, aditzera ematea eta hobetzeko proposamenak egitea.

Egungo errealitatearen bestelako aukerak gauzatzeko ekintzek ondorioak dituzte errealitatean, eragin egiten diote errealitateari. Funtsezkoa da prozesu ekintzaile orok, berrikuntzaren hasierako

faseaz gain, ebaluazio-fase bat ere jasotzea, garatzeko fasean egindako ekintzen bitartez errealtatean eragin den inpaktua ebaluatzeko.

Era berean, jarduera-planean finkatu diren helburuak eta errealtatean erdietsitakoak alderatu behar dira, eta bete direnen eta bete ez direnen arteko diferentzia kuantitatiboak eta kualitatiboak zehaztu. Horrez gain, planean aurreikusi ez, baina egiaz izan diren bestelako ondorioak zehaztu behar dira. Ebaluazio hori egiteko, ebaluazio-taulak lagungarri izan daitezke alderdi positiboak eta negatiboak ikusteko, baita hobetzeko proposamenak egiteko ere; hala, hurrengo esperientziatarako baliagarriak izan daitezkeen ezaugarriak jaso behar dira, eta hobetu beharrekoak zehaztu.

Emaitzak eta hobetzeko proposamenak jakinarazteak garrantzi handia du prozesu ekintzailearen amaierako fase honetan, hala ahozko aurkezpenen bidez (diapositiben eta ikus-entzunezko bitartekoekin batera, egokia baldin bada), nola txosten idatziak eginez (irudiak, grafikoak eta antzeko euskarriak erantsita, behar izanez gero).

Azkenik, prozesu ekintzaile osoan, jarrera eta balio hauek landu behar dira: proiektuak eta jarduerak kanpoko presioen eraginik gabe abiarazteko ekimena; sormenez eta irudimenez jarduteko joera; erresilientzia, norbera saiaturia eta aldi berean malgua izateko, eta bizkortasunez egokitze baldintza eta egoera aldakorretara; helburuak betetzeko motibazioa, erabakitasuna eta borondatea, norberarenak edo beste batzuekin batera ezarritako helburuak diren begiratu gabe.

1.2.5.– NORBERA IZATEN IKASTEKO KONPETENTZIA.

1.2.5.1.– Konpetentziaren definizioa eta ezaugarriak.

Definizioa

Norberari bizitzako esparru eta egoera guztietan sortzen zaizkion sentimenduez, pentsamenduez eta ekintzez gogoeta egitea da, haiei buruz egiten den balorazioaren arabera sendotu eta egokitzea horiek guztiak, eta, era horretan, etengabeko hobekuntzaren bidez, norbera autorrealizaziora bideratzea, errerealizazio horren dimentsio guztietan.

Ezaugarriak

Autoerrealizaziora bideratuta dago «ikasten ikasteko» konpetentzia, eta autorregulatzen ikastea da izaten ikasteko bidea.

Pertsonak duen potentzialtasun guztia ahalik eta gehien garatzea da autorrealizazioa, harik eta erabateko betetasuna iritsi arte. Autorrealizazioaren definizio formala onargarria izan daiteke, baina «pertsonaren potentzialtasuna» zer den zehazterakoan arazoa sortzen da, eta batez ere, bere potentzialtasuna erabat garatu duen pertsonaren eredu ideala zertan datzan zehazten saiatzerakoan.

Autorrealizazioaren ideien zehaztapena aldatu egin da historian eta kultura guztiek adierazi dute errerealizazioaren inguruko ideien bat. Pertsonak gizartean garatzen dira, kultura-esparru zehatzetan, eta norberaren nortasuna komunitatearen barruan eraikitzen da, etengabeko elkarrekin; hala, tentsioak ere izaten dira norberaren berezitasunaren eta inguruneak norberari egindako presioen artean.

Gaur egungo kulturantzatasun-testuinguruan, pertsona errerealizatuen inguruko eredu bat baino gehiago dago, baina ziurgabetasunaren aurrean, inoiz baino beharrezkoagoa da gizabanakoei baliabideak ematea beren nortasuna eraikitzen laguntzeko. Horrela egiten ez baldin bada, pertsona alienatuak garatzea bultzatuko da, erabakiak hartzeko irizpide pertsonalik gabekoak, gainerako pertsonen egiten dutena egitera mugatzen direnak.

Atal honetan, autorrealizazioa pertsonen arteko hartu-emanen ondorioz eguneratu eta doitzen joaten den prozesu dinamikotzat joko dugu, eta ez alde zehaztuta dagoen amaierako egoeratzat. Izaten jakiteko eta modu malguan eta aldagarrian hazten joateko prozesuaren motorra eta gakoa autorregulazioa da.

Honako bi prozesu osagarri hauek ditu autorregulazioak:

a) Metakognizioa:

Modu, gutxi-asko, espontaneoan eta oharkabean sortzen diren pertzepzio, sentimendu, pentsamendu, hitz eta ekintzetatik aldentzean datza, eta prozesuei buruzko gogoeta egitean, haiek ulertu eta balioesteko, kontzientziara ekarri ostean. Metakognizioa deitzen zaio, norbere kognizioaren gaineko kognizio-prozesua delako.

b) Erregulazioa:

Metakognizioan oinarrituz, beste urrats bat ematean datza. Kontzientzia hartu ostean, eta egindako balioespenari erreparatuta, unean uneko gaia erregulatzen da; hori horrela, balioespen positiboa egin baldin bada, jokabidea indartzeko erabakia hartuko da, edo, hala ez baldin bada, hura egokitzekoa edo aldatu eta hobetzekoa. Erregulazioaren eraginkortasuna handituko da hobetzeko modua planifikatzen, prozesuan behar diren doikuntzak egiten eta emaitzak ebaluatzen diren heinean.

Autorregulazio-prozesua ezin konta ahala esparru eta egoeratan aplika daiteke. Orain, pertsona erabat garatzeko alderdi edo osagai esanguratsuak zehaztuko ditugu, beste batzuk baztertzeko asmorik gabe. Autorrealizazio-prozesuan dauden pertsonen harmoniaz barneratzen dituzte hainbat dimentsio edo osagai: gorputzaren dimentsioa, kognitiboa, afektiboa, soziala, estetiko, morala eta konatiboa.

Autorrealizaziora bideratuta dagoen hazkuntza-prozesu mugagabe horren emaitza dira:

- Autokontzeptua garatzea, eta, horren baitan, gero eta errealitate-oinarri handiagoz identifikatzea norberaren alderdi positiboak eta negatiboak (dimentsio kognitiboa).
- Autoestimua garatzea, hau da, norbere buruaren gaineko balioespen positiboa eta errealista (dimentsio afektiboa).
- Autonomia edo ahalduntzea garatzea, erabaki pertsonalak hartu eta gauzatzeko ahalmen gisa ulertuta, eta norberaren ekintzen eta bizitzaren erantzule izanda (dimentsio konatiboa).

Bere buruaren jabe da norberaren prozesu kognitibo, afektibo eta motorrez jabetzen den pertsona eta bere ekintzen arrakastaz edo porrotaz eta balio moralaz jabetzen dena. Pertsona horrek eskuratuak ditu, horrenbestez, bere pentsamendua eta ekintzak erregulatu ahal izateko oinarriak. Nor bere burua erregulatzeko kompetentzia da, aditu batzuen ustez, arrakasta akademikoa eta gizarte-jokabide egokia aurreikusteko adierazle onena, eta kompetentzia kognitiboak baino ego-kiagoa da aurreikuspen-lan hori egiteko. Bere pentsamendua eta jokabidea erregulatzen dakien pertsona etengabeko hobekuntzaren dinamikaren barruan sartzen da.

Kompetentzia guztiak lantzeko prozesu guztiekin batera dator eta haiekiko banaezina da autorregulazioa. Ikuspuntu horretatik, elkarrekotasun-harremana ezar daiteke oinarritzko kompetentzien garapenaren eta autorregulazioaren artean. Autorregulazioaren osagai batzuek beste batzuek baino lotura zuzenagoa dute oinarritzko zehar-kompetentziaren batekin, eta haren beste osagai batzuek, berriz, oinarritzko zehar-kompetentzia guztietan duten eragina.

1.2.5.2.– Konpetentziaren osagaiak.

1. osagaia.– Hitzeko komunikazioa, hitzik gabekoa eta komunikazio digitala autorregulatzea.

Hitzeko komunikazioa autorregulatzeak esan nahi du, alde batetik, kontzientzia hartzea komunikazio-funtzioetan eta bizitzaren komunikazio-egoeretan sortzen diren ahozko nahiz idatzizko diskurtsoak ulertzeko eta adierazteko prozesuen kalitateaz. Eta, horrekin batera, ahozko komunikazioa egindako balioespenaren arabera erregulatzea eta doitzea esan nahi du.

Hitzik gabeko komunikazioa autorregulatzeke, hitzik gabeko adierazpideen kontzientzia hartu behar da, eta erregulatu egin behar dira adierazpide horiek; hau da, keinuak eta ahozko adierazpidearekin batera erabiltzen diren gorputz-jarrerak, idatzizko adierazpidearekin eta adierazpide plastikoarekin batera maiz erabiltzen diren ikono-kodeak eta grafikoak, musika eta dantzaren bidez egiten den komunikazioa eta hitzik gabeko gainerako adierazpideak. Keinuak eta gorputz-jarrerak egoki eta zuzen interpretatzea lagungarria da ahozko komunikazioan ageri diren norberaren eta besteren sentimendu eta emozioen gaineko kontzientzia hartzeko.

Komunikazio digitala autorregulatzeke, konpetentzia digitala osatzen duten alderdien kontzientzia hartu behar da eta erregulatu egin behar dira alderdi horiek; hala nola, informazioaren kudeaketa eta komunikazio eraginkorra, teknologia digital egokiak erabiliz multimedia-edukiak sortzea, eta informazio- eta komunikazio-teknologiak modu segurua, etikoan eta gehiegikeriarik gabe (abusatu gabe) erabiltzea.

Ezbairik gabe, mailaz maila hartzen da hitzeko komunikazioaren, hitzik gabekoaren eta komunikazio digitalaren kalitatearen gaineko kontzientzia, eta lorpen hori benetan gauzatuko bada, heldutasun kognitiboa eta adierazpenezko eta prozedurazko ezagutzak behar dira. Autoebaluazioarekiko edo metakognizioarekiko jarrera izango da, beti eta adin guztietan, erregulazioaren eta etengabeko hobekuntzaren eragile.

2. osagaia.– Ikasteko prozesu eta estilo kognitiboa autorregulatzea.

Ikasten ikasteko konpetentziaren osagai dira ikaskuntzan esku hartzen duten prozesu mentalen gaineko ezagutzak, ikasteko moduari dagozkionak. Konpetentzia horrek, gainera, ikasleak bere ikasteko prozesuari buruz duen ezagutza jasotzen du, hiru dimentsio hauetan landuta: a) dakienari eta ez dakienari buruz duen ezagutza eta ikasteko gauza denari, interesatzen zaionari eta gainerako alderdiei buruzkoa; b) ikasteko zereginari dagokion diziplinaren gaineko ezagutza eta zereginaren beraren eduki zehatzari eta eskakizunei buruzkoa; eta c) zeregina betetzeko estrategien gaineko ezagutza.

Metakognizioa edo norberaren pentsamenduaren ezagutza kontzientea handitzeko bidea da zer prozesu mota gauzatu den zehaztea, prozesu hori nola egin zen aztertzea, egindako urratsak bereiztea, lan egokia egin den ebaluatzea eta hurrengo saioan egin daitezkeen hobekuntzak kontuan hartzea. Ikaskuntzan parte hartzen duten jokabideak erregulatzeke bidea da jarduerak egin aurretik planifikatzea, egindako planaren gauzapena monitorizatzea, eta lorpenak, erroreak, transferentziak eta aldaketa-proposamenak ebaluatzea.

Norberaren ikasteko estiloaren kontzientzia eta erregulazioa da metakognizioaren alderdietako bat. Ikasteko hainbat estilo bereizten dira: estilo aktiboa, gogoetatsua, teorikoa eta pragmatikoa. Ikasle bakoitzak bere izaera du, baita, joeraz, ikasteko berezko estiloa ere. Ikerketen emaitzen arabera, zenbat eta gehiago egokitu irakaskuntza norberaren ikaskuntza-estilora, orduan eta hobeto ikasten da. Kontuan hartu beharreko alderdia da hori, baina ez, ezinbestean eta soil-soilik, ikasleen berezko joera sendotzeko; izan ere, ikasleen ohituretatik abiatuta, aberastu egin daitezke haien joerak, estilo guztiak osagarriak diren aldetik. Ikasteko zikloa esperientziatik eta ekintzatik abiatuta

hasi ohi da (estilo aktiboa); esperientziari buruz hausnartu ahala, estilo gogoetatsua garatzen da; gogoetan oinarrituta, ondorioak, hipotesiak eta teoriak egin daitezke (estilo teorikoa); ondorioak eta hipotesiak berresteko edo garatzeko, ekintza planifikatu behar da (estilo pragmatikoa). Ikasteko ziklo osoa amaitzeko, estilo guztiak modu osagarri eta orekatuan erabili behar dira. Hezitzailearen eginkizuna izango da ikasteko estilo guztiak erabiltzen irakastea, horretarako, ordea, ikaslearen joerez jabetu behar du, baita horiek onartu ere.

Konpetentzia-osagai honekin lotzen diren honako balio eta jokabide hauek nabarmendu behar dira: baldintza eta egoera aldakorretara bizkor egokitzea; esperientzia eta egoera zailak edo aldaketak jasateko erresistentzia eta pertseberantzia izatea, erraz ez etsitzeko; nork bere burua ebaluatzeraz eta gainerako pertsonak ebaluatzeraz irekita egotea, nork bere burua ezagutzeko eta hazkunde pertsonalerako beharrezkoa den aldetik; eta norberaren mugak eta ahalmenak onartzea eta aitortzea, autokritikarako gaitasuna erabiliz.

3. osagaia.– Portaera soziala eta morala autorregulatzea.

«Elkarbizitzarako» konpetentziak, agiri honetan ulertzen den moduan, osagai hauek ditu:

- Pertsonen arteko komunikazioa.
- Talde kooperatiboan ikasten eta elkarlanean aritzen ikastea.
- Portaera soziala.
- Gatazkak kudeatzea.

Autorregulazioko prozedurak ezin dira bereizi osagai horietako bakoitzaren prozedurak eta teknikak aplikatzeko prozesuetatik. Autorregulazioko prozedurak eta teknikak oso ezberdin aplikatuko dira, zalantzarik gabe, ikasleen garapen kognitibo eta afektiboko mailaren arabera.

Pertsonen arteko komunikazioa: asertibitatea eta enpatia

Kontzientzia hartzen da:

– Asertibitatearena, nork bere buruan jokabide oldarkorrak, pasiboak eta asertiboak ezagutzeko prozedurak erabiliz.

– Enpatiaarena, norberak entzute aktiborako eta enpatiarako duen gaitasunaren diagnostikoa egiteko prozeduren eta tekniken bidez.

Erregulatzen da:

– Asertibitatea, jokabide oldarkor edo pasiborik ez izateko eta modu asertiboan jokatzeko tekniken bidez: norberaren pentsamenduak eta sentimenduak modu asertiboan adierazteko; «ez» modu asertiboan esaten ikasteko; kritikak modu asertiboan onartzeko edo baztertzeke; mesedeak eskatzeko edo ukatzeko; eta laudorioak egiteko edo besteren merezimenduak onartzeko.

– Enpatia, modu aktiboan eta enpatiaz entzuteko tekniken bitartez: solaskideari arretaz entzuteko, interesa erakusteko, gorputz-adierazpena behatzeko, galdera irekiak egiteko, parafraasiak erabiltzeko eta emozioak adierazteko.

Talde kooperatiboan ikasten eta elkarlanean aritzen ikastea

Kontzientzia hartzen da: taldeko lana ebaluatuz, hau da, helburuen lorpena ebaluatuz; taldearen barruan zereginen eta eginkizunen banaketa bete den ebaluatuz; eta nork bere erantzukizunak, prestasuna, ahalegina eta gainerako alderdiak bete dituen ebaluatuz.

Erregulatzen da: taldeko lanaren antolaketa eta berau garatzeko teknikak planifikatzen ikasteko hainbat teknika erabiliz.

Portaera sozialak

Kontzientzia hartzen da: giza eskubideei eta gizarte-konbentzioei eragiten dieten jokabideekin zerikusia duten kasuak eta egoerak aztertuz eta dramatizatuz.

Erregulatzen da: jokabide egokiari buruzko erabakiak hartzeko planifikazio-tekniken bidez erregulatzen dira, giza eskubideen eta gizarte-konbentzioen balioen esparru teorikoa oinarri hartuta, eta jokabide egokiaren arabera jokatzeko tekniken bidez, harik eta jarrera bihurtu arte.

Gatazkak konpontzea

Kontzientzia hartzen da: gatazka aztertzeko eta argitzeko tekniken bidez (gatazkaren mapa), bai eta gatazkak haien ezaugarrien arabera kudeatzeko tekniken bidez (aurre egitea, egokitzea, ihes egitea, negoziazioa, lankidetzeta).

Erregulatzen da: negoziazioa kudeatzeko tekniken bidez eta, berariaz, bitartekaritzaren bidez, eta baita hartutako erabakia gauzatzeko tekniken bidez ere, hau da, aplikazioaren, jarraipenaren eta doikuntzaren planifikazioa eginez.

4. osagaia.– Motibazioa eta borondatea autorregulatzea erabakiak eta betebeharrak gauzatzeko.

Motibazioak ekintza bultzatzen eta zuzentzen du, eta modu jakin batean zergatik jotzen dugun azaltzen du. Honako hauek pizten dute motibazioa:

- Desio bat bete nahi izateak.
- Beharizan bat ase nahi izateak.
- Helburu bat bete nahi izateak.

Motibazioa faktore sorta batek eraginda sortzen dela esan daiteke:

- Intrintsekoak; hala nola, norberaren nahiak eta lehentasunezko balioak.
- Estrintsekoak; hala nola, testuingurua bideratzeko baldintzak eta kanpo-pizgarriak.

Motibazioaren indarra areagotzen dute adierazitako faktore bakoitzaren intentsitateak eta esku hartzen duten faktoreen multzoak. Hortaz, motibazioa bultzatzeko estrategian, estimulu intrintsekoak zein estrintsekoak erabili behar dira, egoera bakoitzaren ezaugarrien arabera.

Nahi den hori lortu arte ekiteko gauza izatea da gogo-indarra edukitzea, horretarako motibazioa izan ala ez. Motibazioak nahia bultzatzen du, eta motibazioa handia baldin bada, gogo edo desio horrek luze iraun dezake. Baina bizitzan bada norberak egin nahi ez duen lanik edo lan nekezik, ezinbestean egin behar direnak. Gogo-indarra behar da lan horiek egiteko, eta indar hori ez da bat-batean sortzen, bulkadak kontrolatuz ikasten baita. Egiteko eta ekiteko konpetentziaren eskakizunetako bat da gogo-indarra.

Osagai honekin lotutako balioen eta jarreraren artean, nabarmentzekoak dira nork bere burua hobetzeko eta onena emateko grina; kanpoko presiorik gabe, ekimenez jotzea; betebeharraren zentzua izatea, kanpotik ezarritako helburuak eta aurreikuspenak beteko dituzten zereginak, jarduerak eta proiektuak gauzatzeko behar dena; eta pertseberantzia izatea, bizipen eta egoera zailak eta mingarriak edo bat-bateko aldaketa etsigarriak jasateko behar dena.

5. osagaia.– Gorputzaren funtzioak eta norberaren osasuna, ongizatea, gorputz-irudia eta sexu-nortasuna autorregulatzea.

Gorputz-dimentsioaren autorregulazioaren honako alderdi hauek bereiz daitezke:

- Funtzio fisiologikoaren, biologikoaren, motorraren eta sentsoialaren kontzientzia eta erregulazioa.
- Norberaren osasunaren zaintzaren eta ongizatearen kontzientzia eta erregulazioa.
- Gorputz-irudiaren kontzientzia eta erregulazioa.
- Sexu-nortasunaren kontzientzia eta erregulazioa.
- Gorputz-adierazpenaren bidez adierazitako sentimenduen eta emozioen hitzik gabeko komunikazioaren kontzientzia eta erregulazioa.

Adierazitako bost alderdi horiek osagarriak dira. Lehen lau alderdiak azaltzen dira atal honetan, eta 3. osagian (emozioen autorregulazioa) azaltzen da bosgarren alderdia.

Funtzio fisiologikoaren autorregulazioa:

Giza espeziaren gorputzak gizarte- eta natura-ingurunearekiko harremana ahalbidetzen du, eta elkarreragin-prozesu horretan, pertsona-izaera, pertsonaren kontzientzia eta nortasun pertsonala eraikitzen dira. Gorputzaren eta zentzumenen bitartekaritza mugatua baldin bada, mugatu egingo dira garatzeko aukerak.

Gorputzaren funtzio gehienak automatikoki gauzatzen dira, eta bizitza izugarri errazten du horrek. Baina funtzio horiek erregulatzeko, funtsezkoa da nola egiten diren ezagutzea eta haien baliagarritasunaren kontzientzia hartzea.

Gorputzaren funtzio hauek nabarmen daitezke, diziplinako arlo eta ikasgai guztietan ikaskuntzaren bitartekari diren aldetik:

- Ikasteko garaian, gorputzaren jarrera autorregulatzea, bai zutik, eta bai, bereziki, eserita.
- Arnasteko eta erlaxatzeko tekniken bidez autorregulatzea arnasketa.
- Zentzumenez errealitatea behar bezala hautemateko duten garrantziaren kontzientzia izatea eta, zehazki, norberak ikusi edo entzuteko duen profil nagusiaren kontzientzia izatea eta hura erregulatzeko.
- Ahotsaren, tonuaren eta erritmoaren potentzia autorregulatzea.

Norberaren osasunaren eta ongizatearen zaintza autorregulatzea

Funtsezko ondasunen multzo bat da osasuna, eta pertsonak ezinbestekoak du hura, izateko eta egiteko potentzialtasunak garatuko baditu. Osasunak ematen digu gure bizi-asmo eta -helburuak indar guztiekin lantzeko eta gure arrakasta-potentzialtasunak garatzeko aukera.

Osasun-kontzeptu horrek gainditu egiten du osasuna-gaixotasuna prozesu dikotomikoaren ikuspegia, osasuna eta gaixotasuna aurkatzen dituen. Pertsonak, bere ingurunean hartu-emanak izatean, zer-nolako adaptazio-maila duen adierazten dute osasunak eta gaixotasunak. Hori horrela, osasunaren kontzeptuak bete baita hartzen ditu pertsonaren potentzialtasunen garapen osoa baldintzatzen dituzten ingurune-baldintza fisikoak eta sozialak.

Ikuspegi hori hartuta, osasunaren honako dimentsio hauek, elkarren osagarriak, bereiz daitezke:

- Osasunaren dimentsio fisikoa: organismoaren funtzionamendu fisiologiko guztiz ona da.
- Osasunaren dimentsio psikologikoa edo osasun mentala: gizabanakoaren ongizate-egoera da, bere gaitasunen kontzientzia duenean, bizitzako tentsio normalei aurre egiten dienean, lan emankorra eta onuragarria egiten duenean eta komunitateari ekarpenak egiteko gai denean.
- Osasunaren dimentsio emozionala: sentimenduak, pentsamendua eta portaera arduraz zuzentzea da, eta horretarako bitarteko dira haiei izena jartzea, haiek onartzea, integratzea eta sortzen duten bizi-indarra baliatzea. Dimentsio emozional osasuntsua duten pertsonak modu asertiboan kontrolatzen dituzte sentimenduak eta ongi sentitzen dira beren buruarekin. Harreman pertsonal onak dituzte eta estresari eta eguneroko bizitzako arazoei aurre egiten ikasten dute. Adimen emozionala landu behar da dimentsio honetan.

Gizartean antolatzen diren giza taldeen osasun pertsonala zaintzeko, hainbat alderdi zaindu behar dira, bai ikuspegi indibidualean, bai ikuspegi kolektiboan. Gizakien eboluzioa ulertzen laguntzen digute alderdi horiek. Gizabanakoek babesa bilatzen dute estalpeetan edo arropak jantzita, hotzetik eta gaixotasunetatik ihesi. Gizartean, gaixotasunei aurre egiteko eskubidea bermatuko baldin bada, pertsona guztiak babesteko behar diren baliabideak jarri behar dira. Babesteko ekin-tzetan, ezinbestean uztartu behar dira erabaki indibidualak eta sozialak.

Gizabanakoren batek bizi-ohitura osasungarriak nola eskuratu ikasi baldin badu, ezinbestean uztartu behar da jakintza hori ongizate kolektibo solidarioarekin eta osasun publikoaren ikuspegi globalarekin. Jakintza hori, era berean, pertsonen garapen osoari lotzen zaio. Elementu funtsezkoak dira guztiak osasuna erregulatzeko.

Bizi-ohitura osasungarriak eskuratu eta drogen kontsumoa prebenitzeko jokabideak barnera daitezke, baldin eta erregulazio-oinarri bat eskuratzen baldin bada, pertsonaren garapen osoa ongizate kolektiboaren parte dela ikasi ondoren:

- Bizi-ohitura osasungarriak eta pertsonen ongizate fisiko eta emozionala.
- Drogen kontsumoaren (batik bat, alkoholarena, tabakoarena eta kanabisarena) eta substantziarik gabeko mendekotasunen prebentzioa.
- Norberaren osasunaren eta ongizatearen zaintza autorregulatzea.

Gorputz-irudiaren autorregulazioa:

Nork bere gorputzaren gainean duen kontzientzia edo irudipena da gorputz-irudia; irudi hori positiboa izango da, baldin eta bere irudia onartzen badu norbanakoak, eta negatiboa, hura gaitzetsiz gero. Gorputz-irudiari buruzko arauak ezartzen dituzte modak eta edertasun-kanonei buruzko gizarte-estereotipoek, eta arau horietara egokitu ezean, gizarte-presio handia egiten dute, batez ere nerabezaroan eta gaztaroan, norberaren nortasunaren oinarriak finkatzen diren garaian. Autoestimua txikiagotu dezake gorputzaren irudi edo autokontzeptu negatiboa izateak, eta horrek segurtasunik ezaren arriskua dakarkio pertsonari. Segurtasunik ezak ondorio kaltegarriak izaten ditu, bai ekimen pertsonalean, bai ikastean, bai gainerako pertsonetikiko harremanetan.

Sexu-nortasunaren autorregulazioa:

Sexu-nortasuna zehazten dute emakumea, gizona edo sexuartekoa izatea dakarten ezaugarri biologikoen kontzientziak eta norberak sexualki gehien identifikatzen dituen ezaugarri psikologikoen kontzientziak. Sarri askotan gertatzen da ezaugarri biologikoak eta psikologikoak bat ez

etortzea edo, bat etorrira ere, negatiboki balioestea. Pertsonak ez dute beti izaten sexualtasuna sentitzeko eta erabiltzeko joera edo orientazio berbera.

Eskola inklusiboak kalitatezko hezkuntza eta hezkuntza-aukera berberak eman nahi dizkie ikasle guztiei; horrenbestez, eskola inklusiboaren planteamenduan sartzen da aniztasun horren errekonozimendu-faltaz kontzientzia hartzea, genero-arrazoiengatik gizarte-presioez eta bazterketez jabetzea, eta diskriminazio-egoerak erregulatzea.

Osagai honekin lotutako balio eta jarrera nabarmen dira nork bere burua zaintzea kalte fisikotik babesteko, gorputzaren zentzumen guztien bitartez esperimendatzeko plazera bilatzea, gorputzaren mugak eta ahalmenak ezagutzea eta onartzea, eta norberaren gorputzaren irudiarekin eta sexu-nortasunarekin pozik egotea.

6. osagaia.– Emozioen autorregulazioa.

Sentimenduek eta emozioek desio edo nahiak dituzte sorburu eta desioak sortzen dituzte, bizitza mentala berrantolatzen dute eta ekitera bultzatzen. Askotariko sentimenduak eta emozioak daude, eta hainbat modutara sailka daitezke. Esate baterako:

- Sentimendu edo emozio positiboak izan ditzake norberak; hala nola, poza, umorea, atsegina, jakin-mina, esker ona, maitasuna, errukia, zoriona eta baretasuna.
- Baita sentimendu edo emozio negatiboak ere; hala nola, beldurra, tristezia, frustrazioa, interesik eza, asperdura, etsipena, amorrua, lotsa, bekaitza, gorrotoa eta esker txarra.

Emozioak modu askotara adieraz daitezke. Adibidez, gizakiak, beste animalia-espezie batzuek bezalaxe, gorputzaren eta soinuen bitartez adierazten ditu emozioak. Giza espezieak, gainera, hitza zein musikaren, dantzaren, plastikaren eta literaturaren arte-adierazpenak ditu aberasgarri.

Autorregulazio emozionala izatea da norberaren sentimendu positibo eta negatiboen eta emozioen kontzientzia hartzea eta horiek kudeatzea, lagungarri izan daitezen norberaren oreka emozionalerako, gainerako pertsonen sentimenduak ulertzeko, eta modu eraikitzailean jokatzeko ikasteko prestutasuna izateko.

Emozioak autorregulatzen dituen pertsonak:

- Zehaztasunez eta haien izenekin identifikatzen ditu sentimenduak eta emozioak.
- Bere emozio eta sentimendu positiboak eta negatiboak hitzezko eta gorputzezko hizkuntzaren bidez adierazten ditu, era koordinatuan.
- Pentsamenduaren eta portaeraren arteko harremanaz ohartzen da. Emozioek jokabidean eragiten dute eta jokabideak, berriz, emozioetan.
- Emozio positiboak indartzeko eta negatiboak aurre egiteko gauza da.

Emozioak autorregulatzen dituen pertsonak ez ditu emozioak erreprimitzen; aitzitik, berarentzat edo gainerako pertsonentzat kaltegarriak izan daitezkeenak kontrolatzen ditu. Horretan datza, hain justu, bulkaden kontrola, frustrazioaren onarpena, atseginaren gerorapena.

Emozioen kontzientzia hartzea eta haien erregulazioa uztartzeko dituen autorregulazioak oreka emozionala izatera garamatza, eta oreka emozionala izan behar du norberak, bizitzako egoera guztietan eroso, seguru eta antsietaterik gabe sentitzeko.

Osagai honekin lotutako balio eta jarrera nabarmen dira autoebaluazioa eta gainerako pertsonak ebaluatzeko prest izatea, beharrezko diren aldetik nor bere burua ezagutzeko, hazkunde pertsonalerako eta besteri emandako zerbitzua hobetzeko; nor bere buruarengan konfiantza eta segurtasuna izatea; nor bere mugak eta ahalmenak onartzea; nor bere buruarekin eta gainerako pertsonekin zintzo jokatzeko; eta esperientzia zailak eta etsigarriak jasateko lasaitasuna eta pertseberantzia izatea.

Autoerrealizaziorantz

Pertsonen garapenaren dimentsioen autorregulazio-prozesuaren emaitza da autorrealizazioa. Autorrealizazioko prozesua dinamikoa da, eta pertsonen arteko hartu-emanen bitartez eguneratzen eta doitzen da. Autorrealizazioa ez da, ondorioz, alde zurretik zehaztuta dagoen amaierako egoera bat.

Heziketaren ikuspegitik, hezkuntzaren azken xedea da pertsonaren autorrealizazioa lortzea, bere gaitasun potentzialak ahalik eta gehien eta osoen garatuz. Maslow psikologoaren teoriak adierazten du hierarkia bat dagoela giza beharren asebetetzean. Piramidearen oinarrian, lehen mailako beharrizan fisiologikoak eta segurtasunekoak daude; hurrengo mailan, maitatua eta onartua izateko beharrizan sozialak; hurrengoan, errekonozimendu eta estimu pertsonalaren beharrizanak, eta gailurrean, autorrealizatzeko beharrizanak. Beharrizan horiek guztiak hartu behar dira kontuan hezkuntza-prozesuan, autorrealizaziorantz aurrera egiteko.

Honako hauek barne hartzen ditu autorrealizaziora bideratuta dagoen hazkuntza-prozesu mugagabe horren emaitzak:

- Autokontzeptua garatzea, eta, horren baitan, gero eta errealitate-oinarri handiagoz identifikatzea norberaren alderdi positiboak eta negatiboak (dimentsio kognitiboak).
- Autoestimua garatzea, nor bere buruari buruzko balioespen positibo eta errealista landuta (dimentsio afektiboak).
- Autonomia edo ahalduntzea garatzea, erabaki pertsonalak hartu eta gauzatzeko ahalmen gisa ulertuta, eta norberaren ekintzen eta bizitzaren erantzule izanda (dimentsio konatiboak).

1.3.– OINARRIZKO DIZIPLINA BAITAKO KONPETENTZIAK.

Arazo-egoera adierazgarri eta egiazkoak ebazteko, modu bateratuan edo integratuz erabili behar dira diziplina baitako oinarrizko konpetentzia espezifikotako arloen eta ikasgaien ezagutzak. Bizitzako arazoak konpontzeko, batera erabili behar izaten dira hizkuntzarekin, matematikarekin, zientziarekin, teknologiarekin, gizartearekin, artearekin eta mugimenduetarekin lotutako adierazpen, prozedura eta jarrerazko ezagutzak. Baina erabili ahal izateko, ezagutza eta baliabide horiek izan behar ditu norberak. Arazoak konpontzeko behar diren ezagutzak modu sistematizatuz eskuratu behar dira, eta eskurapen hori, funtsean, berriazko konpetentzia bakoitzeko diziplina-arloak eta -ikasgaiak landuz egiten da.

Ikuspegi horretatik, haiei dagozkien arlo eta ikasgaiekin lotu edo erlazionatu behar dira diziplinen baitako konpetentzia espezifikoko giltzarriak. Arlo eta ikasgai horietan, modu sistematizatuz ikasi behar dira adierazpen, prozedura eta jarrerazko edukiak, eta, era berean, eduki horiek integrazio-egoeretan erabiltzen ikasi behar da.

Diziplinekin lotutako oinarrizko konpetentzia espezifikoen eta arlo eta ikasgaien arteko lotura ez da beti argia eta adierabakarrekoa izaten, baina garrantzitsua da lotura hori zehaztea, oinarrizko konpetentzia espezifikoen ikaskuntza eta ebaluazioa bideratzeko.

DIZIPLINA BAITAKO OINARRIZKO KONPETENTZIA ESPEZIFIKOEN ERLAZIOA HAUR HEZKUNTZAKO EREMUEKIN ETA LEHEN ETA BIGARREN HEZKUNTZAKO ARLOEKIN

DIZIPLINA BAITAKO KONPETENTZIA ESPEZIFIKOAK	HAUR-HEZKUNTZAKO EREMUA	LEHEN HEZKUNTZAKO ARLOAK	DERRIGORREZKO BIGARREN HEZKUNTZAKO IKASGAIK
Hizkuntza- eta literatura-komunikaziorako konpetentzia	Nortasunaren eraikuntza eta komunikazioa eta adierazpena	– Euskara eta Literatura – Gaztelania eta Literatura – Atzerriko Lehen Hizkuntza	– Euskara eta Literatura – Gaztelania eta Literatura – Atzerriko Lehen Hizkuntza – Atzerriko Bigarren Hizkuntza – Latina 4
Matematikarako konpetentzia	Nortasunaren eraikuntza eta komunikazioa eta adierazpena	Matematika	– Matematika – Matematika (ikaskuntza akademikoak edo aplikatuak aukera)
Zientziarako konpetentzia	Nortasunaren eraikuntza eta ingurune fisikoaren eta sozialaren ezaguera	Naturaren Zientziak	– Biologia eta Geologia – Fisika eta Kimika – Kultura Zientifikoa – Lan Jarduerari Aplikatutako Zientziak
Teknologiarako konpetentzia	Nortasunaren eraikuntza eta ingurune fisikoaren eta sozialaren ezaguera	Naturaren Zientziak	– Teknologia – Informazioaren eta Komunikazioaren Teknologiak
Konpetentzia sozial eta zibikoa	Nortasunaren eraikuntza eta ingurune fisikoaren eta sozialaren ezaguera	– Gizarte Zientziak – Balio sozial eta zibikoak/Erljioa	– Geografia eta Historia – Balio etikoak/Erljioa – Ekonomia – Ekintzailtza eta Enpresa Jardueretarako Hastapena – Kultura Klasikoa – Filosofia
Arterako konpetentzia	Nortasunaren eraikuntza eta komunikazioa eta adierazpena	Arte Hezkuntza	– Plastikako, Ikusizko eta Ikus-entzunezko Hezkuntza – Musika – Arte Eszenikoak eta Dantza
Konpetentzia motorra	Nortasunaren eraikuntza eta komunikazioa eta adierazpena	Gorputz Hezkuntza	Gorputz Hezkuntza

Banan-banan azalduko ditugu diziplinen baitako oinarritzko konpetentzia espezifikoak.

1.3.1.– HIZKUNTZA- ETA LITERATURA- KOMUNIKAZIORAKO KONPETENTZIA.

1.3.1.1.– Definizioa eta osagaiak.

Konpetenziaren definizioa

Hitzezko eta idatzizko testuak erabiltzea da, euskaraz, gaztelaniaz eta atzerriko hizkuntza batean edo gehiagotan, bizitzako egoera guztietan egoki, eraginkortasunez eta hizkuntza-aniztasuna errespetatuz komunikatzeko. Era berean, literatura-hezkuntza lantzea dakar konpetentzia honek, nor bere burua eta ingurunea hobeto ezagutzeko.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu hizkuntza- eta literatura-komunikaziorako konpetentziak:

1) Hainbat esparrutako hitzezko, idatzizko eta ikus-entzunezko testuak, analogikoak zein digitalak, ulertzea eta jarrera kritikoz balioestea, helburu pertsonalak, sozialak eta akademikoak erdiesteko.

2) Eremu pertsonal, sozial edo akademikoei dagozkien hitzezko, idatzizko eta ikus-entzunezko testuak sortzea, eraginkortasunez erantzuteko hainbat komunikazio-premiari.

3) Hizkuntzen erabilera-arauak eta hizkuntza-sistemari buruzko jakintza erabiltzea ahozko eta idatzizko testuak sortzeko eta ulertzeko, eta haien bidez, egoki eta eraginkortasunez komunikatzeko.

4) Literatura-testuak interpretatzea eta balioestea, testuen esanahia modu partekatuan eraikita, eta horren helburua izango da mundua ulertzea, literatura-ondarea banako pertsonen eta giza taldeen esperientzia sinbolizatzen modua dela balioestea, norberaren kultura-nortasuna eraikitzea, ingurune nortasun eta aniztasun kulturala errespetatzea eta sentsibilitate estetikoaren lantzea.

5) Gizarteko hizkuntza- eta kultura-aniztasuna onartzea eta balioestea, aniztasun horrekiko jarrera ona izateko.

1.3.1.2.– Konpetentziaren ezaugarriak eta barne hartzen dituen ikasgaiak.

Derrigorrezko Hezkuntzaren helburuetako bat da pertsonak beren dimentsio guztietan osoki eta modu harmonikoan garatzea eta helduaroan sartzeko prestatzea. Helburu hori lortzeko, funtsezkoa da hizkuntza- eta literatura-komunikaziorako oinarrizko konpetentzia espezifikoaren lantzea, hizkuntza komunikaziorako eta ezagutza transmititzeko funtsezko tresna den aldetik. Hezkuntza-sistemak konpetentzia hau ondo garatzeko laguntza eman behar die XXI. mendeko haur eta gazteei, gaur egungo gizarteko kide izan daitezten eta bizitza duina izan dezaten.

Konpetentzia honen osagaien haren ezaugarriak zehazten laguntzen dute. Hori horrela, konpetentzia honen osagai nagusi dira gizarte-jarduerako esparru garrantzitsuetan hitz egiteko, elkarrizketan aritzeko, idazteko, entzuteko eta irakurtzeko trebetasunak eta trebetasun horiek lantzeko estrategiak.

Horrez gainera, hitz egin eta komunikatzeko trebetasunak hobetzeko, ezinbesteko dira hizkuntzen sistema-funtzionamendua eta erabilera-arauak, hizkuntzen arteko harremanak eta hizkuntzek hiztunekin dituzten harremanak behatzeko edukiak.

Era berean, konpetentzia honen baitan sartzen dira literatura-hezkuntza landu eta irakurtzeko ohitura sendotzeko edukiak. Literatura-komunikazioak ezaugarri bereziak dituzenez, berariazko ikasketak behar dira hura ondo ulertu eta balioesteko.

Gaur egungo errealitate eleaniztunaren testuinguruan, elebiduntasun desorekatutik eleaniztasunerako bidea egiten ari da euskal gizartea; hori horrela, askotariko egoera soziolinguistikoei buruzko gogoeta egitea lagungarri da, oro har, hizkuntza-aniztasunari buruzko jarrera positiboak lantzeko, eta zehazki, euskararen normalizazio-prozesuari buruzko jarrera positiboak sustatzeko. Horrez gainera, hizkuntzen erabilera egokitasunez kudeatzeko ahalmena garatu behar da, eta egoera eleaniztunetan modu proaktiboan eta ekitatez parte hartzen jakin behar da.

Azkenik, konpetentzia hau behar bezala lantzeko, ezinbestekoa da, gaur egun, teknologia digitalek bideratutako egoera komunikatibo berrietan parte hartzea eta egoera horietan eraginkortasunez komunikatzeko trebetasun espezifikoak garatzea.

Honako arlo eta ikasgai hauek barne hartzen ditu oinarrizko konpetentziak:

Lehen Hezkuntza

- Euskara eta Literatura.
- Gaztelania eta Literatura.

- Atzerriko Lehen Hizkuntza.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza

- Euskara eta Literatura.
- Gaztelania eta Literatura.
- Atzerriko Lehen Hizkuntza.
- Atzerriko Bigarren Hizkuntza.
- Latina.

1.3.1.3.– Arloen eta ikasgaien ikuspegia.

Giza garapenaren funtsezko faktorea da hizkuntza, bere funtzio indibidual eta sozialean. Indibidualean, pertsona bakoitzari ahalbidetzen diolako pentsatzea, jakintza egokitzea, jarduteko modua erregulatzea eta adierazpenak egitea. Sozialean, gizarteak zabaldu eta iraunarazten duelako hizkuntza, eta hura delako giza taldeak eratu eta garatzeko ardatz eta euskarri. Hizkuntzari esker sortzen, sendotzen eta zabaltzen da kultura.

Pertsonen bizitza afektibo eta kognitiboarekin lotura estua duen aldetik, hizkuntzak erregulatzen ditu sentimenduak, eta hura da bizi-ikaskuntzaren eta ikaskuntza akademikoaren bitarteko nagusia; izan ere, esperientzia hitzez adierazten denean, eraldatu eta beste maila batera igarotzen da. Horregatik, hizkuntza menderatzen duenak tresna egokia du bere burua ezagutzeko, beste pertsona batzuekin harremanak izateko, bizikidetzara-arauek finkatzeko, taldean lan egiteko, eta ikuspegi kritikoz eta autonomiaz ikasteko.

Hizkuntzaren kontzepzio edo buruera horretan, hizkuntza-ikasgaien ikuspegiaren oinarria da gizarte-esparruetan elkarreragin eraginkorrak izateko behar diren erabilera-prozedurak, jarrerak eta kontzeptuak lantzea. Hain zuzen ere, jakintza hauek eskuratu behar dira: komunikazioaren printzipioak, estrategiak eta arauak; testuen forma konbentzionalak; testuak antolatzekeko modu diskurtsiboak; testuaren zatiak multzo kohesionatuan artikulatzeko baliabideak; esaldi zentzuzkoak eta gramatikalak eraikitzekeko arau lexiko-sintaktikoak; arau ortografikoak eta prosodikoak; eta hizkuntzekiko eta hiztunekiko jarrerak.

Literatura-hezkuntzak, aurreko ikaskuntza guztiez gain, berriazko beste ikaskuntza batzuk behar ditu literatura behar bezala ulertu, balioetsi eta gozatzeko; betiere, literaturaren berezko konbentzioei erreparatuta eta literatura-testuaren eta testuinguruaren arteko erlazioak aintzat hartuta.

Euskal Autonomia Erkidegoan, eskolaren lehentasunezko helburua da ikasleek bi hizkuntza ofizialak ongi jakin ditzaten bermatzea. Horrek esan nahi du ikasleek egoki, eraginkortasunez eta gero eta formaltasun- eta konplexutasun-maila handiagoan erabili behar dituztela bi hizkuntzok haien erabilera-esparru guztien komunikazio-egoera ugarietan. Helburu hori betetzeko, euskara erabiltzen eta ikasten lagundu behar du ikastetxeak, eta, era berean, haren normalizazioa bultzatu behar du, gizartean duen presentzia txikiagoa konpentsatzeko.

Gaur egun, mundu gero eta elkarlotuago batean bizi gara eta garrantzi handia dute ezagutzaren gizarteak, informazioaren eta komunikazioaren teknologiek eta pertsonen mugikortasunak; hori horrela izanda, hizkuntza ofizialak menderatzeaz gain, atzerriko hizkuntzak jakin behar dira, pertsonak elkar ezagutzeko, ideiak trukatzeko eta kulturen elkar ulertzea errazteko. Elebitasuna bermatzea da hezkuntza-sistemaren erronketako bat, baina, horrez gain, pertsona eleaniztunak hezi behar ditu, gutxienez atzerriko hizkuntza bat taxuz dakitenak.

Halaber, kontuan izan behar da ikasle alofonoen ehunekoa gero eta handiagoa dela gure ikasgeletan; gainera, pertsona horien hizkuntzek ez dute, orain gutxi arte, presentziarik izan gure eskola-sisteman eta gizartean. Hizkuntza- eta literatura-komunikaziorako oinarrizko kompetentzia espezifikoa egokitasunez lantzen lagundu behar die eskolak ikasle horiei, baina, era berean, beren hizkuntza-ondareari eusten eta ondare horri balioa ematen lagundu behar die, altxor kulturala baita haientzat eta gizarte osoarentzat.

Hezkuntza elebidunetik hezkuntza eleaniztunera aldatzen ari da gure erkidegoko irakaskuntza; ondorioz, gutxienez hiru hizkuntza irakasten eta ikasten dira, eta ohikoa da horietako batzuk komunikazio-bitarteko moduan erabiltzea ikasgaiak irakastean. Egoera horri erreparatuta, irakasteko moduak hausnartu eta egokitu behar dituzte hizkuntzen irakasleek, hizkuntza batean ikasitakoa gainerako hizkuntzak ikasteko erabil dezaten ikasleek. Orobat, hizkuntzen tratamendu integratua sustatu behar dute irakasleek.

Agerikoa da hizkuntzen irakaskuntza integratuaren premia. Izan ere, bi hizkuntza edo gehiago dakizkiten ikasleen egitura kognitibo eta emozionaleko elementu dira, bai dakizkiten hizkuntzak, bai hizkuntza horien bidez ikasi dituzten ezagutzak. Horrez gainera, hizkuntzak ikasteko prozesuaren elementu ugari komunak dira hizkuntza guztietan, eta hizkuntza batetik bestera erabil ditzakete bi hizkuntza edo gehiago dakizkiten pertsonak. Azkenik, kontuan izan behar da hitzunen jardun-esparru guztietan erabiltzen direla hizkuntzak, eta hitzunek erabaki behar dutela beren hizkuntza-errepertorioko zer hizkuntza erabiliko duten komunikazio-egoera bakoitzean.

Arrazoi horiengatik ezarri behar da hizkuntzen ikuspegi integratua; eta, ildo horri jarraituta, hizkuntzen ezaugarri bereizgarriak eta hizkuntza guztien alderdi komunak landu eta partekatu behar dira, hizkuntza guztiak behar bezala erabiltzeko.

Eskola-garaitik harago doa hizkuntzen ikaskuntza, bizitza osoan zehar ikasten baitira hizkuntzak; nolana ere, hizkuntza-ikasgaien helburuak mailaz maila ezartzen dira Derrigorrezko Hezkuntzan, Lehen Hezkuntzako helburuetatik hasi eta Bigarren Hezkuntzako berezko helburuekin jarraituta, ikasleen irteera-profilaren harian.

Horrenbestez, mailen progresio horretan, ikasleek gero eta komunikazio-egoera gehiagotan parte hartuko dute, eta handitu egingo dute, orobat, praktika diskurtsiboen kopurua. Eskolatze-urteetan aurrera egin ahala, hortaz, gero eta egoera konplexuagoak aukeratu behar dira, egoera formalen kopurua handitu behar da, gero eta leku handiagoa eman behar zaio hizkuntzaren funtzionamenduaren eta erabilera-arauen gaineko gogoetari, eta, azkenik, hizkuntza- eta literatura-ezagutzak sistematizatzeari ekin behar zaio.

Hizkuntza- eta literatura-komunikaziorako kompetentzia lantzeko, honako printzipio hauek baliatu behar dira irakaskuntza eta ikaskuntzako jardueren plangintza egitean:

- Planteamendu inklusibo baten ikuspegitik, ikasle guztiek garatu behar dute, osotasunean, eleaniztasunerako kompetentzia, haien jatorrizko hizkuntza edozein dela ere.
- Hizkuntzen elementuei buruzko gogoetaren gainera, hizkuntzak erabiltzea lehenetsi behar da, hizkuntzaren kodea menderatzeko prozesuaren laguntzaile eta orientatzaile baitira komunikatzeko beharizan pragmatikoak.
- Ikasgelak komunikaziorako esparru pribilegiatu bihurtu behar dira, ikasleek askotariko komunikazio-egoeretan eraginkortasunez parte har dezaten. Horren bidez, hezkuntza-komunitatearen eta gizartearen bizitza sozial eta demokratikoan parte hartzen lagunduko zaie.

- Hizkuntza eta hiztunekiko jarrera positiboak landu behar dira; hala, hizkuntzek gizarte-harremetan eta gizabanakoen garapen emozionalean duten garrantzia balioetsi behar da, baita hizkuntza-aniztasunak dakarren kultura-aberastasuna ere.

Printzipio horiek betetzeko, ekintza oinarri duen ikuspegi metodologikoa hautatu behar da, eta ikaskuntza aktiboa bultzatu. Hau da, komunikazio-proiektu adierazkorrek planifikatu behar dira hizkuntzen ikasgaietan, eta komunikazio-zeregin zehatz bat lortzera bideratutako jarduera-sekuentzien inguruan antolatu behar da ikaskuntza; horrez gain, prozedurazko edukiak lehenetsi behar dira –«egiten jakitea», alegia–, eta ez, soil soilik, adierazpenezko jakintza.

Ikuspegi horretatik, ikaskuntzak ebaluatzeko, ikasleen komunikaziorako konpetentziaren hainbat maila hartu behar dira kontuan, ikasleen aniztasunari erreparatuta, eta, horrez gainera, proposamen egokiak eta askotarikoak egin eta ebaluazio-irizpideak ezarri behar dira, ikasle guzti-guztiek ahalik eta gehien ikas dezaten.

Ikuspegi metodologiko hori ezarri denez, ikasleen aurrerapenen ebaluazioak hezigarria izan behar du funtsean, eta ikaskuntzaren autorregulazioa bultzatzeko balio behar du. Horrez gain, ebaluazioak erakutsi behar du ikasleek zer-nolako gaitasuna duten landutako konpetentziak komunikazio-egoera berrietan erabiltzeko.

1.3.1.4.– Integrazio-egoerak.

Konpetentzia izateko, modu integratuan erabili behar dira norberak eskuratu dituen baliabideak, erronka edo arazo diren egoerak ebazteko. Gainditzeko moduko zailtasun-maila izan behar dute arazo eta egoerek, baina, era berean, ikasleentzat erronka izan behar dute. Askotariko «familia» edo multzotan aurkeztu arren, antzeko konplexutasun-maila dute arazoek, eta, ondorioz, parámetro paretsuko baliabideak erabili behar dira haiek konpontzeko.

Ikasleen interesguneak hartu behar dituzte kontuan ikaskuntza eta ebaluazioko egoera horiek, eta aintzat hartu behar dute nola ikusten eta interpretatzen duten mundua Lehen eta Bigarren Hezkuntzako gazteek. Ikasleek ez dute mundua berdin ulertzen eta interpretatzen Lehen Hezkuntzan eta Bigarren Hezkuntzan; beraz, interesguneek eta ikaskuntza- eta ebaluazio-egoerek ere desberdinak izan behar dute batean zein bestean.

Argibide gisa, hizkuntza- eta literatura-komunikaziorako konpetentzia eskuratzeko garrantzitsutzat jotzen diren egoeren adibide batzuk aurkeztuko ditugu.

Arlo pertsonalari lotuta, hainbat egoera eta egoeren familia proposa daitezke; hala nola, berdin arteko elkarrekotasuna, elkarrizketa-kontakizunak, ikasgelako bizikidetzaren arautzeari buruzko elkarrizketak, familia barnean ematen diren argudioak, nork bere iritzia defendatzea, sentimena adieraztea, eta beste ama-hizkuntza bat duten hiztunekiko harremanak eta elkartrukeak.

Arlo sozialari lotuta, komunikabideen erabileratik eratorritako egoerak eta egoeren familiak proposa daitezke –egunkari digital bat edo eskolako irratia sortzea, esaterako–; edo erakundeetako loturikoak ere proposa daitezke; hala nola, bizikidetzaren arauak edo herritarren parte-hartzea arautzeko agiriak osatzea. Era berean, komunitatearen kultura-bizitzari loturiko egoerak proposa daitezke; bereziki, literaturarekin zerikusia dutenak.

Arlo akademikoan, hizkuntzen eta literaturaren ikaskuntzari loturiko egoerak proposa daitezke; esaterako, literatura-testuak sortzea, alderdi linguistikoaren gaineko txostenak osatzea eta testu-iruzkinak egitea. Horrez gainera, hainbat diziplinako testuak menderatzen direla adierazten duten egoerak proposa daitezke, hala nola, txosten zientifikoak egitea, gizarte-gaien gaineko ahozko azalpenak ematea eta gai kultural, sozial edota artistikoei buruzko mahai-inguruetan parte hartzea.

Lan-arloari dagokionez, oinarrizko hezkuntza amaitu duen ikaslearengandik urrun izan arren, posible da lan-harremanak arautzen dituzten testuei eta diskurtsoei buruzko egoerak eta egoeren familiak proposatzea; adibidez, lan-kontratu bat ulertzea edo curriculum vitae egitea.

Konpetentzien araberako hezkuntzaren ikuspegitik, eskolaren rola ezin da mugatu edukiak irakatsi eta ikasgarazterea, egoera konplexuak ebazteko ezagutza eskuragarriak erabiltzen eta transferitzen ere irakatsi behar baitu, ikasleak bizitza pertsonalerako, sozialerako, akademikorako eta lanerako prestatzeko.

1.3.1.5.– Hizkuntza-arloek eta -ikasgaiek ematen duten laguntza oinarrizko konpetentziak lortzeko.

Curriculumaren oinarrizko konpetentzia guztiak, zehar-konpetentziak eta diziplina baitakoak, lantzen laguntzen dute hizkuntzek; izan ere, bitarteko apartak dira komunikatzeko, mundua irudikatzen, gizarteratzeko, sentimenduak adierazteko eta sormena sustatzeko. Izaera pribilegiatu hori handitu egiten da, baldin eta, curriculum honek proposatzen duen moduan, hizkuntzak ikuspegi instrumentaletik irakasten baldin badira.

Arloek eta ikasgaiek ematen duten laguntza oinarrizko zehar-konpetentziak eskuratzeko

Hitzezko eta hitzik gabeko komunikaziorako eta komunikazio digitalerako konpetentzia.

Hizkuntza-ikasgaien helburua da gizarteko jarduera-esparruetan hizkuntzaren bidez hartu-eman konpetenteak izateko gaitasuna lantzea, eta ondorioz, laguntza erabakigarria ematen dute hitzezko eta hitzik gabeko komunikaziorako eta komunikazio digitalerako oinarrizko zehar-konpetentziaren osagai guztiak lantzeko.

Izan ere, hizkuntzak ikastearen helburu nagusia da denetariko testuak, etapa bakoitzaren komunikazio-egoera berezkoei dagozkienak, ulertu eta sortzeko gaitasuna garatzea, eta testu horiek koherenteak, kohesionatuak eta zuzenak izatea. Halaber, besteri transferitzeko moduko ikasketak dira bai hizkuntza jakinak erabiltzeko trebetasunak eta estrategiak, bai hizkuntzari buruzko gogoeta-prozesuak, eta, ondorioz, konpetentzia hau garatzen laguntzen dute.

Hizkuntza-ikasgaiek, gainera, konpetentzia digitala lantzen laguntzen dute. Batetik, testuak ulertu eta sortzearekin lotuta dago informazioaren tratamendua, bilaketa, hautapena, biltegiatzea eta berreskuratzea. Hori guztia, gaur egun, euskarri digitalak erabiliz egiten da gehienbat, eta ondorioz, berariazko trebetasunak behar dira lan horiek egiteko. Ere horretan, gero eta garrantzi handiagoa du testuen irakurketa kritikoa egiteak eta haiek balioetsi eta testuinguruan jartzeak, informazio-euskarriek asko handitu baitute informazio-eskaintza.

Testuak osatzeko eta aurkezteko tresna digitalak erabiltzen baldin badira, beste tresna batzuekin baino eraginkortasun handiagoz hel dakizkieke idazteko prozesuan esku hartzen duten eragiketei.

Teknologia digitalaren bilakaerari esker, komunikatzeko era berriak agertu dira, eta, haiekin batera, baita testu-genero berriak ere, ikasgelan landu beharrekoak. Era berean, ugalduta egin dira beste hizkuntza eta kultura batzuekin benetan komunikatzeko, haiekin harreman zuzena izateko eta haiengana hurbiltzeko aukerak; hori horrela, gero eta errazagoa da irakurketak eta idazketa-lanak partekatzea eta jakintza lankidetzan eraikitzea.

Ikasten eta pentsatzen ikasteko konpetentzia

Komunikatzeko ez ezik, hizkuntza tresna ezin hobea da mundua irudikatzen, eta hura dago pentsamenduaren eta jakintzaren oinarrian. Funtsean, hizkuntzaren bidez jotzen dugu jakintzara zein ezagutza-eraikuntzara; eta horregatik, ikasten eta pentsatzen ikasteko oinarrizko zehar-kon-

petentzia garatzen laguntzen dute hizkuntza-ikasgaiak. Hizkuntzak, jakintza finkatzeaz eta iraunarazteaz gain, ahalbidetzen du jakintzara era sistematikoa eta errepikatuan iristea, hura gabe ezinezko liratekeen loturak egitea, eta, era berean, bide ematen du bestelako munduak ezagutzeko, gogoeta egiteko, eta nork bere kabuz ikasteko. Errealitatearen alderdi guztiak menderatu ahal izateko, diziplina bakoitzak alderdi horiek nola lantzen dituen jakin behar da. Hizkuntza-trebetasunek –hots, hitz egiteak, irakurtzeak, idazteak, entzuteak eta elkarri eragiteak– ezagutzaren eskemak etengabe eraikitzen eta aldatzen laguntzen dute.

Ekimen eta espiritu ekintzailerako kompetentzia

Hizkuntza erabiltzen ikastean, halaber, arazo-egoerak aztertzen eta ebazten, planak egiten, erabakitzeko prozesuei ekiten eta komunikazio-egoeretan estrategia egokiak erabiltzen ikasten da; izan ere, geure jarduna bideratzea eta orientatzea da hizkuntzaren funtzioetako bat. Horregatik, hizkuntzan trebatuz, ekimen pertsonala lantzen da, eta norberaren jarduteko modua erregulatzen, gero eta autonomia handiagoz; era berean, ekimen eta espiritu ekintzailerako oinarrizko zehar-kompetentzia finkatzen da trebetasun horien bidez.

Ekimen eta espiritu ekintzailerako kompetentzia

Sozializazio-prozesuen oinarrizko elementua da hizkuntza, eta zeregin giltzarria du, ondorioz, elkarrekin bizitzen ikasteko oinarrizko zehar-kompetentzia lantzeko. Pertsonen arteko harremanen bidez eskuratu eta eskuratzen da kompetentzia hori, eta komunikazio-trukean eta gizarteko jardueretan erabiltzen, hainbat helburu lortzeko. Hizkuntza-trebetasunak landu behar dira esanahiak negoziatzeko, ikuspuntuak hurbiltzeko eta, besteak beste, gatazkak konpontzeko. Giza harremanen oinarri dira jarduera horiek guztiak, eta eskola-eremuan ageri dira.

Norbera izaten ikasteko kompetentzia

Hizkuntzak bide ezin hobe dira barne-prozesu emozionalak eta arrazionalak erregulatzen, bai eta norberaren nortasuna eraikitzen ere. Hizkuntza eraginkortasunez erabiltzen baldin bada askotariko helburuak lortzeko, ikasleak garatu egingo ditu oreka emozionala, autoestimua, autonomia eta ikaskuntzaren autorregulazioa; eta kontuan izan behar da horiek guztiek autonomian, autorregulazioan eta ekimen pertsonalean esku hartzen dutela. Horregatik guztiagatik, norbera izaten ikasteko oinarrizko zehar-kompetentzia garatzen laguntzen dute hizkuntza-ikasgaiak.

Arloek eta ikasgaiak ematen duten laguntza oinarrizko zehar-kompetentziak eskuratzeko

Oinarrizko zehar-kompetentzia guztiak garatzen laguntzen dute hizkuntzek, eta, gutxi-asko, oinarrizko kompetentzia espezifikoak lantzen laguntzen dute, hizkuntzak jakitea kompetentzia horiek eskuratzeko tresna eta bitarteko den aldetik.

Agerikoa da hizkuntza-ikasgaiak arterako oinarrizko kompetentziarekin eta oinarrizko kompetentzia sozial eta zibikoarekin duten harremana.

Literatura-lanak irakurri, interpretatu eta balioetsiz gero, hurbildu egiten gara literatura-ondarera zein gizakiaren funtsezko kezken adierazpen gisa behin eta berriz agertzen diren gaietara, eta jarduera horiek nabarmen laguntzen dute, horrenbestez, arterako kompetentzia garatzen. Hizkuntza-ikasgaien ekarpena are eraginkorragoa izango da literatura-adierazpenak bestelako arte-adierazpen batzuekin (musika, pintura edo zinemarekin) uztartuz gero; betiere, lotura hori ikaskuntzaren ikuspegi globalizatzaile batetik egiten baldin bada.

Hizkuntza jakin bat erabiltzea lagungarri da norberaren nortasuna eraikitzen, eta erabilera horrek bide ematen du nortasun linguistiko eta kultural kolektiboan parte hartzeko. Hizkuntza- eta

literatura-komunikaziorako konpetentzia egoki garatu behar da arduraz parte hartzeko gaur egungo euskal gizartean eta mundu globalizatuan. Ingurune eleaniztunetan aritzea lagungarri da ekitate eta enpatia jarrera asertiboak garatzeko.

Halaber, hizkuntzaren erabilerek agerian uzten dituzte hizkuntzekiko eta horiek erabiltzen dituzten talde sozialekiko jarrerak; horregatik, hizkuntza-ikasgai horien helburua da aniztasun horrekiko jarrera positiboa izan dezaten lortzea. Gainera, konpetentzia hori lantzeko lagungarri da aztertzea nola zabaltzen eta epaitzen diren hizkuntzaren bidez munduari buruzko aurreiritzi eta estereotipoak. Egokia da aztertze-lan hori egitea hizkuntzaren erabilera diskriminatzaileak ezabatzen laguntzeko.

1.3.2.– MATEMATIKARAKO KONPETENTZIA.

1.3.2.1.– Definizioa eta osagaiak.

Konpetentziaren definizioa

Jakintza matematikoa erabiltzea da, bizitzaren premiekin zerikusia duten arazoak interpreta-tzeko, deskribatzeko, azaltzeko eta horiei erantzuteko; betiere, matematikaren bitartekoak eta haren pentsamendu- eta irudikapen-moduak erabilia.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu matematikarako konpetentziak:

- 1) Eduki matematikoa duten arazo-egoerak identifikatzea eta estrategia egokiak aplikatuz ebaztea, mundua gero eta hobeto ulertzeko.
- 2) Jakintza matematikoa erabiltzea eguneroko bizitzako eta zientziaren esparruko egoerei aurre egiteko, egoerak «eredu» bihurtuta; hau da, egoerak termino matematikoetan adierazi, ereduarekin eragiketak egin eta emaitzak testuinguruan interpretatuta.
- 3) Bizitzaren hainbat esparrutako informazioak, argudioak eta emaitzak interpretatzea eta adieraztea, hizkuntza matematiko egokia erabilia.
- 4) Jakintza matematikoa ezagutzea, erlazionatzea, integratzea eta balioestea, egoera bakoitzaren ezaugarriak kontuan hartuta.
- 5) Arrazoitzeko modu askotarikoak erabiltzea nork bere ondorioak ateratzeko, horien prozesuak justifikatzeko, eta gainerako pertsonen aurkeztutako emaitzak modu kritikoa aztertzeko.
- 6) Errealitatea kalkulatzeko, irudikatze eta interpretatzeko prozedura matematiko egoki aukeratzea eta erabiltzea, eraginkor izateko baliatuz informazioaren eta komunikazioaren teknologiak.

1.3.2.2.– Konpetentziaren ezaugarriak eta barne hartzen dituen ikasgaiak.

Xede praktikoa du matematikarako konpetentziak: «egoerak ebazteko erabiltzea norberak dakiena». Matematikan konpetentzia izateko, matematika-ezagutzak ataza edo zeregina askotarikoak betetzeko erabiltzen jakin behar da, eta, horrez gainera, kontzeptu eta prozesu batzuk zergatik erabil daitezkeen ulertu eta arrazoi behar da. Azken finean, jakintza matematikoa problema ebazteko eta egoera berrietara egokitzeko erabiltzen jakin behar da. Hori horrela, matematika-jardueraren baitan batera ageri diren hainbat alderdi landu behar dira matematikarako konpetentzia eskuratzeko. Matematikarako konpetentzia erabiltzen da askotariko testuingurutan ezagutza matematiko berriak eraikitze; mota askotako zenbakiak eta haiekin egiten diren

eragiketak ulertzeko; arrazoibideak garatu eta, horren bidez, kontzeptuak eraikitze eta adierazitako ideien egiazkotasuna ebaluatze; problema baten atzean dauden elementu matematikoak identifikatzeko eta matematika-jardueraren emaitzak jakinarazteko. Horrez gain, matematikarako kompetentzia erabiltzen dugu ezagutza eta trebetasun matematikoak erabiltzen ditugunean jakintza horien premia duten egoeretan, bai ondorioak ateratzeko, bai erabakiak ziurtasunez hartzeko. Kompetentzia honen baitan, terminologia, datu eta prozedura matematikoak jakin behar dira, eragiketa zehatz batzuk egin behar dira eta zenbait metodo baliatzeko trebetasuna izan behar da. Hala ere, ez da nahikoa jakintza eta trebetasun horiek izatea matematikan kompetentea izateko. Matematikan kompetentea izateko, modu sortzailean konbinatu behar dira elementu horiek, kanpo-egoerek ezarritako eskakizunei erantzuteko. Horrenbestez, kompetentzia honen xedea da matematika-jakintza erabiltzea eguneroko bizitzako hainbat egoeratan sortzen diren arazoak ebazteko.

Matematika erakusteko modu guztiek ez dute berdin laguntzen matematikarako kompetentzia eskuratzen; izan ere, matematika askotariko jakintza-alorretan eta eguneroko bizitzako hainbat egoeratan aplikatzeko aukera errealak izango baldin baditu ikasleak, funtsezkoa da ikasleei nabarmentzea zertarako erabil dezaketen ikasitakoa, matematika gure mundua ulertzeko erabil dezaketela adieraztea edota problemak ebazteko estrategiak aukeratzen irakastea.

Matematikarako kompetentzia osatzen duten alderdiak zehazki aztertuz gero, zer matematika mota bultzatu nahi dugun jakin dezakegu. Izan ere, hainbat motatako informazioak interpretatzeko eta informazio sortzeko, ezinbestekoa da, besteak beste, adierazpen argiak eta zehatzak egitea, logikaz arrazoitzea argudioen eta informazioen baliagarritasuna, eta argudio matematikoak ulertzea. Eguneroko bizitzako arazo-egoerak ebazteko, oinarrizko elementu matematikoak erabili behar dira, estrategiak zer egoeratan erabili behar diren identifikatu behar da, eta errealitatea kalkulatzeko, irudikatze eta interpretatzeko teknika egokiak aukeratu behar dira; hau da, bestelako ezagutza batzuekin osatu behar da ezagutza matematikoa.

Matematikarako kompetentziaren alderdi dira honako hauek:

- Askotariko informazio matematikoak interpretatu, aztertu eta argi eta zehatz adierazteko abilezia. Bizitzan zehar ikasteko aukerak indartzen ditu abilezia horrek.
- Hizkuntza edo adierazpen matematikoaren oinarrizko elementu matematikoak ezagutzea (zenbakiak, neurriak, ikurrak, elementu geometrikoak eta bestelakoak) eta askotariko egoeratan erabiltzea.
- Argudiatze- eta arrazoitze-prozesuak erabiltzea arazo-egoerak ebazteko eta askotariko informazioak lortzeko.
- Elementu eta euskarri matematikoak dituzten informazioen eta egoeren aurrean, jarrera positiboa eta gero eta segurtasun eta konfiantza handiagoa izatea, eta jarrera eta segurtasun hori izatea haiek erabili behar diren egoeretan. Errespetuz zaindu eta bilatu behar da ziurtasuna egoera horietan, arrazoiketaren bidez.

Honako arlo eta ikasgai hauek barne hartzen ditu matematikarako kompetentziak:

Lehen Hezkuntza:

- Matematika.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza:

- Matematika.

1.3.2.3.– Arloaren eta ikasgaiaren ikuspegia.

Matematikak, bereziki, matematikarako konpetentzia lantzen laguntzen du; hau da, jakintza eta arazoibide matematikoa garatzeko eta aplikatzeko trebetasuna lantzen laguntzen du, gure bizitzako askotariko egoeretan azaltzen zaizkigun arazoak konpontzeko. Matematikan konpetentzia izateko, norberak gai izan behar du askotariko informazio matematikoa kudeatzeko, iritzi justifikatuak emateko, baieztapen baten koherentzia eta zehaztasuna epaitzeko, datuak hautatzeko, aztertze eta komunikatzeko; eta, azken batean, ezagutza matematikoak hainbat egoeretan erabiltzeko gauza izan behar du, bizitzako beharrezanekin lotutako arazoak konpontze aldera.

Mundua ikusteko eta interpretatzeko modu bat da matematika. Kopuruak, espazioa eta formak deskribatzen eta aztertzen ditu matematikaren zientziak, baita aldaketak, erlazioak eta ziurgabetasuna ere. Ingurura begiratzen baldin badugu, ikusiko dugu elementu horiek, era batera edo bestera, gure bizitzaren alderdi gehienetan agertzen direla.

Agerikoa da matematikak erabiltzeko premia gero eta handiagoa dagoela gure gizarteko lanbide-esparru guztietan. Herritarrok gero eta egoera gehiagotan jakin eta erabili behar ditugu matematikaren eduki kuantitatiboak, espazialak, probabilitatea eta bestelako edukiak. Bizitzan behar bezala moldatzeko behar ditugun eduki matematikoak ere aldatzen ari dira; eduki batzuk erabiltzeari utzi diogu edota arinkeriak erabiltzen ditugu IKTen bitartez; beste batzuk, aldiz, indartu egin behar ditugu iristen zaigun informazio-andana aztertze eta erabakiak arduraz hartzeko.

Jarduera matematikoak eragindako prozesuen bidez, gaitasun oso orokorrak lantzen dira (argudiatzea, ondorioztatzea, esploratzea, sailkatzea, aztertzea, orokortzea, zenbatespenak egitea, abstrakzioak egitea...); pentsamendu logikoa eta arazoitzeko gaitasun deduktiboa, induktiboa eta analogikoa garatzen dira, pertzepzio eta bistaratze espaziala hezten dira, jarrera kritikoa estimulatzen da, intuizioa zorrozten da, sormena sustatzen da, pertseberantzia indartzen da lanean, eta nork bere aukeretan konfiantza izatea bultzatzen da. Funtsezko jarduera da ikasteko estrategia orokorrak eskuratzeko eta garatzeko. Bizitza osoko ikaskuntza ziurtatzen dute ikasteko estrategiek, eta horiek erabiliko ditu norberak lanbidez aldatu behar duenean edota gauza berriak ikasi behar dituenean. Bizitza osorako estrategia horien barruan, arazo-egoerak ebazteari buruzkoak nabarmendu behar ditugu bereziki.

Agerikoa da matematikak eginkizun instrumentala duela, beste diziplinekin duen loturaren-gatik; izan ere, matematikaren beharra dute hainbat diziplinek, aztertzen dituzten fenomeno azalpen-ereduak sortzeko, interpretatzeko edota analizatzeko. Ezinbesteko tresna da, horrenbestez, askotariko informazioak (zenbakizko informazioa, grafikoa, estatistikakoa, geometrikoa, zoriari buruzko informazioa eta bestelako informazioak) eskuratzeko bilakaera- eta teknifikazio-prozesu etengabeak bizi dituen mundu honetan. Era berean, eginkizun hezigarria du, ikasleen adimena garatzen laguntzen baitu eta, besteak beste, gaitasun hauek indartzen baititu: abstrakzioa, orokortzea, pentsamendu gogoetatsua eta arazoibide logikoa. Ildo hori jorratuz gero, buru-egiturak eta lan-ohiturak sortzen lagunduko da, eta kontuan izan behar da horiek baliagarriak eta garrantzitsuak direla matematikaz kanpoko esparruan ere. Azkenik, nabarmendu nahi dugu matematika irakasteko ikuspegi hau hertsiki lotuta dagoela matematikaren ikuspegi funtzionalarekin. Ikuspegi horretan, «egiteko modua» da matematika, eta bereziki azpimarratzen da askotariko tresna matematikoen erabilera. Matematikaren alderdi funtzionalaren helburua, finean, eguneroko bizitzaren egoera guztietan eraginkortasunez moldatzeko tresna bat ematea da.

1.3.2.4.– Integrazio-egoerak.

Konpetentzia izateko, modu integratuan erabili behar dira norberak eskuratu dituen baliabideak, erronka edo arazo diren egoerak ebazteko. Gainditzeko moduko zailtasun-maila izan behar dute

arazo eta egoerek, baina, era berean, ikasleentzat erronka izan behar dute. Askotariko «familia» edo multzotan aurkeztu arren, antzeko konplexutasun-maila dute arazoek, eta, ondorioz, parámetro paretsuko baliabideak erabili behar dira haiek ebazteko.

Ikasleen interesguneak hartu behar dituzte kontuan ikaskuntza eta ebaluazioko egoera horiek, eta aintzat hartu behar dute nola ikusten eta interpretatzen duten mundua Lehen eta Bigarren Hezkuntzako gazteek. Ikasleek ez dute mundua berdin ulertzen eta interpretatzen Lehen Hezkuntzan eta Bigarren Hezkuntzan; beraz, interesguneek eta ikaskuntza- eta ebaluazio-egoerek ere desberdinak izan behar dute batean zein bestean.

Argibide gisa, matematikarako kompetentzia eskuratzeko garrantzitsutzat jotzen diren egoeren adibide batzuk aurkeztuko ditugu:

Maila pertsonalean, ikaslearentzat garrantzi handikoak diren hainbat egoera landu daitezke; hala nola, familia, osasuna, kontsumoa, hazkuntza eta garapen pertsonala, ingurumena, norberaren ekonomia-egoera, denbora libre, jolasa, bidaiak, sukaldaritza, eta baliabide analogikoen eta digitalen erabilera.

Maila sozialean, matematikarako kompetentziak bultzada nabaria ematen dio kultura-garapenari eta gizarte-integrazioari. Komunikabideei loturiko egoerak aztertuko dira; hala, modu kritikoa behatu behar dute haietan jasotako informazioa (estatistikak, inkestak, zenbakizko datuak eta bestelako informazioa), eta argitaratzen diren akatsak hautemateko gai izan behar dute. Halaber, baliabide naturalen eta giza baliabideen banaketa azter daiteke, ekitatea eta justizia lantzeko.

Maila akademikoan, ikaslearen eskola-ingurunean zein ikastetxearen jarduerari loturiko egoerak aurkeztuko dira, eta ikasleek ikaskuntzaren esparruko rol edo egiteko bat baino gehiago izango dute egoera horietan. Egoera horiek bide emango diote ikasleari matematikarako kompetentziaren alderdi teorikoetan sakontzeko, egokiak izaten baitira, zenbaitetan, kompetentzia horretan eta diziplinaren garapen historikoan aurrera egiteko.

Lan-eremuan, ezagutza matematikoak lanbideetan nola erabiltzen diren aztertuko dute planteatutako egoerek. Oro har, ikasleei aurkeztutako egoerek bide eman behar dute matematikarako kompetentzia lan-arloan aplikatzeko —ekonomian, medikuntzan, energia-sektorean, garraioan, kulturen eta gainerako lan-esparruetan—. Aztertu beharreko alderdiak dira, era berean, baliabideen banaketa, ekoizpen-kostua eta garapen teknologikoa.

Kompetentzien araberako hezkuntzaren ikuspegitik, eskolaren rola ezin da mugatu edukiak irakatsi eta ikaslarazter, egoera konplexuak ebazteko ezagutza eskuragarriak erabiltzen eta transferitzen ere irakatsi behar baitu, ikasleak bizitza pertsonalerako, sozialerako, akademikorako eta lanerako prestatzeko.

1.3.2.5.— Matematikaren arloak eta ikasgaiak ematen duten laguntza oinarrizko kompetentziak lortzeko.

Matematikak, oinarrizko zehar-kompetentzia guztiak garatzen laguntzeaz gain, oinarrizko kompetentzia espezifikokoak garatzen laguntzen du, gutxi-asko. Kompetentzia espezifikokoak zuzenean daude lotuta curriculumaren arlo jakin batzuekin, baina, ikaskuntzaren planteamendu globalizatzailea oinarri hartuta, haren garapenean arlo guztiek eragiten dutela ulertzen da.

Matematikaren arloan, matematika ikasgaiko edukien lehen xedea da, adierazi dugun moduan, ikasleek matematikarako kompetentziaren alderdi guztiak garatuko dituztela bermatzea eta bultzatzea.

Arloek eta ikasgaiak ematen duten laguntza oinarritzko zehar-konpetentziak eskuratzeko

Ekimen eta espiritu ekintzailerako konpetentzia

Arazo-egoerak ebaztearekin lotutako edukiak dira matematikak ekimen eta espiritu ekintzailerako konpetentziari egindako ekarpenik adierazgarriena. Arazo-egoerak ebazteko, honako hiru alderdi osagarri hauek baliatu behar dira gutxienez, konpetentzia horren garapenari atxikita: planifikatzea, planifikatutako ekintzak gauzatzea eta emaitzak balioestea. Planifikazioa egitean, zehatz-mehatz ulertu behar da planteatutako egoera, plan bat osatzeko, estrategiak bilatzeko eta, azken batean, erabakiak hartzeko. Egindako plangintza gauzatzeko, ebazpen-prozesuak optimizatu behar dira. Eta, hirugarrenik, prozesuaren aldizkako ebaluazioa eta emaitzen balioespena egin ondoren, beste arazo edo egoera batzuei aurre egin dakieke, arrakasta izateko aukera handiagoekin. Matematikaren irakaskuntzak prozesuotan zenbat eta eragin handiagoa izan, orduan eta ekarpen handiagoa egingo dio ikasgaiak hain konpetentzia garrantzitsuari, eta horixe bera gertatuko da egoera irekiak eta benetako arazoak planteatzen diren heinean.

Matematikarako konpetentzia garatu eta indartzeko, jarrera hauek landu behar dira: ekimena, nork bere ahalmenean konfiantza izatea, zalantzazko egoerei arrakastaz aurre egiteko baikortasuna, jarduteko ahalmena, ikasi nahi izatea eta nahi den helburua lortzeko pazientzia. Alde horretatik, konpetentzia garatuko baldin badugu, berariaz landu behar dugu pentsamenduaren autorregulazioa haren alderdi guztietan (alderdi emozionalean, kognitiboan eta gainerakoetan). Ikaskuntza ororen oinarri da pentsamenduak, sentimenduak eta jarduketak sortu eta erregulatzeko gaitasuna, eta horregatik da hain garrantzitsua. Arazo-egoerak ebaztea da, berriro ere, ideiak sortu, bestelako aukerak proposatu, egin, gauzatu eta ebaluatzeko jarduerak indartzeko bitartekoa. Benetako testuinguru problematikoetan kokatutako egoerak landu behar dira jarduera horiek guztiak egiteko. Testuinguru horiek adierazgarriak eta egokiak izan behar dute, eta ikaslearen ahalmen potentzialak modu integratuan mobilizatu eta transferitzeko beharrezana sorrarazi behar dute. Matematikatik landutako arazo-egoera horiei esker, ikasleek arazoan inguruko helburuak proposatzen dituzte, eta ikerketa txikiak pentsatzen eta egiten dituzte, beren kabuz.

Ikasten eta pentsatzen ikasteko konpetentzia

Ikasten eta pentsatzen ikasteko konpetentzia eskuratzeko laguntzen du matematikak. Ondo pentsatzeko, ezinbestekoa zaigu informazioa ulertzeko, argudioak emateko, informazioa balioesteko eta hura adierazteko prozedurak eta jarrerak izatea, bai eta aurrera egin ahal izateko oinarritzko ezagutzak izatea ere. Matematikak ematen dizkigu, hain justu, pentsatzeko modua hobetzeko ezagutza horiek. Ikasten ikasteko prozesua ez da diziplina bakar batera mugatzen, pentsamenduaren garapenari eta ikasteko prozesuari berari lotzen baitaio. Prozesu horrek eragina du ikaslearen alderdi pertsonalean eta gizarte-harremanetan, norberak gauza izan behar baitu gabeziak konpentsatzeko eta norberak duen jakintzari etekin onena ateratzeko. Heldutasun pertsonal gero eta handiagoa erdiesten da prozesu horretan. Matematikak bereziki eta nabarmen laguntzen du ikasten ikasteko konpetentzia eskuratzeko, arazo-egoerak ebazteko tresna matematiko eta estrategia jakin batzuk ematen dizkigulako, ondoren egoera anitzetan erabil ditzakegunak. Ez dugu ahaztu behar lotura bat dagoela, gaur egun frogatu denez, arazoak konpontzeko prozesu heuristikoen eta adimen-kontzeptuaren beraren artean.

Matematikaren arloak, orobat, bestelako ikaskuntza-teknika batzuetan ere parte hartzen du; hala nola, taldeen dinamikan eta ikasteko informazioa antolatzekeo teknika jakin batzuetan –kontzeptuzko mapen erabilera, esaterako–.

Hitzezko eta hitzik gabeko komunikaziorako eta komunikazio digitalerako kompetentzia

Bistan da komunikazioa pertsonaren funtsezko kompetentzietako bat dela; kompetentzia horrek, izan ere, hamaika trebetasun hartzen ditu barnean; besteak beste, hitz egiteko trebetasuna, abilezia gramatikala, ongi osatutako esaldiak sortzeko trebetasuna eta hitzun-entzuleak edo beste inork sortutako esaldiei buruzko judizioak egiten eta interpretatzen jakitekoa. Eta horiez gain, arlo zehatzetako bestelako kodeak eta hizkuntzak ere sartzan ditugu komunikazioan. Horiek horrela, matematikak nabarmen laguntzen du hitzezko eta hitzik gabeko komunikaziorako eta komunikazio digitalerako kompetentzia garatzen. Matematika-arloari lotutako prozesuak lagungarri ditugu ondo antolatzeko, gure pentsamendua sendotzeko eta ideiak koherentziaz eta argitasunez adierazteko. Arloak, era berean, gainerako pertsonen estrategiak eta pentsamendua aztertzeko eta ebaluatzeko aukera ematen digu. Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak ezinbesteko bitarteko dira gaur egungo komunikazioan. Ikasleek gero eta eskurago dituzte teknologia horiek; ondorioz, horien erabilera eraginkorra egin daiteke, eta hala egitea komeni da. Informazioaren eta komunikazioaren teknologien erabilera eraginkorra egiteko, lankidetzaren sareak sortu behar dira, informazioa bilatu, hautatu, bildu eta prozesatzeko trebetasunak erakutsi behar dira, informazio-iturri berriak hautatu behar dira, eta arazo berberei buruzko informazioa aurkeztu eta trukatu behar da, besteak beste.

Norbera izaten ikasteko kompetentzia

Ezbairik gabe, norbera izaten ikasteko kompetentzia garatzen laguntzen du matematikak, sarri askotan konfiantzaz eta pertseberantziaz jardun behar baitugu; esaterako, arazo-egoerak ebazteko, eta, ebazte-prozesu horretan, helburu eta jarduera eraginkorrenak eta erraztenak diseinatzeke. Gure mugak eta ahalmenak ezagutzen eta onartzen laguntzen digu matematikak, eta, horren bidez, autokritikarako ahalmena garatzen dugu. Alderdi horiek guztiek gure nortasuna garatzen eta itxuratzen dute, eta gero eta zentzu, autonomia eta ardura handiagoz jokatzera garamatzate. Matematikak ezagutza matematikoaren aplikazio praktikorako jarrera positiboak garatu behar ditu, bai nork bere burua aberasteko, bai gizadiaren aurrerapenean izan duen eginkizuna balioesteko.

Elkarrekin bizitzen ikasteko kompetentzia

Mundua ulertzeko eta munduan ondo moldatzeko tresna oinarrizkoa da matematika, beste diziplina askoren moduan. Elkarrekin bizitzen ikasteko, eta, finean, bizikidetzarako baliabide funtsezkoa izan daiteke. Izan ere, arazo-egoerak taldean ebazten badira eta ebazte-prozesuan izandako aurrerapenen berri ematen baldin bada, indartu egiten da lankidetzaren eta talde-lanak dakartzen arduren onarpena. Taldean lantzen dira errespetua, bizikidetzaren, tolerantzia eta elkartzasuna, eta taldean balioesten eta onartzen dira arazo-egoeren aurreko erantzun edo irtenbideak. Matematikaren bidez eskuratutako ezagutzak baliagarri izango ditugu, ziur asko, askotariko gatazken irtenbidea topatzeko, elkarriketaren eta negoziazioaren bidez.

Arloek eta ikasgaiek ematen duten laguntza oinarrizko kompetentzia espezifikoa eskuratzeko

Zientziarako kompetentzia eta teknologiarako kompetentzia

Agerikoa da pentsamendu matematikoa lotuta dagoela zientziarako zein teknologiarako kompetentziekin eta kompetentzia horiek garatzen laguntzen duela, naturak alderdi zientifikoan eta teknologikoan duen jokabidea hobeto ulertzeko, deskribatzeko eta modelizatzeko tresnak ematen dizkigun aldetik. Bistaratzeko (kontzepzio espaziala) da matematikaren bidez landu daitezkeen alderdietako bat, eta alderdi horren bidez, elementuak eta formak kokatzeko eta identifikatzeko ahalmena hobetzen dute ikasleek, bai eta ezaugarriak behatu, ondorioztatu eta ereduak eraikitzeke ere, eta

hori guztia oso baliagarria izango zaie, besteak beste, mapak irakurtzeko, ibilbideak planifikatzeko, planoak diseinatzeko eta marrazkiak egiteko. Era berean, neurriarekin lotutako edukiak baliatuta, errealitatearen ezagutza handituko dute, eta ondorioz, gero eta aukera gehiago izango dituzte harekin hartu-emanak izateko, eta ingurunearen alderdi kuantifikagarriei buruzko informazio gero eta zehatzagoak emateko. Horrez gainera, irudikapen grafikoak erabiltzeko trebetasuna baliatuta, hainbat eredu funtzional zehaztu eta erabil daitezke errealitatea hobeto aztertzeko eta ulertzeko; azkenik, eduki matematikoen bitartez, gertaera edo lege zientifikoei erantzuten dieten eredu matematikoak sortzeko ahalmena garatuko badugu, egoera erreal baten ezaugarri adierazgarriak identifikatu eta hautatu behar ditugu, egoera hori sinbolikoki irudikatu behar dugu, eta jokabideak, erregulartasunak eta inbariantek zehaztu behar ditugu, ondoren ereduaren bilakariari, zehaztasunari eta mugei buruzko auresateak egiteko.

Hizkuntza- eta literatura-komunikaziorako konpetentzia

Kontuan izan behar da matematikak berezko ezaugarriak dituen hizkuntza bat dela, eta, alde horretatik, hizkuntza- eta literatura-komunikaziorako konpetentzia garatzen laguntzen duela, hizkuntza matematikoak berezko dituen zehaztasuna eta doitasuna eransten baitizkio ohiko adierazpenari; hau da, hizkuntzaren erabilera zehatzari laguntzen dio. Horrez gainera, matematika-arrazoibideak hitzez azaltzeko edukiak lantzen direnean, norberaren azalpenak adieraztea eta besteren azalpenak entzutea bultzatzen dugu, eta garatu egiten ditugu edukien ulermena bera, espirtu kritikoa eta komunikazio-trebetasunak. Azken batean, matematikak hizkuntza-konpetentziari laguntzen dio, etengabe erabiltzen baititu ahozko eta idatzizko komunikazioa ideiak landu eta adierazteko.

Arterako konpetentzia

Arterako konpetentzia garatzen laguntzen du matematikak; hala ere, ikuspegi arrazionala lehenesten du matematikak, eta artean, berriz, indar handia du osagai subjektibo eta emozionalak. Ez dugu ahaztu behar irudimena eta espirtu sortzailea behar ditugula maiz, eduki matematikoko egoerak interpretatzeko eta ebazteko. Alderantziz, maiz oinarri arrazionalen gainean egindako lanaren ondorioz sortzen da artea, eta oinarriok eduki matematiko argiko alderdiekin daude lotuta. Hala, arte-prestakuntzaren barruan dago geometria, inguruan dugun mundua ulertzeko eta interpretatzeko bitartekoak ematen baititu, baita haren edertasuna aintzat hartzeko ere. Era berean, erlazio eta forma geometrikoak ezagutzeak zenbait ekoizpen eta adierazpen artistiko aztertzen eta ulertzen laguntzen du. Matematikaren historian, bestalde, ez dira beti aurkitu problemen soluzioak azterketa arrazionalak eginez edo ereduaren bila arituta soilik, behin baino gehiagotan erabakigarria izan baita, matematikaren ohiko jardun-modu horiek baliatzeaz gain, irizpide estetikoak erabiltzea, hau da, simetria, osotasuna, soiltasuna eta perfekzioa iristeko grina izatea.

Konpetentzia sozial eta zibikoa

Matematikak konpetentzia sozial eta zibikoari egindako ekarpena, beste arlo batzuetan gertatzen den moduan, taldeko lanarekin lotzen da. Hori horrela, dimentsio berezia hartzen du talde-lanak matematikan, baldin eta, norberak, problemak ebazteko estrategia pertsonalak soilik erabili beharrean, besteren ikuspegiak onartzen ikasten baldin badu. Matematika-lanak era horretan ulertzen baldin baditugu, hobeto ulertuko dugu bizi garen munduko gizarte-errealitatea, eta ondorioz, herritartasunaren erabilera demokratikoa eta arduratsua egingo dugu; eta, horrez gain, lan horren bidez barneratuko ditugun jokabide indibidualek gero eta gizarte anitzagoan elkarrekin bizitzeko, elkarlanean aritzeko, konprometitzeko eta gatazkei aurre egiteko ahalmena emango digute. Konpetentzia sozial eta zibikoan ez da berariaz agertzen alderdi kulturala, baina kulturaren adierazpen unibertsalak dira beste kultura batzuen jardun matematikoak (zenbakikuntza eta

neurketa, esaterako) eta historiako matematikari nagusien lanak, eta, ondorioz, konpetentzia hori garatzen laguntzen du adierazpen horiek aztertzeak eta ikasteak.

Konpetentzia motorra

Matematikak funts kognitibo nabarmena du, agerikoa da hori. Hala ere, jardun motor trebez jardun behar da matematika-lan ugari egiteko; hala nola, neurketak eta errepresentazioak egiteko. Era berean, teknologia berriak –kalkulagailuak, ordenagailuak eta antzeko tresnak– erabiltzeko, psikomotrizitate egokia izan behar da, eta, horretarako, estrategia kognitiboak erabili behar dira.

1.3.3.– ZIENTZIARAKO KONPETENTZIA.

1.3.3.1.– Definizioa eta osagaiak.

Konpetenziaren definizioa

Zientziaren jakintza eta metodologia eta aplikazio zientifiko eta teknologiko nagusiak modu koherente, bidezko eta zuzen batez erabiltzea testuinguru esanguratsuetan, sistema eta fenomeno naturalak interpretatzeko, natura ebidentzia zientifikoaren ikuspegitik ulertzeko, eta erabaki arduratsuak hartzeko bizitzaren esparru eta egoera guztietan.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu zientziarako konpetentziak:

1) Zientzia-jakintzak bizitzaren esparru eta egoeretan egoki erabilia, arduraz, autonomiaz eta ikuspegi kritikoz hartzea naturaren gaineko erabakiak eta giza jarduerak naturari eragiten dizkion aldaketei buruzkoak, bai norberaren eta gizartearen bizitza hobetzeko, bai ingurunea zaindu eta ontzeko.

2) Izaera zientifikoaren arazoak identifikatzea eta dokumentatzeko eta esperimendatzeko ikerketa txikiak egitea. Arazo-egoera horiek ebazteko prozesuan, zientzia-jardueraren trebetasunak eta jokabideak egoki balioetsi, erabili eta erakutsi behar ditu ikasleak, eta, era berean, ebidentziak lortu behar ditu, erabaki arduratsuak hartu aurretik.

3) Sistema eta fenomeno naturalak deskribatu, azaldu eta aurreratu, eta aplikazio zientifiko eta teknologiko nagusiak aztertzea. Hori guztia jakintza zientifikoaren koherentziaren, egokitasunaren eta zuzentasunaren erabiliz egin behar du ikasleak testuinguru pertsonal eta sozialetan, errealitatea ebidentzia zientifikoaren argitara ulertzeko.

4) Zientzien oinarriko kontzeptuak mundu naturalaren sistemekin eta prozesuekin erlazionatzea, eta horiek guztiak zentzua duten lege, eredu eta teoriaren inguruan antolatzea; era berean, errealitatearen interpretazio zientifikoak eta izaera zientifikorik ez dutenak bereiztea, eta onartzea zientziak enpirikoki egiazta daitezkeen iragarpenak egiten dituela, naturaren beraren izaera eta haren ekoizpenak ulertzeko.

1.3.3.2.– Konpetenziaren ezaugarriak eta barne hartzen dituen ikasgaiak.

Zientziaren ezagutza eta zientziaren gaineko ezagutza biltzen ditu jakintza zientifikoak.

Zientzia-diziplina nagusien bidez natura ezagutzea da zientziaren ezagutza izatea. Zientziaren ezagutza izateko, funtsezko kontzeptu eta teoria zientifikoak ulertu behar dira.

Bestetik, zientziaren gaineko ezagutza izateko, zientziaren metodoak (ikerketa zientifikoa) eta helmuga edo xedeak (azalpen zientifikoak) ezagutu behar dira; hau da, zientziaren izaera bereizgarria –gizakien ezagutzarako eta azterketarako metodoa den aldetik– eta zientziaren oinarri diren saiakuntza eta sormeneko jardun-moldeak ulertu behar dira; era berean, ikasleak ulertu behar du pertsonak zientzietatik dituzten jarrerak eta auzi edo gai zientifikoetan inplikatzeko duten prestasunak baldintzatzen dutela zientziaren gaineko ezagutza.

Zientziarako konpetentzia izateko, mundu fisikoarekin elkarrekintzan aritzeko trebetasuna izan behar du ikasleak, mundu fisiko horren alderdi naturalekin eta gizakien sorkari direnekin hartu-emanen aritzeko. Hartu-eman horren bidez, gertaerak ulertu behar ditu ikasleak, gertaera horien ondorioak aurreikusi behar ditu, eta lan egin behar du ingurumena ondu eta zaintzeko eta bere bizi-baldintzak eta gainerako pertsona eta izaki bizidunena hobetzeko. Finean, bizitzaren eta ezagutzaren esparru askotan –osasunarenean, ekoizpen-jardueretan, kontsumoan, zientzian eta gainerako esparruetan– egokitasunez, autonomiaz eta ekimen pertsonalak bultzatuta moldatzeko eta mundua interpretatzeko abileziak barne hartzen ditu zientziarako konpetentziak. Interpretazio-lan hori egiteko, fenomenoak ezagutza zientifikoaren arloan ikuspegitik aztertzearen kontzeptu eta printzipio oinarrizkoak erabili behar dira.

Horrenbestez, zientziarako konpetentzia izateko, behar bezala hauteman behar da bizitzaren eta gizakien jardueren espazio fisikoa –bai eskala handiko espazioa, bai gertuko inguruneko–, eta inguruko espazioarekin elkarrekintzan aritzeko abilezia izan behar da, hau da, espazioan mugitzeko eta objektuekin eta objektu horien kokapenarekin lotutako arazo-egoerak ebazteko abilezia.

Horrekin batera, ingurune fisikoarekin hartu-emanak izateko konpetentziaren osagai implizitua da ikaslea jabetzea gizakiek espazioan duten presentziaz, gizakien asentamendu eta jardueraz, gizakiek espazio horretan egiten dituzten aldaketek eta aldaketa horiek sortzen dituzten paisaez. Ikasleak jakin behar du garrantzitsua dela gizaki guztiek garapenaren onurak jasotzea eta garapen horrek naturaren baliabideak eta dibertsitatea mantentzearen alde egitea, mundu osoko eta belaunaldi arteko solidaritateari eusteko. Era berean, errealitatea behatzean eta informazio- eta publizitate-mezuak aztertzean, espiritu kritikoa duela erakutsi behar du ikasleak, eta kontsumo arduratsuko ohiturak izan behar ditu.

Zientziarako konpetentziak giza gorputzaren, naturaren eta emakumeek eta gizonek naturarekin duten hartu-emanaren gaineko jakintza du oinarri, eta bizitzeko modu askotarikoek dituzten ondorioei buruzko argudio arrazionalak emateko bide ematen du, bai eta bizitza fisiko eta psikiko osasungarria izateko ere, ingurune natural eta sozial osasungarrian. Osasunaren dimentsio indibiduala eta kolektiboa hartzen ditu kontuan konpetentziak, eta gainerako pertsonetatik eta norberetik jarraera zentzudunak eta arduratsuak adierazten ditu.

Galderak eta arazo-egoerak identifikatu eta frogetan oinarrituriko ondorioak ateratzeko bide ematen du zientziarako konpetentziak. Jarduera horien bidez, mundu fisikoa uler daiteke, eta giza jarduerak ingurumenean, pertsonen osasunean eta bizi-kalitatean eragiten dituen aldaketak ulertu eta haien gaineko erabakiak har daitezke.

Zientziaren oinarrizko nozioak, kontzeptuak eta teoriak ulertu eta aplikatu behar ditu zientziarako konpetentzia duenak. Konpetentzia horren baitan, gero eta abilezia handiagoa izan behar du ikasleak analisi sistematikoaren eta azterketa zientifikoaren jarrerak eta prozesuak gauzatzeko; arazo edo problema garrantzitsuak identifikatu eta planteatzeko; zuzeneko eta zeharkako iritziak emateko, iritzia zer esparru teoriko edo interpretazio-esparruan oinarritzen den jakinda; galderak egiteko; informazio kualitatiboa eta kuantitatiboa topatu, eskuratu, aztertu eta irudikatzen; saiakuntzako konponbideak eta hipotesiak planteatu eta egiaztatzen; hainbat konplexutasun-mailako

aurreikuspenak eta inferentziak egiteko; eta jakiteko zer jakintza teoriko eta enpiriko eskuragarri behar den galdera zientifikoei erantzuteko eta hainbat testuingurutan (akademikoan, pertsonalean eta sozialean) ondorioak ateratzeko eta ondorio horiek interpretatu, ebaluatu eta adierazteko. Era berean, ikerketa-jarduerak zer izaera, indargune eta muga dituen jakin behar du, jakintzaren erakuntza sozialerako bitartekoa den aldetik.

Finean, zientziarako kompetentzia eskuratzeko, pentsamolde zientifikoa landu eta erabili behar da, bai norberak jasotzen duen informazioa interpretatzeko, bai aurreikuspenak egiteko, bai erabakiak ekimen eta autonomia pertsonalez hartzeko. Horrela jokatzean, kontuan izan behar da eremu zientifiko eta teknologikoan egiten diren aurrerapenek eragin erabakigarria dutela pertsonen, gizartearen eta planetaren bizitzan. Horrez gainera, ezagutza zientifikoa eta bestelako ezagutza moduak bereizi eta balioetsi behar dira, eta zientziari eta zientziaren garapen teknologikoari dagozkien balio eta irizpide etikoak erabili behar dira.

Lehen Hezkuntzan, ikasleek mundua behaketaren eta esplorazioaren bidez ulertzeko duten jakin-minaz baliatzen da Naturaren Zientzien arloa. Ikerketa ugari erakutsi dute neska-mutilek Haur Hezkuntzatik izaten dituztela munduaren hainbat alderdiri buruzko ideiak, baita ideia zientifikoak ere, eta behatze-jardunaren ondorioz sortuak direla ideia horiek. Motibazio-elementu garrantzitsua da behatze librea, eta lehendabiziko urteetan, jakin-mina eta aztertze gogo sortzen ditu. Askatasunez behatzean, neska-mutilek, begiratu ez ezik, manipulazioak, zenbatespenak, konparazioak eta kontrolak ere egiten dituzte, eta propietateak eta aldaketak identifikatzen dituzte; hau da, behatzen dituzten prozesuetako aldagaiak kontrolatzen dituzte.

Funtsezkoa da esperientziaren arlo hori, pixkanaka eta metodologia zientifikoaren estrategia nagusiak ezarriz garatzea; beraz, ildo horri jarraituta, garrantzi handikoa da argitu beharreko galderak egitea, formulatutako hipotesiak frogatzeko esperientziak planifikatzea eta gauzatzea, eta planteatutako arazo-egoerei erantzun posible bat emateko erabiltzea esperientzia horien emaitzak. Hori guztia elkarlanean arituz eta ikasteko ahalmen, erritmo eta estilo askotarikoak kontuan hartuz egin behar da. Hitz batez, ikasleek goi-mailako pentsamendua gara dezaten bultzatzea da kontua, ezagutzak beren bizi-ingurune hurbileko testuinguruetan erabiltzean oinarrituta, datuak gogoratu hutsean baino gehiago. Horrela jokatuta, erabakiak modu arrazoituan hartzea, metakognizioa eta herritar gisa gaingaitu beharko dituzten erronka handiez jabetzea bultzatzen da. Garapen zientifiko eta teknologikoen aplikazioek ingurumenean duten eragina da erronka horietako bat, bai sortzen dituzten arazoen ikuspegitik, bai garapen iraunkorrerako ematen dituzten aukeren ikuspegitik.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan ikasgai zientifikoaren irakaskuntzak aurreko etaparen jarraipena izan behar du, eta jarraipen horretan, mailaz mailako hurbilketen bitartez ikasiko dute ikasleek, gero eta sakontasun, objektibotasun eta zientzia-zorroztasun handiagoz.

Barnean hartutako ikasgaiak

Honako arlo eta ikasgai hauek barne hartzen ditu oinarrizko kompetentziak:

Lehen Hezkuntza

- Naturaren Zientziak.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza

- Biologia eta Geologia.
- Fisika eta Kimika.
- Kultura Zientifikoa.
- Lan Jarduerari Aplikatutako Zientziak.

1.3.3.3.– Arlo eta ikasgaien ikuspegia.

Ikasgai horien edukien ezaugarri nagusia da enpirikoki aztertzen dutela mundu naturala; hori horrela, kontzeptuak eraikitzen dituzte eta haien arteko erlazioak bilatzen, eta horri esker, ereduak sor daitezke mundu naturala hobeto ulertzen laguntzeko. Eredu horien bidez, fenomeno naturalen portaera aurrean daiteke eta haien gainean esku hartu, baldin eta beharrezkoa baldin bada bizi-baldintzak hobetzeko.

Azalpenak eman eta auresateko eredu horiek bilaketaren, zuzeneko behaketaren eta esperimentazioaren bidez eraikitzen dira, bai eta gerora egiaztatu beharreko hipotesiak formulatuz ere. Hortaz, zientzia eraikitzeko jardura horretan, funtsezko egitekoa dute errealitatearekiko kontraste-prozedurek eta ikerketa zuzentzen duten erreferentzia kontzeptualerako esparruek – ikerketak berak kontrastatzen ditu marko edo esparru horiek–. Horrez gainera, aintzat hartzekoak dira, gizakien jardura eta jardun orotan gertatzen den moduan, eraikuntza-lan hori baldintzatzen duten jarrerak eta balioak.

Zientziak, natura ezagutzen eta haren eraldaketak ulertzen laguntzeaz gain, giza espezieko eta planetako kide garen izaki bizidunon baldintza fisiko-kimikoak ulertzen laguntzen du. Gainera, pentsamendu zientifikoak laguntza handia ematen die ikasleei beren eguneroko bizitzako arazoei aurre egiteko, euskal gizartean moldatzeko –kontuan izan behar da garapen zientifikoek eta teknologikoek nabarmen baldintzatzen dutela euskal gizartea–, eta jarrera arduratsuak lantzeko bizitza eta osasunarekiko, baliabideekiko eta ingurumenarekiko.

Horregatik guztiagatik, pertsona guztien oinarrizko kulturaren baitan izan beharreko jakintza humanistikoaren osagai dira gaur egun ezagutza zientifikoak. Derrigorrezko Hezkuntzak zientzian alfabetatzeko aukera eman behar die pertsona guztiei, zientziaren eta jardun zientifikoaren izaera uler dezaten eta teknologiarekin zein gizartearekin dituen harreman konplexuez ohar daitezen. Hori guztia, lagungarri izan behar zaie, orobat, erabaki pertsonalak hartzeko eta tokiko arazoei zein arazo globalei buruzko erabakiak arduraz hartzeko; betiere, ebidentzia zientifikoak oinarri hartuta.

Hortaz, dogmatismoa eta transmisio hutsa baztertuta, zientziaren emaitzak ikasteaz gain, zientziaren beraren gaineko ezagutzak ikasi behar dituzte ikasleek; hori horrela, zientzia giza produktu kulturala, mugatua eta behin-behinekoa dela ikasi behar dute, eta berriro interpretatu eta gara daitekeela jakin. Horrez gainera, zientzia egin behar dute, eguneroko bizitzan erabiliz ezagutza zientifikoak eta teknologikoak, norberaren ezagutza eta bizi-baldintzak hobetu, arazo-egoera ohikoak ebatzi eta ikerketa txikiak egiteko.

1.3.3.4.– Integrazio-egoerak.

Konpetentzia izateko, modu integratuan erabili behar dira norberak eskuratu dituen baliabideak, erronka edo arazo diren egoerak ebazteko. Gainditzeko moduko zailtasun-maila izan behar dute arazo eta egoerek, baina, era berean, ikasleentzat erronka izan behar dute.

Konpetentziaren osagai diren eduki eta gaitasunekin batera, egiteko edo egoera horiek dira integrazio-lanaren oinarrizko elementuak.

Argibide gisa, egoeren adibide batzuk emango ditugu, zientziarako konpetentzia eskuratzeko egokiak:

Eremu pertsonalean, osasunarekin lotutako egoeren familiak aurkeztu behar dira: egunero ariketa fisikoa egitea; elikadura osasungarriaren osagaiak eta maiztasuna; substantziaren batekiko edo substantziarik gabeko mendetasunek eta mendetasuna sorraraz dezaketen jokabideek

pertsonen garapenean dituzten ondorioak; sexualitate osasungarria, gozagarria eta berdintasunezkoa bizitzea; osasun mentalaren eta emozionalaren elementuak; faktore genetikoaren analisia eta ulermena; baliabide materialen eta energia-baliabideen kontsumo pertsonala; eta ingurumen-arauekiko portaera.

Eremu sozialean, ingurumen-eraginekin eta baliabideen kudeaketarekin lotutako arazoak landuko dira, baita biodibertsitatea eta haren babes eta material berriak ere. Horrez gainera, osasun-publikoaren alorreko gaiak aztertuko dira, hala nola, mendetasunen prebentzioa eta osasunaren baldintzatzaile sozialak, botiken eta patenteen erabilera egokia, sasi-zientziak eta informazioaren teknologien erabilera neurritsua. Gogoan izan behar dira beti zientzia- eta ikerketa-jardueren gaineko ezagutza dakartzaten egoerak eta zientziaren alorreko berri edo albiste orokorrak.

Eremu akademikoan, ikasleen eskola-egoerak aurkeztuko dira, ikastetxeko jarduerak eta bizi-kidetza-harremanak, bai eta ikasleek ikaskuntzarekin lotutako rola edo eginkizunak betetzea dakartzaten egoerak (birziklatzea, gaixotasunen eta mendetasunen prebentzioa, hondakinen kudeaketa, auditoria ekologikoak, energia-kontsumoa, laborategiko segurtasuna eta antzekoak) eta haien etorkizunaren gaineko erabakien ingurukoak ere (enpresak bisitatzeko, berrikuntza-alorreko parkeak, foro zientifikoak, zientzia-feriak, zientzia-dibulgazioa, adituekin topaketak egitea, etab.).

Lan- edo lanbide-eremuan, gai zientifikoekin lotutako egoerak landuko dira (laneko gaixotasunak, epidemiak, energia-hornidura, ingurumen-baliabideen kudeaketa, ikerketa eta ikaskuntzak, etab.), baita ikasleen lan-etorkizunarekin eta lantokiekin lotutakoak ere. Berrikuntzak eta arazo-egoeretarako ebazpen-proposamenak landuko dira, ezarritako metodoetan oinarrituta.

Kompetentzien arabeko hezkuntzaren ikuspegitik, eskolaren rola ezin da mugatu edukiak irakatsi eta ikaslarazterea, egoera konplexuak ebazteko ezagutza eskuragarriak erabiltzen eta transferitzen ere irakatsi behar baitu, ikasleak bizitza pertsonalerako, sozialerako, akademikorako eta lanerako prestatzeko.

1.3.3.5.– Zientziako arloek eta ikasgaiak ematen duten laguntza oinarritzko kompetentziak lortzeko.

Arloek eta ikasgaiak ematen duten laguntza oinarritzko zehar-kompetentziak eskuratzeko

Ikasgai horiek funtsezkoak dira oinarritzko zehar-kompetentziak eskuratu eta lantzeko eta honela eragiten dute kompetentzia horietan:

Hitzeko eta hitzik gabeko komunikaziorako eta komunikazio digitalerako kompetentzia

Komunikaziorako kompetentzia funtsezkoa da, bai kultura sortzeko, bai ikasleak kultura hori bereganatzeko, irakasteko eta ikasteko prozesuaren bidez. Zientziak mundua ulertzeko eta azaltzeko modu bat erakusten die ikasleei, baina ikasleek, ikuskera horrekin batera, munduaren gaineko bestelako errepresentazio batzuk izaten dituzte, maiz, eta modu inplizituan, jakintza arruntari edo zentzu komunari dagozkionak. Zientziak ikastean, errepresentazioak zehazteko prozesuetan murgiltzen dira ikasleak; izan ere, ikasgelako elkarrizketetan eta beren buruarekin kontrastatzen dituzte errepresentazio horiek, eta pentsamendu koherente eta argiakoak izateko aldaketa kontzeptualak lantzen dituzte.

Komunikazioa lan zientifikoaren oso atal garrantzitsua da. Hala, komunitate zientifikoan aurkitutakoak ez dira guztion ezagutza-ondasunaren parte bilakatzen, harik eta komunikatzen diren arte. Ondorioz, ikasgai horiek zientziari buruz irakurtzen, entzuten, hitz egiten eta idazten lagunduko diete ikasleei, baita diskurtsoa eraikitzeko berariazko modu bat erabiltzen ere. Argudioak ematea

edota erlazioak argi eta garbi azaltzea izango da diskurtso horren xedea, eta ikasgai horiek ikasiz baino ez dute barneratuko diskurtso hori.

Zientzia-ikerketak askotariko testuak erabiltzen ditu; hala, testu deskribatzaile hutsak balia ditzake, edo argudiatzeko testuez baliatu daiteke, besteak beste.

Zientziak irakasteko eta ikasteko prozesuan eta zientzia-lan orori ekitean, ezinbestekoa da, aztergaia hautatu ondoren, ahalik eta informazio gehien biltzea, informazio hori ikuspegi kritiko, sistematiko eta gogoetatsuan balioestea –kontuan izan behar baita informazio kopuru handia dugula eskura gaur egun–, eta xedeko informazioa aukeratzea, antolatzea, aztertzea eta interpretatzea. Ikasleek gero eta eskuragarriago dituzte informazioaren eta komunikazioaren teknologiak, eta horrek diziplina anitzeko talde elkarri lotuetan lan egiteko eta lankidetzeta-sareak sortzeko aukera ematen du. Lan egiteko modu hori balia dezakete ikasleek, arazo berberei buruzko informazioa informazio horren adierazpeneko testuinguru eta hizkuntza askotarikoetan aurkeztu eta trukatzeke. Zientziarako kompetentzia behar bezala garatzeko, ezinbesteko dira, besteak beste, honako funtsezko trebetasun hauek lantzea: iturrien fidagarritasuna balioestea, gakoak zein zientziaren baitako sare-komunikazioen hartu-emanak baliatzen jakitea, iturri fidagarrietara jotzen jakitea eta adituengandik ezagutzak eskuratzea.

Ikaskuntza, aurki, IET deituriko (Ikaskuntzaren eta Ezagutzaren Teknologiak) ingurunean garrantzitsu da. Teknologia horien esparruan ikasteko, ikaskuntzak zuzentzera/orientatzera zein sarean ikastera bideratutako metodologiak behar dira, bai eta haurtzarotik landu beharreko trebetasun nagusiak ere. Ikasleek ingurune hori menderatu behar dute eta hura eraldatzen eta aberasten jakin.

Era guztietako tresna digitalak normaltasunez erabiltzeko aukera izan behar dute ikasleek, eta horiei lehentasuna eman behar diete zenbait baliabide tradizionalagoen gainetik, desberdintasunak berdintzea baita derrigorrezko hezkuntzaren zereginetako bat. Horrenbestez, zientzia arloan esperimendatzeko, elkarlanean aritzeko eta ikertzeko egitura birtualak proposatu behar dituzte ikastetxeek. Ingurune digitalek, halaber, sorkuntza, asmakuntza eta irudimena errazten dituzte, eta trebetasun nagusiak garatzeko funtsezko elementuak dira horiek.

Ezin dugu ahaztu batzuetan berariazko programak eta zientzia-kontzeptuak eta -prozesuak ilustratzeko simulazio-programak aplikatu behar direla zientzia-ikasgaiak irakasteko, baita bistaratzeko programak ere, ikusizko informazioa aztertzeak funtsezko eginkizuna baitu zientzian.

Ikasten eta pentsatzen ikasteko kompetentzia

Zientziak oso rol edo egiteko garrantzitsuak dute ikasleen pentsamendu logikoa lantzeko prozesuan eta natura interpretatu eta ulertzeko esparru teorikoaren eraikuntzan. Gaur egun, alfabetizazioak ezinbestean barneratu behar du osagai zientifiko-teknologikoa; izan ere, osagai hori kultura garaikidearen oinarritzeko elementu bilakatu da, eta hura baliatu behar da zientziak eta zientziaren aplikazio teknologikoen baldintzaturiko errealitate konplexutasunari aurre egiteko. Oinarritzeko jakintza zientifikoak erabat ezinbestekoak dira garrantzi sozial handia duten gai askori buruzko informazioa interpretatzeko eta ebaluatzeko, baita arrazoitutako erabaki pertsonalak hartu ahal izateko ere.

Zientzien jakintza ezinbestekoa izanda, kontuan izan behar da, era berean, pentsamendu zientifikoak, hau da, zientziak arazo-egoerak aztertu eta lantzeko duen metodoa, giza arrazionaltasunaren funtsezko osagaia dela. Zientziaren metodoak ageriko loturak ditu ikaskuntza autorregulatzeke ahalmenarekin, zentzu kritikoaren garapenarekin, sormenarekin, erresilientziarekin eta autokontrolarekin. Ikasgai zientifikoek, hortaz, ikasleengan behaketaren, analisiaren eta arrazoitzearen kompetentziak garatzea lehenetsiko dute, baita adimen-malgutasuna eta zorroztasun metodikoa

ere. Horrela jokatuta, ikasleek gero eta autonomia handiagoa izango dute pentsatu eta pentsamendua eratzeko.

Elkarbizitzarako konpetentzia

Ikaskuntza errazten da jarduerak elkarlanean eginez, ikasleek aukera baitute, elkarlanaren bidez, beren iritziak gainerako ikasleekin konparatzeko eta aberasteko, norberaren nahiz besteren ekarpenak ebaluatzen eta horiekin kritiko izaten ikasteko –eztabaida bera onuragarria dela jakin behar dute, komunikazioa bultzatu eta konponbideak aurkitzen laguntzen duen aldetik–, eta elkarrekin bizitzen ikasteko, kultura, sexu edo bestelako arrazoiengatik inor bereizi eta baztertu gabe. Zientzien edukiek eta metodoek hainbat ebidentzia ematen dituzte, eta lankidetzaz, zorrotasuna, malgutasuna, koherentzia eta zentzu kritikoa bultzatzen dute. Horiek guztiek ikaslea prestatzen dute etengabe aldatzen ari den gizartearen erronkei aurre egiteko, erabaki arduratsuak eta oinarrituak hartu beharrean izango baitira. Hori horrela, garrantzi pertsonal eta sozialeko gai zientifikoak landu ahala, konpetentzia zibikoa garatzen lagunduko dute zientzia-ikasgaiek, eta ikasleek aukera izango dute, ondorioz, gure gizarteak gai horien inguruan eztabaidatzen dituen tokiko eta munduko arazoan aurrean hartu beharreko erabaki arduratsuak hartzeko, zuhurtasunaren printzipioa kontuan harturik.

Ekimen eta espiritu ekintzailerako konpetentzia

Zientziek lantzen dituzten arazo-egoerak egokiak dira ikasleentzat, haien bidez helburuak proposa ditzaketelako, zientziaren ikuspegitik bidera daitezkeen proiektuak planifikatu eta gauza ditzaketelako, eta proposatutako zereginak eta planak betetzeko ekintzak egin ditzaketelako. Lan horiek guztiak egiteko, erabaki oinarrituak hartu behar dituzte, irizpide propioak baliatuta. Alde horretatik, hipotesia formulatu eta ondorioak atera bitarteko lanak dira: baliabideak aukeratzea, diseinu eta prozesu esperimentalak zein gauzatu beharreko ekintzak planifikatzea, arazoak konponetzea, baliabideak kudeatzea, emaitzak etengabe berrikustea eta hobetzeko proposamenak egitea.

Norbera izaten ikasteko konpetentzia

Arazo-egoerak lantzean, ikasleek errealitateari buruzko gogoeta kritikoa egiten dute, beren pentsamendua autorregulatzen dute, eta ikasteko estiloak optimizatzen dituzte. Egoera horien bidez, elkarrekin loturiko jarrerak barneratzen dituzte; hala nola, zorrotasuna, pertseberantzia, jarrera autokritikoa, erabakiak hartzeko jarrera eta berrikuntzen aldeko jarrera. Norberaren autonomia garatzen laguntzen dute horiek guztiek. Irakaskuntza zientifikoek, era berean, ekarpen hauek egiten dizkiete ikasleek garapen oso edo integralari: nor bere burua eta gorputzaren nolakotasuna estimatzen laguntzen dute, gorputzaren ezaugarriak, aukerak eta mugak ezagutzeko aukera ematen duten aldetik; zaintza- eta osasun-ohiturak bultzatzen dituzte, norberaren ongizatea laguntzen dutenak; eta bestelako baliabide eta ohitura batzuk eskuratzen laguntzen dute, baliagarriak direnak substantzietatik mendetasunak, substantziarik gabeko mendetasunak eta mendetasuna sorraraz dezaketen jokabideak prebenitzeko. Alde horretatik, ez da ahaztu behar ikasleek autoestimua handitzen lagunduko duela zientzia funtzional bat aurkezteak, eta gozatzeko eta lorpen akademikoak erdiesteko aukerak emango dizkiela erakustea.

Oinarrizko zehar-konpetentzia guztiak eta zientziarako konpetentzia bera lantzen laguntzen dute zientzia-ikasgaiek, eta, gutxi-asko, gainerako oinarrizko konpetentzia espezifiko guztiak garatzen laguntzen dute. Konpetentzia espezifikoak zuzenean daude lotuta curriculumaren arlo jakin batzuekin, baina, ikaskuntzaren planteamendu globalizatzailea oinarri hartuta, haren garapenean arlo guztiek eragiten dutela ulertzen da. Hauetan eragiten dute bereziki zientzia-ikasgaiek:

Ikasgaiak ematen duten laguntza diziplina baitako oinarrizko kompetentziak eskuratzeko

Teknologiarako kompetentzia

Ikasgai zientifikoek teknologiarako kompetentzia eskuratzen laguntzen dute, objektuak, prozesuak, sistemak eta ingurune teknologikoak ezagutzen eta ulertzen laguntzen dutelako eta objektuak zehaztasunez eta segurtasunez erabiltzeko trebetasun teknikoak eta abileziak lantzen dituztelako. Teknologia funtsezko elementua da ingurunean, eta, alde horretatik, ingurune horrekin hartu-emanak izateko, arazoak konpontzeko prozesuak ezagutu eta erabili behar dira, beharri-zanak identifikatzeko eta asetzeko. Bide horretan, prozesua bera eta haren emaitzak ebaluatu behar dira. Era berean, ingurune osasungarria lortzen eta bizi-kalitatea hobetzen laguntzen dute zientzia-ikasgaiak; izan ere, jarduera teknologikoak ingurumenean duen eragina ezagutzen eta kritikoki aztertzen dute eta kontsumo-jarrera arduratsuak sustatzen dituzte.

Matematikarako kompetentzia

Ikasgai zientifikoek zuzenean laguntzen dute matematikarako kompetentzia eskuratzeko. Ingu-ruan dugun errealitatea hobeto ulertzeko tresna lagungarria da hizkuntza matematikoa, baldin eta hizkuntza hori erabiltzen baldin bada fenomeno naturalak azaltzeko, hipotesiak egiteko, emaitzak deskribatu, azaldu eta aurreratzeko, informazioa erregistratzeko, datuak modu adierazgarrian antolatzeko, datuak eta ideiak interpretatzeko, eta naturaren legeak formalizatzeko. Algoritmo eta kalkulu matematikoak erabiltzea ezinbestekoa da zientziarako kompetentzia garatzeko, baita funtzio eta eredu matematikoak erabiltzea ere. Ikerketa zientifikoak, sarri askotan, arazo-egoera irekietan du abiapuntua, eta egoera horietan, esparru erreferentziala edo teorikoa ezarri ondoren, matematikarako kompetentziari dagozkion konponbide-estrategiak erabili behar dira.

Hizkuntza- eta literatura-komunikaziorako kompetentzia

Hizkuntza funtsezkoa da zientzian, ideia zientifikoak eraikitzeko ezinbesteko tresna den aldetik. Ezaugarri bereziko hizkuntza-erabilera guztiekin gertatzen den moduan, hainbat aldaera izaten ditu arlo zientifikoko sintaxiak, berezko ezaugarri morfologikoak eta sintaktikoak izaten baititu; hala ere, hizkuntza zientifikoak, oro har, hizkuntza arruntaren arau gramatikal berberak erabiltzen ditu. Dena den, hizkuntzaren hiztegi orokorraren aldean, bestelako izaera du hiztegi zientifikoak. Komunikazio zientifikoa hiztegi zientifiko unibertsalaren bitartez baino ez da gauzatzen. Zientziaren berariazko terminologia ikasiz gero, egokitasunez komunika daitezke giza esperientziaren alderdi nagusiak eta askitasunez uler daitezke gainerako pertsonen esperientzia horri buruz adierazten dituztenak.

Arterako kompetentzia

Zientziak, oro har, ikuspegi arrazional, objektibo eta emozionala lantzeko joera du eta arteak, berriz, ikuspegi subjektiboa eta emozionala lantzekoa; hala ere, irudimena, inspirazioa eta sormena behar dira zientzia egiteko. Eta artea, maiz, lan sistematikoaren ondorioz sortzen da, teknika jakinak oinarri arrazionalen gainean landu ondoren. Lan zientifikoa ez da arrazionaltasun-modu bat eta bakarraren adierazpena; izan ere, irudimenak, sormenak eta ausazko alderdiek zeregin handia duten lan horretan. Zenbaitetan, gainera, alderdi erabakigarriak izaten dira. Zientziaren historian, teoria zientifikoak ez dira beti eratu datu esperimentalen eta haien azterketaren oinarri hutsarekin, behin baino gehiagotan erabakigarria izan baita, zientziaren ohiko jardun-modu horiek baliatzeaz gain, irizpide estetikoak erabiltzea, hau da, simetria, osotasuna, soiltasuna eta perfekzioa iristeko grina izatea; hala ere, jakina da esperimendu bidez balioztatu behar direla teoria zientifikoak. Bestalde, historian, zientzia eta aurrerapen zientifikoak baliatu izan dira arte-teknikak eskuratzeko (objektuen egituren konposizioa, optika, argia, soinua...).

Konpetentzia motorra

Giza gorputzaren funtzionamendua eta ingurunearekin dituen interakzioak azaltzen ditu jakintza zientifikoak, eta hori da, hain justu, konpetentzia motorrari egiten dion ekarpena. Jakintza hori izatea lagungarri da mendetasunak eta mendetasuna sorraraz ditzaketen jokabideak prebenitzeko eta gorputza zaintzeko ohiturak hartzeko, bizitza osasuntsua izate aldera. Lagungarri da, era berean, ingurunearekin eta pertsonekin harreman seguru eta osasungarriak izateko.

Gorputza zaindu beharra duela erakutsiko dio zientziak ikasleari, hori baita bizimodu indibidual eta kolektibo segurua eta osasungarria izateko bidea.

1.3.4.– TEKNOLOGIARAKO KONPETENTZIA.

1.3.4.1.– Teknologiarako konpetentziaren definizioa eta osagaiak.

Konpetentziaren definizioa

Produktu edo sistema teknologikoak zentzuz lantzea eta erabiltzea da, jakintza teknikoak eta beste adar batzuetakoak era metodiko eta eraginkor batean aplikatuta. Horren xedea egoera interesgarriak ulertzea eta bideratzea da, baita produktu eta zerbitzu berriak eskaintzea ere. Era berean, emaitzak adierazi behar dira, hobetzeko prozesuak abiatu eta erabaki arduratsuak hartzeko.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu teknologiarako konpetentziak:

1) Arazo teknologikoak zehaztasunez hautematea eta mugatzea, eta horiek konpontzeko irtenbideak diseinatzea, jakintza teknologikoak eta gainerako jakintza-adarretakoak erabilita edota objektuak zein sistemak aztertzeke metodoaren bidez eskuratutako jakintzak baliatuta, irtenbide horien plangintza eta gauzapena eraginkorra, sortzailea eta lankidetzan gauzatutakoa izan dadin.

2) Ingurune teknologikoko balia bideak testuinguru anitzetan erabiltzea, informazioa egoki aukeratu eta interpretatuta, ingurune horren funtzionamendua ulertzeko eta egungo gizarte teknifikatuaren ohiko arazoak konpontzeko.

3) Irtenbide teknologikoak inplementatzea, eta, horretarako, agirien bidezko plangintza bat baliatzea, lan metodikoa egitea, segurtasuneko eta ergonomiako arauen bidez erkatzea egindako lana eta aurrez ezarritako baldintzak, eta emaitzen eta prozesuaren ebaluazioa egitea, hobekuntza-zikloak betetzen jarraitzeko.

1.3.4.2.– Konpetentziaren ezaugarriak eta barne hartzen dituen ikasgaiak.

Teknologiarako konpetentziak lotura du gizakiak bere desioak eta beharrianak asetzeko sortzen eta egiten duen ororekin, bai eta, gizakien bizitzan gero eta garrantzi handiago duen aldetik, ingurune artifizial, fisiko eta birtualean zerbitzu berriak eskaintzeko egiten edo sortzen duen guztiarekin ere. Gaur egun, teknologia-konpetentziak maila izugarria iritsi du, eta eragin handia izan dezake ingurumenean eta gizartean. Horregatik, prozesu teknologikoekin lotutako erabakiak printzipio etikoak eta zentzu kritikoa aplikatuz hartzeko trebatu behar dira herritarrak, eta prozesu horiekin lotutako arazoak konpontzeko gaitu behar dira.

Teknologiarako konpetentziaren bi maila orokor zehaztu daitezke. Lan arlo gehienetan eta eguneroko bizitzan, ezinbestekoa da, gaur egun, teknologiarako gutxieneko konpetentzia bat izatea, gailu edo sistema teknikoak behar bezala erabiltzeko adinakoa. Teknologiarako konpetentziaren berezitasunetako bat da asmakuntza, balioztatzea eta ezarpena bateratzen dituela; hau da, sentimendua,

pentsemendua eta ekintza. Maila orokor horretan, teknologiarako kompetentziarik ez duten pertsonak moldatu egiten dira, baina ez dute ingurunea eraldatzeko, aurrera egiteko bultzadarik sentitzen. Agian, asko jota, arrazoiak eta zergatiak ezagutuz beren jakin-mina aseko dute, baina teknologiarako kompetentzia izateko, urrats bat besterik ez da horiek jakitea.

Era berean, egiten jakitearekin dago lotuta teknologiarako kompetentzia. Teknologiarako kompetentziak erro sendoak izan ditu Euskal Herriaren tradizioan. Ingurunekeo testuinguru askotarikoei atxikita eta natura-baliabideekin lotuta izan da beti –batez ere, burdinarekin eta harengandik eratorritako siderurgia-industriarekin–, eta, haren bidez, objektu eta sistema ugari –itsasontziak, armak, ekipamendu-ondasunak eta beste asko– egin dira. Egiten jakitea herri batek baztertu ezin dezakeen aktibo bat da, maila handiko jakintza da, ez da usteetara mugatzen, ezta fenomeno jakin batzuk azaltzera ere; aitzitik, ezagutza multzo bat eta beste hainbat faktore bateratu behar dira, produktuak egingarriak izan daitezen.

Emaitzen eta prozesu teknikoaren interpretazioarekin eta adierazpenarekin lotuta dago teknologiarako kompetentzia. Horiek normalizatuz gero, posible da ideiak elkartrukatzea, askotariko garapenetan elkarlanean aritzea, irtenbideak leialtasunez transmititzea eta gizartearekin batera aurrera egitea. Teknologiarekin batera, etengabe ari dira aurrera egiten irtenbide edo soluzioak adierazteko moduak; gaur egun, 3D inprimaketa erabil daiteke objektuen prototipoak eta haien behin betiko gauzapenak eraikitzen laguntzeko.

Zenbat eta handiagoa izan teknologiaren konplexutasuna, orduan eta txikiagoak dira teknologiak zientziarekiko dituen aldeak; izan ere, elkarren beharra dute zientziak eta teknologiak. Zientziaren jakintza baliatzen du teknologiak irtenbideak sortzeko, eta teknologiak instrumentazioa eta bere metodoaren emaitzak eskaintzen dizkio zientziari, bere garapenean sakontzeko.

Kontrola da gaur egungo sistema teknologikoen ezaugarri inplizituetako bat, kontrolaren aroan gaude, eta kontrola gauzatzeko, prozesadore bat integratzen da gainerako elementu teknologikoen batera. Sistemak aurretik bilatutako jokabideak programa ditzake prozesadore horrek. Kontrolak informazioa eskuratzea, prozesatzea eta erantzutea esan nahi du; hau da, informazioa kudeatzea. Gaur egun, teknologiarako kompetentziaren osagai ezinbesteko dira kontrol-sistemak, prozesadoreekin «hitz egin» behar da; hau da, bilatzen ditugun emaitzak lortzeko programatu behar da sistema.

Horrekin guztiarekin batera, planeta osora zabaldu da Internet sarea, hiperkonektatuta bizi gara. Laster, gauzen Internet deiturikoa, IoT delakoa, ohiko jardun-esparrua izango da herritar gehienentzat, eta horrenbestez, teknologiarako kompetentziaren alderdi oso zabaldua izango da eguneroko bizitzako objektu ohikoen kontrol telematikoak egitea.

Kultura teknologiko ona eskuratuz gero, teknologiarekiko interesa eta jakin-mina pizten dira, baina, batez ere, baldintza erabakigarria da kultura hori eskuratzea, esparru teknologikoa lantzeko bokazioak sor daitezen. Aurrera egingo badu, prestakuntza teknologikoa sakontzen duten gazteen masa kritikoa handitu behar du gizarteak. Esfortzuari eta kontzentrazioari erreparatu gabe egin behar dute gazteek bide hori.

Aintzat hartu beharrekoa da zer testuingurutan baliatzen den teknologiarako kompetentzia. Garapen teknologikoen bideragarritasunaren baldintza dira kompetentzia honekin lotutako aldagaiak. Aldagai horietako batzuk dira, esaterako, irtenbidearen egokitasuna eta merkatu-interesa. Herritar arruntentzat erabiltzeko zaila den App bat garatzen duenak jakin, badaki, nekez erabiliko dela. Teknologiarako kompetentziaren osagai dira, era berean, gizartearen unean uneko egoeraren berri izatea, zer beharizan dauden jakitea, irtenbideen hartzailleek zer maila teknologiko duten

ezagutzea, eskainitakoaren aurretik zer irtenbide zeuden jakitea, produktuaren kostu ekonomikoa ezagutzea, eta, besteak beste, kostuak neurritsuak diren ala ez jakitea.

Barnean hartutako ikasgaiak

Honako ikasgai hauek barne hartzen ditu teknologiarako oinarrizko konpetentziak:

- Teknologia 1 - 3.
- Teknologia 4.
- Informazioaren eta Komunikazioaren Teknologia 4.

1.3.4.3.– Ikasgaien ikuspegia.

Mundu artifizialarekiko hartu-emanen esku hartzen duten hainbat eduki biltzen dituzte ikasgai horiek, eta, beharrezkoak dira, horrenbestez, teknologiarako konpetentzia eskuratzeko. Izaera teknologikoa duten arazo konplexuak konpontzeko baliabide funtsezkoak emango dizkiote ikasleari eduki horiek lantzen dituzten ikaskuntzek; hori horrela, ikaskuntza horien bidez, arazo praktikoak konpontzeko zer ardatz metodologiko baliatu behar dituen iragarri dezake ikasleak.

Izan ere, teknologiaren arloko ikasgaien eduki eta ardatz metodologikoa da proiektuen metodoa, bizitza errealean erabiltzen dena irtenbide teknologikoak lantzeko. Banakako edo taldeko zereginak beteko dira haren faseetan. Taldeko lanaren bereizgarria da produktua eraikitzeko, gauzatzeko eta fintzeko fasea. Hala ere, diseinuaren erronka indibidualari eutsi behar zaionez, ikasle bakoitzak «bere» irtenbide edo soluzioa sortu behar du, eta justifikatu eta dokumentatu egin behar du soluzio hori. Prozesu osoaren banako ebaluazioa egingo zaie amaieran.

Proiektuak egitean, ikasgai horietako hainbat eduki multzotako edukiak integratzeko premia izango dute ikasleek; beraz, proiektuek ez dituzte landuko unitate didaktikoetan era monografikoan azaldutako edukiak. Esate baterako, fase batzuetan, esplorazioa eta komunikazio teknikoak erabiltzeko premia izan daiteke, eta beste batzuetan, berriz, baliabide zientifikoak eta teknikoak eduki multzoko edota fabrikatzeko teknikak eduki multzoko ikaskuntzak erabiltzeko premia izan daiteke. Segurtasunaren eduki multzoa Interneten edo sistema eragileen eduki multzoarekin batera baliatu behar da, informazioaren eta komunikazioaren teknologien esparruko proiektuen bat gauzatzean.

Gure zibilizazioak aspaldi sartu zituen psikomotrizitate fina eta tresnen zein eskuen erabilera pentsatzearen prozesuan. Era berean, ikaskuntzarako aberasgarri diren arazo-egoerak ebazteko prozesuan, adimen espaziala baliatzen da objektuei eta elementuei neurriak ezartzeko edo sistemen erantzuna aurreikusteko. Ikasgai horien osagai dira elementu horiek guztiak ere.

Ikasleak nabarmen aldatzen dira DBHn zehar. Esperientzia eta sentazio propiozeptiboak oinarri hartuta, ikasleak indartu egiten du pentsamendu zehatza, lehen mailetan berezkoa dena. Adin horretan, ohikoa da ikusten duena errepikatzea, imitatzea eta, batez ere, modu oldarkorren jokatzeta, aurre egin behar dion arazoa berehala konpondu nahian. Pentsamendu abstraktua eskuratzeko prozesura egokitzen da teknologiarako konpetentziaren eskurapena. Pentsamendu zehatza baino formalagoa da abstraktua, eta aurreikusi egiten du jardun baino lehen, eta ez ditu, horrenbestez, aldatu eta aztertze elementuak baliatzen. Une kritiko bat iristen da ikasleak pizgarri zaizkion arazoei heldu eta berehalako irtenbidea ematen saiatzen denean. Kontu handiz bideratu behar da energia osasuntsu hori, bere burua mugatuta senti ez dezan, irtenbideak aurkitzeko ezaxola sortzea izan baitaiteke egoera horren ondorioetako bat. Ikasteko prozesuaren kontzientzia hartzen du ikasleak denboraren poderioz, eta prozesu hori erregulatzen saiatzen da;

hala, aurkikuntzak egingo ditu bere kasa, eta sortutako sentimenduek bere buruaren ezagutza egituratzen lagunduko dute, haien errealizazioaren bidez.

Irakasleak berak erabakiko du noiz eta nola egingo duen ekarpenik egokiena arazo teknologikoa konpontzeko fase bakoitzean. Batzuetan, eredu izango da, eta bere jokabidea imitatzen utziko die ikasleei, berariazko egoeraren baten irtenbidea bilatzeko. Esaterako, lantegiko tresna bat erabiltzen utziko die, edo kode moduko bat egiteko aginduko die, azaldutako egoerari erantzuteko. Beste batzuetan, berriz, egoera konplexuak ebazteko hainbat irtenbide eskaini ditzake irakasleak, prozeduren gaineko azalpenak eman ditzake edo ildo horretako ekarpenak jorratu. Kalitatezko proposamenak egitea da irakasleen egiteko nabarmenetako bat. Ikasleen interesa piztu behar dute proposamen horiek, proposatutako erronka haien gain hartu eta prozesuaren eragile izan daitezten. Hori lortzen baldin bada, ikasleek berek egingo dituzte aukerak aztertzeko, erabakiak hartzeko eta gainerako alderdiak zehazteko lanak.

Hori guztia aintzat hartuta, ikasleen heldutasun-mailarekin bat datozen erronkak planteatu behar dira. Hasieratik saiatu behar dugu ikasleak inspiratzen; beraz, antzeko arazoetarako ereduak, materialak eta bestelako irtenbideak eman behar dizkiegu. Haien bidez, ikasleen imitazioerako joera piztuko da hasiera batean, eta, hausnarketa- eta azterketa-prozesuen bitartez, gainditu eta hobetuko egingo dituzte.

Bigarren maila amaituta, irtenbideek ezagutza gehiago eta abstrakzio handiagoa behar dute, kontrol-arazo zailagoak proposatu behar dira. Hori ez da eragozpen, halere, programazioa arian-arian lantzeko, baita Lehen Hezkuntzatik ere. Robotika, esaterako, kontrol-sistema baten gauzapan oso erakargarria da eta, gainera, mekanikako edukiak ere baditu; horra, beraz, sormenerako esparru egokia.

Planteatu edo azaldutako arazoen konponbideetan jarritako fokua orekatzen laguntzen du laburbiltzeko faseak. Fase horretan, ikasitakoa balioesten du ikasleak eta esperientzia – gogoeta bitariko jarduerarekin ohitzen da, ikasitako hori barneratzeko eta berriro erabili eta erlazionatzeko ingurune zabal eta konplexuagoetan. Laburbiltzeko fasean, ikasitakoa finkatzen eta balioesten dute ikasleek, eta testuinguru osoarekiko loturak egiten dituzte.

«Nola» da teknologiaren arloko galdera nagusia, eta galdera horrek berak adierazten du ikasgai horien dinamismoa. Era berean, hura da ebaluazioaren erdigunea. Irakasleak egitekoa nola bete duen eta zer prozesu jarraitu duen jakitea ezinbestekoa da abiarazitako estrategiak eta eginiko aurrerapenak zehazteko; irakaslearen esku-hartzeak doitzeko abiapuntua da. Kalifikazioak ezartzeko prozesuan, emaitzek, ikasitakoaren adierazpenak eta, oroz gain, prozesuak berak izan behar dute informazio-iturri. Balioesten denaren erreferentzia da hura ikasleentzat. Ebaluazio-tresna horiek erabiltzeko errazak izan behar dute, irakaskuntzaren eta ikasketaren prozesuekin batera erabiltzen baitira.

Lehen mailetatik balioetsi behar da egindakoaren transmisioa edo adierazpena; lehenik eta behin, ikasleak motibatzen laguntzen duelako eta ikasgai horiekiko berezko zaletasunari eutsi behar zaiolako. Erakusketek, web orriaren eginiko argitalpenek eta ildo horretako jardueren garrantzia ematen diote emaitzari, egindakoari. Bigarrenik, kontuan izan behar da irtenbide edo soluzioen transmisioa teknologien osagaietako bat dela. Transmisioa baliagarria izan daiteke, testuinguru jakin batzuetan, norberaren ideia lantalde beretik atera litezkeen gainerako ideien aurrean defendatzeko; beste batzuetan, berriz, informazioa adierazi edo transmititu beharko zaie diseinua egin behar dutenei, eta, alderantziz, informazioa eskatu beharko dute horiek, programak, planoak eta eskema batzuk interpretatzeko.

1.3.4.4.– Integrazio-egoerak.

Konpetentea izateko, modu integratuan erabili behar dira norberak eskuratu dituen baliabideak, erronka edo arazo diren egoerak ebazteko. Gainditzeko moduko zailtasun-maila izan behar dute arazo eta egoerak, baina, era berean, ikasleentzat erronka izan behar dute. Askotariko «familia» edo multzotan aurkeztu arren, antzeko konplexutasun-maila dute arazoek, eta, ondorioz, parame-tro paretsuko baliabideak erabili behar dira haiek ebazteko.

Ikasleen interesguneak hartu behar dituzte kontuan ikaskuntza eta ebaluazioko egoera horiek, eta aintzat hartu behar dute nola ikusten eta interpretatzen duten mundua Lehen eta Bigarren Hezkuntzako gazteek. Ikasleek ez dute mundua berdin ulertzen eta interpretatzen Lehen Hezkun-tzan eta Bigarren Hezkuntzan; beraz, interesguneek eta ikaskuntza- eta ebaluazio-egoerek ere desberdinak izan behar dute batean zein bestean.

Orain, argibide eta adibide gisa, zenbait egoera aurkeztuko dira, konpetentzia teknologiko-digi-tala eskuratzeko egokiak. Egoera horiek aintzat hartuko dituzte ikasleen interesak, esperientzia eta haiek eskuratutako baliabide didaktikoak, hau da, dakitena hartuko dute kontuan. Irtenbide edo soluzio egingarriak izango dituzte, baina, aldi berean, ez diote erronka izateari utziko.

Teknologia ikasgairako:

Eremu pertsonalean, norberak erabiltzeko objektu bat diseinatzea proposa daiteke, tamainatik ekoizpen-prozesura bitarteko alderdiak eskatuta, edota ohiko jarduera bat automatizatzeko eska daiteke, kontrol-txartelen bat erabilita. Nerabearen komunikazio-beharrizanei erreparatuta, aplika-zioaren bat egiteko proposa daiteke, sorrera lokalekoa izan arren, Interneten igo daitekeena.

Eremu sozialean, lagunartean gerta dakiekeen arazo-egoerak ebazteko proposa daiteke: ener-gia berriztagarriek elikatutako tresnaren bat sortzeko, herriko jaietan otorduren bat prestatzeko erabil daitekeena, kasu; argi psikodelikoen kontrol-sistema egiteko, lagun taldearen lokalean jar-tzen duten musika girotzeko; edota, lagun taldearen logotipoa, txapelketaren bateko garaikurra edo bizipenen baten oroigarria diseinatzeko, 3Dko inprimaketaren bitartez.

Eremu akademikoan, ebatzi beharreko integrazio-egoera bat osatzeko proposa dakieke ikas-leei, eskuratu dituzten azken baliabide didaktikoak eta ematen zaizkien beste datu batzuk uzta-r ditzaten hura osatzeko prozesuan. Egoera errealean bat ere erabili daiteke; esaterako, ikastetxeko sarbidearen lekuren batean egunero sortzen diren ikasle-pilaketak, kiroldegitik jolas-ordura dato-zenean motxilak uzteko izaten duten leku txikiegia, edo urrian eta ekainean eta urtarotik urtarora izaten diren ordutegi-aldaketek eskolako txirranean eragiten duten desfasea. Egoera horietatik abiatuta, eskuliburuak, katalogoak eta bestelako agiriak aurkez dakieke ikasleei –gezurrezkoak edo hutsalak izan daitezke horietako batzuk–, eta arazo-egoera ebazteko eskatu.

Lan-eremuan, produktuak, profil profesionalak, merkatuak eta antzeko alderdiak lantzeko jar-duerak proposa daitezke. Esaterako, ikasleei produktu jakin baten ezaugarriak eta bestelako aldagaiak eman ondoren, produktu horren promozio-kanpaina egiteko eska dakieke, garrantzia dutenak eta ez dutenak bereizi eta integrazio-ildoak lantzeko.

Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak ikasgairako:

Eremu pertsonalean, ikasleen eguneroko bizitzako egoeren familiak aurkeztuko dira: ingu-rune birtualen erabilera seguruarekin lotutakoak (hala nola, lineako zerbitzuak eta sare sozialak); sarean partekatzen diren edukien eta baliabideen gaineko etikarekin eta legezkotasunarekin lotu-tako egoerak; nortasun eta hatz-marka digitalarekin lotutakoak; eta teknologiaren erabilerak izan ditzakeen osasun-arriskuekin lotutakoak (mendetasunak, distrakzioak eta oreka emozionala,

besteak beste). Era berean, gailu pertsonalen konfigurazioaren eta babesaren inguruko arazo tekniko errazen konponbidea landuko da.

Eremu sozialean, ikasleen ingurune hurbileko elkarte eta erakundeek –kultura, kirola, aisia eta beste hainbat alorretakoek– web orriak eta eduki digitalak sortzeko eta argitaratzeko izan ditza-keten premiak landuko dira. Horrez gainera, sare sozialetan edukiak modu kritiko, seguru eta proaktiboan hedatzeari loturiko arazoak aztertuko dira.

Eremu akademikoan, ikaslearen eskola-ingurune egoerak aurkeztuko dira, eta, curriculum arloetan izan daitezkeen beharriaz (trebatze- eta sistematizatzeko jarduerak egiteko beharriaz) erreparatuta, horien inguruko aplikazioak diseinatzeko eta programatzeko aukerak aztertuko dira, gerora gailu mugikorretan erabiltzeko. Era berean, eskolan egindako lanak argitaratzeko proposamenak aurkeztuko dira (ikasgelako bloga, e-portfolioa, ikaslearen PLEa, etab.).

Lan- edo lanbide-eremuan, erabilera profesionaleko aplikazioak eguneratzeko eta optimizatzeko arazo tekniko errazei buruzko egoerak landuko dira, bai eta babes-sistemak eta segurtasun-neurri aktibo eta pasiboak ere (postaren zaintza, pasahitzen kudeaketa eta antzekoak). Era berean, nortasun digital profesionala garatzea eta etengabeko prestakuntzarako e-learning plataformetan parte-hartze aktiboa izatea landuko da.

Konpetentzien araberako hezkuntzaren ikuspegitik, eskolaren rola ezin da mugatu edukiak irakatsi eta ikaslaraztera, egoera konplexuak ebazteko ezagutza eskuragarriak erabiltzen eta transferitzen ere irakatsi behar baitu, ikasleak bizitza pertsonalerako, sozialerako, akademikorako eta lanerako prestatzeko.

1.3.4.5.– Teknologiaren ikasgaiak ematen duen laguntza oinarrizko konpetentziak lortzeko.

Aurkeztutako ereduak etapa honetarako hautatutako oinarrizko konpetentziak lortzen laguntzen du.

Hitzezko eta hitzik gabeko komunikaziorako eta komunikazio digitalerako konpetentzia

Hizkuntza teknikoaren oinarrizko kodeak erabili behar dira teknologiarako konpetentzia izateko. Dokumentazioa behar bezala interpretatzeko terminoak, sinboloak, arauak eta gainerako elementuak, alegia.

Arazo teknologiko bat ebazteko pentsatutako irtenbideak adierazten jakin behar da. Faseren batean, ikasle batek bere diseinua defendatu behar du taldeko gainerako kideen aurrean, ego-kiena aukeratzeko. Beste faseren batean, norberak sortutakoa dokumentatu beharko da, beste norbaitek gauzatu dezan eta, alderantziz, dokumentazio teknikoaren interpretatzeko premia sortuko da beste noizbait.

Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak baliabide eraginkorrak dira, eta lagungarriak izan daitezke prozesu teknologikoan, bai ikaskuntzak sendotzeko, bai norberak iritsitako irtenbideak besteri adierazteko. Ikasleen autonomia eta Internet bidezko lankidetzak aukerak sustatzen dituzte teknologia horiek.

Ikasgai horietako proiektuetan modu sortzailean erabiltzen baldin badira teknologia digitalak, nabarmen indartzen da konpetentzia digitala, eta balio erantsia ematen zaio IKTek norberaren ikaskuntzari egiten dioten ekarpenari.

Ikasten eta pentsatzen ikasteko kompetentzia

Irtenbide teknologikoak garatzeko, ondo antolatu behar da pentsamendua eta jokabide estratejikoak eta zorrotzak izan behar dira. Era berean, irizpide onak erabili behar dira informazio-iturriak hautatzeko, eta, horrez gainera, errealitatea berariaz, modu sortzailean, planifikatuan eta arduraz eraldatzeko ahalmena, teknologiarako kompetentziaren berezkoa, garatuko baldin bada, ezinbestekoa da ezagutzak mobilizatzea, ikaskuntzako beste egoera batzuetan ikasitakoa transferitzea.

Arazo teknologikoak konpontzeko lehen fasean –aukerak hautematen dira fase horretan–, zer arazo konpondu behar diren zehazteko, ikasleek pentsamendu ulerkorra eta kritikoa erabili behar dute. Objektuak eta sistemak alderatu, sailkatu edo sekuentziatu eta aztertu behar ditu. Ondoren, ebaluatu egin behar du lortutako informazioa, egokia den eta norberaren xedeak betetzeko balia dezakeen balioesteko.

Irtenbideak diseinatzean, bereziki, ideia asko sortzen dira, eta horiek pentsamendu kritikoz aztertu eta bahetu behar dira. Fase horretan, ondorioak aurrea ateratzen dira arrazoibide logikoaren, deduktiboaren bidez, baina arrazoibide analogikoa ere erabiltzen da, informazio askotarikoa interpretatu behar izaten den aldetik. Informazio hori gero eta normalizatuagoa izango da, proposamen zorrotzagoak egin ahala.

Ebaluazio-fasean, mapa kognitiboa zehaztu eta berregituratzeko mekanismoak abiarazten dira, alderdi teknikoan, pertsonalean eta gainerako alderdietan. Alderdi teknikoan, arazoaren irtenbide osoaren egiturazko mikroprozesuetan hartu diren erabakien multzoa zehazten da, eta alderdi pertsonalean, berriz, gainerako kideekiko harremana eta lan-planaren ezarpena aztertzen dira, besteak beste. Azken emaitza guztiz kontrastagarria da.

Elkarbizitzarako kompetentzia

Gizartean antolamendua eta funtzionamendua ulertzeko, bide egokia da garapen teknologikoaren eta historian izan diren eredu sozial eta ekonomikoen arteko korrelazioa alderatzea. Konpondu beharreko arazoak antzekoak dira gizarte guztietan, baina gizarte bakoitzak baliatuko dituen irtenbideak bat etorriko dira haien garapen sozial eta teknologikoarekin. Ingurune hurbila eta eraikitze-prozesu betean den mundu globalizatuaren ezagutzeko aukera ematen diote ikasgaiek ikasleari.

Gainerako pertsonak ezagutzeko zailtasunak murrizten eta elkarbizitzarako kompetentzia eskuratzeko laguntzen dute talde-lanaren baitako lankidetzak eta erantzukizunak. Ekarpene hori bera egiten dute ikuspegi-aniztasunak, baldin eta arazo teknologiko partekatuei irtenbide irudimentsuak aurkitzeko erabiltzen baldin bada, eta teknologiarako kompetentziarekin lotutako ikasgaien beste osagai batzuek.

Ekimen eta espiritu ekintzailerako kompetentzia

Kompetentzia teknologikoaren baitan sartzen da ekimen eta espiritu ekintzailerako kompetentzia. Izan ere, teknologiarako kompetentziaren oinarritzeko osagaia da ideiak, modu antolatu batean, ekintza bihurtzeko ekimena. Ekintzailatze-faseak barne hartzen ditu proiektuen metodoak, eta, metodo horien baitan, ikasleak errealitateari atxikita egin behar du lan, arreta jarri behar du eta galderak egin behar ditu. Horrela jokatu behar da, hain zuzen, kontsumitzaileen gizarte baten balizko pasibotasunari aurre egiteko.

Pentsamendu dibergentea erabili behar izaten da irtenbideak sortzeko fasean, eta pentsamendu hori premiazkoa da gizarte hiperkomunikatuan. Gizakiari poz betea ematen dio inoiz ikusi gabeko irtenbide edo soluzioren bat sortzeak edota produktu bati «nortasun propioa» ematen dion elementu

bereizgarria asmatzeko. Jarduera horiek ikasgelan egiten baldin badira, ikasleen autoestimua handituko da, eta ekimen berriak abiatzeko eta lanean jarraitzeko gogoari eutsiko diote.

Dimentsio mentaletik irten behar da gauzatzeko fasean. Urrats hori ematean, autokontrola eta oreka emozionala baliatu behar dira, eta ezinbestean onartu behar dira muga guztiak, bai norberaren ahalmenen mugak, bai lanerako baliabideek dituzten mugak. Mundu fisikoaren erresistentziari aurre egiteko unea da. Jarrera proaktiboa landu behar da, zailtasunik txikienaren aurrean amore ez emateko. Era berean, akatsak gizakion ikasketa-iturri onenetako bat direla bizitzeko aukera izango du ikasleak.

Azken fasean, ebaluatu eta laburbiltzeko fasean, berriro antolatu behar da norberaren mapa kognitiboa, eta lan hori egiteko, nor bere baitan bildu beharra dauka, neurri batean. Berrikuntza-ziklo berri baterako abiapuntua dira ondorioak. Ikasleek, prozesuaz jabetzean, gero eta erabaki konplexuagoak hartuko dituzte, eta horrek indartu egingo du beren autonomia.

Norbera izaten ikasteko konpetentzia

Erresistentzia edo oztopo ugari egin behar zaio aurre arazo teknologikoak konpontzeko; eta ikasleek, zehazki, mundu fisiko eta birtualak jarritako oztopoak gainditu behar dituzte haiek landutako egiturak, sistemak eta programak egiteko. Ikasleari bere pentsamenduen, sentimenduen eta ekintzen gainean hausnartzeko aukera ematen dio hartu-eman horrek, eta denboraren poderioz, etengabeko hobekuntzaren antzeko bide bat eginez, jarduera erregulatzen du arian-arian eta bere buruaren irudia egokitzen, bide horretan sortutako desorekak gaindituz. Bere burua egoki balioestea, azkenik, baliagarri zaio orientatzeko eta autorrealizaziora gerturatzeko.

Hizkuntza- eta literatura-komunikaziorako konpetentzia

Teknologia-ondarearen transmisioa terminologia zabal bati esker gauzatu da, besteak beste. Terminologia hori aldatu egiten da jardueratik jarduerara. Teknologiaren historiaren aldi berrienean, kontzeptu berri ugari sortu dira, eta egoera horrek bultzatuta, ingelesezko jatorrizko forman onartu dira termino asko. Ikasleek adieren multzo handi horretara jotzen dute arazo teknologikoak konpontzeko prozesuan, testuinguru bakoitzera egokituta. Prozesu horretan, askotariko testuak irakurri eta ulertu behar ditu, eta haien informazio baliagarria bereizi behar du. Testu horietako asko azalpenak emateko testuak izango dira, eta batzuk atzerriko hizkuntzaren batean idatziak. Informazioa eskuratzeko ohiko iturri dira, besteak beste, web ingurunekeo hipertestuak, fabrikatzaileen katalogoak, testu-liburuak eta entziklopedia espezializatuak.

Lantaldeetan, ideiarik onena, inplementatuko den ideia hori aukeratzeko, prozesu jakinak baliatzen dira, kide guztien ideiak modu ulerkorrean entzun eta norberaren argudioak adierazteko. Elkarriketarako jarrera lantzen da prozesu horietan, lagungarri baita taldearen helburuak betetzeko erabaki onena hartzeko. Landutako irtenbide edo soluzioaren berri emateko, ezinbestekoa dute testuak (maila jasokoak, gutxi-asko) edota diskurtsoak egiteko trebetasunak erabiltzea, eta, behin edo behin, terminoak sortu beharko dituzte oraindik ezagun ez dituzten operadoreak edo funtzioak izendatzeko. Proiektuek berezko duten dokumentazio horrek zehatza izan behar du, lortutako emaitzak ondorengo faseetan berregin edo hobetzeko adina. Emaitzen berri emateko unea, proiektuaren amaierako fasean, oso egokia da ahozko adierazpena modu formalean lantzeko.

Zientziarako konpetentzia

Gizakien bizi-baldintzak hobetzea da teknologiaren helburu nagusia, eta gizakien beharrianak eta nahiak asetzeko modua ematen du jarduera horrek. Horrenbestez, ezinbestekoa da teknologiak eraginkortasunez eta ekonomia-irizpidez esku hartzea ingurunean. Esku-hartze horrek berriaz zaindu behar ditu arrazoizko kontsumoa, iraunkortasunaren bermea, eta beti izatea jarrera etiko

eta kritikoa ingurune artifizial eta naturalen eraldaketen gainean. Teknologoaren jardun moduak aintzat hartzen ditu osasun-irizpideak, segurtasun eta higieneari buruzko arauak, ergonomia eta beste hainbat alderdi.

Elkarren osagarri dira zientziarako eta teknologiarako konpetentziak. Teknologiak ikerketarako bitarteko sofistikuak eskaintzen dizkio zientziari, eta horien bitartez, bestela ezinezko lituzkeen emaitzak lortzen ditu. Era berean, garapenak lantzen jarraitzeko informazio berria ematen dio zientziak teknologiarari. Bien ezaugarri da erabakiak arduraz hartzea, gizakiak ingurunean egiten dituen esku-hartzeen garrantziaren jakitun.

Matematikarako konpetentzia

Mundu fisikoan eta birtualean esku hartzean, zenbatespenaz edo balioespenaz baliatzen dira hasieran ikasleak, lanean erabiltzen dituzten magnitudeen balioetara gerturatzeko. Lehen gerturatzeko hori egin ondoren, zehaztasuna ezinbestekoa da arazo teknologikoak konpontzeko. Une horretatik aurrera, zenbakizko oharren, sinboloen eta adierazpenen erabilera sistematizatzen dute ikasleek, errealtatearen alderdi kuantitatiboak lantzeko, hura eraldatzea baitagokie teknologia-ikasgaietan. Objektu eta sistema teknologikoak aztertzean eta problemak ebaztean, arazo-egoerak sortzen dira, eta haiei aurre egiteko, kalkulu-metodo egokiak erabakitzen eta haiei dagozkien eragiketak egiten jakin behar dute ikasleek. Horrenbestez, batzuetan, neurtzea, interpretatzea, ebaztea eta aplikatzea izango da egitekoa, eta beste batzuetan, berriz, algoritmoak, taulak, eskalak, grafikoak eta eskemak sortzea; hau da, adierazpen matematikoa erabili behar dute, teknologiararen zereginean sortutako arazo-egoeretan kalkuluak egin eta arrazoitze logiko eta espaziala baliatzeko.

Konpetentzia sozial eta zibikoa

Hartu-eman agerikoak dituzte teknologiak eta gizarteak. Gizakien beharrianak eta haien bizitzan hobetu daitezkeen alderdiak planteatzen ditu gizarteak, eta teknologiak landu egiten ditu, eraldatzeko. Konponbide teknologiko sofistikuak ez dute funtzionatzen, baldin eta gizartea ez baldin badago haiek bereganatzeko prestatuta, eta, alderantziz, konponbide zaharkituek ez dute inolako eraginik izaten, gizarteak beste premia batzuk baldin baditu.

Gaur egun, teknologiak eragin itzela du gizartean eta pertsonen bizimoduan, nabarmen baldintzatzen du ekonomia eta, ondorioz, faktore erabakigarri bihurtzen ari da, haren inguruan egituratzen baitira gizarte-harremanak, pertsonen eta taldeen elkarreraginak eta beste jarduera asko.

Historian baliatu diren soluzio edo irtenbide teknologikoak ezagutu behar dituzte ikasleek, eta horiei erreparatuta, gizarteari ekarritako onurak eta eragindako kalteak neurtzeko moduan izango dira. Horrela jokaturik, konpromiso eta elkartasuneko balioak landu ditzakete, eta hobekuntzarako eta iraunkortasunerako soluzioak balia ditzakete etorkizunean.

Arterako konpetentzia

Arazo teknologikoak ebazteko moduei erreparatuta, komunitateen kultura-oinordetza eta ondarea azter daitezke. Ideiak nola adierazi diren ikusarazten dute soluzio teknologikoek, bai ideia artistikoak, bai ideia erabilgarriak, historian unean-unean izan diren beharrianak asetzekoak. Izan ere, agerikoa da unean uneko teknologia mailaren eta historiako faseen arteko lotura, arazoak konpontzeko modu berriak bat izan baitu historiako fase bakoitzak.

Arazo berberei emandako konponbide askotarikoak alderatzen baldin baditugu, arbasoek bizi-kalitatea hobetzeko lan saiatua egin zutela ikus dezakegu, eta gaur egun, lan hori aitortzeko eta baliatzeko moduan gaude. Bestalde, ikasleek egiten dituzten produktuen gaineko oharpenak

egin ditzake irakasleak haien diseinuko eta akaberako faseetan, produktuen balio erantsia eta lehiakortasuna handitzeko. Oharren bidez adierazitako nabardurek irudimenaren eta sormenaren bidea adierazi behar dute, lehentasunezko gaitasunak baitira mundu globalizatuan.

Konpetentzia motorra

Jardun motorra baliatu behar da tresna teknologikoak –ordenagailuak eta beste asko– erabili eta, haien bidez, soluzio teknologikoak aurkitzeko. Psikomotrizitate fina eta eskuen erabilera trebea landu behar dira konpetentzia motorra iristeko. Horrez gainera, ekipoak eta tresnak erabiltzean, ergonomia-alderdiak zaindu behar dira, eta norberak jabetu behar du ohitura onak izatea ezinbesteko dela osasuna zaindu eta ongizate fisikoa iristeko.

1.3.5.– KONPETENTZIA SOZIAL ETA ZIBIKOA.

1.3.5.1.– Definizioa eta osagaiak.

Konpetentziaren definizioa

Nork bere burua, norberaren taldea eta bizi duen mundua ezagutu eta ulertzea da, gizarte-zientzien jakintzak eskuratuz, kritikoki interpretatuz eta erabiliz; zientzia horien berezko prozedurak eta metodologiak erabiltzea, autonomiaz eta herritarrei dagokien arduraz jarduteko bizitzaren ohiko egoeretan, gizarte guztiz demokratikoa, solidarioa, inklusiboa eta plurala lortzeko bidea urratzearen.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu konpetentzia sozial eta zibikoak:

1) Norbera banakako pertsona dela eta gizartean beste pertsona batzuekin bizi dela ulertzea, eta pertsona horiekin lanean aritzea eta antolatzea askotariko ezaugarriak eta xedeak dituzten taldeetan, maila bat baino gehiagotan (familian, eskolan, auzoan, herrian, nazioan eta gainerako mailetan).

2) Norberaren gizartea ezagutzea, eta bereziki haren iraganeko eta egungo eraketa, antolamendua eta funtzionamendua; gizartea zer lurraldetan eta nola ezarrita dagoen jakitea, haren iraganaren kontzientzia hartzea eta gizakien ekintzak gizartean sortzen dituen arazoan aurrean modu positiboan jarduteko gaitasuna lantzea.

3) Bizi duen inguruneaz jabetzen den herritarra izatea eta egoera hori onartzea, konpromisoa izanda eta elkartasuna adierazita; aintzat hartzea garaiko gizarteetako aniztasun soziala eta kulturala, eta, bereziki, egungo euskal gizartekoa, eta naturarekin, bere buruarekin eta gainerrako pertsonekin harremanetan jartzeko era berrien bila aritzea, gizartea hobetu eta jasangarri bihurtzeko.

4) Giza eskubideak izatea norberaren bizitzako eta gizarteko ekintzei eta egoerei buruzko iritziak osatzeko erreferente unibertsala eta norberak herritar gisa dituen eskubideak erabili eta betebeharrak betetzeko erreferentea; eta parte-hartzeko, begiruneko, justizia sozialeko eta elkartasuneko jokabideak lantzea, balioetan oinarritutako demokrazia gauzatzeko.

5) Iraganean, edo gaur egun, bizikidetzat-tentsioak eta -gatazkak izan dituzten gizarte-taldeak, elkarri eragiten diotenak, historian zehar zer konfigurazio edo egitura izan duten jakitea; eta iraganaren gaineko kontzientzia kritikoa lantzea, etorkizunean egoera horiek konpontzeko prozedura baketsu eta demokratikoak erabiltzen jakin dezagun.

6) Bizi duten mundua ulertzeko behar dituzten ezagutzak, trebetasunak eta jarrera eskuratzea; hau da, munduaren alderdi fisikoak, sozialak eta kulturalak, iraganean izandako bizipen kolektiboak eta gaur egungo bizipenak, eta bizitza sozialari dagokion espazio fisikoa ulertzeko behar direnak, munduan eragile aktibo izateko.

1.3.5.2.– Konpetentziaren ezaugarriak eta barne hartzen dituen arloak eta ikasgaiak.

Konpetentzia sozial eta zibikoa izango du ikasleak, baldin eta gizarteari buruz ikasi dituen ezagutzak erabiltzeko trebetasuna baldin badu, bai egoera eta arazo sozialak testuinguru eta espazio-eskala askotarikoetan interpretatzeko, bai erantzunak eman eta erabakiak hartzeko, bai beste pertsona eta talde sozial batzuekin arauak betez elkarrekintzan aritzeko.

Konpetentzia sozial eta zibikoaren alderdi nabarmenak dira, besteak beste, informazioa aztertzea, beste pertsona batzuekin hitz egitea, egoerak ebaluatzea, arazo sozialetarako irtenbideak proposatzea, protagonistak eta interesak identifikatzea, eta fenomeno sozialen zergatiak eta ondorioak lotzea.

Konpetentziaren xedea da, alde horretatik, ikasleek garaiko gizartean, sistema demokratikoen eta haien oinarri diren balioen antolaketa, funtzionamendu eta bilakaera zehatzari buruzko jakintza egokia izatea.

Ezagutza, trebetasun eta balio sozialak, zibikoak eta herritartasuna lantzen ditu konpetentzia sozial eta zibikoak. Alde horretatik, entzuteko, hitz egiteko, komunikatzeko eta irtenbide bideragarriak proposatzeko ahalmena izango du konpetentzia hori eskuratzen duenak, baita jarduera-plan pertsonalak osatzekoa ere, norberarentzat eta ingurukoentzat koherenteak eta arduratsuak izango direnak.

Gero eta ardura eta autonomia handiagoz jokatzeko aukera ematen du konpetentzia sozial eta zibikoak, eta gizarte-egoerekiko ikuspegi kritikoa zorrozten du, egoera horietan alderdi hauek aintzat hartzean: elkarrizketa, elkartasuna, partaidetza aktiboa, enpatia, balio demokratiko eta zibikoak, justizia soziala eta dibertsitatearekiko begirunea. Horrela jokaturik, bere nortasunaren gaineko kontzientzia eta garaiko gizarteetako bidegabekeria eta desberdintasunekiko kontzientzia hartzen ditu ikasleak, arian-arian.

Gizarte-gertakariak aztertzen eta ikuspegi sinplistik gainditzen laguntzen du konpetentzia honek, eta horrek guztiak gizakiek osatutako gizartean konplexutasuna ulertzen laguntzen du. Balio eta jarrera pertsonalak lantzen ditu; hala nola, asertibitatea, ardura, autonomia, autokritika, pertseberantzia, norbere aukerez jabetzea, eta aukerak eta zailtasunak neurtzea arriskuak hartu baino lehen.

Era berean, gero eta pluralagoa den gizartearen adierazpen ugariak balioesten eta gozatzen laguntzen du.

Konpetentzia sozial eta zibikoaren bidez, ikastetxea ingurunera irekitzen da, eta gizartearen eta herritarren bizitza eraldatzen parte hartzen eta laguntzen du. Hala, eraldatze-prozesu horren protagonista bilakatzen da ikaslea, egunez eguneko bizi-esperientziaren bidez.

Barne hartzen dituen arloak eta ikasgaiak

Honako arlo eta ikasgai hauek barne hartzen ditu konpetentzia sozial eta zibikoak:

Lehen Hezkuntza:

- Gizarte Zientziak.
- Balio Sozial eta Zibikoak.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza:

- Geografia eta Historia.
- Balio Etikoak.
- Ekonomia.
- Ekintzailtza eta Enpresa Ekimena.
- Kultura Klasikoa.
- Filosofia.

1.3.5.3.– Arloen eta ikasgaien ikuspegia.

Curriculumeko arlo eta ikasgai guztietan lantzen da konpetentzia sozial eta zibikoa, eta bereziki:

Lehen Hezkuntzan, pertsonak gizabanako sozialtzat hartzen dituzte Gizarte Zientzietako zientzia-diziplinek, eta alderdi geografiko, soziologiko, ekonomiko eta historikoetatik aztertzen dute haien errealitatea.

Etap horretan, ikasleen ahalmenak lantzea da Gizarte Zientzien helburua, inguruan duten errealitatea interpretatzeko, errealitate horretan esku hartzeko, eta gizartean bizitzen ikasteko, demokraziaren funtsezko erakundeak eta mekanismoak ezagututa eta bizitza kolektiboaren arauak errespetatuta.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan, Geografia eta Historia ikasgaia irakasten da; hala, gizarteek denboran izandako bilakaera ulertzeko ezagutzak eta metodoak ematen dizkie Historiak ikasleei; Geografiak, berriz, dimentsio espaziala eta gizakiek ingurune naturalean egindako ekintzak eta ekintza horien ondorioak aztertzen ditu. Gaur egun, ordea, gizakiaren eta gizarteen errealitatea ulertzeko, nahitaezkoa da, era berean, Gizarte Zientziaren arloko beste ikasgai batzuk kontuan hartzea, errealitate hori aztertzeko ikuspegi bestelakoak eta osagarriak ematen dituzten aldetik. Hori horrela, mundu gero eta globalizatuago honen ezaugarri ekonomikoei eta munduan parte hartzeko aukerei buruzko ezagutzak ematen dituzte Ekonomia eta Ekintzailtza eta Enpresa Jar-dueretarako Hastapena ikasgaiek. Kultura Klasikoa eta Filosofia ikasgaiek, berriz, mendebaldeko zibilizazioaren kultura- eta pentsamendu-oinarrien berri ematen digute.

Kultura Klasikoa ikasgaiaren xedea da antzinako greziarren eta erromatarren historia-, geografia-, gizarte-, politika- eta kultura-errealitatea behatzea eta aztertzea, eta, ikasgai hori ikasiz, ikasleek hobeto ulertuko dute mundua eta indartu egingo dute beren kontzientzia kritikoa.

Ikasgai horrek konpetentzia sozial eta zibikoa garatzen laguntzen du, antzinako greziarren eta erromatarren erakundeak eta bizimodua irakasten dituen aldetik. Izan ere, gizarte-antolaketaren, herritarren partaidetza publikoaren eta gizabanakoen eta kolektiboaren eskubideen eta betebeharren mugaketaren erreferentzia historiko dira. Horrez gain, balio demokratikoak barneratzen laguntzen du; hala nola, gatazkak elkarrizketaren bidez konpontzen, norberarenak ez diren iritziak errespetatzen, ez diskriminatzen, eta elkartasuna izaten.

Aurrera egingo badute, beren historia ezagutu behar dute gizarteek. Zibilizazio greziar eta latindarrak eragin handia izan dute Europaren historian; beraz, ezinbestean ikasi eta ezagutu behar dira.

1.3.5.4.– Integrazio-egoerak.

Konpetentea izateko, modu integratuan erabili behar dira norberak eskuratu dituen baliabideak, erronka edo arazo diren egoerak ebazteko. Gainditzeko moduko zailtasun-maila izan behar dute arazo eta egoerek, baina, era berean, ikasleentzat erronka izan behar dute. Askotariko «familia» edo multzotan aurkeztu arren, antzeko konplexutasun-maila dute arazoek, eta, ondorioz, parametro paretsuko baliabideak erabili behar dira haiek ebazteko.

Ikasleen interesguneak hartu behar dituzte kontuan ikaskuntza eta ebaluazioko egoera horiek, eta aintzat hartu behar dute nola ikusten eta interpretatzen duten mundua Lehen eta Bigarren Hezkuntzako gazteek. Ikasleek ez dute mundua berdin ulertzen eta interpretatzen Lehen Hezkuntzan eta Bigarren Hezkuntzan; beraz, interesguneek eta ikaskuntza- eta ebaluazio-egoerek ere desberdinak izan behar dute batean zein bestean.

Argibide gisa, egoera batzuk azalduko ditugu, konpetentzia sozial eta zibikoa eskuratzeko egokiak:

Eremu pertsonala: garapen pertsonaleko egoerak, ingurune gertukoan (etxean, familian, adiskideen eta inguruko pertsonen artean) izaten diren pertsonarteko garapenerako egoerak, eta pertsonen maila indibidualean eragiten dizkieten egoerak. Hainbat esparrutako egoera gatazkatsu askotarikoak, eta, bereziki, eguneroko bizitzako gatazka-egoerak; esaterako, ikastetxeko ordezkaritza, ikastetxeko elkarbizitza eta familia-bizikidetzak.

Eremu soziala: tokian tokiko komunitateetan eta erakundeetan gertatzen diren egoerak, eta gizarte globalek, gainerako kulturak errespetatzen dituztenek, izaten dituzten arazo-egoerak. Pertsonaren nortasuna eta balioak eraikitzekeo prozesuan, diferentzien edo ezberdintasunen izaera aberasgarria agertzen duten egoerak; esaterako, udal-mailako gaietan parte-hartzea; hirigintza alorreko aldaketak, ingurumeneko ekintzak, gainerako kulturekiko hartu-emanak, elkartegintza eta ongizate-estatuko zerbitzu publikoak.

Eremu akademikoa: ikaskuntza-egoerak eta ikasle diren aldetik bizi behar izaten dituzten egoerak, arazoak sorrazten dituztenak; hala nola, lankidetzak- eta kooperazio-taldeetan parte hartzea, berdinaren arteko ikaskuntza eta akatsa ikasbide gisa hartzea.

Lan-eremua: lan-arloko egoerak eta lan-munduari loturikoak; esaterako, laneratze osoa edo partziala, lana bilatzea, enplegu-politika aktiboak dituzten erakundeei buruzko ezagutza, laneko eskubideak eta betebeharrak, jarduera ekonomikoa, eta lanerako etengabeko prestakuntza.

Konpetentzien araberako hezkuntzaren ikuspegitik, eskolaren rola ezin da mugatu edukiak irakatsi eta ikasgarritasuna, egoera konplexuak ebazteko ezagutza eskuragarriak erabiltzen eta transferitzen ere irakatsi behar baitu, ikasleak bizitza pertsonalerako, sozialerako, akademikorako eta lanerako prestatzeko.

1.3.5.5.– Arlo eta ikasgai sozial eta zibikoek ematen duten laguntza oinarritzko konpetentziak lortzeko.

Arloek eta ikasgaiak ematen duten laguntza oinarritzko zehar-konpetentziak eskuratzeko

Konpetentzia sozial eta zibikoak hainbat ikaskuntza-esparrutatik laguntzen du oinarritzko zehar-konpetentziak lantzen.

Elkarbizitzarako konpetentzia

Konpetentzia sozial eta zibikoko ikasgaien bitartez, gizarte-taldeek ezaugarriak ikasten dituzte ikasleek, eta talde horietan gogoz eta arduraz parte hartzeko trebetasun giltzarriak eskuratzen

dituzte. Aintzat hartu behar da gizarte-taldeek elkarri eragiten diotela, denboraren poderioz antolatzen direla, eta askotariko bizikidetza-gatazkak eta tentsioak izan dituztela eta izaten ari direla. Prozedura baketsu eta demokratikoen bidez esku hartu behar da gatazka horietan.

Norbera izaten ikasteko kompetentzia

Beren burua hobeto ulertzen laguntzen die kompetentzia sozial eta zibikoko ikasgaiek ikasleei, pertsona errepikaezinak diren aldetik. Ikasgai horien bidez, gizartean beste pertsona batzuekin bizi garela ulertuko dute, eta taldeetan antolatzen garela, helburu askotarikoak izanda maila bakoitzean (familian, eskolan, auzoan, udalerrian, estatuan eta gainerako mailetan).

Hitzezko eta hitzik gabeko komunikaziorako eta komunikazio digitalerako kompetentzia

Kompetentzia sozial eta zibikoko ikasgaiek komunikatzen eta besterekin hitz egiten laguntzen dute; izan ere, ekintza horiek egiteko, gainerako pertsonekin eta ingurunearekin lotura eta harreman eraikitzaileak sortzeko trebetasunak izan behar dira. Horrez gain, beste kultura batzuetara gerturatu eta, ezagutu ahala, haiek errespetatzeko eta aintzat hartzeko aukera ematen dute. Elkarrekin bizitzeko eta arazoei aurre egiteko ahalmen eraginkorraren osagaia da komunikazioa, eta bitarteko egokia izan daiteke berdintasuna landu eta estereotipoak, adierazpen sexistak, etnizistak, arrazistak eta bestelakoak gainditzeko.

Informazioak berebiziko garrantzia du kompetentzia sozial eta zibikoan. Informazioa lortu eta komunikatzeko ekintzak baliatu behar dira informazio hori bilatu, bildu eta prozesatzeko, eta ekintza horien bidez izango da norbera kompetentea askotariko testuak sortu eta erabiltzeko, komunikazio-xedearen arabera.

Ikasten eta pentsatzen ikasteko kompetentzia

Kompetentzia sozial eta zibikoko ikasgaiek hainbat tresna ematen dituzte gero eta autonomia handiagoz lantzeko gizarte-errealitatearen gaineko azterketa kritiko eta zorrotza. Ikasgai horiek lagungarri dira, era berean, arazoen ikuspegi estrategikoa izateko eta gizarte gero eta globalago honen aldaketak iragarri eta aldaketa horietara egokitzeke. Datuen azterketa landuta, arrazoi-bide induktiboa sustatzen dute, gizarte-egoera eta -gertaeren interpretazioak osatzeko; eta, era berean, arrazoi-bide hipotetiko deduktiboa sustatzen dute, haien azalpenak, arrazoi edo kausa anitzekoak, eraiki ahal izateko.

Ekimen eta espiritu ekintzailerako kompetentzia

Pentsatzeko, antolatzeko, buruz ikasteko eta informazioa berreskuratzeko estrategiak lantzen laguntzen dute kompetentzia sozial eta zibikoko ikasgaiek. Planifikatzeko eta gauzatzeko ekimenak eta erabakitzeke prozesuak osatzen laguntzen dute. Gizartearen antolaketa eta funtzionamendua ezagutzen eta haren azterketa kritikoa egiten laguntzen duten aldetik, kompetentziari lotutako ikasketek tresna egokia izan behar dute gizartea hobetzeko ekintzak eta ekimenak pentsatzeko.

Arloek eta ikasgaiek ematen duten laguntza oinarritzko zehar-kompetentziak eskuratzeko

Kompetentzia giltzarri espezifiko batzuk lantzen laguntzen du kompetentzia sozial eta zibikoak, zenbait ikaskuntza-esparrutatik.

Arterako kompetentzia

Kompetentzia sozial eta zibikoak artearen adierazpenak ezagutzen eta balioesten laguntzen du haren baitako arloen bidez, eta haren helburuetako bat da arte-egitatea bera ulertzeko eta hura aztertzeke ezinbestekoak diren elementu tekniko, estetiko eta adierazgarriak ematea ikasleei.

Konpetentzia honen bidez, halaber, arte-egitatea balioesten da, pertzepzio- eta sentsibilizazio-trebetasunak eskuratzen dira, artelanekin hunkitzeko gaitasuna garatzen da eta kultura-ondarea balioetsi, errespetatu eta zaintzeko interesa pizten da.

Zientziarako konpetentzia

Konpetentzia sozial eta zibikoak giza jardueraren espazio fisikoari, eta, besteak beste, eremu geografiko handiei eta ikaslearen inguruneari erreparatzen die, eta haren elementuak hauteman eta ezagutzeko arloen bidez, espazio eta paisaia naturalen –benetakoen nahiz irudien bidez adierazitakoen– orientazioa, kokapena, behaketa eta interpretazioa lantzen du. Horrez gain, gizakiek ingurunean gauzatutako ekintzak eta ekintza horien ondorioak aztertzea sustatzen du. Ingurunea norberaren nahiz komunitatearen esparruan zaindu eta babestu beharraz kontzientziatzen ditu ikasleak.

Matematikarako konpetentzia

Konpetentzia sozial eta zibikoko ikasgaiak datu kuantitatiboak ulertzen laguntzen dute. Izan ere, ikasgai horien osagai dira eragiketa errazak; magnitudeak, ehunekoak eta proportzioak; oinarriko estatistika-nozioak; zenbaki- eta grafiko-eskalak; forma geometrikoen erreferentzia- edo ezagutze-sistemak; eta, halaber, neurri-irizpideak, informazioen kodifikazio numerikoa eta horien irudikapen edo errepresentazio grafikoa. Horrez gainera, ingurune fisikoaren ezaugarri espazialak, mapak, profil topografikoak eta beste alderdi asko ezagutzeko bide ematen du. Gizarte-errealitatea deskribatzeko eta aztertze erabiltzen baldin badituzte tresna horiek guztiak, gero eta nabarmenago ikusiko dute ikasleek, hainbat egoeratan, haren aplikagarritasuna eta funtzionaltasuna.

1.3.6.– ARTERAKO KONPETENTZIA.

1.3.6.1.– Definizioa eta osagaiak.

Hainbat kultura- eta arte-adierazpen ulertzea eta modu kritikoan balioestea, denbora- eta erabilera-testuingurutan, faktore estetikoek pertsonen eta gizartearen bizitzan duten garrantziak jabetzeko. Era berean, arte-hizkuntzak ezagutzea, eta haien kodeak erabiltzea arte-mezuak ekoizti eta nork bere burua ekimenez, irudimenez eta sormenez adierazi eta komunikatzeko.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu arterako konpetentziak:

1) Hizkuntza artistikoak adierazteko eta komunikatzeko baliabideak direla ulertzea, haiek norberaren arte-ekoizpenetan erabiltzea, eta hizkuntza horiek obra artistiko eta kulturaletan identifikatzea.

2) Arte-produktuak era pertsonal eta arrazoituan sortzea hainbat egoera eta bizi-esparrutan, emozioak, bizipenak eta ideiak adierazteko, irudikatze eta komunikatzeko.

3) Dagozkien denboran eta kulturaren interpretatzea arte-adierazpenak eta -ekoizpenak, eta horietan dauden funtzioak eta erabilerak aztertzea eta bereiztea, pertsonen bizitzan duten esanahia eta eragina ulertzeko.

4) Gogoetaren eta kritikaren bidez balioestea ondare artistiko eta kulturaleko elementuak, herrien nortasunaren eta kulturen oinarri diren aldetik, herrien arteko hartu-emanaren, kulturen arteko elkarrizketaren eta esperientzia partekatuen harian.

1.3.6.2.– Konpetentziaren ezaugarriak eta barne hartzen dituen arloak eta ikasgaiak.

Arterako konpetentziaren ezaugarri dira adierazpen kultural eta artistiko askotarikoak ezagutzea, ulertzea, balioestea eta ikuspegi kritikoz ebaluatzea, haiek aberastasun- eta gozamen-iturri gisa erabiltzea eta herrien ondare direla ulertzea. Halaber, konpetentzia hori izateko, lengoia artistikoen teknika, baliabide eta konbentzio nagusien oinarriak ezagutu behar dira, eta haien kodeak erabili behar dira, adierazpen ekintzaile, irudimentsu eta sortzaileak egiteko.

Kultura-adierazpenak ezagutu, ulertu, estimatu eta kritikoki balioesteko, adierazpen horien eta gizartearen –adierazpenaren garaiko pentsamoldearen eta aukera teknikoen– arteko harremanak identifikatu behar dira, edo bestela, adierazpenaren eta hura sortu duen pertsonaren edo taldearen artekoak. Arterako konpetentzia duenak kultura-bizitzan parte hartzeko interesa adierazi behar du, ahalmen estetikoak landu behar du, eta norberaren komunitatearen eta beste komunitate batzuen kultura- eta arte-ondarea zaintzen lagundu.

Kultura-adierazpenak era horretan ulertuta, ikasleak pentsamoldeen, korrante estetikoaren, moden eta gustuen bilakaeraz jabetu behar du, eta aintzat hartu behar du zer-nolako garrantzia duten faktore estetikoek pertsonen eta gizartearen eguneroko bizitzan –batez ere, gaur egunekoan–, eta zehazki, irudikapenaren, adierazpenaren eta komunikazioaren esparruetan.

Arterako konpetentzia izateko, pentsaera dibergenteko eta konbergenteko trebetasunak baliatu behar dira, norberaren eta gainerako pertsonen ideiak eta sentimenduak lantzeko; era berean, ulertzeko eta adierazteko sorburuak, moldeak eta bideak topatu, eta emaitzak lortzeko prozesuak planifikatu, ebaluatu eta doitu behar dira. Horrela, bada, arterako konpetentzia izatea baliagarri zaio norberari, adierazpenak egin eta komunikatzeko, arteen munduko askotariko errealitate eta ekoizpenak hauteman eta ulertzeko, eta gero eta pertsona jantziagoa izateko.

Halaber, eta jarduera kultural eta artistikoak, maiz, talde-lanean egin behar direla kontuan izanda, elkarlanerako trebetasunak izan behar ditu ikasleak, azken emaitza jakin bat lortzeko eta gainerako pertsonen ekimen eta ekarpenak bultzatu eta estimatzearen garrantziaz jabetzeko.

Azkenik, arterako konpetentziak errealizazio pertsonal, akademiko, sozial eta profesionalaren bidea urratzen laguntzen die ikasleei, konpetentzia horren baitan sartzen baita sentsibiltatea, esperientzia estetikoak eta pentsamendu sortzaileak lantzea, eta proiektuetan beste diziplina batzuekin elkarrekintzan aritzea, gainerako oinarrizko konpetentziak lantzen diren bitartean.

Honako arlo eta ikasgai hauek barne hartzen ditu arterako konpetentziak:

Lehen Hezkuntza:

- Arte Hezkuntza.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza:

- Plastikako, Ikusizko eta Ikus-entzunezko Hezkuntza.
- Musika.
- Arte Eszenikoak eta Dantza.

1.3.6.3.– Arloaren eta ikasgaiaren ikuspegia.

Arterako konpetentziak barne hartzen dituen arloak eta ikasgaiak lantzeari ekitean, kontuan izan behar da arte-adierazpenak etengabe ageri direla pertsonen bizitzan eta ingurunean. Gero eta gehiago zaintzen da alderdi estetikoak ikusizko arteen, arte eszenikoen, musikaren edo dantzaren

goi-mailako arte-produktuetan, eta irizpide estetiko horri berari jarraitzen diote kontsumitzen ditugun soinu, objektu eta irudi ia gehienek.

Gizartean ugari dira erreferentzia estetikoak, eta agerikoa da haien presentzia sozializatzeko eta nortasuna eraikitzeke prozesuetan eta bizi dugun munduari buruz ditugun ideiak osatzeko prozesuetan. Informazioaren eta komunikazioaren teknologien garapenaren ondorioz, nabarmen aldatu da erreferentzia estetiko horiek hartzen dituen kultura-testuingurua; izan ere, teknologia horien bidez, masiboki kontsumitzen dira musika eta irudiak, eta gero eta estuagoak eta aberatsagoak dira arte-adierazpen askotarikoen (musika, dantza, ikusizko arte eta masa-medioetako bestelako produktuen) arteko elkarketak.

Gaur egun, berebiziko garrantzia du ikasleak arte-esparruetan hezteka, artean behar direnen pareko pentsamendu-gaitasunak behar eta sortzen baitira, helburu artistikoak izan edo ez, eguneroko bizitzan irudien eta musikaren bidez ematen informazioa erabiltzeko. Arte-jarduerak lagungarri dira sormena, irudimena, autonomia, pertzepzioa eta alderdi motorra, sentsibiltate estetikoak, adierazpen pertsonala, pentsamendu kualitatiboa, adimen emozionala, komunikatzeko eta sozializatzeko ahalmena eta beste ahalmen asko lantzeko, eta ahalmen horiek iragazki gisa erabili behar ditugu ikusizko, musikako, antzerkigintzako eta bestelako produktuekiko harremanetan.

Arte-hezkuntza, gaur egun ulertzen den moduan, ekoizpen hutsetik harago doa, hau da, hezkuntza horrek ez du mugatu behar teknika- eta hizkuntza-tresnak irakastera, gerora arte-egitateen kultura- eta gizarte-dimentsioan murgiltzeko. Ikono-elementuek –bai tradizionalek, bai teknologiaren bidez sortutakoek– garrantzi, dimentsio eta potentzialtasun itzela dute gure gizartean, eta kontsumorako elementu bilakatu direnez, haiek interpretatzen eta ikuspegi kritikoz aztertzen erakutsi behar zaie ikasleei. Ikasleei erakutsi behar zaie pertsonen ideien, sentimenduen, sinesmenen eta jarreraren adierazpen direla arte modu guztiak, gizabanakoen eta taldeen nortasunaren berri ematen dutela eta, era berean, nortasun horiek osatzeko tresna ere badirela.

Ikasgelan landu behar dira artearen erabilera, eta arteak, gizakien kultura-produkzioan txertatzen den aldetik, bizitzaren esperientziarekin duen lotura zuzena erakutsi behar da, mitifikazioetatik eta esentzialismoetatik harago. Horrela jokatu behar da gure kulturaren artearen eta pertsonen bizitzaren artean sortu den distantzia handia apurtzeko.

Lehen Hezkuntza

Ikasleak, Lehen Hezkuntzan, irudien, marrazkien, musikaren eta beste adierazpen ugariaren sortzaile, erabiltzaile eta hartzaile izaten dira, eta aldaketa asko eta handiak izaten dituzte jarduera horietan. Sortzaile diren aldetik, haiek jolas moduan sortzetik ia batera ez sortzera igarotzen dira, eta erabiltzaile diren aldetik, nabarmen handitzen dute haien erabilera, irizpide kritikorik baliatu gabe sarri askotan. Ikasleen gizarte-ingurunean eragin erabakigarria duten zenbait faktoreen ondorioz gertatzen dira aldaketa horietako asko; hala nola, modaren eta gizarteko hedabideen eta arte helduaren ikusizko eta musikako irizpide estetikoaren ondorioz. Beste ikasgai batzuetan ez bezala, irudiak eta musika beti ageri dira, artistikoak izan edo ez, ikasleen bizitzako alderdi funtsezko askotan; esaterako, emozioetan, nortasunean eta sozializazioan.

Arretaz zaindu behar dira aldaketa-prozesu horiek haurtzarotik preadoleszentziara igarotzerakoan, distortsiorik eta etenik sor ez dadin ikaslearen erreferente estetiko bisualen eta musikalen eta eskola-kulturako erreferenteen artean. Kontuan izan behar da ikaslearentzat gero eta garrantzi handiagoa izango dutela bere erreferente estetiko bisual eta musikal propioek. Ondorioz, bizi duten kultura ulertzen lagundu behar die eskolak ikasleei; horretarako, kulturarekiko harremanak landu behar dira, ikasleek irizpide baliagarriak lan ditzaten eta zentzu kritikoa gara dezaten.

Adierazi behar dugu, era berean, dimentsio gogoetatsu hori ez dela inola ere ulertzen sorkuntza-lanetik isolatuta edo horren ordezkogisa, bereziki Lehen Hezkuntzan; izan ere, neska-mutilak prozesu aldakor eta oso delikatu batzuetatik igarotzen dira ekoizle gisa, eta arretaz gainbegiratu behar dira prozesu horiek, behar adina laguntza eta bitartekaritza-prozesu bideratuz, urte horietan goizegi utz ez diezaioten sorkuntza lantzeari.

Bigarren Hezkuntza

Bigarren Hezkuntzan, funtsezkoa da, ikasleen ikuspegitik, bizi duten kultura hausnartu eta aztertzeko tresnak jasotzea curriculumean, erreferente estetiko ugari baliatzen baitituzte eguneroko bizitzan; maiz, haien erabilera akritikoa eginda. Kontuan izan behar da erreferente horiek, adin horretan, eragin nabarmena izaten dutela sozializatzeko eta nortasuna zein balioak eraikitzekeo prozesuetan.

Bigarren Hezkuntzako ikasleak aurreko etapan baino gogoeta helduagoa egiteko moduan dira, eta ondorioz, hobeto uler ditzakete arte-egitateak, artearen ikuspegia beren bizitzatik eta interese-tatik urrun izan baita ordura arte. Artearen ideia edo ikuspegi hori sistema baten baitan sartzeko modukoa izan behar du ikasleentzat, eta sistema horrek, gizartearen adierazpen estetikoak eta erabilera, funtzio eta esanahi kulturalak lotzeaz gain, barne hartu behar ditu ikasleen beren bizipen eta kezka estetikoak. Bizipen eta kezka estetiko horiek harremanetan jartzeko espazioak bideratu behar ditu eskolak, distortsiorik sortu ez eta eskolako kulturaren eta ikasleek ikasgelatik kanpo bizi duten arte-esperientziaren arteko tartea murriztu dadin.

Horrenbestez, arte-produktu askotarikoak landu behar dira, bai goi-mailako arte-kulturako produktuak, gaur egun ageri duten aberastasun eta bizitasun handia erakutsita, bai bizitzan ageri diren arte-produktuak.

1.3.6.4.– Integrazio-egoerak.

Konpetentea izateko, modu integratuan erabili behar dira norberak eskuratu dituen baliabideak, erronka edo arazo diren egoerak ebazteko. Gainditzeko moduko zailtasun-maila izan behar dute arazo eta egoerek, baina, era berean, ikasleentzat erronka izan behar dute. Askotariko «familia» edo multzotan aurkeztu arren, antzeko konplexutasun-maila dute arazoek, eta, ondorioz, parame-tro paretsuko baliabideak erabili behar dira haiek ebazteko.

Ikasleen interesguneak hartu behar dituzte kontuan ikaskuntza eta ebaluazioko egoera horiek, eta aintzat hartu behar dute nola ikusten eta interpretatzen duten mundua Lehen eta Bigarren Hezkuntzako gazteek. Ikasleek ez dute mundua berdin ulertzen eta interpretatzen Lehen Hezkuntzan eta Bigarren Hezkuntzan; beraz, interesguneek eta ikaskuntza- eta ebaluazio-egoerek ere desberdinak izan behar dute batean zein bestean.

Argibide gisa, egoera batzuk azalduko ditugu, arterako konpetentzia eskuratzeko egokiak:

Eremu pertsonalean, kontuan hartu behar dugu ikasleak sentikor direla beren objektuen eta entzuten duten musikaren bidez eta haien aisian eta eguneroko bizitzako hainbat esparrutan adierazten diren kezka eta esperientzia estetikoekiko, eta horiek guztiek lotura handia dutela beren nortasuna egituratzeko prozesuarekin. Horrenbestez, proposatuko ditugun egoerek sortzaile izatera bultzatu behar dute ikaslea, eta horien baitan, subjektu autonomoen kontzientzia izan behar dute, irizpide propioak balia ditzaten mundua interpretatzeko, erabakiak hartzeko eta irtenbideak lantzeko, irudiak, musika, mugimendua eta bestelako adierazpenak ekoizten dituztenean. Norberaren ekoizpen horiek, sarritan, ikasleak musika entzun eta ikusizko produktuak kontsumitu ondoren edo horiekiko hartu-emanen sortzen dira.

Eremu sozialean, kontuan izan behar dugu ikasleek irudi- eta soinu-euskarriko produktu ugari kontsumitzen dituztela. Horietako batzuk goi-mailako kultura artistikoaren eremukoak dira, baina ugari dira, era berean, eguneroko bizitzaren eremukoak; hala nola, janzteko modak, musikako azken joerak, gazteentzako aldizkariak, ikuskizunak, publizitatea eta komunikabideak. Baliabide artistiko horien erabilera lehenetsi behar dute proposatutako egoerek, eta adierazpen askatasuna, kultura-aniztasuna eta esperientzia partekatuak balioesteko bide eman behar dute.

Eremu akademikoan, Lehen Hezkuntzako ikasleak arte-produktuen ekoizle eta haien erabiltzaile edo hartzaile izaten dira, eta etapa horretan, aldaketa handiak izaten dituzte ikuspegi batetik zein bestetik. Ekoizle edo sortzaile diren aldetik, jolasean arte-ekoizpenak sortu eta gozatzetik ia bat bera ere ez ekoiztera igarotzen dira, eta erabiltzaile diren aldetik, berriz, nabarmen handitzen dute haien erabilera, modu akritikoan askotan. Ekoizpenaren alderdiari erreparatuta, arte-produktuak sortzen jarraitzeko behar dituzten egiturak eta bitartekaritza-prozesuak helarazi behar dizkie eskolak ikasleei; eta erabileraren alderdiari begiratuta, berriz, bizi duten kultura ulertzen eta harekin hartu-emanen izaten lagundu behar die, irizpide baliagarriak osatu eta behar duten zentzu kritikoa gara dezaten. Bigarren Hezkuntzan, normala izaten da arte-hezkuntzaren dimentsio sortzailea ahultzea eta gogoetaren dimentsioa handitzea. Horrenbestez, lehentasunez bultzatuko da, besteak beste, interpretazio kritikoak egitea, balio kulturalak balioestea, ekintza artistikoen eta estetikoaren artean erlazio konplexuak ezartzeko gauza izatea, norberaren esperientzia estetikoari buruzko gogoeta egiteko gai izatea, eta arteek nortasuna egituratzeko duten potentzialtasunaren gainean hausnartzeko gaitasuna izatea.

Jakina da arteak pertsonen bizitza eta haien ingurune hurbilak eraldatzeko ahalmena duela; beraz, arterako konpetentzia egokitasunez lantzen baldin bada, hobetu egingo dira gure ikasleen bizitza pertsonala eta haien bizi-inguruneak –eskola izango da, horrenbestez, hobera egingo duen inguruneetako bat–. Arterako konpetentzia egokitasunez lantzen baldin bada, hobetu egingo dira ingurune fisikoaren soinuak eta irudiak, ingurune osasungarriak eta atseginak sortuko baitira, eguneroko jarduera akademikoak egiteko egokiak.

Lan-eremua jorratzeko, ikasgelan landutako egoerek baliagarri izan behar dute ikasleek modu kontzientean atxiki daitezten musikarekin, ikusizko esparruarekin eta gero eta gehiago lantzen dituzten arte-adierazpenekin. Ikasleek ikasgelan eta ikasgelatik kanpo baliabide ugariarekin konektatzeko duten ahalmena handitzen baldin badugu, handitu egingo dugu, era berean, ideia berriak sortzeko ahalmena, eta zabaldu egingo dugu haien hazkunde pertsonalerako bidea.

Konpetentzien araberako hezkuntzaren ikuspegitik, eskolaren rola ezin da mugatu edukiak irakatsi eta ikasgaraztera, egoera konplexuak ebazteko ezagutza eskuragarriak erabiltzen eta transferitzen ere irakatsi behar baitu, ikasleak bizitza pertsonalerako, sozialerako, akademikorako eta lanerako prestatzeko.

1.3.6.5.–Artearen arloek eta ikasgaiak ematen duten laguntza oinarrizko konpetentziak lortzeko.

Arterako konpetentziaren baitako arloek eta ikasgaiak curriculumaren oinarrizko zehar-konpetentziak eta konpetentzia espezifikokoak lantzen laguntzen dute, ezinbestekoak baitira komunikazioak gauzatzeko, mundua irudikatze, gizartean moldatzeko, sentimenduak adierazteko eta sormena sustatzeko.

Arloek eta ikasgaiak ematen duten laguntza oinarrizko zehar-konpetentziak eskuratzeko

Hitzeko eta hitzik gabeko komunikaziorako eta komunikazio digitalerako konpetentzia

Arlo eta ikasgai guztietan gertatzen den moduan, arterako konpetentzia eskuratzeko bitartekoak dira komunikazio-truke askotarikoak baliatzea, komunikaziorako arauak erabiltzea, komuni-

kazio-prozesuak azaltzea eta ikasgaiaren hiztegi espezifikoak lantzea. Era berean, kompetentzia lantzeko bitarteko dira lan-prozedurak transkribatzea, emandako irtenbideei buruz argudiatzea eta artelana balioestea. Berariaz adierazi behar da abestiak oso tresna egokiak direla hiztegi berria barneratzeko, gure erkidegoko bi hizkuntza ofizialak sendotzeko, eta bigarren eta/edo hirugarren hizkuntzen ikasketa indartzeko.

Gogoan izan behar dugu, halaber, irudiak eta soinua direla informazio- eta komunikazio-euskarri berrien egitura-ardatz ia bakarra, eta euskarri horiek esperientzia estetikoak biziari nahi dizkiotela erabiltzaileari. Irudiak eta musika ia ezinbestean erabili behar dira aurkezpenak egiteko, argazkiak ordenagailuan gordetzeko edota mezuak bidali eta jasotzeko. Egile edo autore askoren iritzian, alfabetatze berri eta ezinbesteko dira, gaur egun, irudiak eta soinua erabiltzeko eta ulertzeko ahalmen horiek, eta arterako kompetentziaren arloak eta ikasgaiak landu behar dira esparru horretan kompetentzia izateko. Helburua da, azken buruan, balio estetikoak duten mezuak sortzeko erabiltzea hizkuntza teknologiko-digitala eguneroko bizitzan, eta teknologiaren erabilera horiek baliatzea soinua eta ikusizko informazioaren lotutako pentsamendu-prozesuetan. Gaur egun, arte-ekoizpenak berak ere gero eta gehiago baliatzen ditu euskarri teknologikoak, eta arterako kompetentzia ezinbestekoa da alor horretan.

Ikasten eta pentsatzen ikasteko kompetentzia

Norberaren gaitasunaren eta jakintzaren kontzientzia, kudeaketa eta kontrola eskuratzen laguntzen dute arterako kompetentziaren arloek eta ikasgaiak; horrenbestez, proiektuen bidezko lana sustatu behar da, ikasleek, proiektu horien baitan, erabakiak har ditzaten, baliabide egokiak bila ditzaten, eman beharreko urratsei buruzko gogoeta egin dezaten, erabakiak hartzeko arrazoiak zehaztu eta argudia ditzaten, eta, besteak beste, ikasitakoaren balantzea egin dezaten.

Bide bera urratzen dute arte-proiektuak eta ikerketa gogoetatsuak. Estrategia metodologiko horrek zalantzan jartzen du artea bat-bateko ekoizpena edo «inspirazio hutsa» denik, ez du artearen lan modua gainerako lan moduetatik bereizten; horrenbestez, ikasketa-esperientzien eta ezagutza-esparruen arteko zubiak egiteko aukera ematen du estrategia horrek, eta prozesu esperimentalak eta intuitiboak errazten ditu. Estrategia horrek, era berean, honako hauek ikasteko aukera ematen die ikasleei: baliabide egokiak bilatu behar direla, gainerako pertsonengandik ikasi behar dela eta, aurrera egiteko, lankidetzan aritu behar dela.

Ekimenerako eta espiritu ekintzailerako kompetentzia

Proiektuak eta, besteak beste, artelanak egiteko prozesuek ekarpen baliagarriak egiten dituzte, haien hasierako esplorazio-lanari ekiten diotenetik azken produktua ekoizten duten arte, originaltasuna eta forma berritzaileak bilatzeko, baina, horrez gainera, malgutasunez jokatzeko laguntzen dute, modu bat baino gehiago izan baitaitezke egoera jakin bati aurre egiteko.

Arlo eta ikasgai horietan, musika eta irudiak baliatzen ditu ikasleak munduan jarduerak egiteko, eta elementu horiek aztertzean, beste subjektu batekin jartzen da hartu-emanen, musika eta irudi horien sortzailearekin. Ondorioz, pertsonak iritziak eta pentsamendu propioak osatu behar dituzte hartu-emanaren xedeko dokumentu plastikoa, soinuduna, bisuala edo ikus-entzunezkoa deszifratzean.

Jarduera horien bidez, erabakiak hartzeko, nor bere irizpidea osatzeko eta ideiak eta prozesuak lantzeko prestakuntza eskuratzen da eta ekimenerako kompetentzia eskuratzeko bidea urratzen.

Elkarbizitzarako konpetentzia

Haien sorrerako gizartearen isla dira arte eta produktu bisual eta musikalak, eta beren ekoizpen-testuinguruei loturik daude. Konpetentzia sozial eta zibikoa lantzen laguntzen dute arte-diziplinek, eta iraganeko eta garaiko kezka sozialei buruzko gogoeta egiten laguntzen dute.

Praktika artistikoak, gainera, bitarteko dira, besteak beste, diskurtsoak antolatzeko, erantzunak eraikitzeko eta egoerak problema moduan adierazteko, eta emozio-indar handia eta eraginkortasun sozial itzela eransten diote alderdi estetikoari. Garrantzi handia du ikasleei adieraztea erantzun, begiratu eta sentitzeko modu propioak landu behar dituztela, baina horren pareko garrantzia du ikasleei artearen gizarte-erabilerak ikusarazteak.

Historiak artearen ikuspegi indibiduala nabarmentzen duen arren, artea egitate soziala da maila guztietan. Alde horretatik, talde-lanerako esparrua izan daiteke arte-ekoizpena, egokia begirunea, elkarbizitza, tolerantzia eta elkartasuna lantzeko. Era berean, beste hainbat balio landuko ditugu arterako konpetentziaren baitako arlo eta irakasgaietan; hala nola, errespetua, gainerako pertsonen ekoizpenak onartzea, eta pertsonen eta kulturek munduan moldatzeko eta mundua arteen bidez ulertzeko dituzten molde askotarikoak balioestea.

Ekimen eta espirtu ekintzailerako konpetentzia

Proiektu sortzaile bati ekiteko, ezinbestekoa da autonomiaz jokatzeko, ekimenak abian jartzea eta hainbat aukera eta konponbide kontuan hartzea. Erantzun irekiak emateko modua den aldetik, norberaren eta taldearen aukera anitzak onartzen ditu arte-adierazpenak, autoestimua eta nortasuna indartzen ditu, emozioak eta afektibitatea lantzen ditu, eta erantzun ireki horiek kudeatzen laguntzen du.

Norbera izaten ikasteko konpetentzia

Lan artistikoaren bidez, gure eta gainerako pertsonen sentimenduak araka ditzakegu, era berean, sentimendu horiek berrirakurri eta berrosatu ditzakegu, eta gure esperientzia propiora egokitu. Lan artistikoek begirada berriak eskaintzen dituzte, errealitatea berrikusteko eta kezkek eta sentimenduak askatasunez adierazteko aukera ematen dute. Alde horretatik, garrantzitsua da, haurtzaroan eta nerabezaroan bereziki, emozioak kudeatzeko eta nortasuna adierazteko bideak izatea.

Arloek eta ikasgaiek ematen duten laguntza oinarrizko konpetentzia espezifikoa eskuratzeko

Oinarrizko zehar-konpetentzia guztiak garatzen laguntzeaz gain, oinarrizko konpetentzia espezifikoa garatzen laguntzen dute, gutxi-asko. Konpetentzia espezifikoa zuzenean daude lotuta curriculumaren arlo jakin batzuekin, baina, ikaskuntzaren planteamendu globalizatzailea oinarri hartuta, haren garapenean arlo guztiek eragiten dutela ulertzen da.

Konpetentzia sozial eta zibikoa

Arte-egitateak ulertzeko, ezinbestean hartu behar dira kontuan haien sorburuko kultura eta produkzio-testuingurua, hau da, balioak eta, besteak beste, alderdi ekonomikoak, ideologikoak, teknikoak, erlijiosoak eta zientifikoak. Gizartea aztertzeke bitartekoa izan behar dute arteak eta garaiko musikaren eta produktu bisualen ekoizpenak. Gizartera gerturatu eta haren irakurketa kritikoa egiteko aukera eman behar dute. Konpetentziaren baitako arlo eta ikasgaiek, hortaz, ikuspegi horretatik landu behar dituzte arte-egitateak, eta, balio formal eta estetikoak lantzerako mugatu gabe, konpetentzia sozial eta zibikoa garatzen lagundu behar dute.

Matematikarako kompetentzia

Matematikaren baliabideak eta pentsatzeko modua baliatu behar izaten dira proiektu artistiko askoren arazo teknikoak konpontzeko. Kompetentzia honen baitako arlo eta ikasgaiak matematikarako kompetentzia lantzen laguntzen dute, espazioa irudikatzen sistema jakin batzuk sortuta –hala nola, forma geometrikoak marraztekoak, era guztietako objektuak diseinatzenekoak, neurriak eta posizioak baliatzenekoak formen arteko erlazioak ulertzeko, eta, pertsonen eta objektuen kokapen espaziala zehaztekoak–, musika-diskurtsoen denbora-irudikapena eginda, eta musikaren funtsezko elementuetan proportzioak, bitarteak eta simetriak erabilia.

Hizkuntza- eta literatura-komunikaziorako kompetentzia

Hizkuntza-komunikaziorako kompetentzia lantzen laguntzen da arlo eta ikasgai horietan sortzen den arte-ekoizpen gehienaren bitartez. Arte-ekoizpen hori osatzen dute soinuen, koloreen, formen eta mugimenduaren erregistroek eta arte-ekoizpen horretan guztiz integraturiko ahozko eta idatzizko lengoaiak. Hizkuntza landu behar da musika-ekoizpen ugarritan, garaiko artearen adar ugarritan eta produktu estetiko askotan (publizitatean, bideojokoetan, komikietan eta beste produktu askotan).

Hizkuntzaren alderdi denotatiboa lantzeaz gain, haren alderdi poetikoa, erretorikoa, sinbolikoa eta beste zenbait alderdi lantzen dira musikari hitzak jartzean eta produktu estetikoetan testuak txertatzean. Jarduera horiek eginda, bereziki landu eta garatzen dira, hizkuntzaren bidez, pentsamendu emozionala, adimen kualitatiboa eta sentsibilitatea.

1.3.7.– KONPETENTZIA MOTORRA.

1.3.7.1.– Definizioa eta osagaiak.

Kompetentziaren definizioa

Autonomiaz, izaera kritikoz, sormenez eta adierazkortasunez lantzea norberaren, gainerako pertsonen eta ingurune fisiko eta kulturalaren jardun-eremu motorreko egoerak, eta jokabide motorra lantzen laguntzen duten jakintzak, prozedurak eta jarrerak barneratzea, jarduera fisikoa eta kirola egiteko ohiturak hartu eta, bizimodu osasungarri batean oinarrituta, ongizate osoa lortzen laguntzeko.

Osagaiak

Honako osagai hauek ditu oinarrizko kompetentzia motorrak:

1) Jokabide motor autonomorako gaitasun eta trebetasun fisikoak lantzea, eta horretarako, ohikotasunez egitea, banaka nahiz taldean, jarduera fisikoak, ludikoak eta kirolak, ongizate pertsonala eta soziala bermatzeko.

2) Jokabide motorra erabiltzea norberaren kultura-nortasuna sendotzeko, herriaren balioak indartzeko, eta kulturartekotasuna eta intrakulturalitatea onartu eta balioesteko.

3) Gorputza naturaltasunez edo intentzios erabiltzea komunikatzeko eta sormena, afektua eta ulermena adierazteko.

4) Eguneroko bizitzan modu kontzientean barneratzea jarduera fisikoaren adierazpen guztiak, osasuna osotasunean zaintzeko eta hobetzeko eta bizitza orekatua izateko osagai ezinbestekoa den aldetik, eta hari lotutako alderdi intrintsekoak eta estrintsekoak identifikatzea.

1.3.7.2.– Konpetentzia motorraren ezaugarriak eta barne hartzen dituen ikasgaiak.

Oinarrizko konpetentzien araberako ikuspegi pedagogikoan, pertsona da hezkuntza-ekintzaren objektua; beraz, Gorputz Hezkuntzak ere lekua izan behar du ikuspegi horretan, pertsona baita, bere osotasunean, egiaz hezi daitekeena.

Oinarrizko konpetentzia guztiak lantzen laguntzen du konpetentzia motorrak; izan ere, ahalmen eta trebetasun fisikoak lantzen ditu, jokabide motorraz baliatzen da pertsonen nortasun kulturala eta herriko balioak indartzeko, komunikatu eta adierazteko erabiltzen du gorputza, eta ariketa fisikoa txertatzen du eguneroko bizitzan, osasunaren mesedetan.

Konpetentzia motorra lantzeko ardatz oinarrizkoak dira gorputza, bere dimentsio guztietan, eta jokabide motor autonomo eta zehatza. Hezkuntza-dukien bitartez, oinarrizko hainbat ezagutza, prozedura eta jarrera eskuratu, erabili eta landu behar dituzte ikasleek; mugimenduaren kulturaren parte-hartze emantzipatua eta gogobetegarria izateko, estereotipo eta bereizkerietatik aldendu-tako bizitza aktiboa eta osasungarria izateko, ongizate psikosoziala iristeko, eta pertsonetikiko eta ingurunearekiko hartu-emanak eta elkarreragina hobetzeko bizitzaren esparru guztietan.

Ingurune informatzioa hauteman behar du jarduera fisiko bat egiten duen pertsona orok, subjektibotasuna eta esperientzia baliatu behar ditu informazio hori aztertzeko, egoera eta testuinguru sozialari egoki zaizkion erabakiak hartu behar ditu, eta erabaki horiek betetzen saiatu behar du. Era berean, etengabe egokitu behar du ekintza egitean gertatzen diren aldaketetara.

Kontuan izan behar da jarduera fisikoak, berez, adierazpen kulturalak direla, kultura jakinetan sortu eta garatutakoak, eta kultura horien balioak eta ideiak barneratzen dituztenak. Alde horretatik, gizartearen kultura fisikoaren osagai dira jarduera fisikoak, eta kultura horren jokabide-ereduak adierazten dituzte.

Gizarte guztietan egiten dira jardun edo ariketa fisikoak, eta jardun horien esparru dira, besteak beste, osasuna, aisia eta jolasa, kultura-errituak, ikuskizunak, komunikabideak eta hezkuntza formala eta informala. Gure gizartearen ondare motorraren eta kulturalaren osagai dira jarduera horiek guztiak, eta garrantzi handikoa da, beraz, haien aniztasuna eta aberastasuna zaintzea. Izan ere, ugari dira jarduera fisikoen egoera eta testuinguru askotarikoak, eta ugari dira, era berean, jarduera horien ezaugarri sozialak. Alde horretatik, jarduera fisikoak aztertzean, kontuan hartzekoak dira, besteak beste, jarduera horiek egiten dituztenen ezaugarriak, jarduerak egiteko lekuak eta uneak, jardueretan erabiltzen diren produktuak eta produktu horien kontsumoa.

Gorputz Hezkuntza bide oso egokia da konpetentzia motorraren alderdi sozioemozionala lantzeko eta garatzeko; batetik, jolas- eta bizipen-izaera duelako, eta bestetik, talde heterogeneo baten barruan sortzen diren giro, testuinguru eta ingurune askotariko eta aldakorretako etengabeko ikaskuntza-egoerak baliatzen dituelako.

Adierazpen korporal eta dramatikoek alderdi ludikotik lantzen dute jarduera fisikoaren dimentsio sozioemozional hori. Nork bere burua eta norberaren emozioak ezagutzea eta ulertzea da gainerako pertsonen sentimenduak ezagutu eta ulertzeko bidea, eta bide hori urratu behar da, era berean, harremanak izan eta elkar ulertzeko, helburu komunak lortu eta gatazkak konpontzeko bitartekoak diren aldetik.

Dimentsio sozioemozionalaren alderdi dira egoera emozionalak ezagutzea, hautematea eta erregulatzea, nork bere burua motibatze gaitasuna, besteren emozioak onartzea eta harremanak kontrolatzea. Horrenbestez, haren osagai dira autokontzientzia, autorregulazioa, motibazioa, enpatia eta trebetasun soziala. Konpetentzia motorra lantzeak eragin nabarmena du eguneroko bizitzaren alderdi askotan; izan ere, lagungarri da norberaren gatazkak eta lan-gatazkak

gainditzeko eta konpontzeko, jokabide antisozialak eta kaltegarriak prebenitzeko, pertsonetikiko harremanak hobetzeko familian eta eremu afektibo, sozial eta profesionalean, osasun fisiko ona izateko eta geure buruarekin eta ingurunearekin harmonian bizitzeko behar den ongizate psikosoziala erdiesteko.

Jarduera fisiko guztiek dute eragin bat, handiagoa edo txikiagoa, pertsonaren osasun-dimentsio guztietan, baina berariaz dira nabarmentzekoak ariketa fisikoan oinarritzen diren jarduerak –hau da, luzaketak, gimnastika-ariketak, karrera-entrenamenduak, muskulazio-ariketak, erlaxazioa eta ildo horretako ariketak–, oso egokiak baitira bizimodu osasungarria eta aktiboa izateko. Jarduera horiek ugari eta askotarikoak dira gure gizartean, eta pertsonaren hainbat alderdi lantzea da haien xedea. Alde horretatik, jarduera fisiko askotarikoak egin eta gozatu behar dituzte ikasleek, horiek izango baitira gerora izango dituzten ohitura aktiboen eta egingo dituzten jardueren oinarriak. Konpetentzia motorrak ageriko eragina du osasun-politika arrakastatsua eta iraunkorra egituratzeko, eta horrek eragin zuzena izango du herriaren «osasunean».

Hortaz, ikasleak bizitza aktibo aberasgarri eta osasungarria izateko heztea da eskolak ikasgai honetan egingo duen lan hezitzailearen oinarritzko helburua, eta lan horren oinarritzko ardatzak gorputza eta jokabide motorra izango dira, haien alderdi eta esanahi guztiak aintzat hartuta.

Konpetentzia motorraren osagaiak aztertu ondoren, agerikoa da erreferentzia funtsezko hau baliatu behar dela ikasgaiaren curriculum osatu eta garatzeko: gizartean mugimenduaren kultura inklusiboa ezarriko dela bermatzea. Kultura horrek jarduera fisikoa txertatu eta egonkortu behar du gizartean, eta xede hori lortu behar da bizimodu aktibo eta osasungarriak duen balioaz jabetu ondoren, pertsona guztien ongizatea bermatu eta herriaren nortasuna eta balioak adieraziko dituen aldetik.

Honako arlo eta ikasgai hauek barne hartzen ditu konpetentzia motorrak:

Lehen Hezkuntza:

- Gorputz Hezkuntza.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza:

- Gorputz Hezkuntza.

1.3.7.3.– Arloaren eta ikasgaiaren ikuspegia.

Eduki espezifikokoak, irakasteko eta ikasteko metodologia eta ebaluazio-ikuspegia baliatzen ditu Gorputz Hezkuntzaren arloak eta ikasgaiak konpetentzia motorra lortzeko.

Konpetentzia motorraren maila gorena iristeko, batera eta koordinatuta baliatu behar dira jakintzak, prozedurak eta jarrerak. Arloa prozeduretan oinarritzen denez, ikasleak gogotsu eta modu aktiboan parte hartu behar du, ekintzaren bidez landuko baititu konpetentziak. Jokabide motorrak hobetzeko, ezinbestekoa da ezagutzak baliatzea eta egoera bakoitzean jarrera egokia izatea, hau da, adierazpenezko edukiak eta jarrera-edukiak lantzea. Ekintzak eginez hartzen dute horiek guztiek zentzu betea.

Konpetentzia motorra lantzeko behar dituzten ezagutzak eskuratzeko, ikasgaiaren curriculum-edukiak eta curriculumeko gainerako ikasgaietako edukiak garatuko dituzte ikasleek, eta informazioa bilatzeko, hautatzeko, aztertze eta ebaluatzeko prozesu kontzienteak landuko dituzte; hortaz, ikasleek eginkizun aktiboa izango dute beren ezagutzak eraikitze eta eguneratzeko prozesuan. Ezagutza bilatzeko prozesu horren bidez, gure kultura-testuingurua ezagutzeko urratsak emango ditu ikasleak, eta herriaren kulturen eta nortasunean barneratzeko aukera izango du.

Edukiak modu sistematikoan eta orekatuan antolatu behar dira mailaz maila, eta, haien bidez, esperientzia motor ugari eta askotarikoak biziko ditu ikasleak. Esperientzia horiek izango dira, ikaslearentzat, jarduera fisikoak egin eta bizimodu aktiboa izateko gaitasunaren oinarria. Edukiak era horretan antolatzeke, hainbat faktore hartu behar dira kontuan; hala nola, ikasleen ezaugarriak, interesak eta motibazioak, ikastetxeen eta haien testuinguruaren aukerak, eduki multzoetan jaso behar diren jarduerak –egoera eta eginkizun motor askotarikoak landu behar dira–, jarduera motorren balio kulturala, zehar-konpetentziak –komunak eta ikasgaiaren berariazkoak– lantzeko aukerak, eta ikasitakoa bizitzako hainbat egoeratarako transferitzeko aukerak.

Lehen Hezkuntzan eta, batik bat, etapa horretako lehen mailetan, ekintza hezitzaileak bereziki nabarmenduko ditu ingurune fisiko egonkorretan egiten diren jarduera fisikoak eta, batik bat, psikomotrizitate-egoerak edo egoera indibidualak lantzen dituztenak. Etapa horretako azken urteetan, arian-arian, beste jarduera mota batzuk landuko dira. Ildo horretatik, gero eta gehiago landuko dira egoera soziomotorrak nabarmentzen dituzten jarduera fisikoak eta ingurune fisiko ezegonkorretan egiten direnak, ingurune fisikora egokitzeko premia dakartenak. Ikasleen beharrianak, interesak eta bizipenak hartu behar dituzte kontuan proposatzen diren jarduerak. Ikasleen lan-erritmora egokituko dira jarduerak, eta haien esperientziak eta jakintzak integratzeko ahalegina egingo da. Ikasleen garapen-faseari egokitutako zailtasuna izan behar dute Lehen Hezkuntzan planteatutako egoera motorrek, eta pixkanaka handitu behar da egoera horien zailtasuna, haien eboluzioaren arabera.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan, aurreko etaparen jarraipena egin behar du Gorputz Hezkuntzak. Etengabeko ikaskuntza horretan, gero eta zailtasun-maila handiagoko ikaskuntzak landuko dira. Arian-arian, helduarorako prestakuntza ematen duten egoerak txertatu behar dira, modu adierazkor eta erakargarrian. Era berean, jarduera fisikoen azterketa kritikoa egiteko gaitasuna landu behar da, pixkanaka-pixkanaka.

Saioen metodologiak egokia izan behar du lortu nahi diren hezkuntza-xedeak betetzeko. Ikasteko giro egokia sortzea izango da irakaskuntza-ekintzaren xedea, eta hartu-emanak izateko aukera eman behar die ikasleek, egoera eta testuinguru askotan. Xede hori lortzeko, jarduera hezitzaileekin lortu nahi diren helburuen berri emango zaie ikasleei, eta prozesura bideratuko dira proposamen didaktikoak, ezarritako helburuak lortzeko bitartekoa izan dadin.

Jarduerak eta egitekoak proposatzen direnean, argitasunez eta ondo antolatuta eman behar zaie informazioa ikasleei, erraz uler dezaten. Beharrezko irizten baldin bada, eginkizuna betetzeko informazio funtsezkoari erreparatzen lagunduko zaio ikasleari, esku-hartze hezitzailearen bidez. Irakasleek arreta bereziz landuko dituzte arrakastaren eta porrotaren alderdi afektibo eta emozionalak, eta, praktikaren bidez, lan egingo dute ikasleekin, bidean aurrera egiteko eta ikasteko baliabide berriak deskubritu ditzaten. Alde horretatik, helburu lorgarriak jarri behar dira ikasle guztientzat, eta indargarri positiboak ezarri behar zaizkie iritsitako lorpenei. Lorpen horien bidez, portaerak gero eta eraginkorragoak izango dira eta aurrerapenak egingo dira ikaskuntza-prozesuan. Bizitakoa disfrutatzen laguntzen dute lorpenek, eta pertsona guztien inklusiorako bidea zabaltzen dute.

Hezitzaileak, proposatutako jardueren ezaugarriak aintzat hartuta, ikasleen jokabideak orientatu ditzake; era berean, egoeraren edo egitekoaren ezaugarriak alda ditzake, jardueretan adierazten diren jokabideak aldatzen saiatzeko.

Bizitzan jarduera fisikoak eta kirola garrantzizkoak dituztela jakin behar dute ikasleek. Hori ikasteko, indarrean den mugimenduaren kultura berri eta eraldatzeko proiektu baten moduan planteatu behar da ikasgaia. Proiektu horren helburua izango da jarduera fisikoaren beharrian

hori dutela barneratzeko aukera bat ematea genero eta ezaugarri orotako ikasleei, bizitza aktiboa, autonomoa eta gogobetea lortzeko bitartekoa den aldetik, eta proiektuaren xede izango da, era berean, ikasleek helburu hori lortzeko behar dituzten konpetentziak eskuratzea eta lantzea. Horrekin batera, ikasteko gogoia piztu eta sustatuko da ikasleengan, eguneroko bizitzan modu kontzientean txerta dezaten jarduera fisikoa.

Beharizanaren eta balioaren kontzientzia hori sortzeko, eta, ondorioz, hari atxikitako konpetentziak eskuratzeko eta lantzeko, ezinbestekoa izango da pertsonen eta taldeen ezagutzeko, bizitzeko eta aritzeko jarduerak egitea, behaketak egitea, hartu-emanak izatea, esperimintatzea, arakatzea, ikertzea eta berritzea; eta hori guztia hezkuntza-giro inklusibo, gogobetegarri eta egoki batean egin behar da, ikaslea erdigunean jarrita.

Ikasteko, esperimintatzeko eta hartu-emanak izateko aukerak izan behar dituzte ikasleek, eta, alde horretatik, irakasleen egitekoa da egoera ugari planteatzea eta testuinguru askotarikoetan integratzea irakasteko eta ikasteko prozesua, bai hezkuntza formalaren esparruan, bai hezkuntza ez formalaren esparruan. Egoera horiek egokiak izan behar dute egiazko ikaskuntza lantzeko, eta ikasleen bizimoduan eragin behar dute, bizitzaren hainbat esparrutan.

Jolasak eta kirolak dira ikasleentzat giro hezitzaile inklusiboa eta gogobetegarria lortzeko tresna nagusia. Horretarako, ikuspegi ludikotik landu behar dira haien adierazpen eta testuinguru askotarikoak. Biak tresna egokiak dira ikasleak egoera fisiko onean izan behar dutela jabe daitezen eta portaera motor autonomoa izateko behar dituzten ahalmen eta trebetasun fisikoak landu ditzaten.

Gure herriko joko tradizionalak herriaren ondare eta nortasun kulturala adierazten dute, eta kontzientzia kulturala garatzen laguntzen digute. Beste kultura batzuetako jokoek eta gorputz-adierazpenek eta nazioarteko jokoek kulturarteko hezkuntza indartzen dute, eta ondorioz, aberastu egiten dute ikasleen kultura.

Ikasleen konpetentzia sozioemozionala lantzen dute adierazpen dramatiko eta korporaleko jolasek. Norberaren ezagutza eta ulermena zein norberaren emozioak oinarri hartuta, gainerako pertsonen sentimenduak ezagutzen eta ulertzen ditugu jolasaren bidez, eta, finean, pertsonen harremanetan jartzea eta elkar-ulertzea lortzen dugu, helburu komunak erdietsi eta sortzen diren gatazkak gainditzeko.

Ikasleei ariketa fisikoak eta kirolak proposatu aurretik, kontuan izan behar da Euskal Herriko ingurune naturalak aukera handiak ematen dituela bizi-estilo aktiboak bizitzeko eta lantzeko, eta kontuan izan behar da, era berean, ingurune horretan jarduera fisikoak eta kirolak egiteko tradizio errotu eta zabaldua duela herri honek.

Gorputzaren jardueraren adierazpen horiek guztiek baliagarri izan behar dute eguneroko bizitzan jarduera fisikoak egiteko, osasunaren alderdi guztiak hobetzeko eta bizitza orekatua izateko.

Irakasleak gidari eta baliabide izango dira, eta ikasleekin izaten dituzten hartu-emanetan, ikaslearen rol aktiboa indartuko dute, eta laguntza emango diote ikasleari bere kabuz deskubritu dezan bizi-estilo aktiboak duen balioa. Era berean, bere gorputza eta bere jokabide motorrak ebaluatzen eta kudeatzen lagunduko diote, autonomiaz eta sormenez elkarreragin dezan ingurunearekin, eta osasun eta ongizate emozionaleko parametroetan kudea ditzan egiten dituen jarduera fisikoak eta kirolak. Kontzeptuen eta praktikaren arteko loturak egiten lagunduko du irakasleak, ikaskuntza esanguratsuak sustatuko ditu, ikasten nola ikasi behar den irakatsiko du, eta askotariko metodologia osagarriak erabiliko ditu, ikasleen partaidetza indartze aldera.

Ikasteko prozesua erraztea eta ikasleek jarduera fisikoak egin ditzaten sustatzea dira Gorputz Hezkuntzako hezitzailearen egiteko nagusiak. Irakasleak, ikasgai honetan, jarduera fisikoen praktikak ezagutaraziko ditu, proposatutako jarduerak egiten lagunduko du eta ikasleek kompetentzia motorra gara dezaten sustatuko du.

Ikasleei zer jarduera fisiko proposatuko zaien erabakitzea da irakaslearen egiteko nabarmen bat. Erabaki hori hartzeko, aintzat hartu behar ditu, batetik, jardueraren beraren ezaugarriak eta funtzionamendua –kokapena, egitekoa, materiala, espazioa, denbora eta hartu-emanen nolokotasuna, besteak beste–, eta bestetik, jarduera fisikoaren alderdi sozialak, eta batik bat, ikasleen, ikastetxearen eta jarduera hartuko duen herriaren alderdi sozialak; hau da, irakasleak kontuan izan behar du jarduera zer errealitate konkretuan egingo den.

Ebaluazio-prozesuan, ebaluatu behar da ea ikaslea jabetu den bere eguneroko bizitzan jarduera fisikoak eta kirolak egiteko premia, eta ebaluatu behar da, era berean, hori egiteko kompetentziak ote dituen. Alde horretatik, ebaluazio-prozedura hezigarriak eta etengabeak erabili behar ditugu, irakasteko eta ikasteko jarduerekin batera. Ebaluazio modu hori erabilita, ikasleek beren gabeziak eta mugak ezagutu eta zuzenduko dituzte. Hori horrela, informazio egokia eman behar die irakasleak ikasleei hezkuntza-prozesuan zehar, ikasleei kalifikazio bat jartzera mugatu gabe.

Ikasleak ebaluatzeko, planteatzen diren jardueretan ezinbestekoa izan behar du arrazoitzea eta ikaskuntza esanguratsuak egitea, eta jarduera horiek aukera eman behar dute zenbait testuingurutan ebaluatzeko ikasleak zer ezagutza, prozedura eta jarrera eskuratu behar dituen, bizi-estilo aktibo bat egin ahal izateko. Era berean, ikasleen lan pertsonala ezagutu eta balioesteko ebaluazio-estrategiak diseinatu behar dira. Ikaskuntza-emaitzak ez ezik, ikasleak emaitza horiek lortzera eraman dituzten prozesuak ere ebaluatu behar ditugu.

Ikasleek modu kontzientean parte hartu behar dute ebaluazio-prozesuan, nekez izan baitaitezke, parte hartu ezean, ebaluazioaren hobekuntza-eragile. Ikasleak ebaluatzen ditugu ikaskuntza-prozesuaren zer lekutan dauden, non egon beharko luketen eta oraindik zer bide egin behar duten jakiteko.

Jarduera fisikoek eta kirolak eragin zuzena dute, egiaz, ikasleen portaera aktiboko ereduaren sorreran. Alde horretatik, ikastetxeak eta bere inguruneak ematen dituen aukerak balia ditzakete Gorputz Hezkuntzako irakasleek eta gainerako irakasleek bizitza aktibo eta osasungarriaren aldeko lan hezitzailea indartzeko. Helburua da ikasleek bizitza sedentariorik ez izatea, Gorputz Hezkuntzako eskoletatik harago.

Irakasleen arteko elkarlanarekin batera, familien laguntza bilatu behar da jarduera fisikoak eta kirolak sustatzeko irakastorduetatik kanpo. Jarduerak ikuspegi hezitzailea izan behar dute eta ekintza hezitzailearen jarraipena izan behar dute; beraz, xede hori lortzeko, jarduera fisikoek lotura egokia izan behar dute irakaskuntza-jarduerekin.

1.3.7.4.– Integrazio-egoerak.

Kompetentzia izateko, modu integratuan erabili behar dira norberak eskuratu dituen baliabideak, erroka edo arazo diren egoerak ebazteko. Gainditzeko moduko zailtasun-maila izan behar dute arazo eta egoerek, baina, era berean, ikasleentzat erroka izan behar dute. Askotariko «familia» edo multzotan aurkeztu arren, antzeko konplexutasun-maila dute arazoek, eta, ondorioz, parametro paretsuko baliabideak erabili behar dira haiek ebazteko.

Ikasleen interesguneak hartu behar dituzte kontuan ikaskuntza eta ebaluazioko egoerek, eta aintzat hartu behar dute nola ulertzen eta interpretatzen duten mundua Lehen eta Bigarren Hezkuntzako gazteek. Ikasleek ez dute mundua berdin ulertzen eta interpretatzen Lehen Hezkuntzan

eta Bigarren Hezkuntzan; beraz, interesguneek eta ikaskuntza- eta ebaluazio-egoerek ere desberdinak izan behar dute batean zein bestean.

Argibide gisa, egoera batzuk azalduko ditugu, konpetentzia motorra lantzeko egokiak:

Maila pertsonalean, proposatutako egoerek egokiak izan behar dute ikasleek ahalmen eta trebetasun fisikoak gara ditzaten, emozioak erregulatzeko gaitasuna landu dezaten, beren buruak motibatzeke gaitasuna gara dezaten, gainerako pertsonen emozioak aitortu ditzaten eta harremanak kontrola ditzaten. Horrez gainera, ikasleek komunikazioa, adierazpena eta sormena naturaltasunez edo intentziorik lantzeko egoerak proposatuko dira. Proposatutako egoerek, era berean, aintzat hartuko dituzte osasuna eta elikadura osasungarria, drogen kontsumoak organismoan eta pertsonen portaeran eragiten dituzten ondorio toxikoak, bizimodu aktibo eta osasungarriak, jarduera fisikoaren alderdi hedonista, eta autokontzeptu fisikoari eta ongizate psikologikoari loturiko arazo-egoerak.

Maila sozialean, bizimodu sedentario eta ez-osasungarrien eraginak aztertuko dira, jarduera fisikoaren eta kirolaren indar inklusiboa nabarmentzeko. Horrez gainera, kulturen arteko harremanak, kulturen barne-ikuspegia eta horien balioa nabarmenduko dira, jarduera berritzaileak eta ikerketa ezagutzeko egoerak proposatuko dira, eta munduan gaurkotasan handikoak diren jarduera fisikoak eta kirolak aztertuko dira.

Maila akademikoan, ikastetxearen eskolako eta eskolatik kanpo testuinguruetan egiten diren jarduera fisikoak eta kirolak proposatuko dira, eguneroko bizitzan ohitura osasungarriak izaten laguntzen dituzten egoerak landuko dira –besteak beste, gorputzaren jarrera heztea, erlaxatzea, arnasa kontrolatzea, eta garbitasun arauak betetzea–, eta bizimodu aktiboak eraikitzeke prozesuan eman beharreko urratsak erakutsiko dira.

Lan-eremuan, proposatutako egoerek agerian utzi behar dute zer-nolako eragina duten bizimodu aktibo eta osasungarriek jarduera profesionalean eta laneko istripuen sorreran eta estresean; horrez gainera, enpatia, asertibitatea, errespetua eta gizarte-trebetasunak lantzeko egoerak proposatu behar dira, gatazkak konpontzen eta helburu komunak garatzeko lankidetzaren indartzen dutenak.

Konpetentzien arabeko hezkuntzaren ikuspegitik, eskolaren rola ezin da mugatu edukiak irakatsi eta ikasgarritasuna, egoera konplexuak ebazteke ezagutza eskuragarriak erabiltzen eta transferitzen ere irakatsi behar baitu, ikasleak bizitza pertsonalerako, sozialerako, akademikorako eta lanerako prestatzeko.

1.3.7.5.– Konpetentzia motorrak ematen duen laguntza oinarritzko konpetentziak lortzeko.

Ikasgai honek izaera ludikoa du, bizipenetan oinarritzen da eta testuinguru eta egoera askotarikoak lantzen ditu; horrenbestez, egokia da etapa honetan zehaztu diren oinarritzko zehar-konpetentziak eta diziplina baitako konpetentziak eskuratu eta lantzeko.

Arloek eta ikasgaiek ematen duten laguntza oinarritzko zehar-konpetentziak eskuratzeko.

Hitzeko eta hitzik gabeko komunikaziorako eta komunikazio digitalerako konpetentzia.

Konpetentzia motor eta sozioemozionalaren funtsezko elementua da komunikazioa. Ikasleek emozioak adierazteke, ingurunean harremanak izateke eta ingurunea bera ulertzeko premia dute.

Gorputz Hezkuntzak komunikazio-harreman ugari lantzen ditu ikuspegi ludiko batetik, eta hori oso egokia da banaka eta taldean garatzeko lengoia anitzeko komunikazio-trebetasunak.

Jolasteko, kirolean aritzeko eta adierazpen dramatiko eta korporalak lantzeko, ezinbestekoa da gorputza jokabide motor baten arabera mugitzea, eta ikasleak, jarduera horiek egiten dituenean, zer emozio bizi dituen identifikatu eta ulertu behar du, eta hitzezko eta hitzik gabeko baliabideez komunikatu behar ditu. Ikasleak, era berean, komunikazioak lantzean eta besteri entzutean, gainerako pertsonen emozioak hauteman behar ditu. Alde horretatik, pertsonetikiko harreman emozionalak ezarri behar ditu, egoerak beste ikuspuntu batetik hautemateko eta gatazketan erabakiak hartzen lagunduko duten helburu komunak garatzeko.

Gorputz Hezkuntzaren ikasgaiak informatikako eta ikus-entzunezko teknologia berriak baliatzeko aukera ematen du, haiek proiektu sortzaileetan erabilia, baliabideak eta informazioa eskuratzeko eta irakasteko eta ikasteko prozesuetan sakontzeko. Orobat, haien bidez, jarduera fisiko eta kirolen proposamen berriak ezagutu daitezke, bizimodu aktibo eta osasungarriagoak iristeko.

Ikasgaiak, azkenik, aukera ematen du ikuspegi kritiko batetik aztertzeko komunikabideek gorputzaren, jarduera fisikoaren eta kirolaren gainean zabaltzen dituzten mezuak eta estereotipoak.

Ikasten eta pentsatzen ikasteko kompetentzia

Gorputz Hezkuntzako ikasgaiak lantzen dituen egoeren bidez, helburu lorgarriak ezarri eta ikaskuntzaren gaineko erantzukizuna hartzeko aukera du ikasleak. Helburu horiek ezarrita, tesuinguru eta egoera aldakorretan erabiliko ditu bere ezagutzak eta trebetasunak. Horrenbestez, informazioa bilatu eta ulertu behar du, hausnartu eta arrazoitu egin behar du eta sormenez jokatu behar du, eta horrek guztiak erabakiak hartzen lagunduko dio.

Elkarbizitzarako kompetentzia

Balioetan hezten laguntzen du Gorputz Hezkuntzak, harremanak kontrolatzeko gizarte-trebetasunak eskuratzen irakasten baitigu; era berean, elkarlanerako, lankidetzarako eta bizikidetzarako jarraibideak ematen dizkigu, eta horiek guztiak egokiak dira, bai hezkidetzara eta genero-berdintasuna lantzeko, bai gatazkak arrazoiaren bidez eta bide baketsuetatik konpontzen trebatzeko.

Bertako joko tradizionalak eta gorputz-adierazpenek, eta beste kultura batzuetakoek, kultura-aniztasuna errespetatzeko jarrera sustatzen dute, herriaren kultura-nortasuna eta kultura horren balioa ezagutzen eta ulertzen laguntzen dute, eta gure kultura aberasten dute.

Ekimen eta espiritu ekintzailerako kompetentzia

Ikasgaiak jolas, konfiantza eta lankidetzako inguruneetan lantzen ditu irakasteko eta ikasteko egoerak, eta, haien bitartez, ekimenaren eta ekintzailtzaren alderdiak hezi daitezke.

Kompetentzia motorra lortzen laguntzen da proiektu sortzaile eta berritzaileak landu eta inplementatuta, baldin eta horien helburua baldin bada eskola-ingurunean eta eskolatik kanpo kudeatzea ikasleen gorputz- eta kirol-jarduerak, eta haien ahalmenak eta trebetasunak hobetzea.

Norbera izaten ikasteko kompetentzia

Adimen emozionala garatzeko aukera handiak ematen ditu ikaskuntza arlo honek. Eguneroko bizitzako egoerak antzezteko aukera ematen digu jolasaren tesuinguruak, eta antzeztean bizi dituen egoera askotarikoen bidez, emozioak eta portaera motorra autorregulatzeko aukera izango du ikasleak, baita errealitate-oinarri doitua izango duen autokontzeptua eta autoestimua lantzeko ere. Era berean, autokontzientzia, autokontrola, motibazioa, enpatia eta harremanen kontrola lantzeko ditu, funtsezko direnak gure nortasuna modu harmonikoan eta orekatuan garatzeko.

Konpetentzia motorrak ematen duen laguntza oinarrizko diziplina baitako konpetentziak eskuratzeko.

Hizkuntza- eta literatura-komunikaziorako konpetentzia

Gorputz Hezkuntzaren bitarteko funtsezkoa da hizkuntza, giro integratzaile eta inklusiboak erai-kitzeko baliabide den aldetik. Giro horietan, ezabatu egin behar da hizkuntza sexista, androzentriko eta diskriminatzailea, maiz erabiltzen dena kirol-kutsu handiko jarduera fisikoetan.

Ikasgaiaren berariazko hiztegiak hizkuntza- eta literatura-komunikaziorako konpetentzia abe-rasten du, eta kirolean eta gorputz-jardueretan euskara normaltasunez erabiltzen laguntzen du.

Matematikarako konpetentzia

Ezaugarri askotarikoak dituzten espazio ugaritan egiten dira jolasak eta kirolak; beraz, ondo ezagutu eta menderatu behar dira espazio horiek. Berariaz, adierazpen dramatikoak eta korporal-lak lantzeko, funtsezkoa da espazioa eta denbora kontrolatzea.

Matematika-kalkuluak egiten eta estatistika erabiltzen jakin behar da egoera fisikoa hobetu eta indartzeko programak diseinatzeko eta elikadura-ohiturak hartzeko.

Zientziarako konpetentzia

Pentsamendu zientifikoa landu eta erabili behar da konpetentzia motorra lortu eta lantzeko xedez egiten den irakasteko eta ikasteko prozesuan; izan ere, prozesu horretan, eredu teorikoak erabili behar dira egoerak ulertzeko. Horrez gainera, jarduerak proposatzen dira prozesu horretan, eta haien eraginkortasuna ebaluatzeko, emaitzari eta ikaskuntza-prozesuari berari erreparatzen zaie. Hori egin ondoren, egindako proposamena baliozkotzen da edo aldaketak egiten zaizkio egindako proposamen horri.

Teknologiarako konpetentzia

Gorputz Hezkuntza eta Teknologia uztartuta, bi konpetentzia horiek eskuratzen eta lantzen dira. Elementu teknologikoak erabiltzeko aukera ematen du Gorputz Hezkuntzak, halakoak erabiltzen baitira esperientziak eta ezagutzak trukatzeko, jokabide motorrak aztertzeko, jarduera fisikoa kontrolatzeko, gorputzaren ahalmenak eta trebetasunak lantzeko, eta norberaren gorputz- eta kirol-jarduerak kudeatzeko eta antolatzeko.

Konpetentzia sozial eta zibikoa

Jarduera fisikoek, kirolek eta adierazpen dramatiko eta korporal anitz eta askotarikoek berezko dituzte komunikazioa, partaidetza eta lankidetzak, eta agerikoa da, hortaz, abilezia eta trebetasun sozialak barne hartzen dituztela. Horrenbestez, konpetentzia sozial eta zibikoa lantzeko bitarteko eraginkorra da ikasgaia.

Arduraren balioa indartu behar du ikasleei proposatutako egoera motorren ikuspegi hezitzaileak, eta, era berean, kiroltasunaren kontrako ekintzen eta osasunarentzat kaltegarri diren jokabideen gaitzespen soziala sustatu behar du.

Arterako konpetentzia

Arterako konpetentzia lantzen laguntzen du Gorputz Hezkuntzak jolas dramatikoaren, inprobisazioen, pantomima edo mimoaren, dantza sortzailearen eta antzerki-jokoaren bidez; izan ere, kultura- eta arte-adierazpenak ulertzen laguntzen dute jarduera horiek guztiek, eta balioa ematen diete adierazpen kultural eta artistikoei. Horrez gainera, kulturen arteko harremanak lantzen eta adierazteko eta komunikatzeko bestelako baliabideak eskuratzen laguntzen dute.

2.– METODOLOGIA ETA EBALUAZIOA KONPETENTZIEN ARABERAKO HEZKUNTZAREN IKUSPEGITIK.

Metodologiari eta ebaluazioari buruzko orientabide orokor batzuk adierazten dira atal honetan. Orientabide horiek xehetasun handiagoz azaltzen dira Heziberri 2020 planaren «Hezkuntza-eredu pedagogikoaren markoa» agirian.

2.1.– METODOLOGIA KONPETENTZIEN ARABERAKO HEZKUNTZAREN IKUSPEGITIK.

Ikaskuntza-prozesua kudeatzeko hautatzen den bidea edo estrategia da metodologia, prozesu horretan parte hartzen duten elementu guztiak kontuan hartuta. Nola irakasteari buruzko galderari erantzuten dio. Irakatsi eta ikasteko prozesuan parte hartzen duten aldagaien aurrean egindako hautaketen emaitza eta sintesia da.

Ezagutzari buruzko hainbat teoriaren bateragarritasuna

Hezkuntzak ezagutzen transmisio hutsetik harago joan eta bizitzarako hezi behar duela aldarrikatu dute eragile sozioekonomiko eta pedagogikoek, eta eskaera horri erantzuteko, konpetentzien arabera hezkuntzaren ikuspegia sortu da, hainbat diziplinaren ekarpenak baliatuta.

Ikuspegi hori ez da jakintzaren edo ikaskuntzen teoria bakar batean oinarritzen, teoria guztiek izan baitezakete aplikazio-eremuren bat, sustatu nahi dugun ikaskuntza motaren arabera. Esate baterako, inspirazio konduktista eta kognitibista baliagarria izango da errepikapenen bidez eskuratzen diren edukiak irakasteko eta ikasteko (datuak, gertaerak, prozedura algoritmiko eta instrumentalak, jokabide jakinak). Inspirazio konstruktibistak eta soziokonstruktibistak lagungarriagoak izango dira, ordea, kontzeptuak eta printzipioak irakasteko eta ikasteko, eta, oro har, prozedurak asimilatzeke eta egokitzeke, metakognizio- eta autorregulazio-prozesuen bidez, tes-tuinguru baten barruan.

Konpetentzien arabera hezkuntzaren ikuspegian batera aplika daitezke ezagutzari buruzko hainbat teoria, baina konstruktibismoa eta soziokonstruktibismoa dira ikuspegi horri hobekien egokitzen zaizkien teoriak; izan ere; kultura- eta gizarte-egoera guztietan moldatzeko prestakuntza eskuratuko baldin badu, bere bizitzaren eta ikaste-prozesuaren protagonista izan behar du ikasleak.

Konstruktibismoak adierazten du ezagutza ez dela kanpoko objektuen harrera pasiboaren emaitza, eta bai subjektuaren jardunaren fruitua. Lehendik dituen ezagutzak eta eskuratzen dituen ezagutza berriak kontrastatuz eta egokituz eraikitzen du subjektuak bere jakintza. Konstruktibismoa ulertzeko modu bat da soziokonstruktibismoa, eta, haren ustez, eskolan ikasteko, hiru dimentsio hauek parte hartu behar dute, batera eta bereizi gabe:

1) Dimentsio soziala (S). Gainerako ikasleekiko eta irakaslearekiko harreman sozialak antolatzeke alderdiek eta irakaslearen kontrolpean egiten diren irakaskuntza-jarduerek osatzen dute dimentsio hau.

2) Dimentsio konstruktibista (K). Ikaskuntza antolatzearekin lotutako alderdiak dira. Horien bidez, ikasleak, lehendik dakienetik abiatuta, bere ezagutzak eraikitzen ditu, lehendik dituen ezagutzen eta eskuratzen dituen ezagutza berrien arteko harreman dialektikoan.

3) Dimentsio interaktiboa (I). Eskolan ikasten dena antolatzeke alderdiak dira. Horien bidez, ingurune fisiko eta sozialarekiko interakzio-egoerak moldatzen dira, ikasi beharrekoaren ezaugarri errepikatuta. Bestela esanda, ikaskuntza ez dute diziplina baitako edukiek erabakitzen, eta bai ikasleak zer egoeratan erabiltzen dituen zereginak ebazteke jakintzak.

Ikasgelako esperientziek eta bizipenek eraikitzen dituzte norberaren ezaguerak. Azken hamarkadetan landu eta atxiki diren zenbait ikuspegi kultural eta sozialek nabartu egin dute ikuspegi konstruktibisten zenbait hastapen edo printzipioren izaera indibidualista. Era berean, testuinguruan errotutako ikaskuntza oinarri duen ikuspuntuan, egoerak, testuinguruak eta kultura ezinbestekoak dira ezagutzan eta ikaskuntzan aurrera egiteko. Ikuspegi horretan, lotura estua dute ikasitakoak eta ikaste-testuinguruak, hau da, garrantzitsua da ikasitakoa zer egoeratan ikasi den. Horrek, jakina, eragin zuzena du konpetentzien ikaskuntzan; izan ere, zereginak eta egoerak eskolan bakarrik gauzatzen baldin badira, hau da, «praktika suzedaneak» soilik egiten baldin badira, ezingo dira haiek eguneroko bizitzako beste egoera batzuetara transferitu eta mobilizatu.

Azkenik, ezagutzak eta ikaskuntzak dimentsio sozial eta kulturala dute. Gizartean parte hartzeko modu jakin batekin lotuta dago ikaskuntza, eta horrek ikasitakoa bera ere baldintzatzen du. Alde horretatik, kulturaren ohiko praktikak dira, finean, jarduera egiazko edo autentikoak. Ikastea, beraz, enkulturazio-prozesu bat den aldetik, ez da norbanakoon buruan modu isolatuan gertatzen den zerbait, komunitate sozial baten praktiketan parte hartzea da. Interakzio edo hartu-eman soziala, hortaz, osagai ezinbestekoa dugu testuinguruan errotutako ikaskuntzan.

Ikuspegi metodologikoen ezaugarri komunak

Aniztasun horren barruan, aukera guztiak ezin dira sartu konpetentzien araberako pedagogiaren ikuspuntuan. Irakatsi eta ikasteko prozesuan parte hartzen duten aldagaien artean, konpetentziaren araberako ikuspegiaren alderdi bereizgarri hauek nabarmentzen ditugu, metodologiaren gaineko erabakietan eragiten duten aldetik:

- Ekintza konpetenteak egiteko, modu integratuan erabili behar dira eskura dauden baliabideak, arazo-egoerak ebazteko.
- Eskolaren asmo nagusia ez da informazioak eta jakintzak transmititzea, eta bai oinarrizko konpetentzien garapena eragitea.
- Baliabideak dira adierazpen, prozedura eta jarrerazko edukiak, baina ezinbesteko dira arazo-egoerak konpontzeko.
- Oinarrizko konpetentziak garatu ahal izateko, egoera errealak hartu behar dira aintzat, eta benetako jarduerak proposatu; hala, eguneroko bizitzako arazo nagusiekin lotu behar da ezagutza.
- Oinarrizko konpetentzien ikaskuntza esanguratsua izango baldin bada, ikasleak gogoz parte hartu behar du ezagutzak bilatu, ikasi, probatu, haien gainean hausnartu, aplikatu eta komunikatzeko prozesuetan.
- Konpetentziak lantzeko prozesu horretan, ikaskuntza tutorizatzea da irakaslearen egitekoa; hau da, ikasteko prozesuak diseinatzea, planifikatzea, antolatzea, estimulatzea, laguntzea, ebaluatzea eta bideratzea.

Konpetentzien araberako ikuspegia ikasgelara eramateko, aldaketa metodologiko bat egin behar da; izan ere, ezinbestekoa da, besteak beste, aldian-aldian zereginen arabera lan egitea, jakintzak mobilizatu beharreko baliabidetzat hartzea, ikaskuntza problemetan edo proiektutan oinarritzea, eta ebaluatzeko forma berriak ezartzea. Irakaskuntza-jardunean, halaber, ezagutzak irakasteaz gain, ikasleen testuinguruari lotutako zereginak planteatu behar dira, adierazpen, prozedura eta jarrerazko edukiak mobiliza ditzaten. Konpetentzien araberako ikuspegiak irakasleen rol eta zeregin jakin batzuk aldatzen ditu, eta eginkizun aktiboagoa ematen die ikasleei. Horrek aberastu egiten du irakasleen lana, konpetentziak garatzea izango baita haien lanaren oinarria, eta ez ezaguerak transmititzea eta buruz ikaslaraztea. Irakaslearen lana, batik bat, bideratzailea,

bitartekaria, gidaria edo laguntzailea izatea da, eta eginkizun hori betetzeko, «zereginak» edo ikaskuntza-egoerak prestatu behar ditu, arazo-egoerak ebazteko, ezagutzak aplikatzeko edota ikasleen jarduera sustatzeko egokiak.

2.2.– EBALUAZIOA KONPETENTZIEN ARABERAKO HEZKUNTZAREN IKUSPEGITIK.

Proposatzen ari garen hezkuntza-eredu pedagogikoa konpetentzien arabera hezkuntza-ikuspegiari atxikitzen zaio, eta irteera-profila betetzeko, oinarritzko konpetentzia giltzarriak eskuratu behar dituzte ikasleek; horrenbestez, ikaskuntzaren ebaluazioak koherentea izan behar du, ezinbestean, premisa horiekin.

Ebaluazioaren eginkizunak

Ikasleak ebaluatzearen eginkizuna da haien ikaste-prozesuari eta prozesu horren emaitzei buruzko informazio adierazgarria eskuratzea, zer baliabide eta konpetentzia lortu dituzten jakiteko. Hori horrela, ebaluazio motak bereizi eta modu osagarrian planteatu behar dira:

- Hasierako ebaluazioaren edo diagnostikoaren helburu nagusia da jakitea ikaslea zer egoeratan dagoen irakasteko eta ikasteko prozesua abiatu aurretik, horrela, hezkuntzako esku-hartzea ahalik eta egokien diseinatu ahal izateko. Horrenbestez, une edo fase jakin horretarako aurreikusita dagoen konpetentzia maila da ebaluazio mota horren erreferentzia. Alde horretatik, ekintza konpetenteak egiteko baliabide moduan behar diren adierazpen, prozedura eta jarrerazko edukien gaineko diagnostikoa egingo da.

- Prozesuaren ebaluazioaren edo ebaluazio hezigarriaren helburua da ikaslearen ikasteko prozesu osoak duen garapenari eta bilakaerari buruzko informazioa eskuratzea, edukiak eskuratu dituen eta haiek egoera jakinetan erabiltzen dakien jakiteko. Informazio hori eskuratuta, ikaslearen hautematen diren indarguneen eta ahulguneen arabera doituko da ikasteko prozesua, eta oztopoak gainditzen lagunduko zaio oztopo horiek hautematek laster, autorregulazioko prozesuak indartzeko. Ebaluazio mota honek du eraginik handiena ikaslearen ikaskuntza-emaitzetan, haren xedea baita prozesu horretan behar diren zuzenketak egitea, azken ebaluazioa gogobetegarria izan dadin laguntzeko, hura egin baino lehen.

- Amaierako ebaluazioa edo ebaluazio batutzailea egitean, kalifikazio bat jartzen zaio ikasleari; hala, estandarizatutako eta arauz ezarritako eskalaren arabera kodetuta adierazten da kalifikazio hori. Hortaz, egiaztatzeko eta, batzuetan, ziurtatzeko izaera du, eta objektiboa izan behar du. Ez da amaierako ebaluazioa ikaslearen ikasteko prozesutik aparte edo isolatuta ulertu behar; aitzitik, prozesu horrek une jakin batean adierazten duen emaitza dela ulertu behar da. Ikastetxeak berak edo, noizbait ere, kanpoko erakunderen batek egin dezake amaierako ebaluazio hori. Amaierako ebaluazioari erreparatuta hartzen dira zenbait erabaki administratibo, hala nola, mailak edo etapak gainditzearen, promozioaren eta titulazioaren gainekoak. Ikasleei egindako ebaluazio batutzaileen emaitza guztiak bildu behar dira, eta beste elementu batzuekin batera kontuan hartu, ikastetxearen beraren ebaluazioa egiteko, bete beharreko prozesua baita hori ere. Era berean, hurrengo ikastaldiaren plangintza orientatzeko diagnostiko-elementua da amaierako ebaluazioa.

Ikastetxeak berak erabaki behar du, ikaskuntza-prozesua nola diseinatu duen kontuan hartuta, zer ebaluazio mota erabiliko duen eta ebaluazio-prozesuak zer fase izango dituen, eta beti beteko ditu, erabaki horiek hartzean, gutxieneko izaeraz ezartzen diren arau orokorrak.

Konpetentzien arabera hezkuntzaren ikuspegian, barne-koherentziako elementu giltzarria da ebaluazio-egitura osoak koherentzia izatea; horrenbestez, espiritu eta modalitate berberak izan behar dituzte ebaluazio diagnostikoak, hezigarriak eta egiaztatzaile edo ziurtatzaileak.

Ebaluazioaren edukiak

Oinarrizko konpetentzia guztiak, zehar-konpetentziak eta diziplina baitakoak, ebaluatu behar dira konpetentzien araberako hezkuntzaren ikuspegian, guztiak baitira beharrezko hezkuntza-xedeak erdiesteko. Diziplina baitako oinarrizko konpetentzia baten edo batzuen integrazio-egoera espezifikoak nola betetzen diren ikusita ebalua daitezke diziplina baitako oinarrizko konpetentziak. Bestalde, ezin dira zuzenean ebaluatu oinarrizko zehar-konpetentziak. Konpetentzia horiek ebaluatzeko, ikasleak diziplina baitako oinarrizko konpetentzien integrazio-egoeretan nola integratzen dituen ikusi behar da. Horrenbestez, oinarrizko konpetentziak ebaluatzeko, ikasleari agindutako zereginetan ezinbestekoa izan behar du zehar-izaerako prozedurak eta jarrerak baliatzea, eta berariaz jaso behar dira horiek guztiak lorpen-adierazleetan.

Bizitzarako oinarrizko konpetentzien araberako ebaluazioa «egiazko ebaluazio» deritzon ikuspegiarekin lotzen da –bizitzako egoera konplexuak simulatzen dituen zereginak planteatzen ditu ebaluazioaren ikuspegi horrek–, eta ikuspegi hori bat dator «testuinguruan errotutako ikaskuntza» deritzon ikuspegiarekin –ikasitakoak lotzeko eta bizitza errealean aplikatzeko aukerak eman nahi dizkie ikasleei ebaluazio modu horrek–. Nornahik eguneroko bizitzan aurre egin behar izaten dituen ohiko egoerekin lotuta planteatzen da ebaluazioa, beraz.

Konpetentziak ebaluatzeko, ikasleak askotariko jakintzak erabiltzen dakien egiaztatu behar da, hau da, jakintzak ikasgelan landutakoez besteko testuinguruetan kokatutako egoerak interpretatu eta ebazteko erabiltzen dakien ikusi behar da. Horrenbestez, ebaluaziorako integrazio-egoera espezifikoak sortu behar dira, errealitatekoak simulatuta. Egoera horietan, jakintzak koherentziak eta eraginkortasunez mobilizatzeko gauza direla erakusteko aukera izan behar dute ikasleek.

Ebaluazioak, era berean, ekintza konpetenteak egiteko behar diren baliabide ugari eta askotarikoak eskuratu diren ebaluatu behar du. Alde horretatik, garrantzi handikoa da ikasleak adierazpenezko ezagueren edukiak barneratu dituen ebaluatzea, baina horien pareko garrantzia dutenez, ebaluatu beharrekoak dira, era berean, prozedurazko eta jarrerazko edukiak ere.

Konpetentzien araberako ikuspegia hartzen duen hezkuntza-sistemak beti hartu behar du kontuan, ikasleen kalifikazioak zehaztean, baliabideen eskurapenaren ebaluazioari baino garrantzi edo pisu erlatibo handiagoa eman behar zaiola integrazio-egoera konplexuen ebazpenaren ebaluazioari.

Ebaluazio-irizpideak eta lorpen-adierazleak

Ikasleak zer ikasi duen balioesteko irizpideak edo erreferenteak dira ebaluazio-irizpideak. Lorpen-adierazleek jokabide behagarri bihurtzen dituzte ebaluazio-irizpideak, eta, ondorioz, haiek dira ebaluazioaren erreferentzia gailena. Izenak berak adierazten duen moduan, ebaluazio-irizpideek finkatutako lorpena zer probabilitaterekin iritsi den balioesteko zantzu edo seinaleak adierazten dituzte lorpen-adierazleek. Ebaluazio-irizpidea erdietsi izanaren probabilitate maila zehazteko, lortutzat emandako adierazleen kopuruari eta haien egokitasunari erreparatuko zaio.

Bi eginkizun hauek dituzte eranskin honetan azaldutako ebaluazio-irizpideek eta lorpen-adierazleek:

- Edukiak ebaluatzeko eginkizuna

Baliabideak zenbateraino eskuratu diren ebaluatzeko erreferentzia dira ebaluazio-irizpideak eta lorpen-adierazleak, hau da, konpetentziaz jarduteko behar diren adierazpen, prozedura eta jarrazko edukiak zenbateraino eskuratu diren ebaluatzeko erreferentzia.

Eranskin honetan azalduta dauden moduan, konpetentziaz jarduteko izan behar diren edukiak ebaluatzeko xede zuzena dute ebaluazio-irizpideek eta lorpen-adierazleek.

- Konpetentziak ebaluatzeko eginkizuna

Konpetentziak ebaluatzeko, ezinbesteko da integrazio-egoera konplexuak baliatzea, eta egoera horietan, ez dira ikasitako baliabide guztiak mobilizatu behar, eta bai, soil-soilik, ebaluaziorako sortu den arazo-egoera ebazteko behar direnak. Ikasgaien ebaluazio-irizpideei eta lorpen-adierazleei erreparatu behar zaie, berariaz, egoeren familiekin lotzen diren integrazio-egoera konplexuak ebaluatzeko behar den parametro multzoa hautatzeko.

Atal honetan, diziplina baitako konpetentziak deskribatzean, argibide moduan azaltzen dira egoeren familien adibide batzuk, oinarrizko konpetentziak eskuratzen laguntzeko egokiak. Lorpen-adierazleak testuinguruan kokatu behar dira, baina egoeren familietan egoera ugari bildu daitezke; beraz, ez da jardun konpetenteak ebaluatzeko integrazio-egoerarik proposatuko eranskinetan, eta ez dira lorpen-adierazleak zehaztuko.

Horrenbestez, landutako egoeren familietako parametroekiko koherentziari eutsita, hirugarren konkretio mailan zehaztuko da, ezinbestean, konpetentzien ebaluazioa, eta, horretarako, oinarrizko konpetentziekin lotutako integrazio egoerak sortuko dira, erreferentzia izan daitezen, bai irakasteko eta ikasteko prozesuan, bai konpetentzia horiek ebaluatzeko prozesuan.

Ebaluazio-irizpideak eta lorpen-adierazleak ezinbestean lotzen dira irteerako profilean finkatutako konpetentziekin eta konpetentzia horiek baliatzeko egoeren familiekin, eta alde aurretik zehaztu eta ikasleek ondo ezagutu beharrekoak dira. Lorpen mailak neurtzeko elementu giltzarri eta erreferente ezinbestekoak dira biak ala biak, ebaluazio-prozesu osoa orientatzen dute, eta emaitzak objektiboak eta justiziazkoak izango direla bermatzen dute. Hori horrela, integrazio-egoerak zuzentzeko ereduak laburtuta adierazten dituzte konpetentzien zehaztapen edo konkretio mailak, eta, alde horretatik, tresna eragile giltzarriak dira ikasleak oinarrizko konpetentziak eskuratu dituen neurtzeko.

Kasu bakoitzean zer komeni den ikusita, neurketa kuantitatiboak edo kualitatiboak egin daitezke, baita mistoak ere, biak proportzioren batean edo bestean uztartu nahi izanez gero. Ebaluazio kualitatiboak izaera global, intuitibo eta subjektiboa du, eta kuantitatiboak, berriz, dedukzioa baliatzen du, irizpideetan oinarrituta eta kuantifikaziorako tresnak baliatuta. Bi ikuspegi horien bidez egingadako balioespenak aldera daitezke ebaluazio mistoaren bidez.

BIGARREN ZATIA

LEHEN HEZKUNTZARAKO CURRICULUMAREN BERARIAZKO IKUSPEGIA

1.– HIZKUNTZA- ETA LITERATURA- KOMUNIKAZIORAKO KONPETENTZIA.

1.1.– EUSKARA ETA LITERATURA, ETA GAZTELANIA ETA LITERATURA.

1.1.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Honako hauek dira Euskara eta Literatura eta Gaztelania eta Literatura arloetako etapako helburuak:

1) Hizkuntzaren zenbait erabilera-eremutan sortutako ahozko, idatzizko eta ikus-entzunezko diskurtsoak ulertzea eta interpretatzea, zenbait motatako komunikazio-egoerei aurre egiteko.

2) Norberaren esperientziatik gertueneko esparruetan eraginkortasunez, errespetuz eta elkarrekin lan egiteko gogoz bai ahoz eta bai idatziz komunikatzeko gai izatea, unean uneko komunikazio-premiei behar bezala erantzuteko.

3) Hizkuntzen erabileraren oinarriko konbentzio eta arauetara buruz gogoeta egitea, eta konbentzio zein arauok behar bezala aplikatzea, testuak ulertzeko eta sortzeko prozedura nagusiak aintzat hartuta.

4) Hainbat generotako literatura-testuak irakurtzea eta entzutea, eta, hala, literaturaz gozaten ikastea, horrek sentsibilitate estetikoan aurrera egiteko, norberaren hizkuntza-ondarea aberasteko eta identitate kulturala eraikitzeke aukera ematen duen aldetik.

5) Eskolako eta norbera bizi den inguruneko hizkuntza-aniztasuna aintzat hartzea, aniztasun horrekiko jarrera positiboa barneratzeko, eta hizkuntzak komunikaziorako baliabide eraginkortzat eta kultura-ondaretzat hartzea, portaera linguistiko enpatikoak garatzeko eta euskara eguneroko bizitzan erabiltzeko.

6) Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak gero eta autonomia handiagoz erabiltzea, informazioa lortzeko, eta elkarrekin komunikatzeko eta kooperatzeko.

7) Norbaiten laguntzarekin norberaren ikaskuntza-prozesuez gogoeta egitea, beste hizkuntza eta ikasgai batzuetan ikasitako komunikazio-ezaguerak eta -estrategiak transferitzeko, eta norberaren ikaskuntza-gaitasunean konfiantza izatea, komunikaziorako konpetentzia hobetzeko.

1.1.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Lehen Hezkuntzari dagozkion adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak honako eduki multzo hauetan multzokatzen dira:

1. eduki multzoa. Arlo guztietan komunak diren oinarriko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.

2. eduki multzoa. Ahozko komunikazioa: hitz egitea, entzutea eta elkarrekin solasean jardutea.

3. eduki multzoa. Idatzizko komunikazioa: irakurtzea eta idaztea.

4. eduki multzoa. Literatura-hezkuntza.

5. eduki multzoa. Hizkuntzari eta haren erabilerei buruzko gogoeta.

6. eduki multzoa. Hizkuntzaren alderdi soziala.

Etapako ikasgai guztietan komuna den 1. eduki multzoak oinarrizko zehar-kompetentziak garatzeko beharrezkoak diren eduki guztiak jasotzen ditu. Arlo eta ziklo guzti-guztietan landu eta ebaluatu behar dira edukiok.

Gizarte-bizitzako esparru adierazgarri guztietan hitz egiteko, idazteko, entzuteko eta irakurtzeko trebetasunak eta estrategiak lantzea, horixe da curriculumaren muin eta ardatza. Trebetasun horiekin lotuta ikasi beharrekoak hiru eduki multzotan biltzen dira: 2. eduki multzoan («Ahozko komunikazioa: hitz egitea, entzutea eta elkarrekin solasean jardutea»), 3. eduki multzoan («Idatzizko komunikazioa, irakurtzea eta idaztea») eta 4. eduki multzoan («Literatura-hezkuntza»). Ikaskuntza horiekin estu lotuta, bai 5. eduki multzoan («Hizkuntzari eta haren erabilerei buruzko gogoeta») eta bai 6. eduki multzoan («Hizkuntzaren alderdi soziala»), bi-bietan multzokatzen dira hizkuntza-sistemarekin, hizkuntzaren erabilera-arauekin eta hizkuntzen eta hiztunen arteko erlazioekin lotutako edukiak.

Eduki multzook modu analitikoan aztertzen dituzte hizkuntza- eta literatura-hezkuntzaren osagaiak, eta ziklo bakoitzean irits daitezkeen lorpen-mailak ere adierazten dituzte, baina ez dute ezertxo ere esaten ikasgelan egitekoak diren ikaskuntza-jardueren ordenaz nahiz antolaeraz. Hori dela eta, programazioak egitean eta jardueren sekuentzia ikasgelara eramatean, beharrezkoa izango da bloke guztietako edukiak elkarrekin ondo uztartzea. Gogoratu beharra dago prozedurazko edukiak hartzen dituztela oinarri arlo hauetan egitekoak diren lanek, eta eduki horien zerbitzura daudela adierazpenezko edukiak.

Ahozko komunikazioarekin lotutako hizkuntza-trebetasunak ahaztuak izan ditu erabat gure eskola-sistemak. Eta, hala eta guztiz ere, behar-beharrezkoa da hizkuntza-trebetasunon garrantzia behar bestetan azpimarratzea, horiek emango baitiete aukera ikasleei beren komunikaziorako kompetentzia guztiz garatzeko, ikasgelan ikaskideen arteko komunikazioa errazteko eta esaten dituztenen esanahia behar bezala negoziatzeko. Esan gabe doa, noski, hori guztia funts-funtsezkoa dela gure neska-mutilek, arlo guztietan landuko dituzten ezagueren bitartez, beren trebetasun kognitibo-linguistikoak ganoraz landu ditzaten. Horrekin batera, baina, Euskal Autonomia Erkidegoko egoera soziolinguistikoa zein den kontuan hartuta, eta gure hizkuntzaren erabilera soziala eta normalizazio-prozesua sustatuko baditugu, begi-bistakoa da eskolan nahitaez bultzatu behar dugula gure ikasleek elkarrekin euskaraz hitz egin dezaten.

Era berean, garbi esan behar dugu hitz egitea eta entzutea, bai eta irakurtzea eta idaztea ere, elkarrekin estu lotuta daudela, eta, beraz, komeni dela ikaskuntza-jardueren sekuentzian hizkuntza-erabileraren bi alderdiak, ulerkuntza eta ekoizpena, integratzea.

Literatura-hezkuntzarekin lotutako edukiak 4. eduki multzoan jasotzen dira, eta haxe dute helburu nagusia: lehen zikloan, gure ikasleak irakurtzen ohitu daitezen saiatzea; eta bigarren zikloan, beren irakurzaletasuna sendotu dezaten ahalegintzea, horrela literaturaz gozaten ikas dezaten. Etapa honetan, beste edozeinetan baino gehiago, literatura gozamen-iturritzat hartzen da: hizkuntzaz eta hizkuntza-baliabideez gozatzeko bidetzat, alegia.

Hizkuntza-sistemaren osagai diren elementuei eta hizkuntza-arauei buruzko gogoetarekin lotutako edukiak uztartzea eta integratzea hartzen du helburu 5. eduki multzoak («Hizkuntzari eta haren erabilerei buruzko gogoeta»). Trebetasun linguistiko-komunikatiboak barneratzeak eta lantzeak hizkuntzen alderdi kontestual, diskurtsibo eta gramatikalez gogoeta egin beharra dakar, eta hain zuzen horrexegatik landuko dugu hemen 5. eduki multzo hori. Etapa honetan, gure haurrak irakurtzen eta idazten hasten direneko lehen urratsei arreta berezia jarriko zaie, ikasleek prozesu horretan behar bezala aurrera egin dezaten.

6. eduki multzoan («Hizkuntzaren alderdi soziala») eduki ugari lantzen dira: hizkuntza-aniztasuna eta hizkuntzen arteko erlazioak, besteak beste. Eleaniztasuna ezaugarri duen gaur egungo gizarte konplexu honetan, euskal gizartea elebitasun gorabeheratsu batetik testuinguru eleaniztun batera igarotzeko urratsak egiten ari da. Hori dela tarteko, behar-beharrezkotzat jotzen dugu ikasleek beren ingurune egoera soziolinguistikoaz gogoeta egitea, horrela hizkuntza-aniztasunaren eta euskararen normalizazio-prozesuaren aldeko jarrera hartuz joan daitezen.

Ikasleen komunikaziorako konpetentzia lantzea, horixe da hizkuntzen irakaskuntzaren eta ikas-kuntzaren helburu nagusia, eta hori dela eta, hain zuzen, ezinbestekoa da hizkuntza-erabilerekin lotutako trebetasunak hobetzearen mende jartzea 5. eta 6. eduki multzoetako edukiekin lotutako jardueren programazioa.

Etapako bi zikloetan zehar ikasi beharrekoen mailaketa egiteko, irizpide hauek hartuko ditugu oinarri: batetik, praktika diskurtsiboan eta ikasleen esperientzia linguistiko eta kulturalaren arteko hurbiltasuna; bestetik, testuen barne-antolakeraren konplexutasun-maila; eta, azkenik, testuak ulertzeko eta ekoizteko abiaburu izan litezkeen helburu askotarikoak.

1.1.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

1) Harreman interpersonean, hedabideetan eta hezkuntzan sarri-sarri agertu ohi direnen moduko euskarri eta genero desberdinetako ahozko testuak ulertzea (ikaslearen bizipenetatik gertuen daudenak, batik bat), eta horretan, testuen zentzu orokorrari igartzea, ideia nagusiak eta bigarren mailako ideiak ondo bereiziz eta kasuan-kasuan lortu beharreko helburuak erdiesteko informazio pertinentea hautatuz.

2) Harreman interpersonean, hedabideetan eta hezkuntzan sarri-sarri agertu ohi direnen moduko euskarri eta genero desberdinetako idatzizko testuak ulertzea (ikaslearen bizipenetatik gertuen daudenak, batik bat), eta horretan, testuen zentzu orokorrari igartzea, ideia nagusiak eta bigarren mailako ideiak ondo bereiziz eta kasuan-kasuan lortu beharreko helburuak erdiesteko informazio pertinentea hautatuz.

3) Harreman interpersonean, hedabideetan, hezkuntzan eta literaturan sarri-sarri agertu ohi direnen moduko euskarri eta genero desberdinetako ahozko testu soil-soilak sortzea norbaiten laguntzarekin, eta horretan, bai ikus-entzunezko teknologia berriak, bai IKTak eta bai hitzezko zein hitzik gabeko baliabideak txukun eta egoki erabiltzea.

4) Eguneroko egoera interaktiboetan parte hartzea, eta horretan, komunikazio-trukearen oinarriko arauak errespetatzea.

5) Harreman interpersonean, hedabideetan, hezkuntzan eta literaturan sarri-sarri agertu ohi direnen moduko idatzizko testu soil-soilak paperean nahiz euskarri digitalean sortzea norbaiten laguntzarekin.

6) Testu, enuntziatu eta hitzak elkarrekin alderatu eta transformatu, eta hizkuntza-sistemari eta hizkuntzaren erabilera-arauei buruz gogoeta egiteko gai izatea, eta ezaguera horiek ulermen-ara-zaok konpontzeko eta testualizazio- eta berrikusketa-prozesuak hobetzeko erabiltzea.

7) Zikloan zehar landutako oinarriko terminologia linguistikoaren berri jakitea, eta terminologia hori testuak ulertzearekin eta sortzearekin lotutako hizkuntzaren erabilerari buruzko jardueretan erabiltzea.

8) Irakurtzeko ohitura izatea, eta literatura gozamen-iturritzat eta mundua ezagutzeko bidetzat hartzea.

9) Gai izatea bai haur-literatura klasikoko eta bai gaur egungo haur-literaturako testuak ulertzeko eta erreproduzitzeko, eta horretan, ahozko nahiz idatzizko literaturari eta konbentzio literario espezifikoiei buruzko norberaren ezaguerak erabiltzea.

10) Norberaren inguruan hitz egiten diren hizkuntzak identifikatzea eta balioestea.

11) Norberaren ikasgelako, eskolako eta etxe inguruko errealitate linguistikoa zein den jakitea, eta errealitate linguistiko hori balioestea.

12) Ohitura eta jokabide linguistiko asertibo eta enpatikoak hartuz joatea, eta eskolan euskaraz hitz egitearen aldeko jarrera izatea.

13) Informazioa bilatzeko, hautatzeko, kudeatzeko eta komunikatzeko prozesuan, norbaiten laguntzarekin informazioaren teknologiak erabiltzeko gai izatea, eskolan egunero sortzen zaizkion premiei aurre egiteko.

14) Gai izatea bere ikaskuntza linguistikoaz gogoeta egiteko, eta horretan, norberaren ikaskuntza-gaitasunean konfiantza izatea, horrela nork bere burua erregulatzen ikasteko.

1.2.– ATZERRIKO LEHEN HIZKUNTZA.

1.2.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Honako hauek dira Atzerriko Lehen Hizkuntza arloko etapako helburuak:

1) Eskola-eremuko komunikazio-egoeretan norberaren esperientziekin eta interesekin estu lotuta sortutako ahozko, idatzizko eta ikus-entzunezko diskurtsoak ulertzea eta interpretatzea, zenbait motatako komunikazio-egoerei aurre egiteko.

2) Norberaren esperientziatik gertueneko esparruetan eraginkortasunez, errespetuz eta elkarrekin lan egiteko gogoz bai ahoz eta bai idatziz komunikatzeko gai izatea, aldez aurretik ikasgelan bertan landutako gaiekin lotutako komunikazio-premiei zenbait eredu oinarri hartuta txukun eta modu koherentean erantzuteko.

3) Atzerriko hizkuntzaren sistema linguistikoaz gogoeta egitea, eta norbaiten laguntzarekin haren erabilera-arauak aplikatzea testuak sortzeko eta ulertzeko, eta hizkuntza txukun erabiltzeko, hizkuntzen artean transferigarriak diren ezaguerak erabiliz.

4) Ahozko, idatzizko eta ikus-entzunezko literatura-testu soilez gozatzea (ahozko literatura-tradizioarekin lotutakoez, batik bat), eta, hala, mundu zabaleko kultura-aniztasunaz jabetzea eta giza kondizioa zertan den ulertzea, norberaren hizkuntza-ondarea aberastea eta sentsibiltate estetikoak lantzea.

5) Atzerriko hizkuntza norberarenaz bestelako errealitate eta kulturak ulertzeko erabiltzea, eta errealitate horiek ulertzearen, errespetatzearen eta haiekin kolaboratzearen aldeko jarrera izatea.

6) Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak gero eta autonomia handiagoz erabiltzea, atzerriko hizkuntzan informazioa lortzeko, komunikatzeko eta kooperatzeko.

7) Norberaren ikaskuntza-prozesuez gogoeta egitea, norberarenaz bestelako hizkuntzak ikastean landutako komunikazio-ezaguerak eta-estrategiak transferitzeko eta autorregulazioa sustatzeko.

1.2.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Euskara eta Literatura eta Gaztelania eta Literatura arloetan bezala, hemen ere Lehen Hezkuntzari dagozkion adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak honako eduki multzo hauetan multzokatzen dira:

1. eduki multzoa. Arlo guztietan komunak diren oinarrizko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.
2. eduki multzoa. Ahozko komunikazioa: hitz egitea, entzutea eta elkarrekin solasean jardutea.
3. eduki multzoa. Idatzizko komunikazioa: irakurtzea eta idaztea.
4. eduki multzoa. Literatura-hezkuntza.
5. eduki multzoa. Hizkuntzari eta haren erabilerei buruzko gogoeta.
6. eduki multzoa. Hizkuntzaren alderdi soziala.

Etapako ikasgai guztietan berdina den 1. eduki multzoak oinarrizko zehar-konpetentziak garatzeko beharrezkoak diren eduki guztiak jasotzen ditu. Arlo eta ziklo guzti-guztietan landu eta ebaluatu behar dira edukiok.

Gizarte-bizitzako esparru adierazgarri guztietan hitz egiteko, idazteko, entzuteko eta irakurtzeko trebetasunak eta estrategiak lantzea, horixe da curriculumaren muin eta ardatza. Trebetasun horiekin lotuta ikasi beharrezkoak hiru eduki multzotan biltzen dira: 2. eduki multzoan («Ahozko komunikazioa: hitz egitea, entzutea eta elkarrekin solasean jardutea»), 3. eduki multzoan («Idatzizko komunikazioa, irakurtzea eta idaztea») eta 4. eduki multzoan («Literatura-hezkuntza»). Ikaskuntza horiekin estu lotuta, bai 5. eduki multzoan («Hizkuntzari eta haren erabilerei buruzko gogoeta») eta bai 6. eduki multzoan («Hizkuntzaren alderdi soziala»), bi-bietan multzokatzen dira hizkuntza-sistemarekin, hizkuntzaren erabilera-arauekin eta hizkuntzen eta hiztunen arteko erlazioekin lotutako edukiak.

Eduki multzook modu analitikoan aztertzen dituzte hizkuntza- eta literatura-hezkuntzaren osagaiak, eta ziklo bakoitzean irits daitezkeen lorpen-mailak ere adierazten dituzte, baina ez dute ezertxo ere esaten ikasgelan egitekoak diren ikaskuntza-jardueren ordenaz nahiz antolaeraz. Hori dela eta, programazioak egitean eta jardueren sekuentzia ikasgelara eramatean, beharrezkoa izango da bloke guztietako edukiak elkarrekin ondo uztartzea. Gogoratu beharra dago prozedurazko edukiak hartzen dituztela oinarri arlo hauetan egitekoak diren lanek, eta eduki horien zerbitzura daudela adierazpenezko edukiak.

Ahozko komunikazioarekin lotutako hizkuntza-trebetasunak ahaztuak izan ditu erabat gure eskola-sistemak. Eta, hala eta guztiz ere, behar-beharrezkoa da hizkuntza-trebetasunon garrantzia behar bestetan azpimarratzea, horiek emango baitiete aukera ikasleei beren komunikaziorako konpetentzia guztiz garatzeko, ikasgelan ikaskideen arteko komunikazioa errazteko eta esaten dituztenen esanahia behar bezala negoziatzeko. Esan gabe doa, noski, hori guztia funts-funtsezkoa dela gure neska-mutilek, arlo guztietan landuko dituzten ezagueren bitartez, beren trebetasun kognitibo-linguistikoak ganoraz landu ditzaten.

Era berean, garbi esan behar dugu hitz egitea eta entzutea, bai eta irakurtzea eta idaztea ere, elkarrekin estu lotuta daudela, eta, beraz, komeni dela ikaskuntza-jardueren sekuentzian hizkuntza-erabileraren bi alderdiak, ulerkuntza eta ekoizpena, integratzea.

Literatura-hezkuntzarekin lotutako edukiak 4. eduki multzoan jasotzen dira, eta hauxe dute helburu nagusia: lehen zikloan, gure ikasleak irakurtzen ohitu daitezen saiatzea; eta bigarren zikloan, beren irakurzaletasuna sendotu dezaten ahalegintzea, horrela literaturaz gozaten ikas dezaten. Etapa honetan, beste edozeinetan baino gehiago, literatura gozamen-iturritzat hartzen da: hizkuntzaz eta hizkuntza-baliabideez gozatzeko bidetzat, alegia.

Hizkuntza-sistemaren osagai diren elementuei eta hizkuntza-arauei buruzko gogoetarekin lotutako edukiak uztartzea eta integratzea hartzen du helburu 5. eduki multzoak («Hizkuntzari eta haren erabilerei buruzko gogoeta»). Trebetasun linguistiko-komunikatiboak barneratzeak eta lantzeak hizkuntzen alderdi kontestual, diskurtsibo eta gramatikalez gogoeta egin beharra dakar, eta hain zuzen horrexegatik landuko dugu hemen 5. eduki multzo hori.

6. eduki multzoan («Hizkuntzaren alderdi soziala») hainbat eduki lantzen dira: hizkuntza-aniztasuna, hizkuntzen arteko erlazioak... Eleaniztasuna ezaugarri duen gaur egungo gizarte konplexu honetan, euskal gizartearen elebitasun gorabeheratsu batetik testuinguru eleaniztun batera igarotzeko urratsak egiten ari da. Ikasleengandik gertuen dauden inguruetako egoera soziolinguistikoari buruz gogoeta egitera garamatza ezinbestez eleaniztasun-testuinguru horrek. Helburua argia da, oso: ikasleek hizkuntza-aniztasunaren aldeko jarrerak barnera ditzaten, ikasgai hartuko duten atzerriko hizkuntza balioets dezaten eta, oro har, hizkuntzak komunikazio-bide, kultura desberdinetako pertsonen arteko zubi eta ezein motatako edukiak ikasteko baliabide direla aitortu dezaten saiatzea.

Ikasleen komunikaziorako konpetentzia lantzea, horixe da hizkuntzen irakaskuntzaren eta ikaskuntzaren helburu nagusia, eta hori dela eta, hain zuzen, ezinbestekoa da hizkuntza-erabilerekin lotutako trebetasunak hobetzearen mende jartzea 5. eta 6. eduki multzoetako edukiekin lotutako jardueren programazioa.

Etapako bi zikloetan zehar ikasi beharrekoen mailaketa egiteko, irizpide hauek hartuko ditugu oinarri: batetik, praktika diskurtsiboen eta ikasleen esperientzia linguistiko eta kulturalaren arteko hurbiltasuna; bestetik, testuen barne-antolakeraren konplexutasun-maila; eta, azkenik, testuak ulertzeko eta ekoizteko abiaburu izan litezkeen helburu askotarikoak.

1.2.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

1) Eguneroko gaiekin lotuta hedabideetan eta hezkuntzan sarri-sarri agertu ohi direnen moduko euskarri eta genero desberdinetako eta egitura eta lexiko errazeko ahozko testu soil eta laburrak ulertzea eta interpretatzea (ikaslearen bizipenetatik gertuen daudenak, batik bat), eta horretan, testuen zentzu orokorrari eta ideia nagusiei igartzea, baldin eta kondizio akustikoak onak badira eta mezua distorsionatzen ez badute, esandakoa behin eta berriz entzun badaiteke edo hura berres-tereko eska badaiteke, eta mezuak euskarri bisuala edo erreferentzia kontestual argia baldin badu.

2) Gai akademiko nahiz pertsonalei buruz ahozko testu soil eta laburrak zenbait euskarritan sortzea norbaiten laguntzarekin, hitzezko zein hitzik gabeko baliabideak behar bezala erabiliz.

3) Norberak esan nahi duena ulertarazteko moduan parte hartzea informazio-truke zuzena oinarri duten eta eguneroko bizitzan sortu ohi diren egoera interaktiboetan, eta horretan, komunikazio-trukearen arauak errespetatzea.

4) Ikasgelan bertan landutako gaiekin lotuta hedabideetan eta hezkuntzan sarri-sarri agertu ohi direnen moduko euskarri eta genero desberdinetako idatzizko testu soil eta laburrak ulertzea eta interpretatzea (ikaslearen bizipenetatik gertuen daudenak, batik bat), eta horretan, testuen zentzu orokorrari eta ideia nagusietako batzuei igartzea, baldin eta ulertu ez dena berririo irakur badaiteke, hiztegian kontsultak egin badaitezke eta baliabide bisual eta kontestualen bat laguntza gisa eskura badaiteke.

- 5) Proposatutako lanerako informazio pertinentea aurkitzea eta hautatzea.
- 6) Ikasgelan egin ohi dituzten jarduerekin lotuta gai akademiko nahiz pertsonalei buruz idatzizko testu soil eta laburrak zenbait euskarritan sortzea, eta horretan, gai izatea norbaiten laguntzarekin ekoizpen-prozesuko urratsak modu txukun eta kohesionatuan egiteko.
- 7) Literatura-testua gozamen-iturritzat, kulturara hurbiltzeko bidetzat eta bere hizkuntza-ondarea eta mundu pertsonala aberasteko zubitatzat hartzea.
- 8) Gai izatea, baten bat laguntzaile duela, atzerriko hizkuntzaren erabileraz eta hizkuntza horrek gainerako hizkuntza guztiekin duen erlazioaz egindako behaketen eta gogoeten bitartez ikasitakoa erabiltzeko, horrela ulermen-arazoak konpontzeko, batetik, eta ahozko nahiz idatzizko testuak osatzeko eta berrikusteko, bestetik.
- 9) Atzerriko hizkuntza erabiltzea jatorri desberdinetako pertsonen arteko komunikazio- eta ulermen-bidetzat eta ikaskuntza-baliabidetzat.
- 10) Atzerriko hizkuntza erabiltzea norberarenaz bestelako errealitateak deskubritzeko eta beste kultura batzuetako jendearen ezaugarri, ohitura eta tradizioak identifikatzeko, eta horretan, kultura horiek ulertzearen eta errespetatzearen aldeko jarrera izatea.

2.– MATEMATIKARAKO KONPETENTZIA.

2.1.– MATEMATIKA.

2.1.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Matematika arloko etapako helburuak hauek dira:

- 1) Banaka edo taldean, eguneroko bizitzatik ateratako problemak, beste zientzia batzuetakoak edo matematikakoak planteatzea eta ebaztea, eta zenbait estrategia aukeratzea eta erabiltzea, ebazpen-prozesua justifikatzea, emaitzak interpretatzea eta egoera berrietan aplikatzea, gizarte-ingurunean modu eraginkorragoan jardun ahal izateko.
- 2) Matematikako ezagutza aplikatzea eguneroko bizitzako gertaerei eta egoerei buruzko informazioak eta mezuak ulertzeko, balioesteko eta sortzeko, eta beste ezagutza-arlo batzuetan erabilgarriak direla jakitea.
- 3) Natura- eta kultura-inguruneko forma geometrikoak identifikatzea, elementuen, erlazioen eta propietateen ezagutza erabiliz, errealitatea deskribatzeko, eta ezagutza geometrikoak aplikatzea inguruan dugun mundu fisikoa ulertzeko eta analizatzeko, eta hari buruzko problemak ebazteko.
- 4) Kalkuluak eta iritzirako kalkuluak (zenbakizkoak, metrikoak, etab.) segurtasunez eta konfiantzaz egitea, egoera bakoitzean prozedura egokienak (buruzko kalkulua, idatzia, kalkulagailua...) erabiliz, bizitzako egoerak interpretatzeko eta balioesteko, eta emaitzak sistematikoki berrikustea.
- 5) Beren adinerako egokiak diren eta emaitzak eta ondorioak argi eta garbi eta koherentziaz justifikatzeko eta aurkezteko norberaren pentsamendua adieraztea errazten duten hizkuntza arrunteko eta hizkuntza matematikoko elementuak (zenbakiak, taulak, grafikoak, irudiak) erabiliz, arrazoitzea eta argudiatzea.
- 6) Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak (kukulagailuak, ordenagailuak, etab.) behar bezala erabiltzea kalkuluak egiteko, denetariako informazioak bilatzeko, tratatzeko eta adierazteko, bai eta matematika ikasten laguntzeko ere.

7) Matematikak eguneroko bizitzan duen zeregina balioestea, hura erabiliz gozatzea, eta matematikako jardueraren moduen eta jarreraren balioa bereiztea; esate baterako, alternatibak aztertzea, hizkuntzaren zehaztasuna edo malgutasuna eta soluzioak bilatzen iraunkorra izatea.

8) Matematika kulturaren parte dela balioestea, bai ikuspegi historikotik bai gaur egungo gizartean duen zereginagatik, eta eskuratutako matematikako kompetentziak aplikatzea, zenbait fenomeno sozial analizatzeko eta balioesteko; esate baterako, kultura-aniztasuna, ingurumena errespetatzea, osasuna, kontsumoa, genero-berdintasuna edo bizikidetzak baketsua.

2.1.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Lehen Hezkuntzari dagozkion adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak eduki multzo hauean biltzen dira:

1. multzoa. Arlo guztietako eta arlo honetako eduki multzo guztietako oinarrizko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak.

2. multzoa. Zenbakiak eta eragiketak.

3. multzoa. Neurria: magnitudeak kalkulatzeko eta iritzira kalkulatzeko.

4. multzoa. Geometria.

5. multzoa. Informazioaren trataera, zoria eta probabilitatea.

6. multzoa. Problema ebaztea.

Matematika zenbakiekin eta formekin lotutako ezagutzen multzoa da. Lehen Hezkuntzako Matematika arloko funtsa esperientziakoa da bereziki, eta ikasketa-dukiei denetariko ideia matematikoak (kontzeptuak, prozedurak, propietateak, erlazioak, egiturak...) sortzeko gai diren zenbait material didaktiko manipulatu ekin behar zaie. Matematikako erronkek elementu motibazioak izan behar dute ezagutza matematikoa eskuratzeko eta pentsamendu logikoa garatzeko, eta, horrela, ikasleengan ikerketa eta arrazoiketen ahozko adierazpena errazteko, matematikako hizkuntza zuzena erabiliz, zeina ohiko hizkuntzaren desberdina den zorrotasunari eta terminologiari dagokionez. Talde-lanak eta berdinen taldearekiko interakzioan trebetasun sozialak ongi jakiteak entzute aktiboa, ideiak trukitzea eta alderatzea garatzeko eta ezagutza berriak sortzeko balio dute.

Lehen Hezkuntzako matematikaren garapenari dagokionez, komeni da ezaugarri interesgarri batzuen berri ematea:

- Osagai intuitiboaren nagusitasuna abstrakzioarekiko eta formalizazioarekiko, eta estrategia pertsonalak erabiltzea «akademikoen» ordean.

- Ikasleen esperientzien zenbait eremu erabiltzea matematikako jardueren iturritzat.

- Eskuz lantzeko material didaktikoak eta neurketa-tresnak erabiltzea.

- Kalkulagailua eta bitarteko teknologikoak arrazoiz erabiltzea (uneri eta adinari egokituta).

- Talde-lanaren garrantzia, ikasketaren oinarria den aldetik.

- Eduki guztien garapen globala, Problemen ebazpena eta eduki geometrikoak azpimarratuz, zentzumenen garapenarekin bat etorritik.

- Ideiak, arrazoiketa, argudioak, etab. jakinarazteko, hizkuntza argia eta egokia izateko nahia eta beharra bultzatzea.

Matematika ikasgaia adierazitako ezaugarriak aintzat hartuta garatu ahal izateko, eduki batzuk aukeratu dira, eta modu jakin batean bildu dira. Horrela, eduki-blokeak sortu dira. Bi ikasturteetan, Eduki Komunen bloke bat sartu da. Bloke hori Lehen Hezkuntzan lantzen diren matematika-ezagutzen zeharkako ardatza eta ardatz egituratzailea da.

Bloke horretan curriculumeko oinarrizko gai bat aipatzen da berariaz: hizkuntza matematikoa. Informazioaren eta komunikazioaren teknologien erabilerari buruzko alderdiak eta jarrerazkoak ere agertzen dira. Gainera, prozedurazko eta jarrerazko edukien multzo bat ere sartu da, arlo eta ikasgai guztiei dagozkienak, zehar-kompetentziekin estuki lotuta daudenak.

Edukiak zikloka ere banatu dira, sei bloketan bilduta. Aipatutako Eduki Komunen blokeari, hauek gehitu behar zaizkio: Zenbakiak eta eragiketak; Neurria; Geometria; Informazioaren trataera, Zoria eta probabilitatea; Problema ebaztea. Adierazi beharra dago antolatze modu bat baino ez dela. Kontua ez da konpartimentu estanko bat sortzea: bloke guztietan zenbakizko eta geometriako teknikak erabili behar dira, eta edozeinetan erabilgarria izan daiteke taula bat sortzea, grafiko bat egitea edo ziurgabetasun-egoera bat piztea. Matematikaren irakaskuntzan edukien konfigurazio zikliko hori aintzat hartuko da, eta, hartara, edukiak elkarrekin lotuta egongo dira beti eta batzuen gainean beste batzuk eraiki ahal izango dira. Problemen ebazpena ardatz nagusia da, eta bloke guztiak aztertzen ditu zeharka. Horregatik, arreta berezia jarri behar zaio.

Zenbakiak eta eragiketak izeneko blokean, zenbakizko alfabetatze eraginkorra lortzea da helburua, zenbakiak eta erlazioak ageri diren egoerei arrakastaz aurre egiteko ahalmen gisa ulertuta. Azpimarratu beharrekoa da kompetentzia hori lortzeko ez delako nahikoa idatzizko kalkuluko algoritmoak erabiltzen jakitea; buruzko kalkuluko estrategiak (zehatzak nahiz gutxi gorabeherakoak, magnitude-ordenaren arabera), eta zenbakiekin eta kantitateekin lan egitean konfiantzaz aritzea; bidezkoa den aldiro erabiltzea eta haien arteko oinarrizko erlazioak identifikatzea. Zenbakiak zenbait testuingurutan erabili behar dira, garatutako prozesuen ulermena eta emaitzen esanahia aurretiko edukiak eta lehentasunezkoak direla jakinda; kalkuluko abilezia hutsa baino harago doana. Zenbait prozedura edo estrategia erabiliz kalkulatzeko abilezia da interesgarria, eta kasu bakoitzean erabaki behar da zein den egokiena. Etapa honetan, ikasleek jarioartasunez kalkulatzeko eta iritzirako kalkuluak arrazoiz egitea da helburua, kontzeptuak ulertzearen eta kalkuluko kompetentziaren arteko oreka lortzeko.

Neurriari buruzko blokea behar bezala garatu ahal izateko, mota guztietako zenbakiak eta eragiketak behar bezala ezagutu eta erabili behar dira, bai eta hurbilketak eta iritzirako kalkuluak egiteko estrategiak ere. Egoera errealetan neurketak egitea lortu beharreko lehentasunezko helburu bat izango da, eta, horretarako, mota guztietako unitateak erabiliko dira: gorputzekoak (oina, arra, besoa, etab.), arbitrarioak (sokak, lauzak, etab.) eta normalizatuenak, hots, Sistema Metriko Hamartarra.

Geometriak espazioko orientazioarekin eta adierazpenarekin, kokapenarekin, espazioko objektuen deskribapenarekin eta ezagutzarekin lotutako edukiak biltzen ditu; bai eta forma lauen eta hiru dimentsioko formen azterketa ere. Jolas-jarduerak objektuen espazioko egoera eta kokapena deskribatzen lagundu dezakete, erreferentzia-sistemak eta adierazpen-modeloak ezarriz. Eguneroko bizitzako ingurunea kontzeptu geometriko askoren abstrakzio-maila saihesten duten egoera fisiko errealen askotariko egoerak aztertzeke iturri bat da, elementuak, propietateak eta abar lantzen dituenak. Geometriak bide ematen du gainerako blokeekin eta beste esparru batzuekin (artearekin edo zientziarekin, esate baterako) erlazio konstanteak ezarriz, baina eskuz lantzeko alderdiei zeregin garrantzitsua esleituz, denetariko materialak (geoplanoak eta mekanoak, puntu-bilbeak, ispiluen liburuak, poliedroak eratzeko materiala, etab.) eta norberaren jarduera baliatuz, tolestuz, eraikiz, etab. kontzeptura modelo errealen bidez iristeko. Geometriako programa informatikoak ere erabil daitezke helburu hori lortzeko.

Informazioaren trataera eta zoriari buruzko blokearen edukiek benetako esanahia hartzen dute beste ezagutza-arlo batzuekin lotutako jardueretan aurkezten direnean. Bloke honen hasieran, informazioa biltzeko, matematikoki tratatzeko eta gainerakoei komunikatzeko edukiak ageri dira, adierazpen grafikoa bereziki azpimarratzen da, eta, gainera, ausazko fenomenoetarako lehenengo hurbilketa da. Gainera, eduki horiek etapa honetako beste arlo batzuetan aplikazioa eta jarraitutasuna dute; hain zuzen ere, datu estatistikoak (populazioak, inkestak, herrialdeen azalerak, etab.) eguneroko bizitzan ageri diren informazioak maiz erabiltzen dituzten arloetan. Eduki horiek oso egokiak dira talde-lana eta zentzu kritikoaren garapena bultzatzeko. Ikasleek dakizkiten zorizko jokoak (partxisa, aurkia eta ifrentzua...) tresna egokiak izan daitezke ausazko fenomenotara hurbiltzeko.

Problemak ebaztea izeneko blokea funtsezkoa da, matematikako kompetentziaren definizioan argi eta garbi adierazi den moduan. Eguneroko bizitzako problemak identifikatzea, datuak eta erlazio garrantzitsuak bereiztea, aieruak formulatzea, ebazpen zehatz edo hurbilduko estrategiak garatzea, aieruak eta emaitzak aztertzea, eta emaitzak antolatzea eta jakinaraztea matematikako eremu guztietan aplika daitezkeen prozesu eta eduki komunak dira. Problemen ebazpena izeneko berriazko blokea sortzeko erabakiak bi helburu ditu. Lehenik, ikasgelako lanean merezi duen arreta eta denbora eskaintzea: eragiketek, neurriek, kalkuluek... problemak ebazteko erabiltzen direnean hartzen dute beren benetako zentzua. Baina eduki bat izateaz gain problemak ebaztea metodo bat ere bada, eguneroko matematikako lana ulertzeko modu bat. Ikasgelan giro gogoe-tatsua, sortzailea eta elementu garrantzitsutzat informazioaren trataera, eta matematikako eduki berrien aplikazioa eta ikasketa dituzten ikerketak (zenbakizkoak, neurriei buruzkoak, geometrikoak, funtzionalak, probabilitistikoak, etab.) eta proiektuak sortzeko gaitasuna duen giroa lortzea.

2.1.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

1) Ikerketen eta problemen soluzioak bilatzeko matematikako zereginak berezkoak dituen norberaren jarrera egokiak garatzea eta lantzea.

2) Eguneroko bizitzako zenbakizko testuak (zenbaki arruntenak, zenbaki osoenak, zatikienak, hamartarrenak eta erromatarrenak) interpretatzea eta balioestea, arrazoiketa egokiak erabiliz eta esanahia interpretatuz, informazioa trukatzeko.

3) Eragiketak eta buruzko kalkulu zehatzak eta hurbilduak egitea zenbaki arruntekin eta hamartarrekin, zenbait prozedura eta buru-estragiak (kalkulu automatikoak, buruzko kalkuluko estrategiak, haztatzea, iritzira kalkulatzeko) erabiliz, problemak ebazteko egoeretan.

4) Eragiketak eta kalkulu zehatzak egitea zenbaki arruntekin eta hamartarrekin, batuketa, kenketa, biderketa eta zatiketaren algoritmoak erabiliz zenbait zenbaki motarekin, problemak ebazteko testuinguruetan eta eguneroko bizitzako egoeretan.

5) Zenbaki hamartarrak, zatikiak eta ehuneko errazak eguneroko bizitzako testuinguruetan informazioa interpretatzeko eta trukatzeko erabiltzea, eta haien baliokidetasunak erabiltzea kalkulatu errazak egiteko, zuzeneko proportzionaltasunari ekiteko eta problemak ebazteko.

6) Eguneroko bizitzako zenbakizko testuak interpretatu, tresnekin neurtu eta neurri-unitate erabilienekin eragiketak egitea, aurrez iritzirako kalkuluak eginez eta luzera-, azalera-, pisu- edo masa-, edukiera-, denbora-, angelu-neurriak eta diru-sistemako neurriak zehaztasunez adieraziz, benetako testuinguruetan eta problemak ebazteko testuinguruetan.

7) Espazioko orientazioarekin lotutako eguneroko bizitzako egoerak deskribatzea eta ulertzea, geometriako oinarriko nozioak erabiliz (kokapena, higidura, paralelotasuna, elkarzutasuna eta simetria).

8) Erreferentzia-sistemak eta ohiko objektuak edo egoerak oinarri hartuta espazioko adierazpenak interpretatzea eta egitea (koordinatu-ardatzak, planoak, ibilbideen krokisak, maketak...).

9) Irudi lauen (triangeluak eta laukiak) eta gorputz geometrikoen (poliedroak, prismak, piramideak, konoa, zilindroa eta esfera) elementuak eta oinarrizko propietateak bereiztea, erreproduzitzea eta deskribatzea, eta zenbait irizpideren arabera (aldeak, angeluak, aurpegiak, erregulartasunak) sailkatzea, propietateak erabiliz perimetroa eta azalera kalkulatzeko, problemak ebazteko eta eguneroko bizitzako gertaerak ulertzeko zein erabilgarriak diren balioesteko.

10) Informazio kuantifikagarria biltzea eta erregistratzea, taulak, barra-diagramak, piktogramak... erabiliz, eta informazioak interpretatzea, jakinaraztea eta balioestea, inguruneko datu-etaulak eta -grafikoak oinarri hartuta, problemak ebazteko testuinguruan.

11) Esperientzian oinarritutako iritzirako kalkuluak egitea zorizko jokoetan eta zoria ageri den egoera sinpleen emaitzetan (posiblea, ezinezkoa, ziurra, aukera gehiago edo gutxiago), eta emaitza aztertzea.

12) Matematikako zenbait eduki erabiliz ebatz daitezkeen eguneroko bizitzako problemak identifikatzea eta planteatzea.

13) Zenbaki arrunten, hamartarren, ehunekoen eta oinarrizko zatikien eguneroko bizitzako problema errazak formulatzea eta ebaztea, matematikako ezagutza eta prozedura egokienak erabiliz, eta problemak ebazteko zer prozesuri jarraitu zaion ordenan eta argi adieraztea, ahoz eta idatziz.

14) Problema irekiak, ikerketa matematikoak eta zenbakiei, kalkuluei, neurriei, geometriari eta informazioaren tratamenduari buruzko lanen proiektuak formulatzea eta ebaztea, zenbait estrategia erabiliz, talde-lanean aktiboki jardunez, eta ebazpen-prozesua eta ondorioak ahoz nahiz idatziz komunikatzea.

15) Arrazoieta-prozesuak eta problemak ebazteko estrategiak erabiltzea, lan zientifikoko metodoaren faseak erabiliz eta kontrolatuz norberaren mailara egokitutako egoeretan (galderak, ebazpenen planteamendua eta saiakera, kalkuluak, soluzioak egiaztatzea eta jakinaraztea).

3.– ZIENTZIARAKO KONPETENTZIA.

3.1.– NATURAREN ZIENTZIAK.

3.1.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Hauek dira Naturaren Zientziak arloko etapako helburuak:

1) Nork bere burua eta osasuna zaintzeko eta bizimodu osasungarria izateko jarrerak eta ohiturak garatzea, giza gorputzaren ezagutza zientifikoa oinarri hartuta, eta banakoen arteko desberdintasunak errespetatzea, bizi-ohitura osasungarriak sustatuz eta banakoei nahiz taldeei eragin diezaieketen arriskuak saihestuz.

2) Gizakiak ingurumenean izandako esku-hartzeen eragin batzuk aztertzea, eta iraunkortasunaren eta bizi-kalitatearen parametroak oinarri hartuta ikuspegi kritikoaz balioestea, eguneroko bizitzan oreka ekologikoa babesteko eta berreskuratzeko jarrera hartze aldera.

3) Norberaren ezagutzan sakontzea, lorpenak erdiesteko motibazioa sustatzen duten estrategien bidez, eta nork bere pentsamena eta ikaskuntza-estiloak erregulatzea, natura-inguruneko arazoei eta pertsonen bizitzarekin duten erlazioari buruzko erabakiak modu arduratsuan, autonomoan eta kritikoan hartu ahal izateko.

4) Natura-inguruneko elementu esanguratsuekin lotutako galderak eta problemak identifikatzea, planteatzea eta ebaztea, banaka nahiz elkarlanean metodologia zientifikoaren estrategiak erabiliz; hala nola, problemaren identifikazioa, informazioaren bilaketa eta trataera, eta hipotesiak formulatzea eta probatzea, benetako esperimendazioaren edo esperimendazio birtualaren bidez, irtenbideak bilatzeko bestelako hautabide batzuk aztertze bidez gisa.

5) Zientziaren eta teknologiaren berezko prozedurak aplikatzea, material, substantzia eta objektu batzuen propietateen ezagutza baliatuta, aurrez zehaztutako problema edo behar bati erantzuteko proiektuak, gailuak eta tresna soilak planifikatzeko, diseinatze eta egiteko.

6) Mezu, produktu, gertaera edo fenomeno zientifikoak interpretatzea, modu aktiboan eta kritikoan, zenbait hizkuntza eta ingurune erabiliz, bai digitalak bai analogikoak, ondorioak argi eta zehaztasunez azaltzeko, argudiatzeko eta jakitera emateko.

7) Zientziaren saiaketa-izaerari eta izaera sortzaileari buruzko ezagutza baliatzea, eta gizadiaren historian zehar egindako aurrerapen handiak balioestea, zientziaren ezagutzak gizakiaren beharrak asetzeko eta bizi-baldintzak hobetzeko duen garrantzia ulertzeko eta balioesteko.

8) Natura-ingurunean agerian jartzen diren ezaugarriak eta erlazioak erreparatzea, haiei buruzko galderak egitea, identifikatzea, sailkatzea eta azaltzea, horretarako askotariko ikerketa-materialak erabiliz, natura-ingurunea ulertzeko eta Lur planeta babesteak eta errespetatzeak gure bizitzarako nahiz etorkizuneko belaunaldientzat duen garrantziaz jabetzeko.

3.1.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Lehen Hezkuntzari dagozkion adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak eduki multzo hauean sailkatu dira:

1. multzoa. Arlo guztietan eta arlo honetako eduki multzo guztietan komunak diren oinarriko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak.

2. multzoa. Gizakia eta osasuna.

3. multzoa. Izaki bizidunak.

4. multzoa. Materia eta energia.

5. multzoa. Teknologia, objektuak eta makinak.

Naturaren Zientziak arloa lagungarria da pentsamendu zientifikoaren garapenerako, eta haren ardatz nagusia behaketa eta esperimendazioa da, kontzeptuzko edukiak nahiz adierazpenezkoak modu linealean transmititzearen gainetik. Helburu hori lortze aldera, jakintzak erlazionatzen dira eta gainerako arloekin lotzen dira.

Kontuan hartuta etengabe aldatzen ari den mundu honetan egia zientifikoek zenbaitetan gutxi irauten dutela, datuak ezagutzeaz gain beharrezkoa da trebetasun zientifikoak, arrazoitzeak, pentsamendu kritikorakoak eta abar garatzea. Hortaz, arlo honetan, izaera esperimentalak ardatz hartzeaz gain, pentsamen- eta metakognizio-errutinen garapena landuko da.

Naturaren Zientziak arloaren bitartez, haurrak mundu zientifikora eta haren metodologiara hurbiltzea lortu nahi da, bai eta zientziaren eta teknologiaren esparruan historian zehar emakumeek nahiz gizonek egindako ekarpenen berri jakitea ere, eta pertsonen garapenerako eta bizi-kalitatea hobetzeko zeinen garrantzitsuak izan diren balioestea.

Etapan honetan, ikasleek metodo zientifikoan trebatzen hasiko dira, zenbait alderdi jorratuz: problemak edo iker daitezkeen egoerak identifikatzea; ikertu beharreko fenomenoari behatzea eta haiek aztertzea; informazio esanguratsua hautatzea; hipotesiak egitea; zeregina planifikatzea; hipotesiak balioztatzea, benetako esperimendazioaren edo esperimendazio birtualaren bidez, egiaztatutako ebidentziak oinarri hartuta; problema horien soluzioak edo erantzun egiaztagarriak aurkitzea; ondorioak ateratzea; eta jakitera ematea, baliabide edo euskarri analogikoak nahiz digitalak erabiliz.

Arlo honetan landuko diren kontzeptuen, prozeduren eta jarreraren bitartez, ikasleek zenbait alderdi garatu ahal izango dituzte: zientziaren esparruko ezagutza eta alfabetizazioa, lagungarria izango zaiena inguruko mundua ulertzeko eta interpretatzeko; eta gertakariak, fenomenoak eta informazioak aztertzeko, aurreikusteko eta azaltzeko gaitasuna, bide emango dena erabakiak funtsatuta eta erantzukizunez hartzeko norberaren nahiz gizartearen intereseko gaitan, hala nola ingurumena, osasuna eta teknologien erabilera egokia.

Naturaren Zientziak arloko edukiak bi ziklotan banatuta daude: lehen zikloa 1., 2. eta 3. mailak osatzen dute, eta bigarren zikloa, 4., 5. eta 6. mailak.

Eduki horiek jorratuz, ikasleen konpetentzia-garapena sustatu behar da, eta horretarako, funtsezkoa da, irakaskuntza- eta ikaskuntza-proposamenak diseinatzean, ezagutzaren gehiegizko zatikatzea saihestea eta beste arloetako edukiekin erlazioak ezartzea.

Curriculum honetan, ikasleek garapen kognitiboa eta emozionala lortze aldera esanguratsuen diren edukiak hautatu dira. Hala, zentzumenean bidezko munduaren ezagutza abiapuntu hartuta, esperimendazioaren eta gogoetaren bidez aurrera egingo da, abstrakzio-, arrazoiketa- eta argudiatze-maila handiagoetara, eta aldi berean norberaren ezagutzan eta emozioen kudeaketan sakonduko da.

Halaber, kontuan hartu dira jakin-mina eta ikasteko interesa pizten duten edukiak, banakako lanaz gain –ezinbestekoa dena pertsonaren konpetentzia-garapenerako– lankidetzazko lana ere sustatuz, ikaskuntza hori beharrezkoa baita ikerketa zientifikorako; eta eduki horiek jorratzean, aldi berean nabarmenduko da zeinen garrantzitsua den nor bere buruarekiko, besteekiko, naturarekiko, lan zientifikoarekiko eta gizartean duen garrantziarekiko begirunez, zaintzeko jarreraz eta erantzukizunez jokatzeko.

Hautatutako eduki horiek lagungarriak dira, era berean, genero-arrazoiak direla-eta zientziaren esparruan ezarri den estereotipotik urruntzen den pentsamolde bat sustatzeko, haurrengan.

Arlo guztietarako komuna den eduki multzo bat aurkeztu da, eta eduki horiek lotuta daude zenbait alderdirekin: informazioa bilatzea eta kudeatzea; sormena eta pentsamendu ideia-sortzailea; lankidetzarako jarrera positiboak; nor bere ikaskuntzak erregulatzea; ikerketa-lanerako interesa eta motibazioa, zereginak planifikatzean, aztertzean eta egitean; giza eskubideekiko begirunea; eta harremanetarako eta komunikaziorako gaitasunen garapena.

Era berean, Naturaren Zientziak arloan etapako bi zikloetarako komuna den lehen eduki multzo bat aurkeztu da, izenburu honekin: «Jarduera zientifikoan hastea». Lehen eduki multzo horretako edukiak zehar-edukiak dira, gainerako multzoekin lotuak, eta modu integratuan landuko dira haietan. Ikasleek, metodologia zientifikora hurbilduz, zientziaren berezko estrategien eta prozeduren berri jakingo dute, esperimendaziorako eta ikerketarako tresnak eta materialak ezagutuko eta erabiliko dituzte, bai eta tresna digitalak eta Internet erabiltzekoak ere, eta esperimenduak eta proiektuak egiteko irizpideei jarraituko diete; eta hori guztia, gainerako edukiekin batera, lagungarria izango da konpetentzia espezifikokoak eta oinarritzko zehar-konpetentziak eraginkortasunez

garatzeko. Lehen eduki multzo komun horretan jaso dira, halaber, historiako aurkikuntza eta asmakizun garrantzitsuei eta haien lortu dituzten zientzialariei buruzko edukiak, gizadiaren garapenerako eta ongizaterako zer-nolako eragina izan duten nabarmenduz.

2. eduki multzoan (Gizakia eta osasuna), zenbait gairi buruzko ezagutzak landuko dira: norberaren gorputza, organoak eta haien funtzioak; gorputzaren zaintza; jarrera positiboak eta arriskuen prebentzioa; osasuna eta gaixotasuna; eta erabakiak hartzea.

3. eduki multzoan (Izaki bizidunak), izaki bizidunen, ekosistemen, haien ezaugarrien eta haien arteko erlazioen ezagutza jorratuko da, ingurunea babesteko eta zaintzeko jarrerak sustatuz.

4. eduki multzoan (Materia eta energia), zenbait alderdiri buruzko edukiak jaso dira: fenomeno fisikoak, substantziak, aldaketa fisikoak eta kimikoak, energia-iturriak, eta baliabideen erabilera zentzuzkoa eta jasagarria.

5. eduki multzoan (Teknologia, objektuak eta makinak), proiektuak egitea proposatu da, aurrez zehaztutako behar edo problema bati erantzuteko makina soilak eraikitzeke, alfabetizazio digitala landuz eta teknologiak erabiliz.

3.1.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

1) Gidoi bat oinarri hartuta ikerketak, laborategiko praktikak edo landa-azterketak egitea, metodologia zientifikoa aplikatuz, eta haien garapena balioestea eta emaitzak interpretatzea.

2) Lan zientifikoaren berezko estrategiak aplikatzea zereginak eta proiektuak egitean.

3) Laborategiko oinarrizko materiala ezagutzea eta hautatzea, eta behar bezala erabiltzea.

4) Tresna digitalak eta Internet erabiltzea, informazioa kudeatzeko eta esperimentu birtualak egiteko, programa eta aplikazio digital egokiak erabiliz eta behaketatik lortutako datuak integratuz, eta emaitzak jakitera emateko.

5) Ideia zientifikoak aurrerapen teknologikoekin eta beste arlo batzuekin lotzea, eta bizi-kalitatearen hobekuntza dakartela ohartzea.

6) Gizakiaren bizi-funtzioetan parte hartzen duten organo, aparatu eta sistema nagusiak identifikatzea eta kokatzea, elkarren artean zer lotura duten jakitea, eta haien funtzionamendua osasun-ohitura jakin batzuekin lotzea.

7) Eguneroko bizitzan norberaren ongizatea edo osasuna kaltetu dezaketen jokabideek zer-nolako arriskua dakarten barneratzea, hala nola drogen kontsumoak edo portaera-mendetasunak sor ditzaketen jokabideek, eta horrelakoak saihestea.

8) Izaki bizidunen arteko erlazioak azaltzea, haien egiturak, oinarrizko ezaugarriak, funtzioak eta habitatak aztertuz.

9) Gorputzek argiaren, elektrizitatearen, magnetismoaren, beroaren eta soinuaren eraginpean zer portaera duten identifikatu eta deskribatzea, materialen fenomeno fisikoak eta kimikoak azaltzea, esperimentu edo ikerketa soilak eginez, eta emaitzak jakitera emateko tresna egokiena aukeratzea.

10) Gorputzen higiduran, forman edo egoeran indarren edo energia-ekarpenen eraginez zer aldaketa gertatzen diren bereiztea eta aurreikustea, esperimentu edo ikerketa soilen bidez, eta prozesua eta emaitzak modu egokian jakitera ematea.

11) Proiektu teknologiko bat egitea, aurrez planifikatuta, objektuak eta tresnak eraikitzeko, energia-iturriak erabiliz eta eragile nahiz material egokiak aukeratuz, eta erabilitako estrategiei buruzko informazioa ematea.

12) Gizakiaren jarduerak natura-ingurunean duen eragina azaltzea, argudiatuz, adibideak emanez eta haren efektuetako batzuk deskribatuz, eta ondorioak ateratzea.

4.– KONPETENTZIA SOZIAL ETA ZIBIKOA.

4.1.– GIZARTE ZIENTZIAK.

4.1.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Hauek dira Gizarte Zientziak arloko etapako helburuak:

1) Ezaugarri bereizgarriak dituzten gizarte eta kultura taldeetako kide direla ohartzea eta balioestea, norberaren kultura-ezaugarri bereizgarriak eta beste talde batzuekiko desberdintasunak aintzat hartzea, eta gainerako identitate, kultura eta herriekiko errespetua izatea eta giza eskubideak errespetatzea ezinbestekoa dela ohartzea. Horren guztiaren helburua da hezkuntzan kulturen arteko dimentsioa sustatzea da.

2) Talde-lanean jardutea, arduraz, elkarlanean, elkartasunez eta modu konstruktiboan. Lan horretan, funtzionamendu demokratikoaren oinarriko printzipioak aplikatu, lan komunarekiko ardura garatzen joan, eta norberaren eta besteen ekarpenak adostutako helburuaren arabera baloratuko dira, komunitateari elkartasunez ekarpenak egiteko, inolako bazterkeriarik gabe (generoa, arraza, kultura, erlijioa...).

3) Historiako etapa bakoitzaren ezaugarri nagusiak zein diren jakitea, etapa bakoitzeko gertaera garrantzitsuenak aztertzea eta ohartzea batzuk aldiberekoak direla eta beste batzuk elkarren segidakoak. Horren guztiaren helburua da historian zehar gertatu diren aldaketei buruzko iritzi pertsonal eta kritikoa eratzea eta ezagutza horiek une historikoak ongi ulertzeko erabiltzea.

4) Gizakiak ingurune fisikoan eta gizarte-ingurunean dituen esku-hartzeen zenbait adibide ikusi eta kritikoki aztertzea, iraunkortasunaren ikuspegitik, ingurumena eta ondare historikoa eta kultura babesteko, berreskuratzeko eta kontserbatzeko jarrera izateko eguneroko bizitzan.

5) Ingurune fisiko, sozial eta kulturalako gertaerak, kontzeptuak eta prozesuak zenbakizko kode bidez, kode grafiko bidez, kode kartografiko bidez eta errealitate geografikoak, ekonomikoak eta historikoak adierazten dituzten beste kode batzuen bidez adieraztea, zer gizarte-errealitatetan bizi garen ongi jakiteko.

6) Inguruko testuinguru geografiko, sozial eta historikoko elementu garrantzitsuekin lotutako zalantzak eta problemak zein diren jakin, planteatu eta ebaztea. Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak erabiliko dira informazioa bilatzeko eta informazioa eta ezagutzak trukatzeko, eta hipotesiak egitea konponbide alternatiboak aztertzeko eta ikaskuntza-prozesuari berari buruzko hausnarketa egiteko.

7) Gatazkak izan badirela jakitea, eta eztabaidetan eta mahai-inguruetan jarrera konstruktibo, kritikoa eta tolerantzia parte hartzea, eta ikustea elkarrizketa eta desadostasunak izatea ezinbesteko baliabideak direla gizakien eta gizartearen arazoei konponbidea emateko, elkarbizitza ona lortzeko eta intolerantziarik eta tratu txarrik egon ez dadin lortzeko.

8) Nork bere nortasuna eratzea, eta norberaren ahalegina eta hobetzeko nahia sustatzen duten estrategiak bultzatzea, gizaki autonomo eta sozial moduan garatzeko, gainerakoekin elkarrekin-tzan, sormena, ekintzaile-sena eta lankidetzaz sustatuz.

9) Unibertsoaren jatorria jakitea, eguzki-sistema irudikatzea, eta sistemaren osagaietako batzuk, hididura batzuk eta ondorio batzuk jakitea, urtaroen segida ulertzeko eta gure planeta zaintzeko konpromisoa hartzeko.

10) Lur planetaren egitura, itsasoen eta kontinenteen banaketa, erliebea eta hidrografia identifikatu eta irudikatzea, eta elementu geografiko nagusiak bereiztea, jakiteko zer nolako elkarreragina eta ondorioak dituen Euskal Herriko eta Espainiako kliman eta paisaietan.

11) Espainiako eta Euskal Autonomia Erkidegoko lurralde-antolaketa nolakoa den eta zer erakundeek osatzen dituzten jakitea, bai eta Europar Batasunaren eginkizuna. Biztanleriaren ezau-garriak, migrazio-mugimenduak, eta kultura-, gizarte- eta hizkuntza-aniztasuna aztertuko dira, aintzat hartzeko eta desberdintasunak errespetatzeko.

4.1.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Lehen Hezkuntzako adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak eduki multzo haue-tan biltzen dira:

1. multzoa. Arlo guztietan eta arlo honetako eduki multzo guztietan komunak diren oinarritzko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.

2. multzoa. Gure mundua eta haren kontserbazioa.

3. multzoa. Gizartean bizitzea.

4. multzoa. Denboraren Arrastoa.

Pertsonak gizabanako sozialtzat hartzen dituzte Gizarte Zientzietako zientzia-diziplinek, eta alderdi geografiko, soziologiko, ekonomiko eta historikoetatik aztertzen dute haien errealitatea.

Etapaz horretan, ikasleen ahalmenak lantzea da Gizarte Zientzien helburua, inguruan duten errealitatea interpretatzeko, errealitate horretan esku hartzeko, eta gizartean bizitzen ikasteko, demokraziaren funtsezko erakundeak eta mekanismoak ezagututa eta bizitza kolektiboaren arauak errespetatuta.

Gizarte Zientzien arloak jakintzaren zenbait adar biltzen ditu, baina horietako bakoitzaren kohe-rentziari eusten dio, haien ikaskuntza-prozesu espezifikoei erreparatzen die eta jakintza guztiak helburu baterantz bideratzen ditu: ingurunea hobeto ulertu eta azaldu ahal izatea. Ingurunea uler-tzeak esan nahi du ingurunea aztertu eta hura osatzen duten elementuak bereizi edo sailkatu eta haien artean sortzen diren harremanak jakitea, bai eta iritziak autonomiaz eratu ahal izatea ere. Ikaslearen ingurunean gertatzen den orok espazio-, denbora-, ekonomia- eta gizarte-alderdiak ditu. Horregatik, arloko curriculumak diziplinartekoa da funtsean, eta erlazioak ezartzen ditu ikas-kuntzak elkarren lagungarri izan daitezen eta ikaskuntza esanguratsua izan dadin.

Proposatzen diren ikaskuntzek, esanguratsuak izateko, ikaslearen esperientzia eta hark bizitakoa izaten dute oinarri, eta, pixkanaka, ezagutza-zirkuluak zabaltzen joaten dira gero eta gizarte-errealitate zabalagoan, konplexuagoan eta espazioan eta denboran urrunagoetan murgil-tzeko. Ezagutza gero eta objektiboagoa eta arrazionalagoa izango da, eta gizarte-talde gero eta zabalagoak konpartituko du.

Edukiak multzotan antolatuta daude, eta horrek Gizarte Zientzien arloa osatzen duten eremu nagusiak ongi bereizteko aukera ematen du. Antolaketa ez dio inolako hierarkiari jarraitzen eta edukien arabera ere ez dago antolatuta. Horrenbestez, ez da antolaketa didaktikorako proposamen bat.

Globaltasunak etapa honetako ardatz izan behar du, eta, beraz, baita arlo honetakoa ere, eta edukiak txertatzen jakin behar dugu esperimazioetan, landa-lanetan, irteeretan, bisitetan, zeharkako behaketan eta abarretan, eta informazioaren eta komunikazioaren teknologien erabileran. Teknologia horiek curriculumeko ikasgaiak ikasteko tresna gisa erabili behar dira, informazioa lortzeko, eta Gizarte Zientziei buruz irakurri, idatzi eta mintzatzeko behar diren hitz giltzarriak eta kontzeptuak aurkitu, ezagutu eta erabiltzeko tresna gisa.

Banakako lana garrantzitsua da eta ez da baztertu behar, baina, hala ere, azpimarratu behar da garrantzitsua dela gela lan-taldetan antolatzea eta taldeak lankidetzaz eta elkartasunez jardutea. Izan bakarkako lana, izan taldekoa, lana eta ahalegina egiteko ohiturak sustatuko dira, funtsezko elementuak baitira ikaskuntza-prozesuan, eta ikasteko ardura hartu behar dela ere azpimarratuko da. Horrez gain, nor bere buruan konfiantza izatea, zentzu kritikoa, ekimen pertsonala, jakin-mina, sormena eta ekintzaile-sena izatea ere sustatuko da.

Orobat, ikaslearentzat funtsezkoa da arloko lexiko espezifikoa ikasi eta zehaztasunez eta zorrotasunez erabiltzea, eta informazioa aukeratzea, Geografiako eta Historiako berezko metodoak eta teknikak erabiliz, arazoen kausak eta ondorioak azaltzeko, eta iragan historikoa eta espazio geografikoa ulertzeko.

Testuinguru horretan, irakaslearen lana ikasleen aurretiko ideiak eta eskemak gararazten dituzten ikaskuntza-egoerak aurkeztea izango da.

Ebaluazioa ikaskuntza-estandar ebaluagarrien bidez egingo da. Bitarteko bat izango da ikasleen eta taldearen aurrerapenak balioesteko, eta hezkuntza-prozesuan egoki eragiteko informazio baliagarria lortzeko. Horretarako, arloko kompetentzia giltzarri edo oinarrizkoak izango ditugu erreferentzia, eta ebaluazio-irizpideak eta haiei lotutako adierazleak izango dira kompetentziak lortu diren ebaluatzekeo tresna. Adierazleek irizpideak zehazten eta argitzen laguntzen diote irakasleari.

Edukiak multzotan banatu dira, eta Gizarte Zientzia osatzen duten eremu nagusiak bereizten laguntzen dute.

Lehenengo multzoan (1. multzoa) arlo osoarentzat komuna den curriculumaren ezaugarriak adierazten dira, bai eta arloari heltzeko lan-teknikak, eta arduraz, ahalegina eginez eta jarraitutasunez ikasten jakiteko estrategiak ere, banako zein taldeko ikuspegitik.

2. multzoan, Gure mundua eta haren kontserbazioa deritzon, geografia aztertzen da, bai hurbilekoa, ikaslea bere errealitatera hurbiltzeko, bai eta urrunagokoa ere, ikasleak ikuspegi globalagoa izan dezan. Gaiari heltzeko, espazio geografikoa zerbait dinamikotzat hartzen da, eta, horregatik, zenbait eraldaketa-prozesu ulertu beharko dituzte ikasleek.

Eduki multzo honetan, hainbat testu, taula eta grafiko mota erabiltzen dira, eskemak, adierazpen kartografikoak, argazkiak eta irudi sintetikoak erabiltzen dira, objektu eta gertaera geografikoak identifikatu eta kokatzeko eta haien banaketa azaltzeko zenbait eskalatan, Euskal Herriko eta Espainiako lurraldean, batez ere. Aurrekoez gain, informazio-iturri geografikoak erabiliko dira (testu idatziak, segida estatistikoak, grafikoak eta irudiak), krokis eta grafiko egokiak egiteko. Paisaiako elementuak (erliebea, klima, hidrografia...) identifikatuko dira eta ingurune natural nagusiak deskribatu eta haien ezaugarriak adieraziko dira. Azkenik, gizakiak ingurunean duen eraginak eta ingurumen-ondorioak aztertuko dira.

2. multzoan, horrenbestez, eduki hauek sartzen dira: unibertsoa, Lurraren adierazpena, orientazioa espazioan, ura eta kontsumo arduratsua, klima eta klima-aldaketa, paisaia eta gizakiaren esku-hartzea ingurunean.

3. multzoan, Gizartean bizitzea izenekoan, aukera izango da gizarte-taldeek ezaugarriak aintzat hartzeko moduei buruzko ulertze-prozesu bat abian jartzeko: desberdintasunak errespetatu eta aintzat hartzea, nori osatzen duten, nola banatzen diren espazio fisikoan, nola banatzen den lana kideen artean, nola ekoizten diren eta banatzen dituzten kontsumo-ondasunak, herritarren bizitza ekonomikoa, gizarteko kideen ekintzailtza-ahalmena, enpresaren azterketa (enpresa-jarduerak gizartean duen funtzio dinamizatzailea ere aztertuko da), gizarte-antolaketa, antolaketa politikoa eta lurralde antolaketa eta Europako erakundeek ezagutzen dituzten, biztanleria, ekoizpen-sektoreak, eta oinarrizko finantza-hezkuntza.

4. multzoan, Denboraren arrastoa deritzon, denbora historikoa eta haren neurketa kontzeptuen ulermena landuko da, besteak beste, eta gertaera historiko batzuk eta beste gertaera garrantzitsu batzuk denboran antolatze gaitasuna, segida, iraupena eta aldiberekotasuna oinarrizko nozioak erabiliz. Gizateriaren etapa historiko handiak ikasiko dira, Historiaren aroak zer diren jakiteko eta Historiaren bost aroei data jartzeko, haien hasiera eta amaiera eragin zuten gertaerei lotuta. Horretarako, zenbait denbora-alditako egoera historikoa, gertaerak eta pertsonaia garrantzitsuak zein ziren jakin behar da.

Garrantzitsua da ikasleek erreferentzia historikoak lortzea munduaren interpretazio pertsonala egiteko. Historiari buruzko oinarrizko ezagutza batzuk izanda lortuko dute hori, historia partikularretik hasi eta historia unibertsalean buka, eta alderdi komunak eta alderdi desberdinak errespetuz ikusiz eta balioetsiz.

Multzo honetan, mapak eta prozesu historikoak identifikatu eta aztertze egoki jotzen den beste adierazpen grafiko oro erabiliko da, iturri horiei buruzko iruzkina egiteko oinarrizko prozedurak jakitera emateko.

Garrantzitsua da ikasleek gizakiaren iraganeko bizitza moduen berri izateko jakin-mina izatea, eta ulertzea oso garrantzitsua dela aztarnak edukitzea historia ezagutzeko eta ikasteko, eta zaindu eta ondorengoei helarazi behar zaien kultura-ondarea direla.

Multzo honetan, ondare naturala, historikoa, kulturala eta artistikoa balioetsi eta errespetatzeko gaitasuna ere garatzen da, bai eta hura kontserbatu eta hobetzeak dakartzan erantzukizunak bere egitearena ere.

Edukien sekuentziazioa ikaslearen eboluzioarekin lotuta dago, ikasleak bere ikaskuntza eta denbora historikoaren kontzeptua bere garapenarekin lotuta eraikitzen baitu, garapen kognitiboarekin zein helztearekin lotuta, denboran eta espazioan identifikatu eta kokatzeko prozesu eta gertaera garrantzitsuak, eta, historiaren bilakaeraren baitan, aldatzea eta irautea nozioak bereizteko, eta Historia gertaera historikoen kausak eta ondorioak aztertuz etorkizuna ulertzea errazten duen bide moduan ikusteko.

Gizarte Zientziak irakastea eta ikastea giza eskubideak guztiz errespetatzea da, berdintasuna barne, demokraziaren oinarria baitira, ulertzea zer desberdintasun dauden erlijio edo talde etnikoen balio-sistemetan, eta oinarrizko giza eskubideak balioestea. Jarrera horren barruan, arduraz jokatzeko ere badago, eta balio konpartituak ulertu eta errespetatzea, komunitatea kohesionatuta egoteko ezinbestekoak baitira, bai eta printzipio demokratikoak errespetatzea ere.

Arloaren azken helburua da norberaren askatasuna, erantzukizuna, herritartasun demokratikoa, elkartasuna, tolerantzia, berdintasuna eta justizia errazten duten balioak helarazi eta praktikan

jar daitezen lortzea, bai eta diskriminazio oro gainditzen laguntzen dutenak ere. Hori ikastetxean egingo da, eskola-komunitate osoak parte hartzen duela, eta gatazkak konponduz, bizikidetzaren egokia sustatuz eta, beraz, konpartitzen eta elkarrizketa erabiltzen dakiten herritarrak sortuz. Beste helburu bat da (eta hori da, azken finean, gure hezkuntza-sistemaren helburua) ikasleak herritarrak izateko eta ekonomian, gizartean eta kulturaren parte-hartze aktiboa izateko prestatzea, jarrera kritikoz eta erantzukizunez, eta ezagutzaren gizarteak dakartzan egoera aldakorretara egokitzeko ahalmena izanda.

Azken finean, arloko curriculumak etapa honetako ikasleei honetarako gaitasunak, ezagutzak, trebetasunak eta jarrerak irakatsi nahi dizkie: bere ingurunea eta bizi den gizartea ulertzeko eta hartan arduraz jokatzeko; beste garai historiko batzuetako gizarteak nolakoak ziren jakiteko; eta herritar direnez, eta parte-hartze demokratikoaren bidez, ingurumena zaintzeko eta eskubide indibidual zein kolektiboak babesteko dituzten erantzukizunen berri izateko.

4.1.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

1) Gai izatea, banaka eta taldean, eta informazioaren eta komunikazioaren teknologiak erabiltzeko, gizarteari, geografiari edo historiari buruzko testuak bilatu, aukeratu eta antolatzea dakarten lanak eta aurkezpenak egiteko, eta trebezia lan egitea, bai bakarka, bai talde baten barruan elkarlanean.

2) Arduraz, ahalegina eginez eta irmotasunez ikastea eta bere ikaskuntza-prozesuaz hausnartzea.

3) Giza taldeak askotarikoak direla onartzea eta errespetatzea, lankidetzaren parte-hartze arduratsua izatea, eta elkarrizketetan eta eztabaidetan gainerako pertsonen ideiak eta ekarpenak desberdinak direnean errespetuz eta tolerantziaz onartzea, balio demokratikoak eta guztiok onartutako giza eskubideak oinarri hartuta.

4) Gizarte-bizitzan eraginkortasunez eta modu konstruktiboan parte hartzea, eta jakitea lankidetzaren parte-hartzea, balio demokratikoak errespetatuz, gatazkarik ez gertatzeko eta gatazkak konpontzeko bidea.

5) Sormenez eta ekintzaile-senaz jardutea, eta informazioa eta ideiak hobeto baliatzeko eta ondorio berritzaileak aurkezteko erabiltzea.

6) Planoak eta mapak egitea, interpretatzea eta erabiltzea, konbentziozko ikurrak eta eskala grafikoa kontuan izanda.

7) Unibertsoa zer den eta nola sortu zen azaltzea, Lurra eta Ilargia eguzki-sisteman non dauden esplikatzea, eta haien ezaugarriak, higidura eta ondorioak azaltzea.

8) Lurra irudikatzeko moduak aldatzea, erkatzea, aztertzea eta azaltzea.

9) Planoak eta mapak zuzen deskribatzea, eta egoki interpretatzea eta erabiltzea eskalak, konbentziozko ikurrak eta hizkuntza ikonikoa eta sinbolikoa.

10) Fenomeno meteorologikoak atmosferan gertatzen direla jakitea, eta atmosfera babestearen garrantzia eta atmosfera ez zaintzearen ondorioak ezagutzea.

11) Klima zer elementu eragiten duten jakitea, klima eta eguraldia bereiztea, eta Euskal Herriko eta Espainiako eguraldiaren mapak interpretatzea.

12) Litosfera zer den jakitea, zenbait harri mota eta haien osaera ezagutzea, eta mineral batzuk eta haien propietateetako batzuk bereiztea.

13) Munduko eremu klimatikoak eta Euskal Herriko eta Espainiako klimak ezagutzea, eta haien oinarriko ezaugarri batzuk adieraztea eta aztertzea.

14) Hidrosfera zer den azaltzea, ur-masak eta ur-ibilbideak identifikatzea eta haien izena jakitea, azaleko urak eta lurpeko urak bereiztea, Euskal Herriko, Espainiako eta Europako arro eta isurialde hidrografikoak ezagutzea, uraren zikloa deskribatzea, eta arduraz kontsumitu behar dela jakitea.

15) Lurra irudikatzeko dauden moduak alderatzea, erkatzea, aztertzea eta azaltzea, Euskal Herriko eta Espainiako erliebearen ezaugarriak eta sare hidrografikoak deskribatzea, haiek mapa batean edo bestelako baliabide interaktiboren batean kokatzea eta adieraztea, eta gizakiaren jardura batzuek ingurumenean duten eragina azaltzea.

16) Europako erliebe-unitate nagusiak, Europako klimak eta sare hidrografikoa adieraztea, eta mapa batean kokatzea.

17) Gizakiak natura-ingurunean duen portaeraren eragina azaltzea, baliabide naturalak irauteko moduan erabili behar direla adieraztea, eta gizarteek lurralde-garapen jasangarria bultzatzeko ezinbestekoan bete behar dituzten neurri batzuk proposatzea eta haien eragin onuragarria azaltzea.

18) Konstituzioak Estatu espainiarraren funtzionamendurako duen garrantzia azaltzea, eta Konstituzioan zer eskubide, betebehar eta askatasun jasotzen diren adieraztea.

19) Estatu espainiarraren lurralde-antolamendua azaltzea, zer erakunde politiko dituen adieraztea, udal-administrazioa, probintziakoa eta erkidegokoa bereiztea, eta horiek guztiek zer administrazio-eskumen dituzten adieraztea.

20) Estatu espainiarreko kultura-, gizarte-, politika- eta hizkuntza-aniztasuna aintzat hartzea, lurralde eta erkidego bakoitzeko desberdintasunak errespetatzea, eta Euskal Herriko kultura-adierazpen herrikoiak identifikatzea.

21) Europar Batasunak zer egitura eta helburu dituen jakitea, eta EBko kide izateak dakartzan abantaila batzuk adieraztea.

22) Euskal Herriko, Espainiako eta Europako biztanleriaren ezaugarri nagusiak bereiztea eta ezaugarri horiek faktore geografiko, sozial, ekonomiko edo kulturelekin duten lotura jakitea, biztanleriaren bilakaera eta banaketa azaltzea, eta horiek grafikoki adieraztea biztanleria-piramideen, barra-grafikoen eta grafiko zirkularren bidez.

23) Euskal Herriko, Espainiako eta Europako biztanleriaren ezaugarri nagusiak (biztanleria aktiboa, ez-aktiboa, biztanleria-dentsitatea...) deskribatzea eta alderatzea.

24) Euskal Herriko, Espainiako eta Europako biztanleriek sektore ekonomiko bakoitzean duten banaketa aztertzea eta alderatzea, eta haien arteko antzekotasunak eta aldeak azaltzea.

25) Euskal Herriko eta Espainiako migrazio-mugimenduak eta haien ondorioak azaltzea.

26) Lehengaien eta produktu landuen arteko aldeak azaltzea, eta azken horiek lortzeko egiten diren jarduerak deskribatzea.

27) Sektore ekonomikoen jarduerak identifikatzea, sektoreen ezaugarriak deskribatzea, eta Euskal Herriko, Espainiako eta Europako jardura ekonomiko nagusiak ezagutzea.

28) Publizitatearen funtzionamendua eta teknikak deskribatzea, eta publizitate hezitzailea eta publizitate kontsumista bereiztea.

29) Diruaren balioa eta erabilerak ezagutzea, aurreztu eta arduraz kontsumitu behar dela jakitea, eta nahitaez egin beharreko gastu finkoak eta premiazko ez direnak bereiztea.

30) Ekintzaile-sena izateak zer onura dakartzan jakitea.

31) Enpresen funtsezko ezaugarriak azaltzea, enpresek izan ditzaketen jarduerak eta antolaketa moduak zehaztea, eta enpresa motak bereiztea.

32) Zirkulazio-arauak jakitea eta betetzea, eta bide-segurtasunaren alderdi guztiak sustatzea.

33) Aro historikoen ezaugarri nagusiak eta historiaren bidea aldatzea ekarri duten zenbait gertaera azaltzea, eta iturri historikoak erabiltzea eduki historikoa duten laburpenak eta txostenak egiteko, ondorioak ateratzeko eta bestelako lanak egiteko.

34) Segidaren, iraupenaren eta aldiberekotasunaren nozioak erabiltzea zenbait gertaera historiko eta beste gertaera garrantzitsu batzuk denboran antolatzeke.

35) Denboran eta espazioan identifikatzea eta kokatzea Euskal Herriko eta Espainiako historiako prozesu eta gertaera historiko nagusiak, haien bilakaeraren ikuspegi orokorra izateko.

36) Jakin-mina izatea iraganean gizakia nola bizi zen jakiteko, Euskal Herriko eta Espainiako aztarna arkeologikoen historia ezagutu eta aztertzeke duten garrantzia aintzat hartzea, eta horiek guztiak zaindu beharreko eta pertsona orori helarazi beharreko kultura-ondareak direnaren jakitun izatea.

37) Euskal Herriko eta Espainiako gizarteek iraganean (Historiaurrean, Erdi Aroan, aurkikuntzen garaian, industria-garapenaren garaian eta XX. mendean) izan duten bizimoduaren ezaugarri nagusiak ezagutzea eta gertaera garrantzitsuak denbora-lerroetan kokatzea.

38) Euskal Herriko, Espainiako eta Europako museoek eta leku eta monumentu historikoen zer garrantzi duten jakitea, irakasteko eta ikasteko espazioak diren aldetik, ingurumena eta kultura errespetatzea eta kultura-ondarea balioestea.

4.2.– BALIO SOZIAL ETA ZIBIKOAK.

4.2.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Hauek dira Balio Sozial eta Zibikoak arloko etapako helburuak:

1) Norberaren nortasuna, ezaugarriak eta esperientziak ezagutu eta finkatzea bere pribatasun-espazioan, besteen nortasuna errespetatzea eta autoestimua garatzea, nork bere bizitza eta talde-bizitza baikortasunez bizitzeko.

2) Nork bere balio-sistema eratzea, oinarri-oinarrizkoa bada ere, bizitza-proiektua hartan oinarritzeko. Horretarako, arrazionaltasuna, autorregulazio emozionala eta enpatia erabiliko dira, egoerei buruzko iritzi moralia autonomia eta objektibotasun nahikoaz emateko.

3) Autonomiaz eta arduraz jokatzeko eguneroko bizitzan eta gelan, ikastetxean eta ingurune hurbilean, eta komunikazio- eta gizarte-trebetasunak erabiltzea gizartean erlazionatzeko, haren parte izanik.

4) Herritarrak antolatzeke eta gizartean parte hartzeke zer modu dauden jakitea, batez ere Euskal Autonomi Erkidegoan, erreferentziazko talde hurbilenetan parte hartzea (familia, eskola, auzoa, herria), eta norberaren ekarpenak eta besteenak aintzat hartzea, besteekin konpartitu eta lankidetzan jarduteke.

5) Bizikidetzaren arauak proposatu, egin eta errespetatzea, eta elkarriketa eta bitartekotza erabilteza gatazkak eraldatzeko, guztien artean ingurune atsegin iraunkor bat sortzeko.

6) Generoa, jatorria, etnia, sinesmenak, desberdintasun sozial eta pertsonalak, orientazio afektibo-sexualak edo beste edozein motatakoak direla-eta sortutako gatazkak identifikatu eta aztertzea, giza eskubideetan oinarritutako elkarbizitza bidezkoa eta berdintasunezkoa eragozten duten jarrerak arbuiatzeko.

7) Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalak, Haurren eskubideen Konbentzioak eta estatuko eta erkidegoko legediak jasotako eskubideak eta betebeharrak zein diren jakin, bere egin eta babestea. Haien oinarri diren balioak jakitea, berdintasunezko jarrera sustatzea, diskriminazioa dakarten estereotipoak, aurreiritziak eta rolak arbuiatzea, eta, bereziki, emakumeei eragiten dietenak, jendearen eta taldeen portaeren balorazio etikoa egiteko irizpidetzat hartzeko.

8) Ingurumenaren egoeraz ohartzea, eta kontsumo osasuntsua eta arduratsua egiteko jarrera izatea, eta ingurune hurbila errespetatu eta zaintzea (gainerakoak zaindu eta errespetatzea barne, bide-hezkuntzaren bidez), hura kudeatzen parte hartzeko, arduraz.

4.2.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Lehen Hezkuntzako adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak eduki multzo hauek biltzen dira:

1. multzoa. Arlo guztietan komunak diren oinarrizko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.
2. multzoa. Pertsonaren nortasuna eta duintasuna.
3. multzoa. Elkar ulertzea eta errespetua pertsonen arteko harremanetan.
4. multzoa. Bizikidetzaren eta gizarte-balioak.

Edukiak bi gunetan biltzen dira: harremanena («Pertsonaren nortasuna eta duintasuna» eta «Elkar ulertzea eta errespetua pertsonen arteko harremanetan») eta soziala («Bizikidetzaren eta gizarte-balioak»). Horrez gain, curriculumaren gainerakoan bezala, oinarrizkoak diren zehar-konpetentziekin lotutako multzo bat dago, zehar-konpetentziak lortzeko baliabideak, alegia.

Planteamenduaren oinarria haurren eboluzio-logikoa da. Norberaren errealitatea besteen aurkikuntzaren harreman dinamikoan garatzen dela onartuta ere, niari erreparatzen zaio, batez ere, eta niak du pisurik handiena garapen-fase honetan. Horregatik, didaktikoki banatu egiten dira dimentsio pertsonala eta soziala, nahiz eta ikus daitekeen bezala, etengabeko elkarrekintzan heldzen zaien, eta ez bakarka. Eta edukiak irekiak izateko, mugak ez adierazteko arrazoi bat ere bada, besteak beste. Horren helburua da zenbait egoerataraz egokitu ahal izatea. Adierazpenezkoek erreferentzia irekiak dituzte, oro har, irakasleak berak zehatz ditzen. Prozedurazkoek eta jarrerazkoek, hurrenez hurren, erreferente operatiboak eta baloraziozkoak dituzte, irekiak, bide batetik baino gehiagotatik lortu ahal izateko. Badira beste arrazoi batzuk ere: ikuspegi inklusiboa eta konpetentzien ikuspegi nagusitasuna izatea, hau da, edukiak baliabide malguak izatea ikasleek konpetentziak eskuratu ahal izateko.

Asko daude, izan, baina kontuan eduki behar da elkarrekin lotuta daudela eta atazetan guztiak batera landuko direla.

Gainerakoan, agerikoa da ikasgai honen oinarria jarrerekin eta prozedurekin lotutako edukiak direla, ikasleek jarrera zibiko-sozialak izan ditzaten. Eta askoz ere gehiago zehatz daitekeenez, hots, norbanakoen ezaugarri eta testuinguruari erraz egoki dakizkiekeenez, lorpenari buruzko

interpretazio-tarte zabala ere badago. Baina horrek ez du ahultasuna adierazten, aniztasunari ikuspegi inklusibo batetik heltzeko aukera paregabea baizik.

4.2.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

1) Bere nortasuna bereiztea, duintasunean eta bere buruarekiko eta ikaskideekiko errespetuan oinarritutako estilo bat finkatuz.

2) Bere ahalmena garatzea, banakako eta taldeko arrakasta lortzen ahaleginduta, interakzio positiboan bidez eta bere buruaren irudi errealista eta onargarria izanik.

3) Erabakiak autonomiaz, sormenez, hausnartuta eta arduraz hartzea, zailtasunei aurre egin eta frustrazioak eta arazoekiko sentimendu negatiboak gainditzeko.

4) Emozioak eta jarrerak erregulatzea eta bizitzan aukeratutako helburuetara bideratzea.

5) Pentsamendu eraginkorra eta autonomia egituratzea, eta informazioa bildu eta ulertzea, inguratzen duen errealitateaz zenbait ikuspegitik hausnartzeko, eta informazioa abiapuntu hartuta, errealitatea hobetzeko.

6) Autonomia eta ekiteko gaitasuna garatzea, lorpen pertsonala lortzeko eta guztien ongiar arduratzeko.

7) Eguneroko bizitzan eta taldeko harremanetan autonomiaz, arduraz eta enpatiaz komunikatzea, adieraztea eta jardutea, komunikazioa galarazten duten faktoreak gaindituz.

8) Asertibitatea baliatzea.

9) Beste pertsona batzuekin elkarrizketak izatea eta beroiekin pentsamendu partekatuak sortzea, argudio sendoak eraikitzeko.

10) Errespetuz eta malgutasunez jardutea eta bestelako iritziak ulertu eta onartzea.

11) Irizpide kritikoz aztertzea gizarte-aurreiritzien ondorioak, eta aurreiritziek sorrarazten dituzten arazoez eta aurreiritziak jasaten dituzten pertsonengan dituzten ondorioen gainean hausnartzea.

12) Talde-giroa hobetzen laguntzea, lankidetzan jardutea eta errespetuzko harremanak lantzea.

13) Arazoak elkarlanaren bidez konpontzea, jarrera irekia izanda eta ikuspegiak eta sentimenduak konpartituta.

14) Bizikidetzaren arauak proposatzea, eratzea eta betetzea, eta elkarrizketa eta bitartekotza baliatzea gatazkak eraldatzeko.

15) Diskurtsoan eta jarreran gizarte-erantzukizuna eta -elkartasuna eta justizia soziala barnertzea, hausnartzeko, laburbiltzeko eta egituratzeko gaitasunak erabiliz.

16) Dilema moralak ebaztea, kultura-desberdintasunak eta bestelako desberdintasunak hautemateko.

17) Balio-sistema propioa eratzea, ikaslearen eskubideak eta betebeharrak bere eginez, judizio moralak eginez, eta dilema moralak ebartziz, kasu praktikoen bidez.

18) Eskubide-berdintasunaren aldarrikapena errespetatzea, inor ez diskriminatzea bere jaiotzarengatik, arrazarengatik, generoarengatik, orientazio afektibo-sexualarengatik, erlijioarengatik, iritziarengatik edo beste edozein ezaugarri pertsonal edo sozialarengatik, eta ikuspegi horrekin jokatzeko gaitasuna.

19) Adierazpen- eta iritzi-askatasunerako eta pentsamendu-, kontzientzia- eta erlijio-askatasunerako eskubideak babestea ezinbestekoa dela adieraztea, eta horien gaineko azterketa- eta laburpen-lanak egitea.

20) Haurren eskubideak zer garrantzitsuak diren jakitea, egoera errealak aztertzea, eta gizartean nesken eta mutilen arteko eskubide-berdintasuna errespetatzea.

21) Gogoz parte hartzea gizartean eta gizonen eta emakumeen eskubide-berdintasuna eta ardura partekatuak balioestea.

22) Gizonek eta emakumeek eskubide berberak dituztela eta etxeko lanetan eta familiaren zaintzan ardura bera dutela balioestea, eskubide eta ardura horiek betetzea, eta horiek guztiak hausnarketa eginez, laburtuz eta egituratuz arrazoitzea.

23) Balio-sistema propioa eratzea, besteren aukerak errespetatzen dituen, eta eskubide unibertsalean oinarritutako judizio moralak egitea.

24) Demokraziaren ezaugarri bereizgarriak ezagutzea eta adieraztea, eta balio zibikoek euskal gizarte demokratikoan zer-nolako garrantzia duten jakitea.

25) Natura-ondasunak arduraz erabiltzea eta ingurumenaren kontserbazioan laguntzea, gertae-rak ulertuz eta interpretatuz, arrazoiak aztertuz eta ondorioak aurreikusiz.

26) Teknologia berriak eta haiek informaziorako eta jakintzarako duten ahalmena erabiltzea, ingurune seguruetan balio sozial eta zibikoak garatzeko.

5.– ARTERAKO KONPETENTZIA.

5.1.– ARTE HEZKUNTZA.

5.1.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Honako hauek dira Arte Hezkuntza arloko etapako helburuak:

1) Arteak eta kultura bisual eta musikalak norberaren ideiak, sentimenduak eta bizipenak komunikatzeko eta espresatzeko ematen duten aukera ugarietaz ohartzea, eta horretan, komunikazio-gaitasunean, pentsamendu kritikoan eta autokonfiantzan aurrera egitea.

2) Arte-hizkuntzen oinarritutako teknikak, baliabideak eta konbentzioak ezagutzea eta erabiltzen jakitea, eta teknologia berriek sormen-lanetarako ematen dituzten aukera ugariak aprobetxatzea.

3) Arte-adierazpenetan erabili ohi diren teknikak, baliabideak eta konbentzioak kultura bisual eta musikalean duten presentzia aitortzea eta balioestea, horrela arte-adierazpenok hobeto ulertu, haietaz are gehiago gozatu, eta erreferente estetiko berriak izateko.

4) Trebetasun intelektualez, ekimenaz, irudimenaz eta sormenaz baliaturik, norberaren nahiz besteen sentimenduetan edo artelanetan oinarritutako ideiak birstortzea, norberaren sormen-lanak aberasteko.

5) Sormen-lan eta -proiektuak lantzean zenbait emaitza lortzeko beharrezkoak diren prozedurak planifikatzea, ebaluatzea eta egokitzea, eta horrek guztiak dakartzan erronkez jabetzea.

6) Arte-adierazpenen eta kultura bisual eta musikalaren funtzio sozial ugarien berri jakitea, eta adierazpenok guztiok norberaren eta besteen bizitzan duten presentziaz ohartzea, arteak gaur

egun eta historian zehar gurean eta beste kultura batzuetan zer-nolako garrantzia duen eta izan duen ulertzeko.

7) Soinu eta irudietatik abiatuta sortutako ekoizpenek ingurune fisiko eta sozialarekin zer-nolako loturak dituzten azaltzea eta kritikoki aztertzea, ekoizpenok gizon-emakumeon bizitzan zer-nolako eragina duten ulertzeko.

8) Arte-jarduera kolektiboetan parte hartzea, jarduera horietan norberak arduraz jokatzeko, eta denen ekimen eta ekarpenak balioestea, taldean arte-lanen bat egitea helburu duten ekimenetan hain garrantzitsuak diren kooperazio-trebetasunak lantzeko.

9) Norberak egindako artelanetan konfiantza izatea, lanean emandako denboran norberak egindakoaz gozatzea, eta horrek guztiak norberaren eta talde osoaren hazkunde pertsonalari egiten dion ekarpen itzelaz jabetzea, autoestimuan aurrera egiteko eta norberaren ideien eta sentimen-
duen berri emateko gaitasuna hobetzeko.

10) Euskal Herriko nahiz beste herrialdeetako kultura-ondareko arte-adierazpenak ezagutzea eta balioestea, eta adierazpenok zaintzeko, babesteko eta etengabe berritzeko lanetan besteekin batera kolaboratzea, eta horretan, norberarenaz bestelako kulturetako pertsonekin lan egiteak eta esperientzia artistikoak trukatzeko denok aberasten gaituela ohartzea.

5.1.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Lehen Hezkuntzari dagozkion adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak honako eduki multzo hauetan multzokatzen dira:

1. eduki multzoa. Arlo guztietan komunak diren oinarrizko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.

2. eduki multzoa. Hautemate auditiboa eta ulerkuntza musikala.

3. eduki multzoa. Musika-espresioa, -interpretazioa eta -sormena.

4. eduki multzoa. Erreferente plastiko eta musikalak hautematea, ulertzea eta interpretatzea.

5. eduki multzoa. Arte-adierazpen plastiko eta bisualak ekoiztea, espresatzea eta sortzea.

Etapako ikasgai guztietan komuna den «Arlo eta ikasgai guztietan komunak diren oinarrizko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak» izeneko atariko eduki multzoak oinarrizko zehar-konpetentziak garatzeko beharrezkoak diren eduki guztiak jasotzen ditu. Arlo eta ikasturte guzti-guztietan landu eta ebaluatu behar dira edukiok.

Beste lau eduki multzoek bat egiten dute konpetentzien gaineko ikuskera azaltzean egindako proposamen eta oharrekin, eta alde horretatik, proposamen eta ideiak xehatuta ageri dira eduki multzootan. Musikan eta arte plastiko eta bisualetan ohikoak diren ezaugarri espresibo, komunikatibo eta narratiboak lantzen dira eduki multzo hauetan, eta hainbat eduki hartzen dituzte hizpide: hizkuntza musikala, plastiko eta bisualen baliabide eta konbentzioak; artean erabili ohi diren sormen-prozedurak eta -teknikak; musikak eta arte plastiko eta bisualek gizarte barruan eratzeko dituzten artikulazioak eta betetzen dituzten funtzioak; eta artelan plastiko, bisual eta musikalek gugandik gertueneko ingurunearekin eta arte-adierazpenok sortu direneko ekoizpen-testuinguruekin dituzten loturak.

Dena dela, kontuan izan behar dira musikaren eta arte plastiko eta bisualen arteko desberdintasunak, eta, beraz, bien ala bien arteko antzekotasunak eta aldeak zertan diren jakiteko, jarduera bakoitzarekin lotutako edukiak modu operatiboan antolatuko behar dira. Horretarako, beharrezkoa

da artearen alderdi produktiboa eta erreflexiboa aintzakotzat hartzea, eta bi alderdi horiek eduki multzoak kohesionatzeko ardaztat hartzea, horien bitartez hurbiltzen baikara gizon-emakumeok artearen mundura, bai erabiltzaile eta bai ekoizle garen aldetik.

Horrenbestez, honatx Arte Hezkuntzarako ezarritako eduki multzoak:

- Arlo guztietan komunak diren oinarrizko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.
- Hautemate auditiboa eta ulerkuntza musikala.
- Musika-espresioa, -interpretazioa eta -sormena.
- Erreferente plastiko eta musikalak hautematea, ulertzea eta interpretatzea.
- Arte-adierazpen plastiko eta bisualak ekoiztea, espresatzea eta sortzea.

Eduki multzo hauek elkarrekin estu lotuta daude, eta, unean-unean diseinatutako curriculum-proiektuak eta ikasgelako programazioak nolakoak diren, mota askotako konbinazioak egin daitezke haietan oinarrituta.

Zer dira, baina, eduki multzoak? Hauxe: irakasleei zikloan zehar landu beharreko buruzko informazioa ematen dieten blokeak. Aurrez ezarritako konpetentziak lortzeko egokientzat jotzen diren edukien berri ematen dute blokeok. Lehen Hezkuntzan, hurrekin batera egin beharreko lanek helburu garbia dute, oso: batetik, ikasleek beren arte-adierazpenak, musika-lanak, irudi eta marrazkiak sortzea; eta, bestetik, beren bizitza erabat blaitzen duten arte-adierazpenekiko eta ekoizpen bisualekiko espiritu kritikoa izatea, horiek guztiek beren emozioetan, identitatean eta sozializazio-prozesuan berebiziko eragina dutenez gero.

Erne ibili beharra dago, blokeok ez baitute, zehatz esateko, gai-zerrendarik osatzen; ez dira konpartimenduetan banatutako unitateak, eta ez dira, beraz, bereiz landu behar.

Azkenik, esan dezagun edukiotako bakar batek ere, hurrenkerak hurrenkerara, ez duela besteen aldean inolako lehentasunik.

5.1.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

1) Hizkuntza artistikoak komunikazio-bide eta espresio-bide unibertsaltzat hartzeko gai izatea, eta hizkuntza horiek modu arrazoituan erabiliz egitea bere arte-ekoizpenak.

2) Bere ekoizpen bisual eta musikaletan unean-unean dituen premia espresibo eta komunikati-boetarako egokiak diren teknikak, baliabideak eta konbentzioak erabiltzen jakitea eta txukun-txukun argudiatzea bere hautuak.

3) Musikan eta arte bisualetan baliabide teknikoekin eta hizkuntza artistikoarekin lotutako arazo eta auziei zer konponbide eman zaien jakitea eta konponbideok erreferente estetikitaz hartzeko gai izatea.

4) Bere arte-ekoizpenetan irudimenez eta ekimenez jokatzeko bere ideien, sentimenduen eta bizipenen berri emateko.

5) Landu beharreko proiektuaz gogoeta egiteko gai izatea eta beraren eta talde osoaren interesak kontuan hartzea zereginak antolatzean.

6) Taldeko arte-ekoizpenetan parte hartzea, eta horietan, arauak betetzea, proposamenak egitea, eta konponbideak iradokitzea.

7) Arte-adierazpenen bidez zenbait ideia, gertaera, esperientzia eta bizipen sormenez adieraztea, eta horretan, aintzat hartzea egiten dituen ekarpenek bere buruaren eta talde osoaren hazkunde pertsonala dakartela.

8) Hurbileko esperientziak oinarri hartuta, historian zehar eta gurean nahiz kanpoko kulturetan sortutako kultura bisual eta musikalek izandako funtzio ugariak identifikatzea.

9) Ikuspegi kritikoz ulertzea artelanen ekoizpenean zer-nolako garrantzi eta eragin itzela duten faktore sozialek (botere- eta genero-harremanek, ideologiek...).

10) Jatorri eta kultura askotariko arte-adierazpenen arteko lotura estuak ezagutzea, eta hori elementu aberasgarritzat eta behin eta berriz errepikatzen den prozesu historikotzat hartzea.

6.– KONPETENTZIA MOTORRA.

6.1.– GORPUTZ HEZKUNTZA.

6.1.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Gorputz Hezkuntza arloko irakaskuntzak konpetentzia hauek lortzea du helburu etapa honetan:

1) Hautemate-gaitasunak eta gaitasun motorrak aztertzea, nork bere buruarengan konfiantza izatea eta norberaren ongizatea sustatuz, osasunerako onuragarria izan dadin.

2) Trebetasun eta gaitasun fisikoak garatzea, haurren eboluzio-prozesuarekin bat, jolasa erabiliz, oinarrizko baliabide den aldetik.

3) Problema motorrak ebazteko printzipioak eta arauak ezagutzea, hautatzea eta aplikatzea, jarduera fisikoak, kirol-jarduerak eta arte- eta adierazpen-jarduerak praktikatzean eraginkortasunez eta autonomiaz aritzea, ahalegina erregulatuz, dosifikatuz eta balioetsiz, eta norberaren aukeren eta zereginaren nolakotasunaren arabera maila jakin batera iristea nork bere buruari ezartzen dion eskakizunean.

4) Euskal Herriko eta beste kultura batzuetako jolas-tradizioak, jarduera fisikoen eta kirol-jardueren tradizioak nahiz adierazpen-tradizioak ezagutzea, haien balioak errespetatzeko eta balioesteko, jolas eta adierazpen tradizionalak eta herrikoiak praktikatuz.

5) Gorputzaren eta mugimenduaren adierazpen-bitartekoen berri jakitea, modu estetikoan eta sortzailean landuz, haiek sentitzeko, bizitzeko eta onartzeko, eta mugimendu propio baten bidez personalizatzen.

6) Jarduera fisikoa neurritz eta maiz egitearen garrantzia balioestea, norberarekiko nahiz besteekiko erantzukizuneko jarrera erakusteko, eta ariketa fisikoak, higieenak, elikadurak eta jarrera-ohiturek osasunean dituzten eraginak aintzat hartzea.

7) Jarduera fisikoetan parte hartzea, besteekin batera talde-harremanak sustatzen dituzten proiektuak garatuz, eta aisia-kultura aberasgarri baten oinarriak eraikiz.

6.1.2.– EDUKIAK.

6.1.2.1.– Eduki multzoen ezaugarriak.

Lehen Hezkuntzari dagozkion adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak eduki multzo hauetan sailkatu dira:

1. multzoa. Arlo guztietan komunak diren oinarrizko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.
2. multzoa. Norberaren ezagutza eta kontrola.
3. multzoa. Gorputz-adierazpena eta komunikazioa.
4. multzoa. Jarduera fisikoa eta osasuna.
5. multzoa. Kultura motorra: aisia eta denbora librerako hezkuntza.

Gorputza eta mugimendua dira eskolak ikasgai honetan egingo duen lan hezitzailearen oinarriko ardatzak. Alde batetik, gorputz-hezkuntza eta mugimendua landuko dira, dohain fisikoak eta motorrak hobetzeko, eta aldi berean, ohitura osasungarrien garrantzia finkatuko da. Eta bestetik, gorputz-hezkuntza eta mugimendua landuz, konpetentzia afektiboak eta harremanekin lotuak ere, gizaratean bizitzeko beharrezkoak direnak, bereganatuko dituzte ikasleek.

Edukien antolaketa lotuta dago Lehen Hezkuntzan Gorputz Hezkuntzaren oinarri diren ardatzekin: motrizitatearekin lotutako gaitasun kognitiboak, fisikoak, emozionalak, eta harreman-gaitasunak; motrizitatearen forma sozialak eta kulturalak bereganatzea; eta balioetan hezteak eta osasunerako hezkuntza.

Planteamendu hori abiapuntu hartuta, arlo hau bost multzotan egituratu da. Motrizitatearekin lotutako gaitasunak batik bat bigarren eta hirugarren multzoetan landuko dira; hirugarren eta laugarren multzoak lotuta daude batez ere motrizitatearen forma kulturalak bereganatzearekin; eta osasunerako hezkuntzak eta balioetan hezteak, hurrenez hurren, laugarren eta bosgarren multzoekin dute zerikusia.

1. multzoan, diziplina-arlo guztietan komunak diren prozedurazko eta jarrerazko edukiak bildu dira. Oinarrizko zehar-konpetentziak gara daitezke haiekin lotutako prozedurak eta jarrerak diziplina-arloetako bakoitzeko irakaskuntza- eta ikaskuntza-egoeretan aplikatzen diren heinean soilik.

2. multzoan (Norberaren ezagutza eta kontrola), hautemate-gaitasuna eta ahalmen nahiz trebetasun motorrak garatzeko edukiak adierazi dira. Aipatutako gaitasun horiek landuz, norberaren gorputza ezagutzea lortu nahi da, funtsezkoa baita norberaren gorputz-irudia garatzeko zein aurrera begira ikaskuntza motorrak bereganatzeko, eta trebetasun motorra garatuz, norberaren gorputzaren kontrola izatea lortu nahi da, aldi berean ikasleak eraginkortasunez mugitu ahal izateko edukiak landuz. Hortaz, mugimendua menderatzearekin eta kontrol motorrekin lotutako gaitasunak landuko dira. Bereziki nabarmenduko dira mugimendua egoera berrietara egokitze erabakiak hartzearekin lotutako edukiak.

3. multzoan (Gorputz-adierazpena eta komunikazioa), zenbait teknika baliatuz gorputzaren bidez emozioak, sentimenduak eta ideiak adierazten eta komunikatzen ikasteko edukiak jaso dira. Multzo horretako edukiak jolas-moduan eta alderdi emozionala landuz bideratuko direnez, lagun-garriak izango dira norberak gozatzeko, bai eta aberasgarriak ere.

4. multzoan (Jarduera fisikoa eta osasuna), osasun fisikoari eta dohain fisiko-motorrei buruzko edukiak landuko dira, kirol-jarduerarekin lotuz, eragina baitute banakoaren garapenean eta haren bizi-kalitatearen hobekuntzan. Osasuna hezkuntza fisikoaren barnean esparru garrantzitsua dela ulertuta, hainbat alderdi landuko dira, lotuta daudenak hautemate- eta koordinazio- baldintzatzaileekin eta baldintzatzaile fisikoekin, eta bide ematen dutenak gorputza ezagutzeko nahiz oinarrizko trebetasunak eta trebetasun espezifikoak gauzatzeko, bai eta jarduera fisikoarekin lotutako ohiturak hartzeko ere, norberaren ongizatea nahiz ongizate soziala lortze aldera.

Azkenik, 5. multzoan (Kultura motorra: Aisia eta denbora librerako hezkuntza), jolasarekin eta kirol-jarduerekin lotutako edukiak landuko dira, giza motrizitatearen kultura-adierazpen gisa ulertuta. Jolasa baliagarria den arren estrategia metodologiko gisa, aintzat hartu behar da edukien artean ere, balio antropologiko eta kultural garrantzitsua baitu. Gorputz Hezkuntzan jolasak eta kirolak irakastea hezigarria da, eta konpetentzia motorra hobetzeko bitartekoa bat ere bai; eta gainera, jarduera horien bidez, aldi berean lankidetzeta eta parte-hartzea bultzatzen dira, eta elkartasuna, elkarlana eta diskriminazio eza sustatzeko jarrerak garatzen dira.

Ikasgai honetako edukiak egituratzeko bereizi diren multzo horietan, modu integratuan aurkeztu dira kontzeptuak, prozedurak eta jarrerak. Proposatutako sekuentziazioaren helburua da ikasleak gero eta autonomia handiagoa izatea jarduera fisikoa egitean. Bestalde, adin horretan gaitasun kognitiboak handiagoak direnez, jarduerak praktikan jartzeko moduak ezagutzera bidera daiteke heziketa, horrela ikasle bakoitzak hauta ditzan, bere gaitasunen, interesen eta beharren arabera.

Irakaskuntza- eta ikaskuntza-prozesua zenbait sekuentzian antolatu da, globaletik espezifikora, eta dibertsitatearen irizpidea lehenetsi da espezializazioaren gainetik. Prozesu horretan, edozein motatako diskriminazioak eragotzi behar dira, hala nola sexuagatikoak, gizarte-klaseagatikoak, arrazagatikoak, pertsona arteko desberdintasunengatikoak edo gaitasun-desberdintasunagatikoak, eta horretarako, ezarrita dauden gizarte-estereotipoak eta jarrera xenofoboak baztertu behar dira.

Etapan honetako ikuspegi metodologikoak jolas-izaera du, eta hortaz, jolasaren testuingurua baliatuko da bat-bateko ikaskuntzaren esparru gisa. Oso garrantzitsuak dira jarrerazko edukiak eta eduki kulturalak, baina kontuan hartu behar da, aldi berean, prozedurazko edukiak ere oso garrantzitsuak direla etapa honetan. Bestalde, beharrezkoa da garapen motorra eta kognitiboa lotzea; izan ere, espazioari, denborari eta gorputzari buruzko lehen nozioak finkatzean mugimenduaren egoera desberdinetan dauden erlazio logikoak hartzen dira oinarri.

Etapan honen hedadura eta dibertsitatea direla-eta, desberdintasunak daude haurren eboluzioan, eta beharrezkoa da aldiak bereiztea; lehenengoa sei urtetik zortzira artekoa izango litzateke. Adin horretako haurrak jada aurrera egiten ari dira pixkanaka niaren deszentrazio-faserantz eta baieztapenerantz. Gorputz Hezkuntzan ikasleei lagundu egin behar zaie, beren izan globala errespetatuz eta beren mugimendu-beharrak asez, askotariko proposamenen bidez, horrela arreta denbora luzez jartzeko duten gaitasun urriari aurre egiteko.

Adin horretatik aurrera, hamabi urteetara arte, haurrek aurrera egiten jarraitzen dute eboluzio horretan, globaltasunetik dibertsifikaziora. Gorputz Hezkuntzak modu aktiboan lagundu behar du niaren pixkanakako baieztapen-prozesu horretan. Era berean, esparru egokia eskaini behar du deszentrazioa norberaren ikuspegitik burutzeko, eta horrela bestea eta taldea ulertzeko gaitasunean aurrera egin ahal izateko, batez ere jolasen eta kirolen bitartez.

6.1.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

1) Ezezagunak eta zalantzarriak diren ingurune askotarikoetan egokitzea lekualdatzeak eta jauziak.

2) Jolasetan eta jarduera motorretan pilotak edo beste higikari batzuk jaurtitzea, pasatzea eta jasotzea, kontrola galdu gabe eta behar bezala egokituz joko-zelaiko egoerari, distantzietan eta ibilbideei.

3) Gorputza zenbait jarreratan jartzea eta orekatzea, tentsioa, erlaxazioa eta arnasketa kontrolatuz.

- 4) Jarrera aktiboak izatea, egoera fisikoa oro har hobetzeko, eta jarduerak egitean kontuan hartzea norberaren gorputzaren eta mugimendu-gaitasunaren aukerak eta mugak.
- 5) Modu koordinatuan eta lankidetzan jardutea, erronkak ebazteko edo taldeko jolasetan aurkari bati edo batzuei aurre egiteko, bai erasotzaile gisa, bai defendatzaile gisa.
- 6) Norberaren ahalegina eta taldearekin ezartzen diren harremanak identifikatzea jolasen eta kirol-jardueren oinarritzko balio diren aldetik, eta haiekin bat jotzea.
- 7) Talde-konposizioak sortzea ikaskideekin lan eginez, gorputzaren adierazpen-bitartekoak erabiliz, eta estimulu musikalak, plastikoak edo hitzezkoak abiapuntutzat hartuta.
- 8) Jokabide aktiboak izatea, ariketa fisikoak osasunerako duen balioa aintzat hartuta, gorputza eta jarrera- nahiz elikadura-ohiturak zaintzeko interesa izatea, eta drogen kontsumoa eta portaera-mendetasunak sor ditzaketen jokabideak saihestea.

HIRUGARREN ZATIA

DERRIGORREZKO BIGARREN HEZKUNTZARAKO
CURRICULUMAREN BERARIAZKO IKUSPEGIA

1.– HIZKUNTZA- ETA LITERATURA- KOMUNIKAZIORAKO KONPETENTZIA.

1.1.– EUSKARA ETA LITERATURA, ETA GAZTELANIA ETA LITERATURA.

1.1.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Honako hauek dira etapako helburuak Euskara eta Literatura eta Gaztelania eta Literatura ikasgaietarako:

1) Hizkuntzaren zenbait erabilera-eremutan sortutako ahozko, idatzizko eta ikus-entzunezko diskurtsoak ulertzea eta interpretatzea, zenbait motatako komunikazio-egoerei aurre egiteko.

2) Bai ahoz eta bai idatziz modu txukun, koherente eta zuzenean espresatzea eta interaktuatzea, eta horretan, errespetua, kooperazioa eta espiritu kritikoa hartzea oinarri, zenbait komunikazio-premiari modu eraginkorrean erantzuteko.

3) Hizkuntzak diren sistemari buruz modu autonomoan gogoeta egitea, eta testuak ulertzeko eta ekoizteko prozesuan testuinguruarekin, testuarekin, esaldiarekin eta hitzarekin lotutako hizkuntzaren erabilera-arauak aplikatzea, hizkuntza modu txukun, koherente eta zuzenean erabiltzea eta transferentzia egokiak egitea helburu hartuta.

4) Norberak hautatutako idatzizko, ahozko eta ikus-entzunezko literatura-testu erreferentziazko gozatzea, norberaren esperientziari zentzua emateko, mundua ulertzeko eta sentsibilitate estetikoan aurrera egiteko.

5) Literatura-generoen eta literaturaren historiako etapa eta lan nagusien oinarrizko arauak buruz ikasitakoak erabiltzea, denen artean literatura-testuak ondo ulertzeko, eta hori dela eta, literatura-ondarea esperientzia indibidual nahiz kolektiboa sinbolizatzeke eta norberaren kultura-identitatea eraikitzeke bidetzat hartzea.

6) Oinarrizko ezaguera soziolinguistikoetan oinarrituta, gure errealitate elebiduna eta, oro har, eleaniztasuna nahiz kultura-aniztasuna ezagutzea, interpretatzea eta balioestea, eta horretan, hizkuntza- eta kultura-aniztasunaren eta euskara eguneroko bizitzan erabiltzearen aldeko jarrera linguistiko enpatiko eta asertiboak bultzatzea eta sustatzea.

7) Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak modu autonomo eta kritikokoan erabiltzea, informazioa lortzeko, eta elkarrekin komunikatzeko eta kooperatzeko.

8) Norberaren ikaskuntza-prozesuez gogoeta egitea, beste hizkuntza eta ikasgai batzuetan ikasitako komunikazio-ezagerak eta -estrategiak transferitzeko, eta norberaren ikaskuntza-gaitasunean konfiantza izatea, komunikaziorako konpetentzia hobetzeko.

1.1.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1., 2., 3. eta 4. maileri dagozkien adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak honako eduki multzo hauetan multzokatzen dira:

1. eduki multzoa. Arlo guztietan komunak diren oinarrizko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.

2. eduki multzoa. Ahozko komunikazioa: hitz egitea, entzutea eta elkarrekin solasean jardutea.
3. eduki multzoa. Idatzizko komunikazioa: irakurtzea eta idaztea.
4. eduki multzoa. Literatura-hezkuntza.
5. eduki multzoa. Hizkuntzari eta haren erabilerei buruzko gogoeta.
6. eduki multzoa. Hizkuntzaren alderdi soziala.

Etapako ikasgai guztietan komuna den 1. eduki multzoak oinarrizko zehar-kompetentziak garatzeko beharrezkoak diren eduki guztiak jasotzen ditu. Arlo eta ikasturte guzti-guztietan landu eta ebaluatu behar dira edukiok.

Gizarte-bizitzako esparru adierazgarri guztietan hitz egiteko, idazteko, entzuteko eta irakurtzeko trebetasunak eta estrategiak lantzea, horixe da curriculumaren muin eta ardatza. Trebetasun horiekin lotuta ikasi beharrekoak hiru eduki multzotan biltzen dira: 2. eduki multzoan («Ahozko komunikazioa: hitz egitea, entzutea eta elkarrekin solasean jardutea»), 3. eduki multzoan («Idatzizko komunikazioa, irakurtzea eta idaztea») eta 4. eduki multzoan («Literatura-hezkuntza»). Ikaskuntza horiekin estu lotuta, bai 5. eduki multzoan («Hizkuntzari eta haren erabilerei buruzko gogoeta») eta bai 6. eduki multzoan («Hizkuntzaren alderdi soziala»), bi-bietan multzokatzen dira hizkuntza-sistemeekin, hizkuntzaren erabilera-arauekin eta hizkuntzen eta hiztunen arteko erlazioekin lotutako edukiak.

Eduki multzook modu analitikoan aztertzen dituzte hizkuntza- eta literatura-hezkuntzaren osagaiak, baina ez dute ezertxo ere esaten ikasgelan egitekoak diren ikaskuntza-jardueren ordenaz nahiz antolaeraz. Hori dela eta, programazioak egitean eta jardueren sekuentzia ikasgelara eramatean, beharrezkoa izango da bloke guztietako edukiak elkarrekin ondo uztartzea. Gogoratu beharra dago prozedurazko edukiak hartzen dituztela oinarri ikasgai hauetan egitekoak diren lanek, eta eduki horien zerbitzura daudela adierazpenezko edukiak.

Ahozko komunikazioarekin lotutako hizkuntza-trebetasunak ahaztuak izan ditu erabat gure eskola-sistemak. Eta, hala eta guztiz ere, behar-beharrezkoa da hizkuntza-trebetasunon garrantzia behar bestetan azpimarratzea, horiek emango baitiete aukera ikasleei beren komunikaziorako kompetentzia guztiz garatzeko, ikasgelan ikaskideen arteko komunikazioa errazteko eta esaten dituztenen esanahia behar bezala negoziatzeko. Esan gabe doa, noski, hori guztia funts-funtsezkoa dela gure neska-mutilek, arlo guztietan landuko dituzten ezagueren bitartez, beren trebetasun kognitibo-linguistikoak ganoraz landu ditzaten. Horrekin batera, baina, Euskal Autonomia Erkidegoko egoera soziolinguistikoa zein den kontuan hartuta, eta gure hizkuntzaren erabilera soziala eta normalizazio-prozesua sustatuko baditugu, begi-bistakoa da eskolan nahitaez bultzatu behar dugula gure ikasleek elkarrekin euskaraz hitz egin dezaten.

Era berean, garbi esan behar dugu hitz egitea eta entzutea, bai eta irakurtzea eta idaztea ere, elkarrekin estu lotuta daudela, eta, beraz, komeni dela ikaskuntza-jardueren sekuentzian hizkuntza-erabileraren bi alderdiak, ulerkuntza eta ekoizpena, integratzea.

Literatura-hezkuntzarekin lotutako edukiak 4. eduki multzoan jaso dira. Oraingoan ere, aurreko etapan ardatz hartutako orientabideei eutsi diegu, ikasleek beren irakurzaletasun-ohiturak berma ditzaten, testuak irakurtzean eta birsortzean beren esperientziak aberasten jarrai dezaten, irakurgai horiek beren sinbolizazio-premietara eta sentimenduak espresatzeko beharretara egokitu ditzaten, literatura-konbentzioei buruzko beren behaketak sistematiza ditzaten, eta modu sistematikoa ezar ditzaten literatura-lanen eta lanok sortu direneko testuinguruaren arteko loturak.

Hizkuntza-sistemaren osagai diren elementuei eta hizkuntza-arauei buruzko gogoetarekin lotutako edukiak uztartzea eta integratzea hartzen du helburu 5. eduki multzoak («Hizkuntzari eta haren erabilerei buruzko gogoeta»). Trebetasun linguistiko-komunikatiboak barneratzeak eta lantzeak hizkuntzen alderdi kontestual, diskurtsibo eta gramatikalez gogoeta egin beharra dakar, eta hain zuzen horrexegatik landuko dugu hemen 5. eduki multzo hori.

6. eduki multzoan («Hizkuntzaren alderdi soziala») eduki ugari lantzen dira: hizkuntza-aniztasuna eta hizkuntzen arteko erlazioak, besteak beste. Eleaniztasuna ezaugarri duen gaur egungo gizarte konplexu honetan, euskal gizartea elebitasun gorabeheratsu batetik testuinguru eleaniztun batera igarotzeko urratsak egiten ari da. Hori dela tarteko, behar-beharrezkotzat jotzen dugu ikasleek beren inguruneko egoera soziolinguistikoaz gogoeta egitea, horrela hizkuntza-aniztasunaren eta euskararen normalizazio-prozesuaren aldeko jarrera hartuz joan daitezten.

Ikasleen komunikaziorako konpetentzia lantzea, horixe da hizkuntzen irakaskuntzaren eta ikaskuntzaren helburu nagusia, eta hori dela eta, hain zuzen, ezinbestekoa da hizkuntza-erabilerekin lotutako trebetasunak hobetzearen mende jartzea 5. eta 6. eduki multzoetako edukiekin lotutako jardueren programazioa.

Etapako lau ikasturteetan zehar ikasi beharrekoen mailaketa egiteko, irizpide hauek hartuko ditugu oinarri: batetik, praktika diskurtsiboen eta ikasleen esperientzia linguistiko eta kulturalaren arteko hurbiltasuna; bestetik, testuen barne-antolaren konplexutasun-maila; eta, azkenik, testuak ulertzeko eta ekoizteko abiaburu izan litezkeen helburu askotarikoak.

1.1.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

1.1.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila.

1) Hainbat euskarritan dauden ahozko testuak ulertzea, pertsona arteko harremanen, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, batik bat narrazio-, azalpen- eta instrukzio-testuak, zentzu orokorraz ohartuz, ideia nagusiak bereiziz eta informazio egokia hautatuz, proposatutako helburuari begira.

2) Hainbat euskarritan idatzitako testuak ulertzea eta interpretatzea, pertsona arteko harremanen, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, batik bat narrazio-, azalpen- eta instrukzio-testuak, zentzu orokorraz ohartuz, testuaren atalak identifikatuz, ideia nagusiak bereiziz eta informazio egokia hautatuz, proposatutako helburuari begira.

3) Planifikatu ondoren, ahozko testu soilak, argiak eta egituratuak sortzea, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, batik bat narrazio-, azalpen- eta instrukzio-testuak, jarduera akademikoari buruzkoak edo gai interesgarri buruzkoak, ikus-entzunezko baliabideen eta IKTen laguntzaz, hitzezko eta ez-hitzezko baliabideak egoki erabiliz.

4) Modu aktiboan eta egokian parte hartzea ikaskuntzako eta gizarteko ahozko harremanetan, elkarlanerako jarrera positiboarekin.

5) Planifikatu ondoren, idatzizko testuak sortzea, paperean nahiz digitalean, pertsona arteko harremanen, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, batik bat narrazio-, azalpen- eta instrukzio-testuak, komunikazio-egoera kontuan hartuz, eta egokitasun, koherentzia, kohesio eta zuzentasun txukun batez.

6) Sistema linguistikoaz eta haren erabilera-arauez gogoeta egitea, testuak, esaldiak eta hitzak konparatuz eta eraldatuz, eta jakintza horiek erabiltzea, lagunduta, ulermen-arazoak konpontzeko ez ezik testu eta berrikuspen hobeak egiteko.

- 7) Oinarrizko hizkuntza-terminologia ezagutzea eta erabiltzea hizkuntzari buruzko gogoeta egi-tean, testuak ulertu eta sortzeko.
- 8) Literaturako testu laburrak edo pasarteak ulertzea, ahozkoak nahiz idatzizkoak, denen artean irakurrita eta entzunda, eta testuari buruzko iritzi pertsonala ematea, oinarrizko literatura-ezague-rak erabiliz.
- 9) Literatura asmoko testuak sortzea, ahozkoak, idatzizkoak nahiz ikus-entzunezkoak, hainbat generotakoak, literatura-testu bat eredutzat hartu eta testuak parametro jakin batzuen arabera eraldatuz.
- 10) Ahozko nahiz idatzizko literaturaren hainbat lagin ezagutzea, bai eta haien konbentzio berezi batzuk ere, literatura-testuak hobeto ulertzeko eta norberaren kultura aberasteko.
- 11) Irakurtzeko ohitura garatzea, eta literatura hartzea gozamen-iturritzat eta mundua ezagu-tzeko bidetzat.
- 12) Hizkuntza-aniztasunaz ohartzea eta hori balioestea, hizkuntzak nahiz hizkuntza-aniztasuna errespetatuz, eta oinarrizko ezaguera soziolinguistikoak erabiliz.
- 13) Hizkuntza-ohitura nahiz -jokaera asertiboak eta enpatikoak izatea, bai eta euskara erabil-zeko jarrera proaktiboa, kooperatiboa, bidezkoa eta arduratsua ere testuinguru eleaniztunetan.
- 14) Gero eta autonomia handiagoz erabiltzea informazio-teknologiak, eskolako jardueretan informazioa bilatu, hautatu, kudeatu eta komunikatzeko.
- 15) Ikasleak bere hizkuntza-ikaskuntzaz gogoeta egitea, bere ikasteko gaitasunean konfiantza-rekin, autorregulazioa sustatzeko.

1.1.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila.

- 1) Hainbat euskarritan dauden ahozko testuak ulertzea, pertsona arteko harremanen, heda-bideen eta ikaskuntzaren arlokoak, batik bat narrazio-, azalpen- eta instrukzio-testuak, zentzu orokorraz ohartzuz, ideia nagusiak eta bigarren mailakoak bereiziz eta informazio egokia hautatuz, proposatutako helburuari begira.
- 2) Hainbat euskarritan idatzitako testuak ulertzea eta interpretatzea, pertsona arteko harrema-nen, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, batik bat narrazio-, azalpen- eta instrukzio-testuak, zentzu orokorraz ohartzuz, testuko zatiak identifikatuz, ideia nagusiak eta bigarren mailakoak berei-ziz eta informazio egokia hautatuz, proposatutako helburuari begira.
- 3) Planifikatu ondoren, ahozko testu soilak sortzea, argiak eta egituratuak, hedabideen eta ikas-kuntzaren arlokoak, batik bat narrazio-, azalpen- eta instrukzio-testuak, jarduera akademikoari buruzkoak edo gai interesgarriei buruzkoak, ikus-entzunezko baliabideen eta IKTen laguntzaz, hitzezko eta ez-hitzezko baliabideak egoki erabiliz.
- 4) Modu aktiboan eta egokian parte hartzea ikaskuntzako eta gizarteko ahozko harremanetan, elkarlanerako jarrera positiboarekin.
- 5) Planifikatu ondoren, idatzizko testuak sortzea, paperean nahiz digitalean, pertsona arteko harremanen, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, batik bat narrazio-, azalpen- eta ins-trukzio-testuak, kontuan hartuz komunikazio-egoera, eta egokitasun, koherentzia, kohesio eta zuzentasun txukun batez.

6) Sistema linguistikoaz eta haren erabilera-arauez gogoeta egitea, testuak, esaldiak eta hitzak konparatuz eta eraldatuz, eta jakintza horiek erabiltzea, lagunduta, ulermen-arazoak konpontzeko ez ezik testu eta berrikuspen hobeak egiteko.

7) Oinarrizko hizkuntza-terminologia ezagutzea eta erabiltzea hizkuntzari buruzko gogoeta egitean, testuak ulertu eta sortzeko.

8) Literaturako testu laburrak edo pasarteak ulertzea, ahozkoak nahiz idatzizkoak, denen artean irakurrita eta entzunda, literatura-ezaguerak erabiliz, eta testuari buruzko iritzi pertsonala ematea.

9) Literatura asmoko testuak sortzea, ahozkoak, idatzizkoak nahiz ikus-entzunezkoak, hainbat generotakoak, literatura-testu bat eredutzat hartu eta testuak parametro jakin batzuen arabera eraldatuz.

10) Ahozko nahiz idatzizko literaturaren hainbat lagin ezagutzea, bai eta haien konbentzio bereziak ere, literatura-testuak hobeto ulertzeko eta norberaren kultura aberasteko.

11) Irakurtzeko ohitura garatzea, eta literatura gozamen-iturritzat hartzea, mundua ezagutzeko bidez, eta nortasun pertsonala, kulturala nahiz soziala eraikitzeko eratzat.

12) Hizkuntza-aniztasunaz ohartzea eta hori balioestea, hizkuntzak nahiz hizkuntza-aniztasuna errespetatuz, eta oinarrizko ezaguera soziolinguistikoak erabiliz.

13) Hizkuntza-ohitura nahiz -jokaera asertiboak eta enpatikoak izatea, bai eta euskara erabiltzeko jarrera proaktiboa, kooperatiboa, bidezkoa eta arduratsua ere testuinguru eleaniztunetan.

14) Informazio-teknologiak gero eta autonomia handiagoz erabiltzea, eskolako jardueretan informazioa bilatu, hautatu, kudeatu eta komunikatzeko.

15) Ikasleak bere hizkuntza-ikaskuntzaz gogoeta egitea, bere ikasteko gaitasunean konfiantza-ekin, autorregulazioa sustatzeko.

1.1.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila.

1) Hainbat euskarritan dauden ahozko testuak ulertzea, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, batik bat azalpen- eta argudio-testuak, zentzu orokorraz ohartuz, ideia nagusiak eta bigarren mailakoak bereiziz eta informaziorik eta daturik garrantzitsuenak hautatuz, proposatutako helburuari begira.

2) Hainbat euskarritan idatzitako testuak ulertzea eta interpretatzea, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, batik bat azalpen- eta argudio-testuak, zentzu orokorraz ohartuz, ideia nagusiak eta bigarren mailakoak bereiziz eta informaziorik eta daturik garrantzitsuenak hautatuz, proposatutako helburuari begira.

3) Planifikatu ondoren, azalpen- eta argudio-testu eraginkorrak egitea, argiak eta egituratuak, gizarteari, politikari edo kulturari buruzkoak, ikasleentzat interesgarriak, ikus-entzunezko baliabideen eta IKTen laguntzaz, hitzezko eta ez-hitzezko baliabideak egoki erabiliz.

4) Modu aktiboan eta egokian parte hartzea ikaskuntzako eta gizarteko ahozko harremanetan, bai eta interes sozial, politiko edo kultureko eztabaidetan ere, elkarlanerako jarrera positiboarekin.

5) Planifikatu ondoren, idatzizko testuak sortzea, paperean nahiz digitalean, gai sozial, politiko edo kultureko buruzkoak, ikasleen interesekoak, batik bat azalpen- eta argudio-testuak, kontuan hartuz komunikazio-egoera, eta egokitasun, koherentzia, kohesio eta zuzentasun txukun batez.

6) Sistema linguistikoaz eta haren erabilera-arauez gogoeta egitea, eta jakintza horiek erabilteza, lagunduta, ulermen-arazoak konpontzeko ez ezik testu eta berrikuspen hobek egiteko.

7) Oinarrizko hizkuntza-terminologia ezagutzea eta erabiltzea hizkuntzari buruz gogoeta egiteko.

8) Euskal Literatura garaikideko eta Espainiar Literaturaren XVIII) mendetik aurrerako testu osoak edo pasarteak ulertzea, denen artean irakurrita eta entzunda, eta iritzi pertsonala ematea, oinarrizko literatura-ezaguerak erabiliz.

9) Literatura asmoko testuak sortzea, ahozkoak, idatzizkoak nahiz ikus-entzunezkoak, hainbat generotakoak, sormena sustatzeko teknikak erabiliz, eredu gogoetan eta azterketan oinarrituta.

10) Euskal Literatura garaikideko eta Espainiar Literaturaren XVIII) mendera arteko laginik garrantzitsuenak ezagutzea, literatura-testuak hobeto ulertzeko eta norberaren kultura aberasteko.

11) Irakurtzeko ohitura garatzea, eta literatura gozamen-iturritzat hartzea, mundua ezagutzeko bidetzat, kultura eta hizkuntza aberasteko modutzat, eta nortasun pertsonala, kulturala nahiz soziala eraikitzeko eratzat.

12) Hizkuntza-aniztasuna kritikoki interpretatzea eta balioestea, hizkuntzak nahiz hizkuntza-aniztasuna errespetatuz, eta oinarrizko ezaguera soziolinguistikoak erabiliz.

13) Hizkuntza-ohitura nahiz -jokaera asertiboak eta enpatikoak izatea, bai eta euskara erabiltzeko jarrera proaktiboa, kooperatiboa, bidezkoa eta arduratsua ere testuinguru eleaniztunetan.

14) Informazio-teknologiak gero eta autonomia handiagoz erabiltzea eskolako jardueretan informazioa bilatu, hautatu, kudeatu eta komunikatzeko.

15) Ikasleak bere hizkuntza-ikaskuntzaz gogoeta egitea, bere ikasteko gaitasunean konfiantzarekin, autorregulazioa sustatzeko.

1.1.3.4.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila.

1) Hainbat euskarritan dauden ahozko testuak ulertzea, hedabideetakoak, ikaskuntzakoak eta lanekoak, batik bat azalpen- eta argudio-testuak, zentzu orokorraz ohartuz, ideia nagusiak eta bigarren mailakoak bereiziz eta informaziorik eta daturik garrantzitsuenak hautatuz, proposatutako helburuari begira eta tesia eta argudioak identifikatuz.

2) Hainbat euskarritan idatzitako azalpen- eta argudio-testuak ulertzea eta interpretatzea, hedabideetakoak, ikaskuntzakoak eta lanekoak, zentzu orokorraz ohartuz, ideia nagusiak eta bigarren mailakoak bereiziz, edukia eta testuaren forma modu kritikoan balioetsiz, eta informaziorik eta daturik garrantzitsuenak hautatuz, proposatutako helburuari begira.

3) Planifikatu ondoren, azalpen- eta argudio-testu eraginkorrak egitea, argiak eta egituratuak, gizarteari, politikari edo kulturari buruzkoak, ikus-entzunezko baliabideen eta IKTen laguntzaz, hitzezko eta ez-hitzezko baliabideak egoki erabiliz.

4) Modu aktiboan eta egokian parte hartzea ikaskuntzako eta gizarteko ahozko harremanetan, bai eta interes sozial, politiko edo kultureko eztabaidetan ere, elkarlanerako jarrera positiboarekin.

5) Planifikatu ondoren, idatzizko testu egokiak sortzea, batik bat azalpen- eta argudio-testuak, paperean nahiz digitalean, koherenteak, ongi kohesionatuak eta zuzenak, gai sozial, politiko edo kulturei buruzkoak, kontuan hartuz komunikazio-egoera.

- 6) Sistema linguistikoaz eta haren erabilera-arauez gogoeta egitea, eta jakintza horiek erabilteza, lagunduta, ulermen-arazoak konpontzeko ez ezik testu eta berrikuspen hobek egiteko.
- 7) Oinarrizko hizkuntza-terminologia ezagutzea eta erabiltzea hizkuntzari buruz gogoeta egiteko.
- 8) Euskal Literaturaren XX) mendera arteko eta Espainiar Literaturaren XVIII) mendetik gaur egunera arteko testu osoak edo pasarteak ulertzea, denen artean irakurrita eta entzunda, eta iritzi pertsonala ematea, oinarrizko literatura-ezaguera erabiliz.
- 9) Literatura asmoko testuak sortzea, ahozkoak, idatzizkoak nahiz ikus-entzunezkoak, hainbat generotakoak, sormena sustatzeko teknikak erabiliz, eredu gogoetan eta azterketan oinarrituta.
- 10) Euskal Literaturaren XX) mendera arteko eta Espainiar Literaturaren XVIII) mendetik XX.era arteko laginik garrantzitsuenak ezagutzea, literatura-testuak hobeto ulertzeko eta norberaren kultura aberasteko.
- 11) Irakurtzeko ohitura garatzea, eta literatura gozamen-iturritzat hartzea, mundua ezagutzeko bidez, kultura eta hizkuntza aberasteko modutzat, eta nortasun pertsonala, kulturala nahiz soziala eraikitzeko eratzat.
- 12) Hizkuntza-aniztasuna kritikoki interpretatzea eta balioestea, hizkuntzak nahiz hizkuntza-aniztasuna errespetatuz, eta oinarrizko ezaguera soziolinguistikoak erabiliz.
- 13) Hizkuntza-ohitura nahiz -jokaera asertiboak eta enpatikoak izatea, bai eta euskara erabiltzeko jarrera proaktiboa, kooperatiboa, bidezkoa eta arduratsua ere testuinguru eleaniztunetan.
- 14) Informazio-teknologiak modu autonomo eta kritikoa erabiltzea, eskolako jardueretan informazioa bilatu, hautatu, kudeatu eta komunikatzeko.
- 15) Ikasleak bere hizkuntza-ikaskuntzaz gogoeta egitea, bere ikasteko gaitasunean konfiantzarekin, autorregulazioa sustatzeko.

1.2.– ATZERRIKO LEHEN HIZKUNTZA.

1.2.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Honako hauek dira etapako helburuak Atzerriko Lehen Hizkuntzarako:

- 1) Eskola-eremuko komunikazio-egoeretan norberaren gaitasun-mailarekin eta interesekin estu lotuta sortutako ahozko, idatzizko eta ikus-entzunezko diskurtsoak ulertzea eta interpretatzea, zenbait motatako komunikazio-egoerei aurre egiteko.
- 2) Bai ahoz eta bai idatziz modu gutxi-asko autonomoan espresatzea eta interaktuatzea, eta horretan, errespetua eta kooperazioa hartzea oinarri, zenbait komunikazio-premiari modu eraginkor, koherente eta egokian erantzuteko.
- 3) Atzerriko hizkuntzaren sistema linguistikoaz gogoeta egitea, eta modu gutxi-asko autonomoan haren erabilera-arauek aplikatzea testuak sortzeko eta ulertzeko, eta hizkuntza txukun erabiltzeko, hizkuntzen artean transferigarriak diren ezaguera erabiliz.
- 4) Ahozko, idatzizko eta ikus-entzunezko literatura-testu soilez gozatzea (ahozko literatura-tradizioarekin lotutakoez, batik bat), eta, hala, mundu zabaleko kultura-aniztasunaz jabetzea eta giza kondizioaz zertan den ulertzea, norberaren hizkuntza-ondarea aberastea eta sentsibilitate estetiko lantzea.

5) Oinarrizko ezaguera soziolinguistikoetan oinarrituta, hizkuntza- eta kultura-aniztasuna ezagutzea eta interpretatzea, eta horretan, den-denon kultura-ondarea aberasten duen aldetik, hizkuntza-aniztasunaren aldeko jarrerak lantzea, hizkuntzak jatorri, hizkuntza eta kultura desberdinetako pertsonen arteko komunikazio- eta ulermen-bidetzat hartzea, eta ezein motatako balio-judizio eta aurreiritzi sustatzen duten estereotipo linguistikoak baztertzea.

6) Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak gero eta autonomia handiagoz eta modu kritikoa erabiltzea, atzerriko hizkuntzan informazioa lortzeko, komunikatzeko eta kooperatzeko.

7) Norberaren ikaskuntza-prozesuez gogoeta egitea, norberarenaz bestelako hizkuntzak ikasteen landutako komunikazio-ezaguera eta-estrategiak transferitzeko eta autorregulazioa sustatzeko.

1.2.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1., 2., 3. eta 4. maileri dagozkien adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak honako eduki multzo hauetan multzokatzen dira:

1. eduki multzoa. Arlo guztietan komunak diren oinarrizko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak.

2. eduki multzoa. Ahozko komunikazioa: hitz egitea, entzutea eta elkarrekin solasean jardutea.

3. eduki multzoa. Idatzizko komunikazioa: irakurtzea eta idaztea.

4. eduki multzoa. Literatura-hezkuntza.

5. eduki multzoa. Hizkuntzari eta haren erabilerei buruzko gogoeta.

6. eduki multzoa. Hizkuntzaren alderdi soziala.

Etapako ikasgai guztietan komuna den 1. eduki multzoak oinarrizko zehar-kompetentziak garatzeko beharrezkoak diren eduki guztiak jasotzen ditu. Arlo eta ikasturte guzti-guztietan landu eta ebaluatu behar dira edukiok.

Gizarte-bizitzako esparru adierazgarri guztietan hitz egiteko, idazteko, entzuteko eta irakurtzeko trebetasunak eta estrategiak lantzea, horixe da curriculumaren muin eta ardatza. Trebetasun horiekin lotuta ikasi beharrezkoak hiru eduki multzotan biltzen dira: 2. eduki multzoan («Ahozko komunikazioa: hitz egitea, entzutea eta elkarrekin solasean jardutea»), 3. eduki multzoan («Idatzizko komunikazioa, irakurtzea eta idaztea») eta 4. eduki multzoan («Literatura-hezkuntza»). Ikaskuntza horiekin estu lotuta, bai 5. eduki multzoan («Hizkuntzari eta haren erabilerei buruzko gogoeta») eta bai 6. eduki multzoan («Hizkuntzaren alderdi soziala»), bi-bietan multzokatzen dira hizkuntza-sistemarekin, hizkuntzaren erabilera-arauekin eta hizkuntzen eta hiztunen arteko erlazioekin lotutako edukiak.

Eduki multzook modu analitikoan aztertzen dituzte hizkuntza- eta literatura-hezkuntzaren osagaiak, eta ziklo bakoitzean irits daitezkeen lorpen-mailak ere adierazten dituzte, baina ez dute ezertxo ere esaten ikasgelan egitekoak diren ikaskuntza-jardueren ordenaz nahiz antolaeraz. Hori dela eta, programazioak egitean eta jardueren sekuentzia ikasgelara eramatean, beharrezkoa izango da bloke guztietako edukiak elkarrekin ondo uztartzea. Gogoratu beharra dago prozedurazko edukiak hartzen dituztela oinarri ikasgai hauetan egitekoak diren lanek, eta eduki horien zerbitzura daudela adierazpenezko edukiak.

Ahozko komunikazioarekin lotutako hizkuntza-trebetasunak ahaztuak izan ditu erabat gure eskola-sistemak. Eta, hala eta guztiz ere, behar-beharrezkoa da hizkuntza-trebetasunon garrantzia

behar bestetan azpimarratzea, horiek emango baitiete aukera ikasleei beren komunikaziorako konpetentzia guztiz garatzeko, ikasgelan ikaskideen arteko komunikazioa errazteko eta esaten dituztenen esanahia behar bezala negoziatzeko. Esan gabe doa, noski, hori guztia funts-funtsezkoa dela gure neska-mutilek, arlo guztietan landuko dituzten ezagueren bitartez, beren trebetasun kognitibo-linguistikoak ganoraz landu ditzaten.

Era berean, garbi esan behar dugu hitz egitea eta entzutea, bai eta irakurtzea eta idaztea ere, elkarrekin estu lotuta daudela, eta, beraz, komeni dela ikaskuntza-jardueren sekuentzian hizkuntza-erabileraren bi alderdiak, ulerkuntza eta ekoizpena, integratzea.

Literatura-hezkuntzarekin lotutako edukiak 4. eduki multzoan jaso dira. Oraingoan ere, aurreko etapan ardatz hartutako orientabideei eutsi diegu, ikasleek beren irakurzaletasun-ohiturak berma ditzaten, idatzizko testuak ondo ulertzeko beren gaitasuna eta beren espresio-maila landu ditzaten, beren komunikaziorako konpetentzian aurrera egin dezaten, eta, gainera, testuak irakurtzean eta birsortzean beren esperientziak aberasten jarrai dezaten. Hori guztia lortzeko, gure ikasleek estu uztartuko dituzte bigarren hizkuntzaren ikaskuntza, beren kultura-ezaguerak eta literatura-testuak eragingo dien gozamina.

Hizkuntza-sistemaren osagai diren elementuei eta hizkuntza-arauei buruzko gogoetarekin lotutako edukiak uztartzea eta integratzea hartzen du helburu 5. eduki multzoak («Hizkuntzari eta haren erabilerei buruzko gogoeta»). Trebetasun linguistiko-komunikatiboak barneratzeak eta lantzeak hizkuntzen alderdi kontestual, diskurtsibo eta gramatikalez gogoeta egin beharra dakar, eta hain zuzen horrexegatik landuko dugu hemen 5. eduki multzo hori.

6. eduki multzoan («Hizkuntzaren alderdi soziala») eduki ugari lantzen dira: hizkuntza-aniztasuna eta hizkuntzen arteko erlazioak, besteak beste. Eleaniztasuna ezaugarri duen gaur egungo gizarte konplexu honetan, euskal gizartea elebitasun gorabeheratsu batetik testuinguru eleaniztun batera igarotzeko urratsak egiten ari da. Egoera soziolinguistikoari buruz gogoeta egitera garamatza ezinbestez eleaniztasun-testuinguru horrek. Helburua argia da, oso: ikasleek hizkuntza-aniztasunaren aldeko jarrerak barnera ditzaten, ikasgai hartuko duten atzerriko hizkuntza balioets dezaten eta, oro har, hizkuntzak komunikazio-bide, kultura desberdinetako pertsonen arteko zubi eta ezein motatako edukiak ikasteko baliabide direla aitortu dezaten saiatzea.

Ikasleen komunikaziorako konpetentzia lantzea, horixe da hizkuntzen irakaskuntzaren eta ikaskuntzaren helburu nagusia, eta hori dela eta, hain zuzen, ezinbestekoa da hizkuntza-erabilerekin lotutako trebetasunak hobetzearen mende jartzea 5. eta 6. eduki multzoetako edukiekin lotutako jardueren programazioa.

Etapako lau ikasturteetan zehar ikasi beharrekoen mailaketa egiteko, irizpide hauek hartuko ditugu oinarri: batetik, praktika diskurtsiboen eta ikasleen esperientzia linguistiko eta kulturalaren arteko hurbiltasuna; bestetik, testuen barne-antolakeraren konplexutasun-maila; eta, azkenik, testuak ulertzeko eta ekoizteko abiaburu izan litezkeen helburu askotarikoak.

1.2.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

1.2.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila.

1) Ahozko testu laburrak eta testuinguru zehatzetan jarriak ulertzea eta interpretatzea, hainbat generotakoak eta hainbat euskarritan, egitura sinplekoak eta lexiko arruntekoak, argi eta astiro ahoskatuak, ikasleen esperientziaz hurbil dauden eguneroko gai zehatzei buruzkoak, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, zentzu orokorra eta ideia nagusiak jasoz, eta proposatutako lanerako informazioa hautatuz, betiere baldintza akustikoak onak badira, esandakoa berriro entzun edo baieztapena eska badaiteke, eta irudien edo testuinguruaren babesa badago.

2) Ahozko testu soil eta laburrak sortzea, ezarritako irizpideei jarraituz, gai akademiko nahiz interes pertsonalei buruzkoak, hainbat euskarritan, hainbat helbururekin, egitura logikoarekin eta ahoskera egokiz, hitzezko eta hitzik gabeko baliabideak erabiliz.

3) Eguneroko egoera interaktiboetan parte hartzea, lagunduta, komunikazio-trukearen arauak errespetatuz.

4) Modu kritikoan ulertzea eta interpretatzea idatzizko testu soilak, laburrak, ongi egituratuak eta lexiko arruntekoak, aurrez landutako generoetakoak, hainbat euskarritan, pertsona arteko harremanen, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, eta zentzu orokorrari, ideia nagusiei eta bigarren mailako ideiarene bati igartzea.

5) Garrantzizko informazio espezifiko aurkitzea eta hautatzea, irakurgaiaren helburua zein den kontuan hartuta.

6) Idatzizko testuak sortzea, soilak, laburrak eta ongi egituratuak, lexiko arruntekoak, alde zuzenetik egindako plangintza bati jarraituz eta modu gutxi-asko autonomoan, hainbat euskarriri eta generoetakoak, ikasgelako ohiko jarduerekin lotuak, gai akademiko nahiz pertsonalei buruzkoak, lagunduta, egokitasun, koherentzia, kohesio eta zuzentasun txukun batez.

7) Literatura gozamen- eta ikaskuntza-iturritzat hartzea, kulturara hurbiltzeko bidetzat, eta norberaren hizkuntza-ondarea nahiz mundu pertsonala aberasteko zubitatzat.

8) Atzerriko hizkuntzan eta beste hizkuntzetan eskuratutako ezaguerak eta estrategiak erabiltzea, modu gutxi-asko autonomoan, ulermen-arazoak konpontzeko ez ezik testuak idazteko eta berrikusteko, lagunduta.

9) Atzerriko hizkuntza erabiltzea hizkuntza nahiz kultura desberdineko pertsonen arteko komunikazio- eta ulermen-bidetzat, bai eta ikaskuntza-baliabidetzat ere.

10) Beste kultura batzuetako elementu sozial, linguistiko nahiz kulturalak identifikatu, errespetatu eta ezagutzeko interesa izatea, eta bere kulturarekin erlazionatzea.

1.2.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila.

1) Ahozko testu laburrak eta testuinguruan jarriak ulertzea eta interpretatzea, hainbat generoetakoak eta hainbat euskarritan, egitura gero eta konplexuagoa eta lexiko arrunta dutenak, argi eta astiro ahoskatuak, ikasleen esperientziatik hurbil dauden eguneroko gai zehatzei buruzkoak, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, zentzu orokorra eta ideia nagusiak jasoz, eta proposatutako lanerako informazioa hautatuz, betiere baldintza akustikoak onak badira, esandakoa berriro entzun edo baieztapena eska badaiteke, eta irudien edo testuinguruaren babesa badago.

2) Gai akademiko nahiz pertsonalei buruzko ahozko testu laburrak sortzea, ezarritako irizpideei jarraituz, hainbat euskarritan, hainbat helbururekin, egitura logikoarekin eta ahoskera egokiz, hitzezko eta hitzik gabeko baliabideak erabiliz.

3) Eguneroko egoera interaktiboetan parte hartzea, komunikazio-trukearen arauak errespetatuz, modu gutxi-asko autonomoan.

4) Modu kritikoan ulertzea eta interpretatzea idatzizko testu soilak, laburrak edo ez oso luzeak, ongi egituratuak eta lexiko arruntekoak, aurrez landutako generoetakoak, hainbat euskarritan, pertsona arteko harremanen, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, eta zentzu orokorrari, ideia nagusiei eta bigarren mailako ideia batzuei igartzea.

5) Garrantzizko informazio espezifikoa aurkitzea eta hautatzea, irakurgaiaren helburua zein den kontuan hartuta.

6) Idatzizko testuak sortzea, soilak, laburrak edo ez oso luzeak eta ongi egituratuak, aldez aurretik egindako plangintza bati jarraituz eta modu gutxi-asko autonomoan, hainbat euskarri eta generotakoak, ikasgelako ohiko jarduerekin lotuak, gai akademiko nahiz pertsonalei buruzkoak, lagunduta, egokitasun, koherentzia, kohesio eta zuzentasun txukun batez.

7) Literatura gozamen- eta ikaskuntza-iturritzat hartzea, kulturara hurbiltzeko bidetzat, eta norberaren hizkuntza-ondarea nahiz mundu pertsonala aberasteko zubitzat.

8) Atzerriko hizkuntzan eta beste hizkuntzetan eskuratutako ezaguerak eta estrategiak erabiltzea, modu gutxi-asko autonomoan, ulermen-arazoak konpontzeko ez ezik testuak idazteko eta berrikusteko, lagunduta.

9) Atzerriko hizkuntza erabiltzea hizkuntza nahiz kultura desberdineko pertsonen arteko komunikazio- eta ulermen-bidetzat, bai eta ikaskuntza-baliabidetzat ere.

10) Beste kultura batzuetako elementu sozial, linguistiko nahiz kulturalak identifikatu, errespetatu eta ezagutzeko interesa izatea, eta bere kulturarekin erlazionatzea.

1.2.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila:

1) Ahozko testu laburrak edo ez oso luzeak ulertzea eta interpretatzea, testuinguruan jarriak eta ongi egituratuak, hainbat generotakoak eta hainbat euskarritan, argi eta astiro edo ez oso bizkor ahoskatuak, ikasleen esperientziatik hurbil dauden eguneroko gai zehatzei buruzkoak, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, zentzu orokorra eta ideia nagusiak jasoz, eta proposatutako lanerako informazioa hautatuz, betiere baldintza akustikoen mezua distortsionatzen ez badute eta esandakoa berriro entzun badaiteke.

2) Ahozko testu laburrak eta hizkuntza soilekoak sortzea, ezarritako irizpideei jarraituz, eguneroko gai buruzkoak, interes pertsonalekoak eta akademikoak, hainbat euskarritan, hainbat helbururekin, egitura logikoarekin eta ahoskera egokiz, hitzezko eta hitzik gabeko baliabideak erabiliz.

3) Eguneroko egoera interaktiboetan parte hartzea, komunikazio-trukearen arauak errespetatuz, gero eta autonomia handiagoz.

4) Modu kritikoan ulertzea eta interpretatzea idatzizko testuak, gero eta luzeagoak eta lexiko nahiz egitura aberatsekoak, aurrez landutako generotakoak, hainbat euskarritan, pertsona arteko harremanen, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, eta zentzu orokorrari, ideia nagusiei eta bigarren mailako ideiei igartzea.

5) Garrantzizko informazio espezifikoa aurkitzea eta hautatzea, irakurgaiaren helburua zein den kontuan hartuta.

6) Idatzizko testuak sortzea, aldez aurretik egindako plangintza bati jarraituz eta modu gutxi-asko autonomoan, gero eta luzeagoak eta lexiko nahiz egitura aberatsekoak, hainbat generotakoak, pertsona arteko harremanen, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, egokitasun, koherentzia, kohesio eta zuzentasun txukun batez.

7) Literatura gozamen- eta ikaskuntza-iturritzat hartzea, kulturara hurbiltzeko bidetzat, eta norberaren hizkuntza-ondarea nahiz mundu pertsonala aberasteko zubitzat.

8) Atzerriko hizkuntzan eta beste hizkuntzetan eskuratutako ezaguerak eta estrategiak erabiltzea, gero eta autonomia handiagoz, ulermen-arazoak konpontzeko ez ezik testuak idazteko eta berrikusteko, lagunduta.

9) Atzerriko hizkuntza erabiltzea hizkuntza nahiz kultura desberdineko pertsonen arteko komunikazio- eta ulermen-bidetzat, bai eta ikaskuntza-baliabidetzat ere.

10) Beste kultura batzuetako elementu sozial, linguistiko nahiz kulturalak identifikatu, errespetatu eta ezagutzeko interesa izatea, eta bere kulturarekin erlazionatzea.

1.2.3.4.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila.

1) Ahozko testu ez oso luzeak ulertzea eta interpretatzea, testuinguruan jarriak eta ongi egitura-tuak, hainbat generotakoak eta hainbat euskarritan, argi eta astiro edo ez oso bizkor ahoskatuak, ikasleen esperientziatik hurbil dauden eguneroko gaiei buruzkoak, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, zentzu orokorra eta ideia nagusiak jasoz, eta proposatutako lanerako informazioa hautatuz, betiere baldintza akustikoek mezua distortsionatzen ez badute eta esandakoa berriro entzun badaiteke.

2) Ahozko testu laburrak edo ez oso luzeak eta hizkuntza soilekoak sortzea, ezarritako irizpideei jarraituz, eguneroko gaiei buruzkoak, interes pertsonalekoak eta akademikoak, hainbat euskarritan, hainbat helbururekin, egitura logikoarekin eta ahoskera egokiz, hitzezko eta hitzik gabeko baliabideak erabiliz.

3) Eguneroko egoera interaktiboetan parte hartzea, komunikazio-trukearen arauak errespetatuz.

4) Modu kritikoan ulertzea eta interpretatzea idatzizko testuak, gero eta luzeagoak eta lexiko nahiz egitura aberatsekoak, aurrez landutako generoetakoak, hainbat euskarritan, pertsona arteko harremanen, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, eta zentzu orokorrari, ideia nagusiei eta bigarren mailako ideiei igartzea.

5) Garrantzizko informazio espezifiko aurkitzea eta hautatzea, irakurgaiaren helburua zein den kontuan hartuta.

6) Idatzizko testuak sortzea, aldez aurretik egindako plangintza bati jarraituz eta modu gutxi-asko autonomoan, gero eta luzeagoak eta lexiko nahiz egitura aberatsekoak, hainbat generotakoak, pertsona arteko harremanen, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, egokitasun, koherentzia, kohesio eta zuzentasun txukun batez.

7) Literatura gozamen- eta ikaskuntza-iturritzat hartzea, kulturara hurbiltzeko bidetzat, eta norberaren hizkuntza-ondarea nahiz mundu pertsonala aberasteko zubitzat.

8) Atzerriko hizkuntzan eta beste hizkuntzetan eskuratutako ezaguerak eta estrategiak erabiltzea, gero eta autonomia handiagoz, ulermen-arazoak konpontzeko ez ezik testuak idazteko eta berrikusteko, lagunduta.

9) Atzerriko hizkuntza erabiltzea hizkuntza nahiz kultura desberdineko pertsonen arteko komunikazio- eta ulermen-bidetzat, bai eta ikaskuntza-baliabidetzat ere.

10) Beste kultura batzuetako elementu sozial, linguistiko nahiz kulturalak identifikatu, errespetatu eta ezagutzeko interesa izatea, eta bere kulturarekin erlazionatzea.

1.3.– ATZERRIKO BIGARREN HIZKUNTZA.

1.3.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Honako hauek dira etapako helburuak Atzerriko Bigarren Hizkuntzarako:

1) Eskola-eremuko komunikazio-egoeretan norberaren gaitasun-mailarekin eta intereseekin estu lotuta sortutako ahozko, idatzizko eta ikus-entzunezko diskurtsoak ulertzea eta interpretatzea, zenbait motatako komunikazio-egoerei aurre egiteko.

2) Bai ahoz eta bai idatziz modu gutxi-asko autonomoan espresatzea eta interaktuatzea, eta horretan, errespetua eta kooperazioa hartzea oinarri, zenbait komunikazio-premiari modu eraginkor, koherente eta egokian erantzuteko.

3) Atzerriko hizkuntzaren sistema linguistikoaz gogoeta egitea, eta modu gutxi-asko autonomoan haren erabilera-arauak aplikatzea testuak sortzeko eta ulertzeko, eta hizkuntza txukun erabiltzeko, hizkuntzen artean transferigarriak diren ezaguerak erabiliz.

4) Ahozko, idatzizko eta ikus-entzunezko literatura-testuez gozatzea, eta, hala, mundu zabaleko kultura-aniztasunaz jabetzea eta giza kondizioa zertan den ulertzea, norberaren hizkuntza-ondarea aberastea eta sentsibilitate estetikoa lantzea.

5) Oinarrizko ezaguera soziolinguistikoetan oinarrituta, hizkuntza- eta kultura-aniztasuna ezagutzea eta interpretatzea, eta horretan, den-denon kultura-ondarea aberasten duen aldetik, hizkuntza-aniztasunaren aldeko jarrerak lantzea.

6) Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak gero eta autonomia handiagoz eta modu kritikoan erabiltzea, atzerriko hizkuntzan informazioa lortzeko, komunikatzeko eta kooperatzeko.

7) Norberaren ikaskuntza-prozesuez gogoeta egitea, norberarenaz bestelako hizkuntzak ikasteen landutako komunikazio-ezaguerak eta -estrategiak transferitzeko eta autorregulazioa sustatzeko.

1.3.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzari dagozkion adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak honako eduki multzo hauetan multzokatzen dira:

1. eduki multzoa. Arlo guztietan komunak diren oinarrizko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.

2. eduki multzoa. Ahozko komunikazioa: hitz egitea, entzutea eta elkarrekin solasean jardutea.

3. eduki multzoa. Idatzizko komunikazioa: irakurtzea eta idaztea.

4. eduki multzoa. Literatura-hezkuntza.

5. eduki multzoa. Hizkuntzari eta haren erabilerei buruzko gogoeta.

6. eduki multzoa. Hizkuntzaren alderdi soziala.

Etapako ikasgai guztietan komuna den 1. eduki multzoak oinarrizko zehar-konpetentziak garatzeko beharrezkoak diren eduki guztiak jasotzen ditu. Arlo eta ikasturte guzti-guztietan landu eta ebaluatu behar dira edukiok.

Gizarte-bizitzako esparru adierazgarri guztietan hitz egiteko, idazteko, entzuteko eta irakurtzeko trebetasunak eta estrategiak lantzea, horixe da curriculumaren muin eta ardatza. Trebetasun horiekin lotuta ikasi beharrekoak hiru eduki multzotan biltzen dira: 2. eduki multzoan («Ahozko komunikazioa: hitz egitea, entzutea eta elkarrekin solasean jardutea»), 3. eduki multzoan («Idatzizko komunikazioa, irakurtzea eta idaztea») eta 4. eduki multzoan («Literatura-hezkuntza»). Ikaskuntza horiekin estu lotuta, bai 5. eduki multzoan («Hizkuntzari eta haren erabilerei buruzko gogoeta») eta bai 6. eduki multzoan («Hizkuntzaren alderdi soziala»), bi-bietan multzokatzen dira hizkuntza-sistemarekin, hizkuntzaren erabilera-arauekin eta hizkuntzen eta hiztunen arteko erlazioekin lotutako edukiak.

Eduki multzook modu analitikoan aztertzen dituzte hizkuntza- eta literatura-hezkuntzaren osagaiak, eta ziklo bakoitzean irits daitezkeen lorpen-mailak ere adierazten dituzte, baina ez dute ezertxo ere esaten ikasgelan egitekoak diren ikaskuntza-jardueren ordenaz nahiz antolaeraz. Hori dela eta, programazioak egitean eta jardueren sekuentzia ikasgelara eramatean, beharrezkoa izango da bloke guztietako edukiak elkarrekin ondo uztartzea. Gogoratu beharra dago prozedurazko edukiak hartzen dituztela oinarri ikasgai hauetan egitekoak diren lanek, eta eduki horien zerbitzura daudela adierazpenezko edukiak.

Ahozko komunikazioarekin lotutako hizkuntza-trebetasunak ahaztuak izan ditu erabat gure eskola-sistemak. Eta, hala eta guztiz ere, behar-beharrezkoa da hizkuntza-trebetasunon garrantzia behar bestetan azpimarratzea, horiek emango baitiete aukera ikasleei beren komunikaziorako kompetentzia guztiz garatzeko, ikasgelan ikaskideen arteko komunikazioa errazteko eta esaten dituztenen esanahia behar bezala negoziatzeko. Esan gabe doa, noski, hori guztia funts-funtsezkoa dela gure neska-mutilek, arlo guztietan landuko dituzten ezagueren bitartez, beren trebetasun kognitibo-linguistikoak ganoraz landu ditzaten.

Era berean, garbi esan behar dugu hitz egitea eta entzutea, bai eta irakurtzea eta idaztea ere, elkarrekin estu lotuta daudela, eta, beraz, komeni dela ikaskuntza-jardueren sekuentzian hizkuntza-erabileraren bi alderdiak, ulerkuntza eta ekoizpena, integratzea.

Literatura-hezkuntzarekin lotutako edukiak 4. eduki multzoan jaso dira. Oraingoan ere, aurreko etapen ardatz hartutako orientabideei eutsi diegu, ikasleek beren irakurzaletasun-ohiturak berma ditzaten, idatzizko testuak ondo ulertzeko beren gaitasuna eta beren espresio-maila landu ditzaten, beren komunikaziorako kompetentzian aurrera egin dezaten, eta, gainera, testuak irakurtzean eta birsortzean beren esperientziak aberasten jarrai dezaten. Hori guztia lortzeko, gure ikasleek estu uztartuko dituzte bigarren hizkuntzaren ikaskuntza, beren kultura-ezaguerak eta literatura-testuak eragingo dien gozamina.

Hizkuntza-sistemaren osagai diren elementuei eta hizkuntza-arauei buruzko gogoetarekin lotutako edukiak uztartzea eta integratzea hartzen du helburu 5. eduki multzoak («Hizkuntzari eta haren erabilerei buruzko gogoeta»). Ikasgai honetako ikasleek aukera izan dute, bai beren hizkuntza eta bai atzerriko lehen hizkuntza ikastean martxan jarri duten ikaskuntza-prozesuan, hizkuntzaz gogoeta egiteko. Horren ondorioz, gure neska-mutilek estu lotu ahal izango dituzte eduki multzo honetako edukiak etapa honetan bertan egitura linguistikoei buruz ikasi dituzten edukiarekin, eta, hala, besteekin komunikatzeko eta elkar ulertzeko gaitasunarekin lotutako alderdi eta elementu bereizgarrietan jarri ahal izango dute arreta.

6. eduki multzoan («Hizkuntzaren alderdi soziala») eduki ugari lantzen dira: hizkuntza-aniztasuna eta hizkuntzen arteko erlazioak, besteak beste. Eleaniztasuna ezaugarri duen gaur egungo gizarte konplexu honetan, euskal gizartearen elebitasun gorabeheratsu batetik testuinguru eleaniztun batera igarotzeko urratsak egiten ari da. Egoera soziolinguistikoari buruz gogoeta egitera garamatza

ezinbestez eleaniztasun-testuinguru horrek. Helburua argia da, oso: ikasleek hizkuntza-aniztasunaren aldeko jarrerak barnera ditzaten, ikasgai hartuko duten atzerriko hizkuntza balioets dezaten eta, oro har, hizkuntzak komunikazio-bide, kultura desberdinetako pertsonen arteko zubi eta ezein motatako edukiak ikasteko baliabide direla aitor dezaten saiatzea.

Ikasleen komunikaziorako konpetentzia lantzea, horixe da hizkuntzen irakaskuntzaren eta ikaskuntzaren helburu nagusia, eta hori dela eta, hain zuzen, ezinbestekoa da hizkuntza-erabilerekin lotutako trebetasunak hobetzearen mende jartzea 5. eta 6. eduki multzoetako edukiekin lotutako jardueren programazioa.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan, Atzerriko Bigarren Hezkuntza arloko curriculumak malgua behar du ezinbestez, horrek aukera emango baitigu beren ikaskuntza-prozesua ikasturteetako edozeinetan hasi edo bukatzeko moduan diren ikasleen maila askotarikoak aintzat hartzeko. Beraz, curriculum honek oinarri-oinarrizko mailak lantzen ditu, eta horretan, atzerriko hizkuntzen curriculum orokorra hartzen du oinarri. Curriculum orokorra, jakina, ikasleen ezaugarrietara egokitu behar da.

Atzerriko Lehen Hizkuntzarako ezarritako helburuak erdiestea, horixe da Atzerriko Bigarren Hizkuntza irakatsita lortu nahi dugun xedea. Horretarako, noski, behar-beharrezkoa da ikasleen gaitasuna eta maila aintzat hartzea. Edukiei dagokienez, Atzerriko Bigarren Hizkuntza ikastean gure neska-mutilek zenbait komunikazio-trebetasun garatuko badituzte, oraingoan ere beharrezkoa izango da Atzerriko Lehen Hizkuntza ikastean landu dituzten oinarriko abileziez baliatzea. Horretan, jakina, ikasleen gaitasuna eta maila hartuko ditugu aintzat. Atzerriko Bigarren Hizkuntzari dagokion curriculumeko eduki multzo bakoitza antolatzeko, eduki jakin batzuk hartuko dira oinarri.

1.3.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

1) Ahozko testu laburrak eta testuinguruan jarriak ulertzea eta interpretatzea, hainbat generotakoak eta hainbat euskarritan, egitura gero eta konplexuagoa eta lexiko arrunta dutenak, argi eta astiro ahoskatuak, ikasleen esperientziatik hurbil dauden eguneroko gai zehatzei buruzkoak, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, zentzu orokorra eta ideia nagusiak jasoz, eta proposatutako lanerako informazioa hautatuz, betiere baldintza akustikoak onak badira, esandakoa berriro entzun edo baieztapena eska badaiteke, eta irudien edo testuinguruaren babesa badago.

2) Ahozko testu laburrak sortzea, ezarritako irizpideei jarraituz, gai akademiko nahiz interes pertsonalei buruzkoak, hainbat euskarritan, hainbat helbururekin, egitura logikoarekin eta ahoskera egokiz, hitzezko eta hitzik gabeko baliabideak erabiliz.

3) Eguneroko egoera interaktiboetan parte hartzea, komunikazio-trukearen arauak errespetatuz, modu gutxi-asko autonomoan.

4) Modu kritikoa ulertzea eta interpretatzea idatzizko testu soilak, laburrak edo ez oso luzeak, ongi egituratuak eta lexiko arruntekoak, aurrez landutako generoetakoak, hainbat euskarritan, pertsona arteko harremanen, hedabideen eta ikaskuntzaren arlokoak, eta zentzu orokorrari, ideia nagusiei eta bigarren mailako ideia batzuei igartzea.

5) Garrantzizko informazio espezifiko aurkitzea eta hautatzea, irakurgaiaren helburua zein den kontuan hartuta.

6) Idatzizko testuak sortzea, soilak, laburrak edo ez oso luzeak eta ongi egituratuak, aldeztu aurretik egindako plangintza bati jarraituz eta modu gutxi-asko autonomoan, hainbat euskarri eta generotakoak, ikasgelako ohiko jarduerekin lotuak, gai akademiko nahiz pertsonalei buruzkoak, lagunduta, egokitasun, koherentzia, kohesio eta zuzentasun txukun batez.

7) Literatura gozamen- eta ikaskuntza-iturritzat hartzea, kulturara hurbiltzeko bidetzat, eta norberaren hizkuntza-ondarea nahiz mundu pertsonala aberasteko zubitzat.

8) Atzerriko lehen hizkuntzan eta beste hizkuntzetan eskuratutako ezaguerak eta estrategiak erabiltzea, modu gutxi-asko autonomoan, ulermen-arazoak konpontzeko ez ezik testuak idazteko eta berrikusteko, lagunduta.

9) Atzerriko hizkuntza erabiltzea hizkuntza nahiz kultura desberdineko pertsonen arteko komunikazio- eta ulermen-bidetzat, bai eta ikaskuntza-baliabidetzat ere.

10) Beste kultura batzuetako elementu sozial, linguistiko nahiz kulturalak identifikatu, errespetatu eta ezagutzeko interesa izatea, eta bere kulturarekin erlazionatzea.

1.4.– LATINA.

1.4.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Honako hauek dira Latina ikasgaiko etapako helburuak:

1) Latinez idatzitako esaldi eta testu soil-soilak ulertzea eta itzultzea, Erroma klasikoko errealtate soziokulturalaren berri jakin eta interpretatzeko.

2) Latindar jatorriko lexiko arrunt eta landua jakitearen baliagarritasuna balioestea, eta hori dela eta, hitzen etimologia identifikatzea eta hitzek zer esan nahi duten jakitea, irakurmena eta ahozko nahiz idatzizko espresioa hobetzeko.

3) Latinaren elementu morfologiko, sintaktiko eta lexikoez gogoeta egitea, eta elementu horiek guztiak ikasleek dakizkiten hizkuntzekin lotzea, hizkuntzaren mekanismoak hobeto ezagutzeko eta ondo erabiltzeko.

4) Norberaren esperientziari zentzua emateko, mundua eta giza kondizioa nolakoak diren ulertzeko eta sentsibilitate estetikoan aurrera egiteko, latinezko testuak irakurri, iruzkindu eta interpretatu, eta literatura-ondareaz gozatzea eta ondare horrek informazio-iturri gisa duen garrantzia balioestea.

5) Hizkuntza erromanikoen eta ikasleek dakizkiten beste hizkuntza batzuen jatorri eta bilakaera zein den jakitea, eta hori dela eta, hizkuntza horien ezaugarri komun eta bereizgarriez gogoeta egitea, hizkuntza-aniztasunak den-denon kultura-ondarea aberasten duela aintzat hartuz.

6) Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak modu autonomo eta kritikoan erabiltzea, informazioa lortzeko, komunikatzeko eta kooperatzeko.

7) Latindar zibilizazioak utzi digun kultura-, hizkuntza-, literatura-, historia- eta gizarte-ondare itzela balioestea eta errespetatzea, ondare hori gozamen-iturritzat hartzea, eta garapen individual nahiz kolektiboaren aldeko baliabide gisa erabiltzea, nor bere burua eta norbanako gisa bizi garen gizarte plurala hobeto ulertzeko.

1.4.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. mailari dagozkion adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak honako eduki multzo hauetan multzokatzen dira:

1. eduki multzoa. Arlo guztietan komunak diren oinarriko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.

2. eduki multzoa. Latinaren historia eta bilakaera.
3. eduki multzoa. Latinaren sistema linguistikoa.
4. eduki multzoa. Hitzen osaera. Sistema lexikoa.
5. eduki multzoa. Erroma: historia, kultura eta zibilizazioa.

Etapako ikasgai guztietan komuna den 1. eduki multzoak oinarrizko zehar-kompetentziak garatzeko beharrezkoak diren eduki guztiak jasotzen ditu. Arlo eta ikasturte guzti-guztietan landu eta ebaluatu behar dira edukiok.

Ikasgai honen garapenean, 2. eduki multzoko («Latinaren historia eta bilakaera»), 3. eduki multzoko («Latinaren sistema linguistikoa») eta 4. eduki multzoko («Hitzen osaera. Sistema lexikoa») eduki linguistikoak dira muin eta ardatz nagusiak, latina izan baita mundu klasikoak Mendebaldeko zibilizazioari egindako ekarpenik garrantzitsuena.

2. eduki multzoko («Latinaren historia eta bilakaera») edukiek gako ugari emango dizkiete ikasleei, eta, hala, sortu zenetik gaztelania eta gainerako hizkuntza erromanikoak sortu bitartearainoko historian zehar latinak izandako bilakaera linguistikoaz eta aldaketa fonetiko eta semantikoez jabetuko dira gure neska-mutilak.

3. eduki multzoak («Latinaren sistema linguistikoa») oinarrizko gramatika-egiturekin lotutako edukiak uztartzen ditu. Latina hizkuntza flexiboa da, eta alde horretatik, latinaren sistema linguistikoak aukera emango digu, hura gure inguruko hizkuntzekin alderatuta, gaztelaniaren eta euskararen (hizkuntza flexiboa hori ere) elementu formalei eta mekanismo sintaktikoei buruz sakon hausnartzeko. Hori dela tarteko, latina baliabide aparta da bai gaztelania, bai euskara eta bai beste hizkuntza moderno batzuk hobeto ezagutu eta erabiltzeko.

Latinezko testuak, beraz, garrantzi handiko piezak dira, haien bidez aztertuko baititugu hizkuntza horren alderdi linguistikoak; eta hain zuzen horrexek emango digu aukera antzinako Erromak utzi digun ondare historiko, literario eta kultural oparoaren berri sakon eta zabal jakiteko.

4. eduki multzoko («Hitzen osaera. Sistema lexikoa») edukiek latindar jatorriko hitz arrunt nahiz landuen etimologietan eta hitzak osatzeko prozeduretan sakontzeko aukera emango digute. Horrela, izan ere, ikasleek beren lexikoa aberastu eta ahozko nahiz idatzizko ulermena hobetuko dute.

5. eduki multzoak («Erroma: historia, kultura eta zibilizazioa») antzinako Erromako historiarekin, gizartearekin eta kulturarekin lotutako edukiak lantzen ditu, batez ere gaurdaino bizirik iraun duten eta Europaren osaerarako ardatz gertatu diren gertaerak, instituzioak, artelanak, bizimoduak... Mundu klasikoak gaur egungo munduan bizirik dirau, eta hain zuzen horretantxe jartzen du azpimarra 5. eduki multzo honek. Puntu honetan egin beharrekoa, beraz, argi dago, oso: gaur egungo mundua mundu klasikoarekin alderatzea, eta gurean bizirik dirauten elementu klasikoak modu kritikoan aztertzea.

Izan ere, Erroma Klasikoa sakon aztertzea nahitaezkoa da Euskal Herriko eta Europako errealitate historiko, sozial eta kulturala zertan den ganoraz ulertuko badugu.

Ikasgai honetako eduki guztiak, nola linguistikoak hala kulturalak, osagarriak dira, ondare klasiko deritzon horren parte, eta, beraz, gure munduari oinarrizko ekarpen ugari egin dizkieten heinean ikasi beharrekotzat hartzen ditugu. Lau eduki multzo hauetako edukiak antolatzeke, edukiok modu espezifikoan landu behar dira, bai; baina beharrezkoa da, orobat, eduki espezifiko horiek testuinguru orokorrago batean jartzea, elementu guzti-guztiak modu txirikordatu eta koherentean esplikatu ahal izateko.

1.4.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

- 1) Esaldi nahiz testu labur eta mailakatuak aztertu, itzuli eta iruzkintzea, eta esaldi soilak sortzea erretrobertsioaren bitartez, latinaren egiturak erabiliz.
- 2) Hitz garden, latinismo eta latindar lokuzio arruntak bereiztea berak dakizkien hizkuntzetan, eta haien esanahia azaltzea.
- 3) Bilakaera fonetikoaren mekanismoak aplikatzea latindar etimoei, eta lotura semantikoa ezartzea ondare-hitz baten eta kultismo baten artean.
- 4) Idazketa-sistemen artean alfabetoa bereiztea, eta hizkuntza modernoan alfabetoaren jatorria ezagutzea.
- 5) Latinezko ahoskeraren arau nagusiak ezagutu eta aplikatzea.
- 6) Gaztelaniazko hitzen osagaiak ezagutzea, identifikatzea eta bereiztea.
- 7) Latinezko hitz motak bereiztea, eta latinezko hitzen osagaiak identifikatzea.
- 8) Deklinabide kontzeptua ulertzea, latinezko deklinabideak bereiztea, eta hitzak behar bezala deklinatzea.
- 9) Aditz-flexio kontzeptua ulertzea, aditz-jokoak bereiztea, eta aditzak behar bezala jokatzea.
- 10) Latinezko hitzen eta deklinabide-kasuen funtzioak ezagutzea.
- 11) Perpaus motak ezagutzea: bakunak eta konposatuak.
- 12) Infinitibo kontzertatuzko perpausak eta partizipio burutu kontzertatuzko perpausak identifikatzea.
- 13) Latindar idazle klasikoen testu itzuliak ulertzea, eta testuotan ageri diren alderdi historiko eta kulturei buruzko iruzkinak egitea.
- 14) Espainian hitz egiten diren hizkuntzen jatorria ezagutzea.
- 15) IKTen bidez informazioa bilatzea eta tratatzea, modu autonomo eta kritikoan, eskolako jarduerari erantzuteko.
- 16) Latindar mitologiako jainko, mito eta heroi nagusiak ezagutzea, eta antzinako mito nahiz heroiaren eta gaur egungoaren arteko antzekotasun eta desberdintasunei igartzea.
- 17) Erromako sorreraren eta bilakaeraren marko historikoa identifikatzea eta deskribatzea.
- 18) Erromaren oinarriko antolaera politiko eta soziala ezagutzea.
- 19) Erromatar familien osaera ezagutzea, bai eta kide bakoitzak zuen rola ere.
- 20) Zenbait ikerketa-lan egitea taldean, latindar zibilizazioak gaur egun duen jarraipenaz.

2.– MATEMATIKARAKO KONPETENTZIA.

2.1.– MATEMATIKA.

2.1.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Matematikako etapako helburuak hauek dira:

1) Banaka edo taldean, eguneroko bizitzatik ateratako problemak, beste zientzia batzuetakoak edo matematikakoak planteatzea eta ebaztea, eta zenbait estrategia aukeratzea eta erabiltzea, ebazpen-prozesua justifikatzea, emaitzak interpretatzea eta egoera berrietan aplikatzea, gizarte-ingurunean modu eraginkorragoan jardun ahal izateko.

2) Matematikako ezagutza aplikatzea eguneroko bizitzako gertaerei eta egoerei buruzko informazioak eta mezuak ulertzeko, balioesteko eta sortzeko, eta beste ezagutza-arlo batzuetan erabilgarriak direla jakitea.

3) Natura- eta kultura-inguruneke forma geometrikoak identifikatzea, elementuen, erlazioen eta propietateen ezagutza erabiliz, errealitatea deskribatzeko, eta ezagutza geometrikoak aplikatzea inguruan dugun mundu fisikoa ulertzeko eta analizatzeko, eta hari buruzko problemak ebazteko.

4) Kalkuluak eta iritzirako kalkuluak (zenbakizkoak, metrikoak, etab.) segurtasunez eta konfiantzaz egitea, egoera bakoitzean prozedura egokienak (buruzko kalkulua, idatzia, kalkulagailua...) erabiliz, bizitzako egoerak interpretatzeko eta balioesteko, eta emaitzak sistematikoki berrikustea.

5) Beren adinerako egokiak diren eta emaitzak eta ondorioak argi eta garbi eta koherentziaz justifikatzeko eta aurkezteko norberaren pentsamendua adieraztea errazten duten hizkuntza arrunteko eta hizkuntza matematikoko elementuak (zenbakiak, taulak, grafikoak, irudiak) erabiliz, arrazoitzea eta argudiatzea.

6) Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak (kukulagailuak, ordenagailuak, etab.) behar bezala erabiltzea kalkuluak egiteko, denetariko informazioak bilatzeko, tratatzeko, modelizatzeko eta adierazteko, bai eta matematika ikasten laguntzeko ere.

7) Matematika kulturaren parte dela balioestea, hura erabiliz gozatzea, matematikako jardueraren moduen eta jarreraren balioa bereiztea, eta eskuratutako matematikako konpetentziak aplikatzea, zenbait fenomeno sozial analizatzeko eta balioesteko; esate baterako, kultura-aniztasuna, inguru-arena errespetatzea, osasuna, kontsumoa, genero-berdintasuna edo bizikidetzaren baketsua.

2.1.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1., 2., 3. eta 4. mailari dagozkion adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak eduki multzo hauetan biltzen dira:

1. blokea. Ikasgai guztietako eta ikasgai honetako eduki multzo guztietako oinarrizko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.

2. blokea. Zenbakiak eta aljebra.

3. blokea. Geometria eta neurria.

4. blokea. Funtzioak eta grafikoak.

5. blokea. Estatistika eta probabilitatea.

Gizarte-errealitateak, naturalak edo abstraktuak, zenbakien, grafikoen, adierazpen aljebraikoen, erlazio estatistikoen, ausazko fenomenoen eta abarren bidez deskribatzen dituen hizkuntza gisa deskriba dezakegu matematika.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako matematikaren garapenari dagokionez, komeni da ezaugarri interesgarri batzuen berri ematea:

- Osagai intuitiboa izaten jarraitu arren, hori baita lehen urratsa matematikako jardueran eduki berri bat dugunean, abstrakzio- eta formalizazio-prozesuei ekin behar zaie, zorrotasun matematikoaren mailalara iritsi gabe.
- Ikasleen esperientzien zenbait eremu erabiltzea matematikako jardueren iturritzat.
- Ikasleei jakin-mina piztu eta problemak ebazteko konfiantza emango dien esperientziak eskaintzea.
- Modelo matematikoekin lan egitea, denetariko egoerak ebazteko.
- Kalkulagailu zientifikoa, berariazko softwarea (matematikako morroiak) eta informazioaren eta komunikazioaren beste baliabide batzuk arrazoiz erabiltzea, zenbait egoera ebazteko. Talde-lana-ekin jarraitzea, ikasketaren oinarria delako.
- Problemen ebazpena areagotzea, hizkuntza aljebraikoa erabiliz.
- Ideiak, arrazoiketa, argudioak, etab. jakinarazteko, hizkuntza argia eta egokia izateko beharra bultzatzea.
- Geometriari eta neurriari buruzko kontzeptuak eta prozedurak hobeto ikasten dira esperimentatzeko aukera ematen duten esperientzien bidez eta material jakin batzuen erlazioak aurkituz.
- Informazioaren trataeratik eratorritako edukiak (estatistikoak, datuak, zoria eta probabilitatea) ulertzea mundu errealeko aplikazioetatik etortzen da.
- Matematika ez da topiko isolatuen multzo bat, osotasun integratu bat baizik; horrek esan nahi du eduki-bloke guztiak garatu behar ditugula lehen mailatik.

Matematika ikasgaia adierazitako ezaugarriak aintzat hartuta garatu ahal izateko, eduki batzuk aukeratu dira, eta modu jakin batean bildu dira. Horrela, eduki-blokeak sortu dira. Bi ikasturteetan, Eduki Komunen bloke bat sartu da, bere gain hartzen dituen matematika-ezagutzen zeharkako ardatza eta ardatz egituratzailea dena.

Bloke horretan curriculumeko oinarrizko gai bat aipatzen da berariaz: Problema ebaztea. Informazioaren eta komunikazioaren teknologien erabilerari buruzko alderdiak eta jarrerazkoak ere agertzen dira. Gainera, prozedurazko eta jarrerazko edukien multzo bat ere sartu da, arlo eta ikasgai guztiei dagozkienak, zehar-kompetentziekin estuki lotuta daudenak.

Problema ebaztea funtsezkoa da, begi bistan dagoenez. Eguneroko bizitzako problema identifikatzea, datuak eta erlazio garrantzitsuak bereiztea, aieruak formulatzea, ebazpen zehatz edo hurbilduko estrategiak garatzea, planteatutako aieruak eta lortutako emaitzak aztertzea, eta emaitzak antolatzea eta jakinaraztea matematikako eremu guztietan aplikatu daitezkeen prozesu eta eduki komunak dira. Problema ebazpena aztertzeke erabakiak bi helburu ditu. Lehenik, ikasgelako lanean merezi duen arreta eta denbora eskaintzea: eragiketek, neurriek, kalkuluek, arrazoiketek... problema ebazteko erabiltzen direnean hartzen dute beren benetako zentzua. Baina eduki bat izateaz gain, problema ebaztea metodo bat ere bada, eguneroko matematikako lana ulertzeko modu bat. Ikasgelan giro sortzailea lortzea, elementu garrantzitsutzat informazioaren trataera eta

matematikako eduki berrien aplikazioa eta ikasketa dituzten ikerketak (zenbakizkoak, neurriei buruzkoak, geometrikoak, funtzionalak, probabilitistikoak, etab.) eta proiektuak egitea; lehen mailako matematika-jarduerak, hain zuzen ere.

Gainerako edukiak lau bloke handitan banatu dira: Zenbakiak eta aljebra; Geometria eta neurria; Funtzioak eta grafikoak; eta Estatistika eta probabilitatea. Adierazi beharra dago antolatzeke modu bat baino ez dela. Kontua ez da konpartimentu estanko bat sortzea: bloke guztietan zenbakizko teknikak eta teknika aljebraikoak erabiltzen dira, eta edozeinetan erabilgarria izan daiteke taula bat sortzea, grafiko bat egitea edo ziurgabetasun-egoera probabilitistiko bat piztea. Matematikaren irakaskuntzan edukiak elkarrekin lotzen dituen konfigurazio zikliko hori aintzat hartuko da, eta, hartara, edukiak elkarrekin erlazionatuta egongo dira beti eta batzuen gainean beste batzuk eraiki ahal izango dira. Adierazi beharra dago, beste behin ere, problemak ebaztea bloke guztiak zeharka hartzen dituen ardatz nagusia dela, eta, horregatik, edozein eduki-bloketan arreta berezia jarri behar dela eta orduak eman behar direla horretan.

Zenbakiak eta aljebra izeneko blokean, zenbakizko alfabetatze eraginkorra lortzea da helburua, zenbakiak eta erlazioak ageri diren egoerei arrakastaz aurre egiteko ahalmen gisa ulertuta. Kompetentzia eskuratzeko, ez da nahikoa kalkulu idatzizko algoritmoak gainditzea; buruzko kalkuluko eta kalkulu hurbilduko estrategiak ere garatu behar dira, eta zenbakiekin eta kantitateekin konfiantzaz lan egin. Zenbakiak zenbait testuingurutan erabili behar dira, garatutako prozesuen ulermena eta emaitzen esanahia aurretiko edukiak eta lehentasunezkoak direla jakinda; kalkuluko abilezia hutsa baino harago doana. Lehen Hezkuntzan hasitako zenbakizko zentzu horrek jarraipena izan behar du Bigarren Hezkuntzan. Horretarako, zenbakien multzoak zabaldu behar dira, eta lehendik ikasitakoak finkatu, zenbakizko adierazpen moduen arteko erlazioak ezarri; zatikien, hamartarren eta ehunekoen artekoak, esate baterako. Zenbait prozedura erabiliz kalkulatzeko abilezia da interesgarria, eta kasu bakoitzean erabaki behar da zein den egokiena. Ikasleek jariatortasunez kalkulatzeko eta iritzirako kalkuluko arazoiz egitea da helburua, kontzeptuak ulertzearen eta kalkuluko kompetenziaren arteko oreka lortzeko. Bestalde, prozedura aljebraikoak erabiltzearekin lotutako abilezia eta hizkuntza aljebraikoa garatzean, gero eta sinbolo eta adierazpen gehiago erabili behar dira, pixkanaka, Bigarren Hezkuntzako lehen urtetik azkenera bitartean, eta arreta berezia jarri behar zaio problema bakoitzaren enuntziatuaren irakurketari, sinbolizazioari eta planteamenduari. Edukien ardatz nagusi bat da eta gainerako blokeekin lotura estua du.

Geometria eta neurriari buruzko blokean, geometriarekin eta neurriekin lotutako edukiak aurkezten dira. Geometriak espazioko orientazioarekin eta adierazpenarekin, kokapenarekin, eta espazioko objektuen deskribapenarekin eta ezagutzarekin lotutako edukiak biltzen ditu; bai eta forma lauena eta hiru dimentsioko formen azterketa, eta haien propietate garrantzitsuenak ere. Geometriaren ikasketak aukerak eman behar ditu, behin eta berriz, eraikitze, marrazteko, neurtzeko edo sailkatzeko. Horren azterketak aukerak ematen ditu beste eremu batzuekiko erlazioak ezartzeko; esate baterako, naturarekiko edo artearekiko. Geometriako programa informatikoak erabiltzea bereziki interesgarria da, ikasleei irudiekin eta haien elementu bereizgarriekin elkarrengaitzeko aukera, propietateak analizatzeko aukera, erlazioak aztertzea, aieruak egiteko eta, kasu bakoitzean, gezurtatzeko edo baliozkotzat jotzeko aukera ematen dielako. Jolas-jarduerak objektuen espazioko egoera eta kokapena deskribatzen lagundu diezagukete, erreferentzia-sistemak eta adierazpen-modeloak ezarriz. Eguneroko ingurunea kontzeptu geometriko ugariren abstrakzio-maila saihesten duten askotariko egoera fisiko errealak aztertzeke iturri bat da, haien elementuak, propietateak eta abar landuz. Neurriari dagozkion edukiak behar bezala garatu ahal izateko, zenbaki motak, haien arteko eragiketak, hurbilketa-estragiak eta iritzirako kalkulukoak behar bezala jakin eta erabili behar dira. Egoera errealean neurketak egitea lortu beharreko lehentasunezko helburu bat izango da, eta, horretarako, mota guztietako unitateak erabiliko dira:

gorputzekoak (oina, arra, besoa, etab.), arbitrarioak (sokak, lauzak, etab.) eta normalizatuenak, hots, Sistema Metriko Hamartarra eta hartan ezartzen diren erlazioak. Neurriaren eta geometriaren arteko erlazioak zentzua ematen dio blokeari. Zenbakizko edukiekin eta eduki aljebraikoekin duen erlazioa oso estua da, eta zeharkako neurketak egiteko aukera ematen du, formulen bidez; distantzien, gainazalen edo bolumenen kalkuluaz ari gara. Neurketa-jarduerek ikasleen eta haien ingurunearen arteko interakzio dinamikoa eska dezakete eta eskatu behar dute. Neurketak mundu errearen miaketa aktiboa izan behar du.

Funtzioen eta grafikoen hizkuntza blokeak erabateko zentzua hartzen du etapa honetan; aldagaien arteko erlazioak eta taulen eta grafikoen bidezko adierazpena dira ardatz nagusiak. Blokeak modelo matematikoen ikasketan sakontzeko balio digu eta oso erabilgarria da fenomeno ekonomikoak, sozialak edo naturalak deskribatzeko, interpretatzeko, iragartzeko eta azaltzeko. Bloke honetan, erlazio funtzionalen identifikazioa eta analisia garatuko dugu, haien adierazpen moduetan: ahozkoa, grafikoa, zenbakizkoa (taula formakoa) eta aljebraikoa. Informazioa bereganatzeko eta adierazpen modu batzuetatik beste batzuetara pasatzeko ahalmena garatzea da helburua.

Azterketa egiteko, grafiko mota identifikatzeko aukera ematen duen analisi kuantitatiboa hartu behar da abiapuntu, eta ezaugarri globalak aztertu; ondoren, azterketa kuantitatiboa egin behar da, balio-taulak erabiliz, eta adierazpen aljebraikoak erabili, soilik haren sinpletasunak horretarako aukera ematen badu eta hori erabiltzea oso garrantzitsua bada. Mailaren arabera, gehiago edo gutxiago sakonduko da funtzio mota jakin batean.

Estatistika eta probabilitatea oso garrantzitsuak dira gaur egun, komunikabideetan agerpen handia dutelako eta ikasgaietan asko erabiltzen direlako. Horren azterketak gaitasuna emango die ikasleei informazio estatistikoa batzuetan agertzen diren gezurrezko aurkezpenak, interpretazio okerrak eta gehiegikeriak kritikoki aztertzeko. Bloke honetako edukiek benetako esanahia hartzen dute beste ezagutza-arlo batzuekin lotutako jardueretan aurkezten direnean. Mota horretako edukiekin egin beharreko lana pixkanakakoa da. Lehen Hezkuntzan, informazio bildu eta matematikoki lantzeko edukiekin hasi da, eta adierazpen grafikoa bereziki azpimarratzen da; gainera, emaitzak ausazko fenomenoaren lehen hurbilketa egiteko balia daitezke. Ikasleek ezagutzen dituzten zorizko jokoak (partxisa, aurkia eta ifrentzua, dadoak, koloretako bolak, etab.) tresna egokia izan daitezke ausazko fenomenoetara hurbiltzeko eta haietan sakontzeko. Blokeko edukiak oso egokiak dira talde-lana bultzatzeko eta zentzu kritikoa garatzeko. Bigarren Hezkuntzan, eduki estatistikoak izenekoak landu behar dira, parametroen esanahiak ulertzeko. Kalkulagailuak, ordenagailuak eta kalkulu-orria erabiltzea funtsezkoa da, informazioa antolatzeke eta lortzeko prozesua errazten duelako. Gainera, datu kantitate handiak erabil daitezke, eta kalkuluko denbora eta ahalegin handiak aurrezten dira, eta ahalegin horiek galderak egiteko, ideiak ulertzeko eta txostenak idazteko erabil daitezke.

Probabilitatearen eremuan, bereziki interesgarria da ikasleek zorizko gertaerei buruzko eta gertaera horiei probabilitate-balioak esleitzeari buruzko intuizio sendoak izatea. Helburu hori lortzeko, Lehen Hezkuntzako lehen urteetan, ausazko fenomeno sinpleen azterketaren hurbilketa natural bat egin nahi da, esperimentazioaren eta tratamenduaren bidez. Ondoren, ausazko gertaeren probabilitate-balioak lortzera bideratuko da lana, zenbait diagrama erabiliz, berariazko ezagutzak (Laplaceren legea) eskuratuz edo zenbaki handien legea aplikatuz.

Etapak izan behar duen izaera orientatzailea kontuan hartuta, ikasleen ikasketaren motibazioen, interesen eta erritmoen aniztasunari arreta jartzeko, matematika ikasgaiak bi aukera ditu Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako hirugarren eta laugarren mailetan. Bi aukeretan, partzialki berezitateko edukiak ageri dira, matematika akademikoari edo matematika aplikatuari dagokion. Bi aukerak ezartzea gomendatzen duten aldeak ez dagozkio soilik edukien aukeraketari, baizik —eta

batik bat– edukiak lantzeko moduari. Matematika aplikatuan, ikasitakoak zertarako balio duen izango da ardatz nagusia, eta benetako testuinguruetako aplikazio praktikoan jarriko da arreta, sinbolismo abstraktuen eskakizun handiagoaren orde; hain zuzen, hori matematika akademikoan aztertuko da. Gainera, aukera honetan, pentsamendu matematikoko abilezien garapenean sakonduko da; bereziki, pentsamendu matematikoaren beraren zenbait alderdi teoriko analizatu, ikertu, interpretatu eta horietan sakontzeko gaitasunak.

Bi aukeretan, matematika ikasleentzat hurbilekoak diren ezagutza eta prozedura integratuen multzo gisa aurkeztu behar da, denboran zehar bilakatuz joan dena eta etorkizunean ere bilakatuz joango dena.

2.1.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

2.1.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila.

1) Zenbaki arrunt, oso, zatikizko eta hamartar errazen kalkuluak egitea, propietate garrantzitsuenak erabiliz, eta erantzun zehatza edo hurbildua behar den erabakitzea, eta kalkulatzeko modurik egokiena (buruzkoa, arkatza eta papera erabiltzeko algoritmoak, kalkulagailua) segurtasunez aplikatzea.

2) Zenbaki osoen, hamartarren eta zatikizkoen arteko eragiketak egin beharreko problemak ebaztea, kalkuluak egiteko baliabide egokienak erabiliz, eta emaitza testuinguruari nola egokitzen zaion balioestea.

3) Magnitude zuzenki proportzionalekin lotutako problemak ebaztea, kalkuluak egiteko baliabiderik egokienak erabiliz, eta lortutako emaitzak interpretatzea eta balioestea.

4) Zenbakizko multzoen erregularitasunak, jarraibideak eta erlazioak deskribatzea, letrak erabiliz kantitateak adierazteko, eta, hartara, zenbakizko sekuentziak adierazpenen bidez laburtzeko, eta formula errazen zenbakizko balioa lortzeko.

5) Irudi lauak eta espazioko irudiak bereiztea eta deskribatzea, haien propietateak erabiliz sailkatzea, eta eskuratutako ezagutza geometrikoak aplikatuz mundu fisikoa interpretatzea eta deskribatzea, terminologia egokia erabiliz.

6) Irudi lauen luzerak, azalerak eta angeluak planteatutako egoerarako egokia den zehaztasunez iritzira kalkulatzeko eta kalkulatzeko, iritzirako kalkuluaren edo kalkuluaren emaitza unitaterik egokienean adieraztea, eta neurketa-prozesuak ulertzea eta inguruko problemen ebazpenetan aplikatzea.

7) Denetariko informazioak taulen eta grafikoen bidez antolatzea eta interpretatzea, mende-kotasun-erlazioak identifikatuz –proportzionaltasun zuzenekoak, bereziki–, eta ezagutza hori eguneroko bizitzako problemen ebazpenean aplikatzea.

8) Datuak antolatzeko eta grafiko estatistikoak sortzeko denetariko prozedurak erabiltzea, eta lortutako emaitzak abiapuntu hartuta arrazoizko ondorioak ateratzea.

9) Zorizko gertaeren probabilitate nozioa esleitzea, enpirikoki lortutako maiztasun erlatibo kontzeptua abiapuntu hartuta, eta terminologia egokia erabiliz.

10) Problema ebaztea modelo heuristikoa bat erabiliz: enuntziatua aztertuz, estrategia egokiak aukeratuz (saiakuntza-errorea, problema errazago bat ebaztea, problema txikiagotan banatzea problema, eskema bat marraztea, etab.) beharrezko kalkuluak eginez, lortutako emaitza egiaztatuz, eta, norberaren mailarako egokia den hizkuntza matematikoa erabiliz, ebazpenean zer prozesuri jarraitu zaion adieraziz.

11) Jarduera matematikoarekin lotutako jarrerak sistematikoki balioestea eta erabiltzea; esate baterako, jakin-mina, norberaren ahalmenetan konfiantza eta iraunkortasuna izatea, ordena eta berrikuspen sistematikoa. Halaber, lan-taldean integratzea, besteen iritziak ikasketa-iturri gisa errespetatuz eta balioetsiz, eta helburu komun bat lortzeko lankidetzan aritzea.

2.1.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila.

1) Zenbaki oso, zatiki, zenbaki hamartar eta ehuneko errazen kalkuluak egitea, propietate garrantzitsuenak erabiliz, eta erantzun zehatza edo hurbildua behar den erabakitzea, eta kalkulatzeko modurik egokiena (buruzkoa, arkatza eta papera erabiltzeko algoritmoak, kalkulagailua) segurtasunez aplikatzea.

2) Zenbaki osoen, hamartarren eta zatikizkoen arteko oinarrizko eragiketak (berreketak eta erro karratua barne) egin beharreko problemak ebaztea, kalkuluak egiteko baliabide egokienak erabiliz, eta emaitza testuinguruari nola egokitzen zaion balioestea.

3) Zenbakizko proportzionaltasuneko eta proportzionaltasun geometrikoko erlazioak identifikatzea, eta proportzionaltasunarekin lotutako eguneroko bizitzako egoerak ebazteko erabiltzea.

4) Hizkuntza aljebraikoa erabiltzea eguneroko bizitzako problemak ebazteko, bigarren mailako ekuazioak eta bi ezezaguneko bi ekuazio linealen sistemak planteatuz eta ebatziz.

5) Espazioen eta objektuen luzerak, azalerak eta bolumenak planteatutako egoerarako egokia den zehaztasunez iritzira kalkulatzeko eta kalkulatzeko, iritzirako kalkuluaren edo kalkuluaren emaitza unitaterik egokienean adieraztea, eta neurketa-prozesuak ulertzea eta inguruko problemen ebazpenetan aplikatzea.

6) Taula baten, grafiko baten, adierazpen aljebraiko baten edo enuntziatu baten bidez adierazitako erlazio funtzional sinpleak interpretatzea, haietatik balioak lortu eta aztertutako fenomenoaren ondorioak ateratzea.

7) Funtzio linealak eta afinak denetariko testuinguruetan bereiztea, adieraztea eta aztertzea, eta ezagutza hori problemak ebazteko erabiltzea.

8) Populazio estatistiko bati buruzko datuak biltzea, antolatzea eta adieraztea, metodo estatistiko eta tresna teknologiko egokiak erabiliz, eta alderdi nabarmenenak analizatzea.

9) Gertaera baten probabilitateari buruzko iragarpenak egitea, aurrez enpirikoki edo kasu errazak aztertuz lortutako informazioa abiapuntu hartuta.

10) Problema ebaztea modelo heuristikoki bat erabiliz: enuntziatua aztertuz, estrategia egokiak aukeratuz (saiakuntza-errorea, problema errazago bat ebaztea, problema txikiagotan banatzea problema, eskema bat marraztea, etab.) beharrezko kalkuluak eginez, lortutako emaitza egiaztatuz, eta, bere mailarako egokia den hizkuntza matematikoa erabiliz, ebazpenean zer prozesuri jarraitu zaion adieraziz.

11) Jarduera matematikoarekin lotutako jarrerak sistematikoki balioestea eta erabiltzea; esate baterako, jakin-mina, norberaren ahalmenetan konfiantza eta iraunkortasuna izatea, ordena eta berrikuspen sistematikoa. Halaber, lan-taldean integratzea, besteen iritziak ikasketa-iturri gisa errespetatuz eta balioetsiz, eta helburu komun bat lortzeko lankidetzan aritzea.

2.1.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila: ikaskuntza akademikoak.

1) Zenbaki arrazionalak eta irrazionalak, haien eragiketak eta propietateak erabiltzea problemak ebazteko, kalkulatzeko modu egokiena (buruzkoa, arkatza eta papera erabiltzeko algoritmoak, kalkulagailua) aplikatuz, eta testuinguruari egokituta adieraztea.

2) Enuntziatu baten bidez adierazitako propietate bat edo erlazio bat hizkuntza aljebraikoan adieraztea, eta zenbakizko sekuentzien eratze-legeak adierazten dituzten formulak lortzea, kasu errazetan.

3) Adierazpen aljebraiko sinpleak lortzea eta erabiltzea, hizkuntza aljebraikoa erabiltzea egunero bizitzako problemak ebazteko, lehen eta bigarren mailako ekuazioak eta bi ezezaguneko bi ekuazio linealen sistemak planteatuz eta ebatziz, eta lortutako emaitzak interpretatzea.

4) Irudi geometriko batetik beste irudi geometriko bat lortzeko planoko higidurak bereiztea, eta ohiko diseinuak, artelanak edo naturan ageri diren konfigurazio geometrikoak geometriaren ikuspegitik aztertzeke eta norberaren konposizioak egiteko erabiltzea.

5) Proporzionaltasun geometrikoko erlazioak identifikatzea eta neurri zuzenak edo zeharkakoak kalkulatzeko egoera errealean, tresna, teknika edo formula egokiak erabiliz.

6) Oinarriko gorputz geometrikoen elementuak eta propietate bereizgarriak bereiztea, deskribatzea eta kalkulatzeko, eta lur-esferan koordenatu geografikoak identifikatzea.

7) Erlazio linealak eta koadratikoak erabiltzea zenbait modutan –ahoz, taula bidez, grafiko bidez edo aljebraikoki– adierazitako egoera errealeak aztertzeke, eta haien artean dagokion transferentzia egitea.

8) Informazio estatistikoak sortzea eta interpretatzea, taulak, grafikoak eta zentralizazio- nahiz sakabanatze-parametro estatistikoaren kalkulak oinarri hartuta.

9) Iragarpenak egitea gertaera bat betetzeko aukerei buruz, aurrez enpirikoki lortutako informazioa edo aukeren zenbaketaren bidez lortutakoa abiapuntu hartuta.

10) Problema ebazteko modelo heuristikoki erabiliz: enuntziatua aztertuz, estrategia egokiak aukeratuz (zenbaketa exhaustiboa, indukzioa, antzeko problema bilatzea, amaieratik hastea, etab.) beharrezko kalkulak eginez, lortutako emaitza egiaztatuz, eta, norberaren mailarako egokia den hizkuntza matematikoa erabiliz, ebazpenean zer prozesuri jarraitu zaion adieraziz.

11) Jarduera matematikoarekin lotutako jarrerak sistematikoki balioestea eta erabiltzea; esate baterako, jakin-mina, norberaren ahalmenetan konfiantza eta iraunkortasuna izatea, ordena eta berrikuspen sistematikoa) Halaber, lan-taldean integratzea, besteen iritziak ikasketa-iturri gisa errespetatuz eta balioetsiz, eta helburu komun bat lortzeko lankidetzan aritzea.

2.1.3.4.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila: ikaskuntza aplikatuak.

1) Zenbaki arrazionalak, haien eragiketak eta propietateak erabiltzea problemak ebazteko, kalkulatzeko modu egokiena (buruzkoa, arkatza eta papera erabiltzeko algoritmoak, kalkulagailua) aplikatuz, eta testuinguruari egokituta adieraztea.

2) Enuntziatu baten bidez adierazitako propietate bat edo erlazio bat hizkuntza aljebraikoan adieraztea, eta zenbakizko sekuentzien eratze-legeak adierazten dituzten formulak lortzea, kasu errazetan.

3) Hizkuntza aljebraikoa eta adierazpen aljebraiko errazak erabiltzea eguneroko bizitzako problemak ebazteko, bigarren mailako ekuazioak eta bi ezezaguneko bi ekuazio linealen sistemak planteatuz eta ebaztiz.

4) Irudi geometriko batetik beste irudi geometriko bat lortzeko planoko higidurak bereiztea, eta ohiko diseinuak, artelanak edo naturan ageri diren konfigurazio geometrikoak geometriaren ikuspegitik aztertzeke eta norberaren konposizioak egiteko erabiltzea.

5) Proporzionaltasun geometrikoko erlazioak identifikatzea eta neurri zuzenak edo zeharkakoak kalkulatzeko egoera errealean, tresna, teknika edo formula egokiak erabiliz.

6) Oinarrizko gorputz geometrikoen elementuak eta propietate bereizgarriak bereiztea, deskribatzea eta kalkulatzeko, eta lur-esferan koordenatu geografikoak identifikatzea.

7) Erlazio linealak eta koadratikoak erabiltzea zenbait modutan –ahoz, taula bidez, grafiko bidez edo aljebraikoki– adierazitako egoera errealeak aztertzeke, eta haien artean dagokion transferentzia egitea.

8) Informazio estatistikoak sortzea eta interpretatzea, taulak, grafikoak eta zenbait egoeratik ateratako zentralizazio- eta sakabanatze-parametro estatistikoaren kalkulua oinarri hartuta, eta kritikoki interpretatzea.

9) Problema ebazteko modelo heuristikoa bat erabiliz: enuntziatua aztertuz, estrategia egokiak aukeratuz (zenbaketa exhaustiboa, indukzioa, antzeko problema bilatzea, amaieratik hasia, etab.) beharrezko kalkulua eginez, lortutako emaitza egiaztatuz, eta, norberaren mailarako egoera den hizkuntza matematikoa erabiliz, ebazpenean zer prozesuri jarraitu zaion adieraziz.

10) Jarduera matematikoarekin lotutako jarrerak sistematikoki balioestea eta erabiltzea; esate baterako, jakin-mina, norberaren ahalmenetan konfiantza eta iraunkortasuna izatea, ordena eta berrikuspen sistematikoa) Halaber, lan-taldean integratzea, besteen iritziak ikasketa-iturri gisa errespetatuz eta balioetsiz, eta helburu komun bat lortzeko lankidetzan aritzea.

2.1.3.5.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila: ikaskuntza akademikoak.

1) Zenbaki motak, haien eragiketak eta propietateak erabiltzea informazioa bildu, eraldatu eta trukatzeko, eta eguneroko bizitzarekin nahiz arlo zientifikoarekin lotutako problema ebazteko.

2) Hainbat motatako ekuazioak, inekuazioak eta sistema aljebraikoak planteatu eta ebazti beharreko eguneroko bizitzako eta zientzien beren esparruko problema ebaztea, ebazpen-algoritmoak trebetasunez aplikatuz.

3) Hizkuntza aljebraikoa, eta haren eragiketak eta propietateak trebetasunez erabiltzea, eta horien bidez zenbakizko erlazio matematikoak, alfanumerikoak, geometrikoak, etab. Bai eta problema ebazpenean ere.

4) Magnitudeak kalkulatzeko, neurketa zuzenak eta zeharkakoak eginez, benetako egoera oinarri hartuta, tresna, teknika edo formula (trigonometrikoak barne) egokienak erabiliz, eta deskribatutako egoerarako egokiena den neurri-unitatea erabiliz.

5) Geometria analitiko lau kontzeptuak eta prozedurak erabiltzea, funtzioak adierazteko eta irudiak, formak eta konfigurazio geometrikoak deskribatzeko eta analizatzeko.

6) Erlazio kuantitatiboak identifikatzea egoera batean, zer funtzio motaren bidez adieraz daitezkeen zehaztea, eta grafiko bat edo zenbakizko datuak oinarri hartuta, edo adierazpen aljebraikoaren koefizienteak aztertuz, batez besteko aldakuntza-tasa hurbiltzea eta interpretatzea.

7) Informazio jakin bat analizatzea, benetako egoerekin lotutako erlazio funtzionalak adierazten dituzten taulak eta grafikoak oinarri hartuta, eta haien portaerari, bilakaerari eta izan ditzaketen azken emaitzei buruzko informazioa lortzea.

8) Taula eta grafiko estatistikoak egitea eta interpretatzea, parametro estatistiko ohikoenak kalkulatzeko, bitarteko egokienak erabiliz (arkatza eta papera, kalkulagailua edo ordenagailua, kalkulatu-orrria), eta erabilitako laginen adierazgarritasuna kualitatiboki balioestea.

9) Zoriarekin eta probabilitatearekin lotutako egoerak eta fenomenoak bereiztea, kalkulu konbinatorioko kontzeptuak eta teknikak edo beste teknika eta estrategia batzuk erabiltzea, eguneroko bizitzako denetariko problemak ebazteko.

10) Problema ebaztea modelo heuristikoko bat erabiliz: enuntziatua aztertuz, estrategia egokiak aukeratuz (zenbaketa exhaustiboa, indukzioa, antzeko problemak bilatzea, amaieratik hastea, absurdora eramatea, problema ebazita imajinatzea, kontraadibideak, etab.) beharrezko kalkuluak eginez, lortutako emaitza egiaztatuz, eta, norberaren mailarako egokia den hizkuntza matematikoa erabiliz, ebazpenean zer prozesuri jarraitu zaion adieraziz.

11) Jarduera matematikoarekin lotutako jarrerak sistematikoki balioestea eta erabiltzea; esate baterako, jakin-mina, norberaren ahalmenetan konfiantza eta iraunkortasuna izatea, ordena eta berrikuspen sistematikoa. Halaber, lan-taldean integratzea, besteen iritziak ikasketa-iturri gisa errespetatuz eta balioetsiz, eta helburu komun bat lortzeko lankidetzan aritzea.

2.1.3.6.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila: ikaskuntza aplikatuak.

1) Zenbaki motak, haien eragiketak eta propietateak erabiltzea informazioa bildu, eraldatu eta trukatzeko, eguneroko bizitzarekin lotutako problemak ebazteko.

2) Magnitude zuzenki eta alderantziz proportzionalen problemak ebaztea, ehunekoetatik eratorritako problemak zehaztasun handiagoz aztertuz, eta erabilitako datuen kopuruaren edo konplexutasunaren arabera kalkulu-orrria erabiltzeko aukera balioestea.

3) Lehen eta bigarren mailako ekuazioak edo bi ezezaguneko ekuazio linealen sistemak planteatu eta ebazteko beharrezko eguneroko bizitzako problemak ebaztea, ebazpen-algoritmoak trebetasunez aplikatuz.

4) Magnitudeak kalkulatzeko, neurketa zuzenak eta zeharkakoak eginez, benetako egoerak oinarri hartuta, tresna, teknika edo estrategia eta formula egokienak erabiliz, eta deskribatutako egoerarako egokiena den neurri-unitatea aplikatuz.

5) Bi aldagaien arteko erlazio kuantitatiboak identifikatzea, eta zer funtzio motak adieraz daitezkeen zehaztea eta analizatzea.

6) Informazio jakin bat analizatzea, benetako egoerekin lotutako erlazio funtzionalak adierazten dituzten taulak eta grafikoak oinarri hartuta, eta haien portaerari, bilakaerari eta izan ditzaketen azken emaitzei buruzko informazioa lortzea.

7) Taula eta grafiko estatistikoak egitea eta interpretatzea, parametro estatistiko ohikoenak kalkulatzeko, bitarteko egokienak erabiliz (arkatza eta papera, kalkulagailua, kalkulatu-orrria), eta erabilitako laginen adierazgarritasuna kualitatiboki balioestea.

8) Zoriarekin eta probabilitatearekin lotutako egoerak eta fenomenoak bereiztea, probabilitate sinpleak eta konposatuak kalkulatzeko, eta probabilitateen kalkuluko kontzeptuak eta teknikak aplikatzea, eguneroko bizitzako egoerak eta problemak ebazteko.

9) Problema ebaztea modelo heuristiko bat erabiliz: enuntziatua aztertuz, estrategia egokiak aukeratuz (zenbaketa exhaustiboa, indukzioa, antzeko problema bilatzea, amaieratik hastea, absurdora eramatea, problema ebazita imajinatzea, etab.) beharrezko kalkuluak eginez, lortutako emaitza egiaztatuz, eta, norberaren mailarako egokia den hizkuntza matematikoa erabiliz, ebazpenean zer prozesuri jarraitu zaion adieraziz.

10) Jarduera matematikoarekin lotutako jarrerak sistematikoki balioestea eta erabiltzea; esate baterako, jakin-mina, norberaren ahalmenetan konfiantza eta iraunkortasuna izatea, ordena eta berrikuspen sistematikoa) Halaber, lan-taldean integratzea, besteen iritziak ikasketa-iturri gisa errespetatuz eta balioetsiz, eta helburu komun bat lortzeko lankidetzan aritzea.

3.– ZIENTZIARAKO KONPETENTZIA.

3.1.– BIOLOGIA ETA GEOLOGÍA.

3.1.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Hauek dira Biologia eta Geologia ikasgaiari dagozkion etapako helburuak:

1) Gizakiaren organismoari buruzko ezagutza zientifikoa erabiltzea, norberaren gorputzaren funtzionamendua nahiz osasuntsu egotea ahalbidetzen duten baldintzak azalduz, horren bidez osasuna zaintzeko ohiturak garatzeko eta norberaren nahiz komunitatearen ongizatea hobetzeko.

2) Ekosistemen funtzionamenduari buruzko ezagutza zientifikoa erabiltzea, haietan gertatzen diren interakzioak azalduz, eta ekosistemen oreka eta hura aldatzen duten faktoreak deskribatuz, horren bidez natura balioesteko eta kudeatzeko nahiz hartaz gozatzeko, zientziak eta teknologiak gizartearekin eta ingurumenarekin dituzten interakzioak ikuspegi kritikoz aztertzeko, eta garapen iraunkorraren alde modu aktiboan eta arduratsuan parte hartzeko.

3) Problema ebaztea eta ikerketa soil batzuk egitea, banaka nahiz lankidetzan zientziaren prozedurekiko koherenteak diren estrategiak aplikatuz, hala nola azalpen-hipotesiak formulatzea, eta datuak lortzea eta haietatik judizioak egitea ahalbidetzen duten emaitzak eta ondorioak ateratzea, iritzi hutsa eta froga zehatzetan oinarritutako ebidentzia bereiziz, norberaren nahiz gizartearen intereseko benetako egoerei testuingurua aintzat hartuta heltzeko eta erabaki arduratsuak hartu ahal izateko.

4) Gai zientifikoei buruzko informazioa lortzea zenbait iturritatik, barnean hartuta informazioaren teknologiak, kontuan hartuta gai zientifikoei buruzko lanak funtsatzeko eta bideratzeko baliagarritasuna, eta gai horiei buruz nork bere jarrerak hartzea, funtsatuta eta ikuspegi kritikoz.

5) Zientziei buruzko informazioa duten mezuak modu aktiboan eta kritikoa interpretatzea, eta mezu zientifikoak sortzea, ahozko nahiz idatzizko hizkuntza zuzen erabiliz, bai eta beste notazio- eta adierazpen-sistema batzuk ere, zehaztasunez komunikatu ahal izateko eta zientziaren esparruan azalpenak eta argudioak eman ahal izateko.

6) Errealitatea azaltzeko eskemak egitea, kontzeptu, printzipio, estrategia, balio eta jarrera zientifikoak baliatuz, naturako fenomeno nagusiak interpretatzeko, eta gure gizarteko garapen eta aplikazio zientifiko eta teknologiko garrantzitsuenak ikuspegi kritikoz aztertzeko.

7) Zientziaren nolakotasuna, saiakera-izaera eta izaera sortzailea baliatzea, dogmatismoak gainditzeko bide eman duten eztabaida nagusiak aintzat hartuz, bai eta historian zehar izandako iraultza zientifikoak ere, gizadiaren kultura-bilakaeran ezagutza zientifikoak izan duen garrantzia ulertzeko eta balioesteko, gizakiaren beharrak asetzeko eta haren bizi-baldintzak hobetzeko bitarteko den aldetik.

3.1.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1., 3. eta 4. maileri dagozkien adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak eduki multzo hauetan sailkatu dira:

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila: lur planetako dibertsitatea.

1. multzoa. Ikasgai guztietan eta ikasgai honetako eduki multzo guztietan komunak diren oinarriko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak.

2. multzoa. Lurra unibertsoan.

3. multzoa. Lur planeta: atmosfera, hidrosfera, geosfera.

4. multzoa. Lur planetako biodibertsitatea: biosfera, izaki bizidunen sailkapena, biodibertsitatea.

5. multzoa. Ikerketa-proiektua.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila: egitura-unitatea eta materiaren antolaketa.

1. multzoa. Ikasgai guztietan eta ikasgai honetako eduki multzo guztietan komunak diren oinarriko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak.

2. multzoa. Zelula, izaki bizidunen egitura- eta funtzio-unitate den aldetik.

3. multzoa. Pertsonak eta osasuna: osasuna, nutrizioa, erlazioa eta koordinazioa, ugalketa eta sexualitatea.

4. multzoa. Lurreko erliebea eta haren bilakaera: kanpoko eta barneko aldaketa geologikoak.

5. multzoa. Gizakia eta ingurunea. Ekosistemak.

6. multzoa. Ikerketa-proiektua.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila: sistema teoriko nagusiak.

1. multzoa. Ikasgai guztietan eta ikasgai honetako eduki multzo guztietan komunak diren oinarriko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak.

2. multzoa. Biziaren eboluzioa: herentzia eta karaktereen transmisioa, biologia eta dibertsitatea, izaki bizidunen jatorria eta eboluzioa.

3. multzoa. Lurra, etengabe aldatzen ari den planeta: Lurraren historia, plaka-tektonika eta haren agerpenak.

4. multzoa. Ekologia eta ingurumena: ekosistemen egitura, ekosistemaren dinamika, gizakiaren jarduerak ekosistemetan eragindako inpaktua.

5. multzoa. Ikerketa-proiektua.

Aurreko etapan Naturaren Zientziak ikasgai jorrotutako ezagutza zientifikoaren tratamendu integratua abiapuntu hartuta, Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan bi mailatan banatuta antolatuta dira, eta hala, lehen mailan Biologia eta Geologiako ezagutza zientifikoak landuko dira, eta bigarren mailan, Fisika eta Kimikakoak, azken horietan sakontasun-maila handiagoa baita, bai ideiei dagokienez, bai agerian jartzen diren erlazioei dagokienez.

Nolanahi ere, banaketa horrek ez du oztopo izan behar zientzien ikaskuntzan komuna eta globala dena nabarmentzeko; hain zuzen ere, natura-inguruneari buruz dugun esperientzia globala

izan ohi da, eta askotariko alderdiak integratzen ditu; bestalde, ingurunean eragiten duen jarduketan ez da zientzien arteko bereizketarik egiten; eta azkenik, ezagutza eraikitzekeo prozedurak komunak dira funtsean. Horrez gain, kontuan izan behar da diziplina zientifikoek errealitatea aztertzean konpartimentutan banatzen dutela, eta ezarritako muga horiek fenomenoaren sistematikotasuna eta multidimentsionalitatea eteten dutela, modu arbitrarioan. Izan ere, osotasun baten ezagutza ez da haren zatien ezagutzaren batura. Hori dela eta, gizarte- eta ingurumen-arazoei heltzeko, ezinbestekoa da curriculumeko beste ikasgai batzuetako ikaskuntzekin batera lankidetzan jorratzeko bitarteko egokiak ezartzea; batez ere, Fisika eta Kimika ikasgaiarekin lotuz, bai eta Gizarte Zientziak eta Teknologia ikasgaiekin ere. Hala, jakintza horien multzoa lagungarria izango da problema konplexuak ulertzeko eta tratatzeko.

Laugarren mailan ikasgai hau derrigorrezkoa ez denez, hirugarren mailaren amaieran ziurtatu behar da ikasleek lortu dutela zientziaren esparruko alfabetizazioa, ikasgai honekin lotutako oinarritzko alderdi guztietan. Hori dela-eta, lehen eta hirugarren mailatan kontzeptuen trataera kualitatiboa eta esperimentala izango da, eta DBHko 4. mailan eta Batxilergoan, berriz, alderdi kuantitatiboak eta akademikoagoak landuko dira.

Ikasturte bakoitzean, eduki multzoak elkarrekin erlazionatutako jakintza multzo gisa ulertzen dira, eta haiek antolatzekeo, problema egituratzaileak hartzen dira abiapuntu, ildo horiei jarraituz eduki multzo horiek sekuentziatzeko eta elkarrekin erlazionatzeko, eta hala, ikaskuntza integratzailea bideratzeko.

Hasieran, materiaren dibertsitatearen kontzeptua izango da ikaskuntza bideratzeko haria. Geroago landuko dira egitura-unitatearen eta materiaren antolaketa gaiak, konplexuagoak baitira, eta laugarren mailan materiaren aldaketei helduko zaie, interakzio mota eta teoria zientifiko nagusiak azalduz.

Lehen mailan, Biologia eta Geologia ikasgaian, Lur planetako dibertsitatea izango da ikaskuntza bideratzeko haria. Hasteko, unibertsoaren ikuspegi orokor bat emango da, eta haren barruan Lurraren kokapena zehaztuko da. Horren ostean, planetako biodibertsitatea jorratuko da, bai eta horrekin lotutako arazoak ere. Izaki bizidunen dibertsitate handia hobeto ulertze aldera, erregular-tasunetan jarriko da arreta, haien arabera sailkatzeko.

Edukiak sekuentziatzean, kontuan izan da bigarren mailan ez dela ikasgai hau lantzen, Fisika eta Kimika baizik, eta laugarren mailan ez dela derrigorrezkoa. Hori dela-eta, hirugarren mailan lehen mailan aztertutako dibertsitatearen erroan dagoen materia-unitatea aztertuko da. Hasteko, izaki bizidunen egitura-unitatea eta antolaketa azalduko dira, zelulatik, biziaren oinarritzko unitatetik, hasi, eta organismo konplexuetaraino –gizakia, esaterako–. Giza gorputzaren azterketa osasunerako hezkuntzarekin lotuta bideratuko da, ohitura osasungarrien garrantzia nabarmenduz, eta azpimarratuz sistema organiko bakoitzaren funtzionamendu egokia lotuta dagoela higienarekin eta gaixotasunen prebentzioarekin. Ikasturtearen bukaeran, organismoen eta ingurunearen arteko erlazioak landuko dira, ekosistemen azterketaren bidez; gizakiaren jarduerak ekosistemetan eragiten dituen inpaktuak azalduko dira; eta ekosistemak kontserbatzeko eta zaintzeko beharra azpimarratuko da.

Azken mailako Biologia eta Geologia ikasgaian, teoria biologiko eta geologiko nagusiak ezagutzen hasiko dira ikasleak, gaur egun bi diziplina horietan dauden ikuspegi oinarri diren aldetik. Lurraren eta haren jardueraren historia abiapuntu hartuta, plaka-tektonikaren paradigmaren ildotik fenomeno geologikoen interpretazioan izan diren aldaketa handiak azalduko dira. Biologian, berriz, hauek izango dira ardatzak: zelula-teoria, diziplina osoaren elementu bateratzailea den aldetik; herentzia biologikoa eta informazio genetikoen transmisioa, eta alderdi horiekin lotutako aplikazioak eta

gizarte-eraginak; eta eboluzioaren teoria, biologiari oro har zentzua ematen diona. Bukaeran, ekosistemak aztertuko dira berriro, ikuspegi dinamiko batetik: izaki bizidunen energia-beharrak, eta organismoen eta ingurune fisiko-kimikoaren arteko interdependentzia; alderdi horiek lantzearekin batera, ingurumen-arazoei buruzko gogoeta sustatuko da.

Maila guztietan, multzo komun batean sartu dira –edota, kasuren batean, erlazioa duten gaineko eduki multzoekin batera– alderdi hauekin lotutako edukiak: zientzia eraikitze moduak; lan esperimentalak; zientziaren berezko hizkuntza; eta zientzialarien jarrerak, zientziari eta haren ikaskuntzari begira. Hala, eduki horien izaera komuna nabarmentzen da, lotuta baitaude eduki multzo guztiekin; eta, beraz, ikasturteko eduki guztiekin ahalik hobekien integratuta garatu beharko dira.

Eduki komun horiek eduki multzo bakoitzean garatu beharrekoak dira, baina horrez gain, sakonago jorratze aldera, ikasturte bakoitzean gutxienez ikerketa-proiektu bat egingo da, landutako eduki multzoetako batekin lotua. Multzo hori landuta, ikerketa-lana egoki egiteko baliagarriak diren edukiak finkatuko dira.

3.1.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

3.1.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila.

1) Gidoi bat oinarri hartuta, ikerketak, laborategiko praktikak edo landa-azterketak egitea, lan zientifikoaren berezko metodologia eta estrategiak aplikatuz, eta haien garapena balioestea eta emaitzak interpretatzea.

2) Hiztegi zientifikoa zuzen erabiltzea, bere mailarako egokia den testuinguru zehatz batean adierazpenak egitean.

3) Bere iritzia eratztea, adierazpenak zehaztasunez egitea, eta problema-egoerei buruzko argudioak ematea, informazio zientifikoa bilatuz, hautatuz eta interpretatuz.

4) Laborategiko oinarrizko materiala hautatu eta sailkatzea, eta behar bezala erabiltzea.

5) Ideia zientifikoak aurrerapen teknologikoekin eta beste arlo batzuekin lotzea, eta ohartzea bizi-kalitatearen hobekuntza dakartela.

6) Eguzki-sistemaren egitura aztertzea eta hartan Lurrak duen kokapena zehaztea.

7) Lurraren, Ilargiaren eta Eguzkiaren higiduren ezaugarriak deskribatzea, eta urtaroekin, egunarekin eta gauarekin, eklipseekin eta mareekin lotzea.

8) Atmosferako arazoei buruz ikertzea, hala nola kutsadurari eta haren ondorioei buruz, informazioa bilduz, eta irtenbidea bilatzeko neurriak proposatzea.

9) Urarekin lotutako arazoei eta uraren erabilera jasangarriari buruz ikertzea, informazioa bilduz, eta irtenbidea bilatzeko neurriak proposatzea.

10) Lurrean eta inguruan ohikoenak diren mineralen eta arroken propietateak eta ezaugarriak bereiztea eta sailkatzea, identifikatzeko gako soil batzuk erabiliz, eta zer aplikazio nagusi dituzten jakitea.

11) Izaki bizidun guztien funtzio komunak deskribatzea, eta jakitea izaki bizidunak zelulez osatuta daudela eta egiten dituzten bizi-funtzioek materia bizigabetik bereizten dituztela.

12) Izaki bizidunak sailkatzeko irizpideak aplikatzea, gako dikotomikoak edo beste bitarteko batzuk erabiliz, eta organismo ezagunenak dagokien talde taxonomikoarekin lotzea.

13) Biodibertsitatearen garrantziaz jabetzea, bere hurbileko ingurunean ikerketa soilak eginez, eta aintzat hartzea desagertzeko arriskuan dauden espezieak babesteko beharra.

3.1.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila.

1) Gidoi bat oinarri hartuta, ikerketak, laborategiko praktikak edo landa-azterketak egitea, lan zientifikoaren berezko metodologia eta estrategiak aplikatuz, eta haien garapena balioestea eta emaitzak interpretatzea.

2) Hiztegi zientifikoa zuzen erabiltzea, bere mailarako egokia den testuinguru zehatz batean adierazpenak egitean.

3) Bere iritzia eratzeko, adierazpenak zehaztasunez egitea, eta problema-egoerei buruzko argudioak ematea, informazio zientifikoa bilatuz, hautatuz eta interpretatuz.

4) Laborategiko oinarriko materiala hautatzea eta sailkatzea, eta behar bezala erabiltzea.

5) Ideia zientifikoak aurrerapen teknologikoekin eta beste arlo batzuekin lotzea, eta bizi-kalitatearen hobekuntza dakartela ohartzea.

6) Izaki bizidunen egitura- eta funtzio-unitatea bereiztea, eta zelula-teoria oinarri hartuta zelula prokariotikoak nahiz landare- eta animalia-zelula eukariotikoak identifikatzea.

7) Osasun eta gaixotasun kontzeptuen esanahiak oinarri hartuta, haiek baldintzatzen dituzten faktoreak identifikatzea.

8) Ohitura eta bizi-estilo osasungarriak izatearen garrantzia balioestea, nutrizioan parte hartzen duten organoek, aparatuek eta sistemek behar bezala funtziona dezaten, eta adibideen eta egoera praktikoen bidez azaltzea.

9) Ohartzea zer ohitura eta bizi-estilo osasungarri dauden lotuta gizakiaren erlazio- eta lokomozio-funtzioekin, hurbileko ingurunean testuinguruan sortutako egoeren azterketa abiapuntu hartuta.

10) Erabaki arduratsuak hartzea bere eta inguruko pertsonen sexualitatearekin lotutako alderdiei buruz, gizakiaren sexualitatearen eta ugalketaren alderdi nagusien berri jakitea, eta jakitea zer higie-ne-ohitura izan behar diren eta zer prebentzio-neurri hartu behar diren sexu-transmisioko gaixotasunei aurrea hartzeko.

11) Erliebe formak sortzen dituzten kausak aztertzea, forma horiek modelatzen dituzten kanpoko prozesu geologikoekin lotuz.

12) Erliebe forma bereizgarri batzuk aztertzea, Lurreko barne-dinamikaren agerpenekin lotuz.

13) Gizakiaren esku-hartzeak paisaiaren eta erliebearn modelaketan eta eraldaketan izan duen garrantziaz ohartzea, eta horren ondorioei buruz ikertzea.

14) Inguruko ekosistema bati buruzko ikerketa soilak egitea, osagaiak eta desorekak eragiten dituzten faktoreak identifikatuz, eta aintzat hartzea ekosistemak babestearen eta kontserbatzearen garrantzia.

3.1.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila.

1) Gidoi bat oinarri hartuta, ikerketak, laborategiko praktikak edo landa-azterketak egitea, lan zientifikoaren berezko metodologia eta estrategiak aplikatuz, eta haien garapena balioestea eta emaitzak interpretatzea.

- 2) Hiztegi zientifikoa zuzen erabiltzea, bere mailarako egokia den testuinguru zehatz batean adierazpenak egitean.
- 3) Bere iritzia eratztea, adierazpenak zehaztasunez egitea, eta problema-egoerei buruzko argudioak ematea, informazio zientifikoa bilatuz, hautatuz eta interpretatuz.
- 4) Laborategiko oinarriko materiala hautatzea eta sailkatzea, eta behar bezala erabiltzea.
- 5) Ideia zientifikoak aurrerapen teknologikoekin eta beste arlo batzuekin lotzea, eta bizi-kalitatearen hobekuntza dakartela ohartzea.
- 6) Zelula prokariotikoen eta eukariotikoen arteko antzekotasunak eta desberdintasunak zehaztea, haien arteko erlazio ebolutiboak interpretatuz.
- 7) Zelula-zikloaren ezaugarriak bereiztea, eta mitosian eta meiosian gertatzen diren prozesu nagusiak deskribatzea, haien arteko desberdintasun nagusiak zehaztuz eta haien esanahi biologikoa azalduz.
- 8) Azido nukleiko motak eta haien osaera alderatzea, eta beren funtzioekin lotzea.
- 9) Mendelen genetikaren printzipio nagusiak azaltzea, genetikari buruzko problema praktikoak ebaztea, zenbait motatako gurutzaketak aztertuz, eta karaktere jakin batzuen transmisioa gure espeziean ikertzea, Mendelen legeak aplikatuz.
- 10) Ingeniaritza genetikoaren zenbait teknika ezagutzea eta deskribatzea, jakitea zer aplikazio dituzten, eta haien ekarpenen eraginak balioestea.
- 11) Eboluzioaren frogak identifikatzea, lamarckismoa, darwinismoa eta neodarwinismoa alderatuz, eta nabarmentzea hark eragindako eztabaida zientifikoak eta sozialak eta erlijio-eztabaidak.
- 12) Litosferaren higidurarekin lotutako fenomeno eta egitura geologiko batzuk interpretatzea, Lurreko kontinenteen jitoaren teoria eta plaka-tektonikaren teoria oinarri hartuta.
- 13) Ekosistema bateko osagaien eta ingurumen-faktoreen arteko erlazioak aztertzea, eta ingurumen-faktoreek ekosistemen orekari eta erregulazioari eusteko duten garrantzia balioestea.
- 14) Ekosistemen eboluzio naturala interpretatzea, haietan gertatzen diren prozesu dinamikoak oinarri hartuta.
- 15) Gizakiaren jardueraren ondorioz sortutako ingurumen-arazo nagusiak deskribatzea, garapen iraunkorraren ikuspegitik aztertzea, eta banakako eta taldeko ekintza batzuen egokitasuna aintzat hartzea, ingurumena andeatzea eragozte aldera.

3.2.– FISIKA ETA KIMIKA.

3.2.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Hauek dira Fisika eta Kimika ikasgaiari dagozkion etapako helburuak:

- 1) Ezagutza zientifikoa baliatzea, naturako fenomenoak nahiz gizakiaren jarduerak eragindakoak interpretatzeko, eta zientziaren, teknologiararen, gizartearen eta ingurumenaren arteko interakzioak ikuspegi kritikoz aztertzeke, eta garapen iraunkorraren alde modu aktiboan eta arduratsuan parte hartzea.
- 2) Problema identifikatzea, planteatzea eta ebaztea, eta ikerketa soil batzuk egitea, banaka nahiz lankidetzan zientziaren prozedurekiko koherenteak diren estrategiak aplikatuz, hala nola

azalpen-hipotesiak formulatzea, eta datuak lortzea eta haietatik judizioak egitea ahalbidetzen duten emaitzak eta ondorioak ateratzea, iritzi hutsa eta froga zehatzetan oinarritutako ebidentzia bereiziz, norberaren nahiz gizartearen intereseko benetako egoerei testuingurua aintzat hartuta heltzeko eta erabaki arduratsuak hartu ahal izateko.

3) Gai zientifikoei buruzko informazioa lortzea zenbait iturritatik –analogikoak nahiz digitalak–, eta informazio hori erabiltzea, edukia balioetsiz eta kontuan hartuta gai zientifikoei buruzko lanak funtsatzeko, bideratzeko eta lantzeko baliagarritasuna, eta gai horiei buruz nor bere jarrerak hartzea, funtsatuta eta ikuspegi kritikoz.

4) Zientziei buruzko informazioa duten mezuak modu aktiboan eta kritikoan interpretatzea, eta mezu zientifikoak sortzea, ahozko nahiz idatzizko hizkuntza zuzen erabiliz, bai eta beste notazio- eta adierazpen-sistema batzuk ere, zehaztasunez komunikatu ahal izateko eta zientziaren esparruan azalpenak eta argudioak eman ahal izateko.

5) Errealitatea azaltzeko eskemak egitea, kontzeptu, printzipio, estrategia, balio eta jarrera zientifikoak baliatuz, naturako fenomeno nagusiak interpretatzeko, eta gure gizarteko garapen eta aplikazio zientifiko eta teknologiko garrantzitsuenak ikuspegi kritikoz aztertzeko.

6) Zientziaren nolakotasuna, saiakera-izaera eta izaera sortzailea baliatzea, dogmatismoak gainditzeko bide eman duten eztabaida nagusiak aintzat hartuz, bai eta historian zehar izandako iraultza zientifikoak ere, gizadiaren kultura-bilakaeran ezagutza zientifikoak izan duen garrantzia ulertzeko eta balioesteko, gizakiaren beharrak asetzeko eta haren bizi-baldintzak hobetzeko bitarteko den aldetik.

3.2.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2., 3. eta 4. maileri dagozkien adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak eduki multzo hauetan sailkatu dira:

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila.

1. multzoa. Ikasgai guztietan eta ikasgai honetako eduki multzo guztietan komunak diren oinarriko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak.

2. multzoa. Materia eta haren propietateak.

3. multzoa. Materiaren aldaketak: posizio-aldaketak, aldaketa termikoak, aldaketa optikoak eta soinu-aldaketak.

4. multzoa. Indarrak eta aldaketak.

5. multzoa. Energia eta aldaketak.

6. multzoa. Ikerketa-proiektua.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila.

1. multzoa. Ikasgai guztietan eta ikasgai honetako eduki multzo guztietan komunak diren oinarriko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak.

2. multzoa. Materiaren egitura-unitatea: materiaren izaera korpuskularra, materiaren egitura.

3. multzoa. Aldaketa kimikoak.

4. multzoa. Elektrizitatea eta gizartea.

5. multzoa. Ikerketa-proiektua.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila:

1. multzoa. Ikasgai guztietan eta ikasgai honetako eduki multzo guztietan komunak diren oinarriko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.

2. multzoa. Higidura eta haren kausak: zinematika, dinamika, astronomia eta grabitazio unibertsa.

3. multzoa. Aldaketen azterketan sakontzea: energia-transferentzia.

4. multzoa. Erreakzio kimikoak eta haien garrantzia: atomoaren egitura eta lotura kimikoak, erreakzio kimikoak, kimika eta gizartea.

5. multzoa. Ikerketa-proiektua.

Aurreko etapan Naturaren Zientziak ikasgai jorrotutako ezagutza zientifikoaren tratamendu integratua abiapuntu hartuta, Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan lehen mailatik jada banatu egin dira, eta hala, lehen mailan Biologia eta Geologiako ezagutza zientifikoak landuko dira, eta bigarren mailan, Fisika eta Kimikakoak, azken horietan sakontasun-maila handiagoa baita, bai ideiei dagokienez, bai agerian jartzen diren erlazioei dagokienez. Nolanahi ere, banaketa horrek ez du oztopo izan behar zientzien ikaskuntzan komuna eta globala dena nabarmentzeko; hain zuzen ere, natura-inguruneari buruz dugun esperientzia globala izan ohi da, eta askotariko alderdiak integratzen ditu; bestalde, ingurunean eragiten duen jarduketan ez da zientzien arteko bereizketarik egiten; eta azkenik, ezagutza eraikitzekeo prozedurak komunak dira funtsean. Horrez gain, kontuan izan behar da diziplina zientifikoek errealitatea aztertzean konpartimentutan banatzen dutela, eta ezarritako muga horiek fenomenoaren sistematikotasuna eta multidimentsionalitatea eteten dutela, modu arbitrarioan. Izan ere, osotasun baten ezagutza ez da haren zatien ezagutzaren batura. Hori dela eta, gizarte- eta ingurumen-arazoei heltzeko, ezinbestekoa da curriculumeko beste ikasgai batzuetako ikaskuntzekin batera lankidetzan jorrotzeko bitarteko egokiak ezartzea; batez ere, Biologia eta Geologia ikasgaiarekin lotuz, bai eta Gizarte Zientziak eta Teknologia ikasgaiarekin ere. Hala, jakintza horien multzoa lagungarria izango da problema konplexuak ulertzeko eta tratatzeko.

Edukiak sekuentziaz, kontuan izan da ikasgai hau ez dela derrigorrezkoa laugarren ikasturtean. Hortaz, hirugarren mailaren amaieran ziurtatu behar da ikasleek lortu dutela zientziaren esparruko alfabetizazioa, ikasgai honekin lotutako oinarriko alderdi guztietan. Hori dela-eta, bigarren eta hirugarren mailatan kontzeptuen trataera kualitatiboa eta esperimentalak izango da, eta DBHko 4. mailan eta Batxilergoan, berriz, alderdi kuantitatiboak eta akademikoagoak landuko dira.

Ikasturte bakoitzean, eduki multzoak elkarrekin erlazionatutako jakintza multzo gisa ulertzen dira, eta haiek antolatzekeo, problema egituratzaileak hartzen dira abiapuntu, ildo horiei jarraituz eduki multzo horiek sekuentziaztekeo eta elkarrekin erlazionatzeko, eta hala, ikaskuntza integratzailea bideratzeko.

Hasieran, materia eta dibertsitate kontzeptuak nahiz aldaketa eta energia kontzeptuak izango dira ikaskuntza bideratzeko haria, eta eduki horien trataera batik bat makroskopikoa eta deskribatzailea izango da, natura-errealitatearen ezagutzara esperimentazioaren bidez hurbilduz. Geroago landuko dira egitura-unitatearen eta materiaren antolaketaren gaiak, konplexuagoak baitira, eta materiaren aldaketei helduko zaie, interakzio mota eta teoria zientifiko nagusiak azalduz.

Bigarren mailan, materiaren propietateak eta haren aldaketak izango dira ikaskuntza bideratzeko haria. Hasieran, materiaren propietateak eta dibertsitatea aztertuko dira, eta gero, erregulartasunak

bilatuko dira, haiek oinarri hartuta dibertsitate horren barnean hasierako sailkapen bat egiteko. Horren ostean, materiaren aldaketak aztertuko dira, eta energia kontzeptua azalduko da, aldaketan eragile den aldetik; horrela, aldaketa horien azalpen kualitatibo bat egingo da, ikuspegi globalizatzaile batetik. Era berean, indar kontzeptua azalduko da, eta indar motak eta haien aplikazio batzuk deskribatuko dira.

Kontzeptuzko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak hautatzean eta sekuentziaztean, zenbait irizpide hartu dira oinarri: ikasgai hau derrigorrezkoa izatea bigarren eta hirugarren mailan; ikasleen garapen kognitiboaren maila desberdinak; eta ikasleek pixkanaka kultura zientifikoa ezagutzeko eta zientziarekiko nahiz lan zientifikoarekiko jarrera positiboak garatzeko helburua. Hori dela-eta, hirugarren mailan aurreko ikasturteetan azalduko dibertsitatearen erroan dagoen materia-unitatea aztertuko da, eta ikasle batzuen zientziaren esparruko alfabetizazioarekin jarraituko da, eredu eta teoria zientifikoek emandako aldaketa nagusien azalpenaren bidez: zehazki, teoria atomiko-molekularrak aldaketa fisiko-kimikoei buruz emandako azalpenak. Hala, Fisikan eta Kimikan, materiaren egiturari buruzko hasierako interpretazio-ereduen azalpenetik hasi eta eredu atomiko soilenak jorratuko dira; horren bidez, materiaren propietate makroskopikoak azalduko dira, bai eta materiaren aldaketa fisikoak eta kimikoak ere. Ikasturte amaieran, eduki horien osagarri, zientziaren eta teknologiaren, gizartearen eta ingurumenaren arteko erlazioak landuko dira: korrante elektrikoa, eta haren ekoizpena eta erabilera, garapen zientifikoarekin eta teknologikoarekin lotuz; eta ingurumen-arazoak, ikuspegi fisiko-kimikotik.

Laugarren mailan, Fisika eta Kimika ikasgaietan, higidura, indarrak eta energia jorratuko dira, ikuspegi mekanikotik; horren harira, zientzia modernoaren sorreran izandako zailtasunak eta zentzu komunean oinarritutako aurreko ikuspegi sinplistikiko ekarri zuen haustura azalduko dira. Bestalde, kimika organikoaren azterketa abiatuko da, materiaren antolaketa-mailaren eta bizi-prozesuen oinarri den aldetik. Azkenik, atomoaren egitura eta atomoen elkarketak sakonago azalduko dira, bai eta erreakzio kimikoak ere, aldi berean kimikak garapen iraunkorra sustatze aldera egin ditzakeen ekarpenak nabarmenduz.

Maila guztietan, multzo komun batean sartu dira –edota, kasuren batean, erlazioa duten gainerako eduki multzoekin batera– alderdi hauekin lotutako edukiak: zientzia eraikitze moduak; lan esperimentalak; zientziaren berezko hizkuntza; eta zientzialarien jarrerak, zientziari eta haren ikaskuntzari begira. Hala, eduki horien izaera komuna nabarmentzen da, lotuta baitaude eduki multzo guztiekin; eta, beraz, ikasturteko eduki guztiekin ahalik hobekien integratuta garatu beharko dira.

Eduki komun horiek eduki multzo bakoitzean garatu beharrekoak dira, baina horrez gain, sakonago jorratze aldera, ikasturte bakoitzean gutxienez ikerketa-proiektu bat egingo da, landutako eduki multzoetako batekin lotua. Multzo hori landuta, ikerketa-lana egoki egiteko baliagarriak diren edukiak finkatuko dira.

3.2.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

3.2.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila.

1) Gidoi bat oinarri hartuta, ikerketak, laborategiko praktikak edo landa-azterketak egitea, lan zientifikoaren berezko metodologia eta estrategiak aplikatuz, eta haien garapena balioetsi eta emaitzak interpretatzea.

2) Hiztegi zientifikoa zuzen erabiltzea, bere mailarako egokia den testuinguru zehatz batean adierazpenak egitean.

3) Bere iritzia eratzeko, adierazpenak zehaztasunez egitea, eta problema-egoerei buruzko argudioak ematea, informazio zientifikoa bilatuz, hautatuz eta interpretatuz.

- 4) Laborategiko oinarrizko materiala hautatzea eta sailkatzea, eta behar bezala erabiltzea.
- 5) Ideia zientifikoak aurrerapen teknologikoekin eta beste arlo batzuekin lotzea, eta bizi-kalitatearen hobekuntza dakartela ohartzea.
- 6) Materiaren propietate orokorrak eta espezifikoak identifikatzea eta deskribatzea, haren nolakotasunarekin eta aplikazioekin lotuz, materiaren propietateei buruzko esperimendu soilak abiapuntu hartuta.
- 7) Materiaren agregazio-egoeren propietateak eta materiaren egoera-aldaketak bereiztea eta azaltzea, arrazoiak emanez, eredu zinetiko-molekularra oinarri hartuta.
- 8) Sistema materialak aztertzea, eta substantzia eta nahaste motak zehaztea.
- 9) Aldaketa fisikoak eta kimikoak bereiztea, esperimendu soil batzuk eginez, substantzia berriak eratzen diren edo ez ikusteko.
- 10) Gorputzen posizio-aldaketak interpretatzea eguneroko bizitzan, kontzeptu zientifiko egokiak erabiliz.
- 11) Problema ebaztea, temperaturari eta haren neurketari, oreka termikoari eta beroak gorputzetan eragiten dituen efektuei buruzko ezagutzak erabiliz.
- 12) Argiaren eta soinuaren transmisioarekin lotutako naturako fenomenoak azaltzea, horri buruzko esperimenduak eginez eta haien propietateak kontuan hartuta.
- 13) Jakitea indarrek aldaketak eragiten dituztela gorputzen higiduran eta deformatu egiten dituztela, eta horren adibideak aurkitzea naturako egoeretan edo eguneroko bizitzakoetan.
- 14) Energia kontzeptua ikuspegi kualitatibotik erabiltzea, inguruan gertatzen diren eraldaketetan duen funtzioa azalduz.
- 15) Energia-iturri berriztagarriek nahiz berriztaezinek gizartean eta ingurumenean zer-nolako garrantzia eta ondorioak dituzten ohartzea, eta, arrazoiak emanez, garapen iraunkorarekin bateragarriak diren jokabideak izateko beharra azaltzea.

3.2.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila.

- 1) Gidoi bat oinarri hartuta, ikerketak, laborategiko praktikak edo landa-azterketak egitea, lan zientifikoaren berezko metodologia eta estrategiak aplikatuz, eta haien garapena balioestea eta emaitzak interpretatzea.
- 2) Hiztegi zientifikoa zuzen erabiltzea, bere mailarako egokia den testuinguru zehatz batean adierazpenak egitean.
- 3) Bere iritzia eratzeko, adierazpenak zehaztasunez egitea, eta problema-egoerei buruzko argudioak ematea, informazio zientifikoa bilatuz, hautatuz eta interpretatuz.
- 4) Laborategiko oinarrizko materiala hautatu eta sailkatzea, eta behar bezala erabiltzea.
- 5) Ideia zientifikoak aurrerapen teknologikoekin eta beste arlo batzuekin lotzea, eta bizi-kalitatearen hobekuntza dakartela ohartzea.
- 6) Materiak agregazio-egoera desberdinetan dituen propietateak deskribatzea, eta interpretatzea, eredu zinetiko-molekularra oinarri hartuta, eta deskribapen makroskopikoa eta eredu bidezko interpretazioa bereiziz.

7) Arrazoiak emanez, azaltzea naturako substantziak askotarikoak direla baina denak elementu gutxi batzuek osatuta daudela, hipotesi atomiko-molekularra eta lehenengo eredu atomikoak oinarri hartuta, eta substantzia batzuek bizirako duten garrantzia balioestea.

8) Atomo-egitura deskribatzea, Rutherforden planeta-eredua baliatuta.

9) Elementu kimiko garrantzitsuenek taula periodikoan zer kokapen duten jakitea, eta kokapen hori elementu bakoitzaren propietateekin eta beste elementu batzuekin elkarketak eratzeke joerarekin lotzea.

10) Erreakzio kimikoak deskribatzea, substantzia batzuk beste substantzia mota batzuk bihurtzeko aldaketa makroskopikoak diren aldetik; ekuazio kimikoen bidez adieraztea; arrazoiak emanez, teoria atomiko-molekularra oinarri hartuta azaltzea; substantzia berriak lortzeko aukera aintzat hartzea; eta ingurumena babesteko beharraz jabetzea.

11) Ohiko fenomeno elektrikoak sortzea eta interpretatzea, esperimentu soil batzuk eginez, karga elektrikoaren eredua oinarri hartuta, eta balioestea zer garrantzia duen elektrizitateak garapen zientifikoan eta teknologikoan eta pertsonen bizi-baldintzetan.

3.2.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila.

1) Gidoi bat oinarri hartuta, ikerketak, laborategiko praktikak edo landa-azterketak egitea, lan zientifikoaren berezko metodologia eta estrategiak aplikatuz, eta haien garapena balioestea eta emaitzak interpretatzea.

2) Hiztegi zientifikoa zuzen erabiltzea, bere mailarako egokia den testuinguru zehatz batean adierazpenak egitean.

3) Bere iritzia eratzea, adierazpenak zehaztasunez egitea, eta problema-egoerei buruzko argudioak ematea, informazio zientifikoa bilatuz, hautatuz eta interpretatuz.

4) Laborategiko oinarriko materiala hautatzea eta sailkatzea, eta behar bezala erabiltzea.

5) Ideia zientifikoak aurrerapen teknologikoekin eta beste arlo batzuekin lotzea, eta bizi-kalitatearen hobekuntza dakartela ohartzea.

6) Eguneroko bizitzan behagarriak diren higidurekin lotutako problema-egoerak ebatzea, haiek adierazteko magnitudeak, unitateak eta funtzio matematikoak erabiliz.

7) Indarrek higidura-aldaketak eragiten dituztela azaltzea, eta eguneroko bizitzan agerian jartzen diren indar nagusiak bereiztea.

8) Fluidoekin lotutako naturako fenomenoak eta aplikazio teknologikoak interpretatzea, esperimentu soil batzuk eginez eta hidrostatikaren printzipioak oinarri hartuta.

9) Unibertsoko osagai diren objektuen arteko erakarpena, pisuaren erakarpen-indarra eta satellite artifizialen higidura interpretatzea, grabitazio unibertsalaren legea oinarri hartuta.

10) Eguneroko bizitzan gertatzen diren energia-erldaketak azaltzea, energiaren kontserbazioaren printzipioa aplikatuz, eta jakitea lana, beroa eta uhinak energia-transferentzia motak direla.

11) Atomo-egitura deskribatzea, eredu atomiko nagusiak baliatuz.

12) Taula periodikoko elementu kimiko garrantzitsuenen ezaugarriak identifikatzea, eta elementu bakoitzak beste elementu batzuekin elkarketak eratzean duen portaera kimikoarekin lotzea.

13) Arrazoiak emanez, konposatu organikoen ugaritasuna eta makromolekulek izaki bizidunetan duten garrantzia azaltzea, karbonoaren ezaugarriak oinarri hartuta.

14) Erreakzio kimikoak eta energiarekin duten lotura azaltzea, eta zehaztea zer faktoreren arabera den prozesu kimikoen abiadura, aldaketa kimikoei buruzko lege batzuk aplikatuz eta kalkulu estekiometriko batzuk eginez.

15) Kimika-industriak gizartearen ongizaterako duen garrantzia azaltzea, eta industria batzuek gizarte modernoaren garapenari egindako ekarpena aztertzea, ingurumen-arazoekin ere lotuz.

3.3.– KULTURA ZIENTIFIKOA.

3.3.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Hauek dira Kultura Zientifikoa ikasgaiari dagozkion etapako helburuak:

1) Ezagutza zientifikoa baliatzea, zientziak eta teknologiak pertsonen bizitzan eta osasunean duten eragina ikuspegi kritikoz aztertzeke, bai eta zientziaren eta gizartearen nahiz ingurumenaren arteko interakzioak ere, eta ebidentzia zientifikoetan oinarritutako iritziak eratzeko nahiz interes zientifiko-sozialeko gaietan modu aktiboan eta arduratsuan parte hartzeke.

2) Problema identifikatzea, planteatzea eta ebatzea, eta ikerketa soil batzuk egitea, banaka nahiz lankidetzan zientziaren prozedurekiko koherenteak diren estrategiak aplikatuz, zientziak eta teknologiak gizartearekin eta ingurumenarekin dituzten erlazioak aztertzeke, eta norberaren nahiz gizartearen intereseko benetako egoerei testuingurua aintzat hartuta heltzeke eta erabaki ardura-tsua hartu ahal izateke.

3) Gai zientifikoek buruzko informazioa lortzea zenbait iturritatik –analogikoak nahiz digitalak–, eta informazio hori erabiltzea, edukia balioetsiz eta kontuan hartuta gai zientifikoek buruzko lanak funtsatzeko, bideratzeko eta lantzeko baliagarritasuna, eta gai horiei buruz nor bere jarrerak hartzea, funtsatuta eta ikuspegi kritikoz.

4) Zientziei buruzko informazioa duten mezuak modu aktiboan eta kritikoa interpretatzea, eta mezu zientifikoak sortzea, ahozko nahiz idatzizko hizkuntza zuzen erabiliz, bai eta beste notazio- eta adierazpen-sistema batzuk ere, zehaztasunez komunikatu ahal izateke eta zientziaren esparruan azalpenak eta argudioak eman ahal izateke.

5) Errealitatea azaltzeko eskema egitea, kontzeptu, printzipio, estrategia, balio eta jarrera zientifikoak baliatuz, eguneroko ingurunea interpretatzeko, eta gure gizarteko garapen eta aplikazio zientifiko eta teknologiko garrantzitsuenak ikuspegi kritikoz aztertzeke.

6) Zientziaren nolakotasuna, saiakera-izaera eta izaera sortzailea baliatzea, dogmatismoak gainditzeko bide eman duten eztabaida nagusiak aintzat hartuz, bai eta historian zehar izandako iraultza zientifikoak ere, gizadiaren kultura-bilakaeran ezagutza zientifikoak izan duen garrantzia ulertzeko eta balioesteko, gizakiaren beharrak asetzeko eta haren bizi-baldintzak hobetzeko bitarteko den aldetik.

3.3.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. mailari dagozkion adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak eduki multzo hauetan sailkatu dira:

1. multzoa. Ikasgai guztietan eta ikasgai honetako eduki multzo guztietan komunak diren oinarriko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.

2. multzoa. Unibertsoa.
3. multzoa. Bizi-kalitatea.
4. multzoa. Aurrerapen teknologikoak eta ingurumenean eragiten duten inpaktua.
5. multzoa. Berrikuntza. Material berriak.
6. multzoa. Ikerketa-proiektua.

Zientzia gizadiaren eraikuntza teoriko nagusietako bat da. Zientziaren ezagutzak banakoa erazten du, analisi-gaitasuna ematen dio, bai eta egia bilatzeko gaitasuna ere. Zientzia gizadiaren kultura-ondarearen parte da; hain zuzen ere, iraganeko kulturen aurrerapenen eta lorpenen jatorrian gizakiaren ahaleginaren eta sormenaren bidez garatutako ezagutza zientifikoak egon dira.

Bai zientzia bai teknologia nazioen ongizatearen zutabeak dira, eta beharrezkoak dira herrialdeek erronka berriei aurre egiteko eta irtenbideak bilatzeko. Horrenbestez, zientziaren arloko heziketa ezinbestekoa da gizarteak oro har erronka horiei erantzuteko konpromisoa har dezan.

XXI. mendeko informazioaren eta ezagutzaren gizarte honetan, pertsonen prestakuntza intelektualaren eta kultura zientifikoaren mende daude herrialdeen garapen soziala, ekonomikoa eta teknologikoa, gero eta lehiakorragoa eta globalizatuagoa den mundu honetan duten kokapena, eta herritarren ongizatea.

Gure eguneroko bizitzan, etengabe ditugu inguruan zientziaren esparruarekin zerikusia duten egoerak eta hitzak, zuzenean eragiten digutenak: dieta orekatua, gaixotasunak, elikagaien ekoizpena eta manipulazioa (behi eroen sindromea, arrainen parasitoak, oiloen dioxinak...). Komunikabideetan ere, etengabe ageri dira horrelako gaiak: elikagai transgenikoak, klonazioak, in vitro ernalketa, terapia genikoa, transplanteak, enbrioi izoztuekin egindako ikerketak, lurrikarak, sumendi-erupzioak, lehorteak, uholdeak, Plan Hidrologiko Nazionala, desagertzeko arriskuan dauden animaliak, eta abar. Beraz, egungo mundua ulertzeko, herritarrek oinarritzko kultura zientifikoa izan behar dute; hau da, alfabetizazio zientifikoa lortu behar dute.

Ezinbesteko kultura zientifiko hori herritar guztien esku jarri behar da, jakintza horren elementu komunak bilatuz. Gizarte demokratiko ororen erronka da herritarrek nahikoa ezagutza izatea, gai izan daitezen gizartean berebiziko eragina duten gai zientifiko eta teknikoei buruzko erabakiak gogoetan oinarrituz eta funtsatuta hartzeko, gizadiaren bilakaera iraunkortasunean oinarritutako etorkizunerantz bideratze aldera.

Ikasgai honetan, ikasleei problemei heltzeko, aztertzeko eta ondorioak ateratzeko modu jakin bat azalduko zaie, eta irizpide zehatz batzuk emango zaizkie, gai izan daitezen iritzi pertsonalak eta ikerketa baten ondorioak bereizteko, deskribatzea eta interpretatzea bereizteko, eta zientzia eta pseudozientzia bereizteko. Horrez gain, ikasleek argudiatze sendoak eraikitzeke eta hizkuntza zehatza erabiliz azaltzeko gaitasuna garatuko dute, aurkeztutako ideien eta amaierako ondorioen arteko erlazioak ezarriz, bai eta grafikoak irakurtzeko eta interpretatzeko gaitasuna ere, aldagaien arteko erlazioak ezartzeko, edota erregulartasunak bilatzeko eta haiei buruzko galderak egiteko. Gainera, ezagutza zientifikoak gizarteari begira duen erabilgarritasuna hobeto ulertuko dute ikasleek, gizarte-kontrol jakin batzuk ezartzearen egokitasunaz jabetuko dira, eta, azken finean, zientziekiko interesa piztuko zaie eta informazio zientifikoa hobeto erabiltzeko gaitasuna lortuko dute.

Hortaz, ikasgai hau lagungarria izango da ikasle batzuen zientziarekiko zaletasun eza eta horrek sortzen dien blokeoa gainditzeko. Helburua da zientzia gizarte-testuinguruarekin lotuta aztertzea,

ikasgelan landutako edukiak gizarte-intereseko gai zientifikoekin lotzea. Horretarako, zientziarako hurbilketa funtzional bat egin behar da, gizartean eragin nabarmena duten gai zientifikoei eta teknologikoei buruzko galderei erantzunez. Hortaz, ez da nahikoa ikasleei erantzunak ematea. Batez ere bitarteko egokiak eman behar zaizkie, informazioa bilatzeko eta hautatzeko, informazio esanguratsua eta esanguratsua ez dena bereizteko, ebidentzia zientifikorik dagoen edo ez zehazteko, eta abarretarako. Hortaz, ikasten ikasteko kompetentzia garatzeko aukera eman behar zaie, etorkizunari begira baliagarria izango baitzaie, iraultza zientifikoaren eta teknologikoaren ondorioz etengabe aldatzen ari den gizarte honetan.

Hori dela-eta, ikasgai hau Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan nahiz Batxilergoan landuko da. Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. mailan, Kultura Zientifikoa ikasgaietan, ezagutza zientifikoarekin lotutako gai hauek jorratuko dira: unibertsoa, aurrerapen teknologikoak, osasuna, bizi-kalitatea eta material berriak. Batxilergoko 1. mailan, gai konplexuagoak landuko dira: Lurra-aren eraketa eta biziaren jatorria; genetika; biomedikuntzako aurrerapenak; eta informazioaren eta komunikazioaren teknologia berriei buruzko eduki multzo bat.

3.3.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

1) Ikerketak, laborategiko praktikak edo landa-azterketak egitea, lan zientifikoaren berezko metodologia eta estrategiak aplikatuz, eta haien garapena balioestea eta emaitzak interpretatzea.

2) Hiztegi zientifikoa zuzen erabiltzea, bere mailarako egokia den testuinguru zehatz batean adierazpenak egitean.

3) Bere iritzia eratzeko, adierazpenak zehaztasunez egitea, eta problema-egoerei buruzko argudioak ematea, informazio zientifikoa bilatuz, hautatuz eta interpretatuz.

4) Laborategiko oinarritzako materiala hautatzea eta sailkatzea, eta behar bezala erabiltzea.

5) Zientziak zenbait arlotan egindako ekarpenei buruzko azterlan bat egitea, eta jabetzea ekarpen horiek bizi-kalitatea hobetzea eta ingurumen-arazoak arintzea dakartela.

6) Unibertsoaren eta eguzki-sistemaren jatorria eta antolaketa deskribatzea eta azaltzea, eta azalpen zientifikoak eta iritzietan edo usteetan oinarritutako azalpenak bereiztea.

7) Osasun kontzeptua oro har ulertzea, gaixotasun mota ohikoenen berri jakitea, historian zehar gaixotasunari buruz eman diren azalpenen eta gai horri eman zaion trataeraren berri jakitea, eta zientziak banakoaren eta gizartearen osasunari egindako ekarpenak balioestea.

8) Gaixotasun ohikoenen –minbizia, diabetesa, gaixotasun kardiobaskularrak, buruko gaixotasunak, drogen kontsumoa, etab.– ezaugarriak eta tratamendua deskribatzea, haien kausak zehaztuz, eta ohartzea zeinen garrantzitsua den prebentzio-neurriak hartzea, kutsadurarik ez gertatzeko, aldizka osasun-azterketak egitea, eta norberarentzat nahiz gizartearentzat osasungarriak diren bizi-estiloak izatea.

9) Ingurumen-arazo nagusiak zein diren jakitea, arazo horien kausak eta areagotzen dituzten faktoreak aztertzea, jabetzea zer ondorio izan ditzaketen, eta azaltzea, argudioak emanez, Lurreko baliabideen kudeaketa jasangarriaren beharra eta herritarrek horri buruzko sentsibilizazioa eta konpromisoa hartzearen garrantzia.

10) Material tradizionalekin eta berriekin lotutako alderdiei buruzko ikerketa txikiak egitea, zer aplikazio dituzten zehaztu eta gizadiaren garapenean duten eragina azaltzea, bai eta material horiek fabrikatzeak, erabiltzeak eta hondatzeak sortzen dituen ingurumen-arazoak ere; eta horri guztiari buruzko ondorioak aurkeztea.

3.4.– LAN-JARDUERARI APLIKATUTAKO ZIENTZIAK.

3.4.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Hauek dira Lan Jarduerari Aplikatutako Zientziak ikasgaiari dagozkion etapako helburuak:

1) Zientziak eta teknologiak egindako ekarpenak baliatzea, natura-baliabideen kontserbazioa, zaintza eta babesa sustatze aldera, baliabideen erabilera jasangarria bideratzeko prebentzio-neurriak aintzat hartuz, eta garapen iraunkorraren alde modu aktiboan eta arduratsuan parte hartzea.

2) Industrian, nekazaritzan eta energia-ekoizpenean sortzen diren eragile kutsatzaile moten ezagutza erabiltzea, ingurumenean eragiten duten inpaktua aztertzeke, eta ingurumena kontserbatzeke eta hobetzeke ekimenak proposatzeko.

3) Laborategian egoki lan egitea, antolaketa eta lan-teknikak ezagutzuz, lan-teknika bakoitze-rako material espezifiko egokiena hautatuz eta erabiliz, segurtasun- eta higiene-arauak jakinez eta arauk horiek betez, eta kasu bakoitzean beharrezko babes-ekipoak erabiliz, horren bidez benetako kasu praktikoei testuingurua aintzat hartuta heltzeko eta erabaki arduratsuak hartu ahal izateko.

4) Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak baliatzea, modu egokian, informazioa bilatzeko, hautatzeko, prozesatzeko eta aurkezteke, eta ordenagailu bidezko esperimentazio-programak eta esperimentuak erabiltzeko.

5) Errealitatea azaltzeko eskemak egitea, lortutako ezagutzak eta landutako prozedurak hautatzeko eta integratzeko estrategiak baliatuz, eguneroko ingurunea ikuspegi zientifikotik interpretatzeko, eta gure gizarteko garapen eta aplikazio zientifiko eta teknologiko garrantzitsuenak ikuspegi kritikoz aztertzeke.

6) I+G+b kontzeptuari, haren bilakaerari eta sustatzen duten erakundeei buruzko ezagutzak baliatzea, material edo produktu berriak fabrikatzeko, prozesu edo ekoizpen-sistema berriak diseinatzeko eta hobekuntza teknologikoak lortzeko zeinen garrantzitsua den azalduz, eta ekoizpen-sektoreetan –batez ere, ingurune hurbilekoetan– lehiakortasuna hobetzeke duen eragina balioetsiz.

7) Zenbait lan-jardueratan baliatzen diren aplikazio zientifiko nagusien ezagutza erabiltzea, zientzia-diziplina desberdinek egindako ekarpenak aztertuz, zientzia gizarte-jarduera konplexua dela ulertzea, eta ezagutza zientifikoak gizadiaren kultura-bilakaeran duen garrantzia balioestea, bai eta gizakiaren beharrak asetzeko eta bizi-baldintzak hobetzeke egiten duen ekarpena ere.

3.4.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. mailari dagozkion adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak eduki multzo hauetan sailkatu dira:

1. multzoa. Ikasgai guztietan eta ikasgai honetako eduki multzo guztietan komunak diren oinarriko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.

2. multzoa. Oinarrizko teknika instrumentalak.

3. multzoa. Zientziaren aplikazioak, ingurumenaren kontserbaziorako.

4. multzoa. Ikerketa, garapena eta berrikuntza (I+G+b).

5. multzoa. Ikerketa-proiektua.

Ezagutza zientifikoak pertsonak gaitzen ditu, beren osasuna hobeto kontrolatzeko eta hobetzeko, eta zientziak eta haren prozedurek gizarte-ongizateari egiten dioten ekarpena ulertzeko.

Ezagutza zientifikoa jakintza integratua da, eta zenbait diziplinatan antolatuta dago. Horrek guztiak berekin dakar metodo zientifikoak ezagutzeko eta erabiltzeko beharra, ezagutzaren eta esperientziaren esparru guztietako problemak identifikatzeko eta zenbait alorretako gizarte-ohiturak ikuspegi kritikoz balioesteko. Alde horretatik, Lan-jarduerari Aplikatutako Zientziak ikasgaiak aukera emango die ikasleei eguneroko bizitzako eta inguruneko kasu praktikoetan aurreko ikasurteetan lortutako ezagutzak aplikatzeko; esaterako, Fisikakoak, Kimikakoak, Biologiakoak edo Geologiakoak.

Bestalde, garrantzitsua da Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzaren amaieran ikasleek zientziaren arloko prozedurazko ezagutzak barneratuta izatea; batik bat, teknika esperimentalei dagozkienak. Ikasgai honen bidez, oinarrizko prestakuntza esperimentala lortuko dute ikasleek, eta hori lagungarria izango zaie laborategiko lan-diziplina barneratzeko, aintzat hartuz segurtasun- nahiz higiene-arauak eta kasu bakoitzean babes-ekipo egokiak erabiltzearen garrantzia.

Horrez gain, ikasgai honetan zientziaren zenbait alderdiri buruzko orientabidea emango zaie ikasleei: zientziaren metodo praktikoak, lan-jardueran dituzten aplikazioak, sortzen dituzten ingurumen-inpaktuak eta laborategiko oinarrizko eragiketak. Prestakuntza hori oinarri sendoa izango da lanbide-heziketako ikasketak arloka bereizteko: nekazaritza, elikagai-industria, kimika, osasuna, beira eta zeramika, etab.

Ikasgai osoaren trataera batik bat praktikoa izango da, eta talde-lanaren garrantzia azpimarratuko eta balioetsiko da, bai eta egindako lanetan lortutako emaitzak ahoz aurkeztea eta defendatzea ere. Bestalde, IKTak baliatuko dira, ikerketa-lanak egiteko eta emaitzak aurkezteko, informazioa zabaltzeko eta edukietan sakontzeko, eta simulazio- eta esperimentazio-programak egoki erabiltzeko.

Edukiak 5 multzotan sailkatu dira. 1. multzoan, oinarrizko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak jaso dira, arlo eta ikasgai guztietarako komunak direnak, bai eta ikasgai honetako multzo guztietarako komunak direnak ere.

2. multzoa laborategiko lanari buruzkoa da. Garrantzitsua da ikasleek jakitea nola dagoen antolatuta laborategia, zer material eta substantzia erabiliko diren praktiketan, eta nola erabili behar diren. Horrez gain, azpimarratu behar da ezinbestekoa dela segurtasun -eta higiene-arauak ezagutzea eta betetzea. Ikasleek laborategi-saiakuntzak egingo dituzte, oinarrizko teknika instrumentalak ezagutzen hasteko. Oso garrantzitsua da materialak eta errektiboak segurtasun osoz erabiltzea.

Ahal dela, saiatu behar da ikasleek industriarako erabilgarriak diren substantziak lor ditzaten, horrela laborategiko ikerketaren eta industria-erabileraren arteko erlazioaz jabetzeko. Horren ostean, garrantzitsua da ikasleek ulertzea zer-nolako inpaktua eragiten duen industriak ingurumenean produktu horiek lortzeko prozesuan, eta aldi berean ohartzea zientziak inpaktu hori arintzeko ekarpenak ere egiten dituela, prebentzio-tresnak baliatuz baliabideen erabilera eta kudeaketa jasangarria izan dadin lortze aldera.

3. multzoa zientziari eta ingurumenarekin duen erlazioari buruzkoa da. Helburua da ikasleek ingurumena kutsatzen duten eragile moten berri jakitea, zer jatorri duten eta ingurumenean zer efektu eragiten dituzten zehaztea, eta sortutako kutsatzaileak eta hondakinak nola tratatzen diren jakitea. Alderdi teorikoak lantzeaz gain, laborategiko praktikak egingo dira, ikasleek ikus dezaten nola trata daitezkeen kutsatzaileak eta nola erabili behar diren ikasitako teknikak.

4. multzoan, ikasleentzat nahiko berriak diren edukiak landuko dira, alderdi teorikoak eta ikerketa uztartzuz, eta IKTak erabiliz; hori tresna eraginkorra izango da ikasleek jakin dezaten zer aurrerapen egin diren arlo horretan munduan, estatuan eta, batez ere, norberaren erkidegoan.

Herrialde guztiak saiatzen dira, ahal duten heinean, I+G+b-rekin lotutako jarduerak sustatzen, laguntza-politiken bidez (diru-laguntzak, kenkariak, hobaridun maileguak, etab.). Izan ere, ikerketaren eta garapenaren zikloan maila altua izateak enpresak sendoagoak izatea dakar, haien produktuek edo prozesuek desberdintze positiboa lortzen baitute lehiakideen produktu eta prozesuekiko. Horrez gain, jarduera horietako askok gizarte-aurrerapenak ekar ditzakete, hala nola hobekuntzak bizi-kalitatean, ingurumenean, osasunean eta abarretan. Horregatik guztiagatik, ikasleei jakinarazi behar zaie zer aukera izan ditzaketen etorkizun hurbilean, eta gaitasuna izan behar dute prozedurazko eta jarrerazko tresnak nahiz tresna kognitiboak baliatzeko, horrela aurreratu dituzten lan-ibilbideei arrakastaz ekiteko.

Ikasleak, ekoizpen-sarean I+G+b-k duen garrantziaz jabetuta, politika horien sustatzaile izan daitezke etorkizunean, balio erantsi handiko produktuak eta zerbitzuak sortuz. Izan ere, gaur egun ezinezkoa zaigu gorabidean dauden herrialdeen fabrikazioaren prezioekin lehiatzea, baina berrikuntzari esker lehiakortasuna lor dezakegu produktuaren diseinuaren eta kalitatearen bidez.

Azkenik, 5. multzoan, ikasleek curriculumeko edukiren bati buruzko ikerketa-proiektu bat egitea proposatzen da, metodologia zientifikoari buruz ikasitakoa praktikaren bidez finkatzeko.

3.4.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

1) Laborategiko materialak eta produktuak bereizi eta behar bezala erabiltzea, ikasitako segurtasun- eta higiene-arauak betez.

2) Magnitudeen balioak zehazteko neurketa-tresna egokiak aukeratzea eta erabiltzea, eta kasu bakoitzean teknika egokiak erabiltzea, kontuan hartuta neurketa-tresnaren doitasuna, egokitasuna eta zehaztasuna, eta neurketan egindako errorea kalkulatzeko.

3) Eredu zientifikoak oinarri dituzten behaketa-teknikak, datuak biltzekoak, informazioa aztertzekoak eta ondorioak ateratzekoak aplikatzea, eta azalpenak zehaztasunez ematea, ebidentzia zientifikoak oinarri hartuta eta arrazoiak edo argudioak emanez.

4) Ikerketak, laborategiko praktikak edo landa-azterketak egitea, lan zientifikoaren berezko metodologia eta estrategiak aplikatuz, eta haien garapena balioestea eta emaitzak interpretatzea.

5) Zientziak zenbait lan-jardueratan dituen aplikazio nagusiak bereiztea, eta jabetzea zer erlazio dagoen gaur egun zientziaren eta produktuak nahiz zerbitzuak sortzeko askotariko lan-jardueren artean.

6) Lan- edo ekoizpen-jarduera jakin batek sortzen duen ingurumen-inpaktua eta kutsadura aztertzea, eragile kutsatzaileek atmosferan, lurzoruan eta uretan eragiten dituzten efektuak baloratzea, eta zehaztea zer ekintza egin beharko lirakekeen eragin horiek arintzeko.

7) Jarduera jakin batean zer hondakin mota sortzen diren jakitea, eta irtenbideak proposatzea, hondakin horiek kudeatzeko, biltegitratzeko, birziklatzeko edo desagerrarazteko, kontuan hartuta zer produktu mota diren.

8) Azaltzea I+G+b-k produktibitatean zer-nolako eragina duen, merkatu globaleko lehiakortasunean eta garapen iraunkorraren sustapenean, proiektu berritzaile baten adibidea abiapuntu hartuta.

9) Produktuen eta prozesuen berrikuntza motei buruz ikertzea, berrikuntzan aitzindari diren enpresen adibideak aztertuz, eta erakundeek eta administrazioek I+G+b garatzeko planei egiten dizkieten ekarpenak balioestea.

10) Ezagutza zientifikoa lan-jarduerari aplikatzeari buruzko azterlan bat egitea, IKTak behar bezala erabiliz informazioa bilatzeko, hautatzeko eta tratatzeko.

4.– TEKNOLOGIARAKO KONPETENTZIA.

4.1.– TEKNOLOGIA.

4.1.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Hauek dira etapako helburuak Teknologiarako:

1) Teknologiako problema bat hautematea eta haren soluzioa diseinatu eta planifikatzea. Horretarako, zenbait iturritan bilatuko du informazioa, eta egokia deritzona aukeratuko du, jakintza zientifiko eta teknologikoak aplikatuz, inguruko egoerak konpondu edo hobetzeko. Horrela, tes-tuingurua abiapuntu hartuta, ekintzailtza sustatuko da.

2) Teknologiaren arloko objektuak eta sistemak modu metodikoan aztertzea, eta haien funtzio-natzeko modua eta erabiltzeko eta kontrolatzeko modurik egokiena ulertzea, jakiteko zertarako egin diren eta erabiltzen diren, batetik, eta beste arlo batzuetan ere erabil daitekeen informazioa biltzeko, bestetik.

3) Bide eta tresna egokien bidez, aurreikusitako edo emandako konponbide teknikoak irudika-tzea eta simulatzea. Horretarako, egokiak diren ikurrak eta lexikoa erabiliko dira, bai eta baliabide grafiko egokiak ere. Horren guztiaren bidez, konponbidearen bideragarritasuna eta gauzatzeko aukera aztertuko dira, eta haren buruzko informazioa trukatuko.

4) Inguruko elementu teknologikoak aise eta arduraz erabiltzea eta hobetzeko aukerak edo beste erabilera batzuk proposatzea, eta zenbait iturritan kontrastatzea, beharrezkoa balitz. Horren helburua da irtenbidea ematea bizitzako ohiko jarduneko zenbait egoerari.

5) Problema teknologiko bati konponbidea ematea, fisikoa zein birtuala, eta, beharrezkoa bada, kontrol-programa egitea, segurtasun- eta ergonomia-arauak kontuan hartuta. Atzeraeragina izango du, etengabe, egindakoa planteatutako baldintzetara egokitzeke.

6) Lan-prozesua eta lortutako produktua ebaluatzea, eta eskuratutako ezaguera aintzat har-tzea. Produktuaren kalitatea aztertzea eta proposatutako baldintzetarako ongi funtzionatzen duen begiratzea, eta jarduerak natura ingurunean eta gizartean dituen ondorioak aztertzea. Horren guz-tiaren helburua da problema teknologikoa konpondu den egiaztatzea eta hobekuntza-ziklo baten proiektua egin ahal izatea.

4.1.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. mailako adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak eduki multzo hauetan biltzen dira:

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. mailatik 3. mailara:

1. multzoa. Ikasgai guztietan komunak diren oinarrizko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.

2. multzoa. Ikaskuntza-ingurune birtuala.

3. multzoa. Problema teknologikoak ebaztea.
4. multzoa. Esplorazio eta komunikazio teknikoak.
5. multzoa. Baliabide zientifikoak eta teknikoak.
6. multzoa. Ekoizpen-teknikak. Materialak eta tresnak.
7. multzoa. Kontrol-teknologia. Robotika. Programazioa.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila:

1. multzoa. Ikasgai guztietan komunak diren oinarrizko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.
2. multzoa. Elektronika.
3. multzoa. Komunikazioaren teknologia.
4. multzoa. Etxebizitzetako instalazioak.
5. multzoa. Esplorazio eta komunikazio teknikoak.
6. multzoa. Programazioa eta kontrola. Robotika.
7. multzoa. Pneumatika eta hidraulika.
8. multzoa. Teknologia eta gizartea.

«Informazioaren eta komunikazioaren teknologia» multzoak ikasleak bere ikaskuntzan erabiltzen duen teknologia biltzen du. Ekipo informatikoa (tableta, ordenagailu eramangarria, telefonoa, tabletofonoa eta abar) baino gehiago da, multzo honetako edukietan sartzen baitira, halaber, ikas-tetxeko espazio birtual osoa (intraneta eta LMS) eta ikasleak irakaslearekin eta ikaskidearekin elkarreragiteko kudeatu beharreko kontuak, profilak eta abar. Orobat, barne hartzen ditu informatikako oinarrizko ezagutzak eta ekipoen oinarrizko mantentze-lanak, babes-neurriak, sarean izan beharreko jarrera eta abar.

Metodologia moduan zein eduki multzo moduan tratatuta, problema teknologikoen ebazpena hainbat motatako fasez osatutako segida moduan ulertu behar da. Fase bakoitzean zenbait ekin-tza egingo dira, baina guztien xedea lortu nahi den helburua lortzea izango da. Ikasleek ohartu egin behar dute fase guztien atzean batasun bat dagoela, ekintzak zertarako diren ulertu behar dute, modu naturalean aplikatu ditzaten gerora egiten dituzten garapen teknologikoetan. DBHko lehen hiru mailetan, multzo honetan konponbide teknologikoen mailei buruzko galderak planteatzen dira, gauzen erabilera pertsonalari eta kolektiboari buruzkoak, haien kostuari buruzkoak, haiek ekoizteak eta erabiltzeak dakartzan eraginei buruzkoak eta abar.

Esplorazio eta komunikazio teknikoari buruzko multzoa oso garrantzitsua da. Hartako edukiek arlo teknologikoari buruzko ideiak transmititu, trukatu eta jakinarazteak duten garrantzia azpimarratzen dute. Batzuetan, konponbide egokiena topatzeko bidean izandako eztabaidaren atal izango da, beste batzuetan, planoak eta informazio teknikoak beharko da, beste batzuek gauzatu dezaten zirriborro moduan adierazitakoa. Egoera batzuetarako nahikoak izango dira eskuz egindako marrazkiak eta eskemak, gutxi gorabeherako kalkuluak; beste batzuetan, beharrezkoa izango da delineatzea eta normalizatzea, egoki interpretatzen dela bermatzeko. Ordenagailua erabiltzeko aukera egongo da marrazkiak egiteko, zirkuituen edo sistemen portaeraren simulazioak egiteko, eta aukera egongo da, halaber, gauzak domeinu fisikoan (3Dn) gauzatzeko, testatu ahal izan daitezkeen, behin betiko diseinua fintzeko.

Zientziaren eta teknologiaren arteko lotura gero eta estuagoa da, eta, horregatik, eduki multzo batean baliabide zientifikoak eta teknikoak sartzen dira. Hartan, ikasleak kasuan-kasuan egiten ari den garapenarekin jarraitzeko abian jarri beharreko ezagutzak aurkezten dira. Ezaguera teknikoak aberastu egiten da egindako esperientzia bakoitzarekin, izan lantegia izan ordenagailua, eta gero eta konponbide egokiagoak eta sofistikatuagoak izaten laguntzen du.

Ekoizpen-teknikak, problema teknologiko bakoitzerako konponbidea gauzatzeko ezinbestekoak, berariazko eduki multzo batean lantzen dira. Produktua ageriko egitea da ikasleek gehien atsegin duten fasea, izan proposatutako portaera duen programa bat, izan gauza bat, izan sistema fisiko bat. Tresnak erabiltzeko, arretaz eta autodiziplinaz jokatzeari eskatzen du, segurtasuna bermatzeko. Konponbideak aurkitzeko material egokiak eta eskuragarriak aukeratu beharko dira, eta kasuan-kasuan egokiak diren tresnak erabiliko dira haiekin. Askotariko teknikak erabiltzen dira, bai tradizionalak, bai eta pixkanaka orokortzen ari direnak ere, gehikuntza bidezko fabrikazioa (AM), esaterako.

Kontrolerako, robotikako eta programazioko teknologiaren eduki multzoak –ezinbestekoa kontrolaren garai honetan– kontrolaren bilakaera erakusten du, hasieratik kontrol programatua bihurtu artekoa. Ikasleek (zenbait Lehen Hezkuntzan hasiko ziren programazioa lantzen) lehen mailatik sakonduko dute programazioan, eta ikusiko dute testuinguru bat beraiek diseinatutako programa baten bidez kontrola daitekeela. Robotikak, haren esanahi zabalenean, aberastasun teknologikoa du oinarri, eta hartan mekanika, elektronika eta programazioa elkartzten dira.

Elektronika baliabide zientifikoaren eta teknikoaren multzoan sartzen da, DBHko 1. mailatik 3.era bitartean. 4. mailan, ordea, modu formalagoan planteatzen da: elektronikako problemak lantzen dira, elektronika analogiko zein digitaleko problemak.

Komunikazioaren teknologiak. Aurreko atalean bezala, baliabide zientifikoaren baitan landu daiteke, DBHko 1. mailatik 3.era bitartean, eta berariazko multzoa du 4. mailan. Gauzen Internet lantzen da (IoT), aplikazio praktiko baten bidez. Hartan garapen horiek zertarako egiten diren eta egungo bizimoduan zer eragin duten aztertzen da.

Etxebizitzetako instalazioak DBHko 4. mailako multzo batean lantzen dira: ikasleek oro har etxean erabiltzen dituzten instalazioak lantzen dira. Atal analitiko bat du, eta beste batean instalazio horiek osatzen dituzten elementuen eskemak eta ezaugarriak aztertzen dira. Aurreko mailetan ere planteatu daiteke horrelako problemaren bat, herritar oroentzat oinarritzeko den ikaskuntza da eta.

Programazioa eta kontrola. Garapen teknologiko batean kontrol-plaka bat sartzen bada, asko aldatzen da garapen horren maila. Eta horixe planteatzen du DBHko 4. mailako eduki multzo honek. Plaka-aukera handia dago merkatuan, eta bat aukeratzean kontuan hartu beharko lirateke haren prestazioak, sarreraren eta irteeraren kopurua, testuingurua aldatzeko aukera, programazio-eremua, grafikoa edo kodigo bidezkoa, sistema eragileekin bateragarria edo bateragarritasun txikikoa eta abar.

Pneumatika eta hidraulika, DBHko 4. mailako eduki multzoa. Elektronikaz bestelako kontrol-metodoak, fluido bidezkoak, gehiago erabiltzen dira industrian etxeetan baino, baina etxeetan ere erabiltzen dira. Sarrera gisa adierazi beharko da zer portaera fisiko duten fluido horiek, zer aldagai elkartzten diren eta zein diren zirkuitu pneumatikoen ohiko operadoreak. Zirkuituak erabiltzeko baliabiderik ez badago, simulazio-programak erabil daitezke, edota teknologia horiek erabiltzen dituzten enpresetara bisitak egin.

Teknologia eta gizartearen eduki multzoa da bai DBHko 1. mailatik 3. maila bitartean, bai eta 4. mailan ere. Azken mailan, sakonago aztertzen da garapen teknologikoaren erabilgarritasuna, asetzen

dituzten edo ez dituzten beharrak, eta ikasleen pentsamendu kritikoa bultzatzen da, merkatuari eta produktuen bizitza-zikloari buruz eta jarduera teknologikoak ingurumenean eta gizartean dituen ondorioei buruz hausnar dezaten.

4.1.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

4.1.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. mailatik 3. mailara.

1) Prozesu teknologiko baten etapak bereiztea eta deskribatzea, eta haietako bakoitzean ego-kiak diren lanak egitea.

2) Zehaztutako problema batentzako konponbide egokia diseinatzea, ezagutza teknikoak eta zientifikoak egoki aplikatuz.

3) Ingurumenean eta gizakiarengan objektuak eta sistemak erabili eta botatzeak zer ondorio dituen aztertzea, eta ingurumenaren iraunkortasunaren aldeko jarrera izatea.

4) Eraginkortasunez eta disfuntziorik gabe moldatzea ikaskuntzarako erabiltzen duen ingurune birtualean.

5) Sistema, objektu edo programa bat osatzen duten elementuak identifikatzea, eta haien arteko lotura eta funtzionamendu globala azaltzea.

6) Ikur eta lexiko egokiz dokumentatzea laneko etapak, eta prozesu osoa aztertzeke eta ebalua- zteko aukera ematen duten komunikazio- eta adierazpen-tresnak erabiltzea.

7) Lanerako plan batean ezarrita dauden eragiketa teknikoak egitea, eta baliabide materialak eta antolakuntzakoak irizpide egokiz erabiltzea (ekonomia, segurtasuna eta ingurumena errespe- tatzea) eta lan-inguruko baldintzak aintzat hartuz.

8) Multzo bat eraikitzean zenbait material erabiltzea, eta zergatik aukeratu duen arrazoitzea.

9) Muntaiak egitea, zenbait teknologiatan oinarrituta.

10) Egindako lana ebaluatzea, prozesuan zehar eta prozesuaren amaieran, eta jatorrizko disei- nuarekiko desbideratzeak hauteman eta dagozkion zuzenketak egitea.

4.1.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila.

1) Hautemandako problema bati konponbidea emateko planifikazioa egitea eta lan-talde batean arduraz jokatzeta.

2) Ingurumenean eta gizakiarengan objektuak eta sistemak erabili eta botatzeak zer ondorio dituen aztertzea, eta ingurumenaren iraunkortasunaren aldeko jarrera izatea.

3) Objektu eta sistema teknologikoak aztertzea eta haiei buruzko informazio garrantzitsua jasotzea.

4) Objektu edo sistema teknologiko batek nola funtzionatzen duen azaltzea, eta hari buruzko informazio teknikoa, prozedurak eta ikur normalizatuak interpretatzea.

5) Lan-etapekin lotutako informazioa transmititzea, lexiko egokiz dokumentatuta.

6) Baliabide teknologikoak erabiltzea bere inguruko egoerei konponbidea ematen laguntzeko.

7) Zirkuituak inplementatzea, material, erreminta, operadore eta neurketa-tresna egokiak erabiliz.

8) Egindako lana ebaluatzea, prozesuan zehar eta prozesuaren amaieran, eta jatorrizko disei- nuarekiko desbideratzeak hauteman eta dagozkion zuzenketak egitea.

4.2.– INFORMAZIOAREN ETA KOMUNIKAZIOAREN TEKNOLOGIAK.

4.2.1.– HELBURUAK.

Informazioaren eta Komunikazioaren Teknologiak arloko helburuak hauek dira:

1) Eduki digitalak argitaratzeko web inguruneak garatu eta diseinatzea, informazioa argitaratzean eskuragarritasun-estandarrak aplikatuz, elkarrekintzarako aukera ematen duten bitartekoak erabiliz eta multimedia-elementuak sartzea errazten duten formatuak erabiliz, produktuak edo zerbitzuak komunikatzeko.

2) Multimedia-elementuak edo webarenak berak sortu eta aldatzea, emandako espezifikazioak betez, planteatutako problemari konponbidea emateko. Horretarako, mota bakoitzerako egokienak diren teknikak baliatuko ditu eta erabiltzen dituen iturrien jabetza intelektuala errespetatuko du.

3) Programak diseinatu eta konponbideak garatzea, programazio-inguruneak erabiliz, garrantzia izan baduten problemei irtenbidea emateko.

4) Aplikazioak instalatu eta konfiguratzeko. Lan horretan segurtasun aktiboa eta pasiboa zainduko du, elkarrekin konektatuta eta Internetera zabaldua dauden sistema informatikoei segurtasuna emateko, batetik, eta datu pertsonalak egoki babestu ahal izateko, bestetik.

5) Baliabide digitalen erabilerari dagokionez, zer behar dituen aztertzea, lortu nahi duen helbururako tresnarik egokiena aukeratzeko. Horretarako, irizpide kritikoz aztertuko ditu eskura dauden konponbideak eta tresna digitalak.

6) Parte aktiboa izatea, eta lankidetzako aplikazioak erabiltzea Interneten, sare sozial birtualetan, informazio-igortzaile eta -hartzaile moduan, ekimen komunak sustatzeko. Lan horretan, errespetuz eta elkarlanean jardungo du, produktu kolektiboak sortu ahal izan daitezen.

4.2.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. mailako adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak eduki multzo hauetan biltzen dira:

1. multzoa. Curriculumeko ikasgai guztietan komunak diren edukiak jasotzen dira, oinarrizko zehar-kompetentzia guztiak garatzeko funtsezkoak direnak.

2. multzoa. Sareko segurtasunarekin, nortasun digitalaren garapenarekin eta ingurune birtualetan pribatutasuna babestearekin lotutako guztia hartzen du bere baitan.

3. multzoa. Sistema eragileen kudeaketa, gailuen konfigurazioa eta konexioa, segurtasun informatikoa eta arazo tekniko errazak konpontzea.

4. multzoa. Programazioaren printzipioak biltzen ditu, bai eta mugikorrenzako APPak diseinatzeko hasierako oinarriak ere.

5. multzoa. Edukiak sortu, argitaratu eta zabaltzea web plataformen bidez.

DBHko 4. mailan, Informazioaren eta Komunikazioaren Teknologiak (IKT) ikasgaiak, komunikazio digitalerako oinarrizko zehar-kompetentzia sendotzeaz gain, lotura zuzena du teknologiarako kompetentziarekin, helburu nagusia guztion interesekoak diren arazoak hauteman eta konponbide teknologiko digitalak diseinatzea baita, egoera horiei konponbidea ematen dioten produktu edo zerbitzu berriak planifikatuz eta diseinatuz, eta emaitzak jakinaraziz. Azken helburua da gero eta hobeto erabiltzea teknologia digitalak ikaskuntzarako.

Honela definitzen da kompetentzia digitala Europako DIGCOMP esparruak: teknologia digitala sormenez, zuhurtziaz, eraginkortasunez eta segurtasunez erabiltzea, ikasteko, aisiarako, eta gizarteratzeko eta gizartean parte hartzeko. Eta kompetentzia-arlo hauetako ezagutzak, trebetasunak eta jarrerak biltzen ditu: informazioa, komunikazioa, edukiak sortzea, segurtasuna eta problemak ebaztea.

Informazioaren eta Komunikazioaren Teknologiako curriculum-eduki espezifikoen multzoak Teknologia ikasgai komunean landuko dira, DBHko 1. mailatik 3. mailara bitartean. Beste alde batetik, oro har kompetentzia digitalari dagozkion prozedurak eta jarrerak, curriculum-arloetan eta -ikasgaietan txertatutako zehar-kompetentzia moduan landu eta ebaluatu behar dira, bai Lehen Hezkuntzan, bai Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan.

Aurrekoa kontuan hartuta, DBHko 4. mailako Informazioaren eta Komunikazioaren Teknologiak ikasgaiaren helburua da «edukiak sortzea, segurtasuna eta problemak ebaztea» kompetentzia-arloetako edukiak finkatzea. Horretarako, nabarmentzen da ikasleek baliabide-sortzaile moduan jardun behar dutela gehiago baliabide-erabiltzaile moduan baino. Horrela bada, batetik, mugikorrenzako aplikazioen bat diseinatzea proposatzen da, ikasleen eguneroko bizitzako interes edo egoera bati erantzungo diona, eta, bestetik, web ingurune bat egitea, sortutako edukiak argitaratzeko.

4.2.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

1) Segurtasunez, pribatutasunari eutsiz eta arduraz sartzea informazio digitala trukatzeko eta argitaratzeko den zerbitzuetan.

2) Segurtasun aktiboko eta pasiboko neurriak hartzea informazioa trukatzeko eta datuak babesteko.

3) Aplikazio-programa txikiak egitea (mugikorrenzako APPak) programazio-lengoaia jakin batean, benetako problema bati konponbidea emateko.

4) Edukiak sortu eta webean argitaratzea, testua, zenbakizko informazioa, soinua eta informazio grafikoa egoki txertatuta.

5.– KOMPETENTZIA SOZIAL ETA ZIBIKOA.

5.1.– GEOGRAFIA ETA HISTORIA.

5.1.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Hauek dira etapako helburuak Geografia eta Historia ikasgairako:

1) Pertsona bakarrak eta konplexuak direla ohartzea, eta zer gaitasun eta muga dituzten jakitea. Orobat, ohartzea zer kultura-ezaugarri direla-eta diren euskal gizarteko kide, beste talde batzuetako kide izateko aukera eragotzi gabe. Horren helburua da nor bere nortasun zehaztua eta onartua izatea, gizartean modu aktiboan eta konpromisoz parte hartzeko.

2) Ingurune fisikoaren bereizgarri diren oinarritzko elementuak ingurune hurbiletik abiatuz identifikatzea eta kokatzea zenbait eskalatan eta elementu horien elkarreraginei erreparatzea, ulertzeko gizakion bizitza nola baldintzatzen duten eta,aldi berean, gizakiak nola eraldatzen dituen. Horren helburua da gizakiaren ekintzak zer gizarte-arazo eta ingurumen-arazo sortzen dituen ikustea eta horretaz kontziente izatea.

3) Identifikatzea zein izan diren Euskal Herriarentzat gertaera eta prozesu historiko garrantzitsuenak, direla tokikoak, direla esparru zabalagokoak, eta denboran eta espazioan kokatzea. Horren helburua da gizateriaren bilakaeraren ikuspegi propioa eta globala izatea eta aldaketak eragiteko gaitasunari buruzko kontzientzia kritikoa izatea.

4) Datu historikoak biltzea, zenbait irizpide erabiliz: denboran orientatzekoak (iragana, oraina eta etorkizuna); denbora-posizio erlatiboak (segidakoak, aldiberekoak, diakronia, sinkronia); iraupena (faktikoa; koiunturala; egiturazkoa; iraupen laburrekoa, ertainekoa edo luzekoa); denbora-neurriak (denbora-unitatea, denbora eta kronologia historikoa). Horren helburua da gizartearen bilakaera historikoa ordenatu eta sintetizatzea.

5) Ondare naturala, kulturala, linguistikoa, artistikoa, historikoa eta soziala, norberarena zein bestearena, aintzat hartu eta errespetatzea, eta norbanakoek zein herriek beren identitatea izateko duten eskubidetzat jotzea. Eta hura babestu, kontserbatu eta hobetzeak dakarren erantzukizuna onartzea, nork bere esparrutik gizateriaren garapenean laguntzeko, dela modu indibidualean dela modu kolektiboan.

6) Gizarte demokratikoen zer antolaketa eta funtzionamendu duten jakitea, eta haien oinarri diren oinarritzko balioak eta printzipioak zein diren jakitea. Eta giza eskubideak erreferente unibertsal moduan erabiltzea norberaren bizitzako eta gizarte-bizitzako ekintzei eta egoerei buruzko iritziak sortzeko. Orobat, eskubideak urratuta dituzten edo beharrezkoak diren baliabide ekonomikoak ez dituzten herriekin, gizarte-taldeekin eta pertsonekin solidarioak izatea eta jarrera eta egoera baztertzailak eta bidegabeak salatzea. Horren helburua da gizarte demokratikoetan modu kontziente, arduratsu eta kritikoa parte hartzea.

7) Europar Batasunaren antolakuntza politikoaren eta erakundearen funtzionamenduaren berri izatea, jakitea funtsezko zer balio eta printzipio dituzten oinarri, eta haren gabeziak kritiko izatea, arrazoituz. Helburua da ulertzea Europar Batasuna Europako herrien, estatuen eta eskualdeen harremanetarako eta parte-hartzerako eremua dela, eta beharrezkoa dela hobeto funtzionatzea.

8) Gaur egungo gizartearen arazoak zein diren jakitea, haien jatorri historiko-sozialak aztertzea, eta errealitateak eta egoerak aztertzea. Horren guztiaren helburua da haiekiko iritzi pertsonal kritikoa eta arrazoitua izatea, eta ekintza alternatibo eraginkorrak sustatzea eta abian jartzea, zenbait eskalatan, pertsonen arteko eta gizarte-taldearen arteko harremanak hobetzeko eta baliabide naturalak arduraz erabiltzeko.

9) Gizarte-fenomenoak zuzentzen dituzten prozesuak eta mekanismoak zein diren jakitea, eta gertaera sozialen, politikoaren, ekonomikoaren eta kulturalen arteko loturak aztertzea. Ezagutza hori gaur egungo gizartearen bilakaera azaltzen duten kausak askotarikoak direla ulertzeko oinarria izango da, eta Historiaren ikuspegi arrazoitua eta kritikoa edukitzeko. Azken helburua herritar moduan gizartearen hobetzeko ekintzak abian jartzea izango da.

10) Gizarte-zientzien bereizgarri diren kontzeptuzko baliabideak, teknikak eta lan-prozedurak aplikatzea, eta arloko lexikoa erabiltzea zehatz eta zorrotz. Horrenbestez, lan monografiko txikiak eta ikerketak egingo dira, banaka zein taldeka, Euskal Herriaren, hurbileko eremuen eta munduaren jatorriaz eta bilakaera historikoz ikertzeko.

11) Talde-lana egitea eta eztabaidetan eta debateetan parte hartzea jarrera konstruktiboa, irekia, arduratsua, kritikoa eta tolerantzia izanda eta iritziak eta proposamenak behar bezala arrazoituta. Orobat, desadostasunak eta elkarrizketa gizakien arteko gatazkak eta gatazka sozialak konpontzeko bidea dela ikusi beharko dute, eta taldeko lan-teknikak landuko dira, bai sormenezko lorpen

komun bat izateko, bai eta pertsonaren eta taldearen elkarrekintza nagusi den gizartean egoki txertatzeko ere.

12) Informazio geografikoa eta historikoa lortzea. Horretarako, ahozko informazioa, informazio grafikoa, ikono bidezkoa, estatistikoa eta kartografikoa planifikatu, aukeratu eta erlazionatu behar dute (informazioa hainbat iturritatik lortuko dute, komunikabideak eta informazioaren eta komunikazioaren teknologiak barne). Informazio hori laburbildu egingo dute, eta lortutako emaitzak besteei modu antolatuan eta ulergarrian azaltzen jakin behar dute.

5.1.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1., 2., 3. eta 4. mailako adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak eduki multzo hauetan biltzen dira:

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila:

1. multzoa. Ikasgai guztietan eta ikasgai honetako eduki multzoetan komunak diren oinarrizko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak daude.

2. multzoa. Lurra eta ingurune naturalak: Gizakiaren ekintzak ingurune naturaletan.

3. multzoa. Iragan historikoa. Historiaurreko gizarteak, lehen zibilizazioak eta Antzinaroa.

4. multzoa. Kultura-adierazpenak.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila:

1. multzoa. Ikasgai guztietan eta ikasgai honetako eduki multzoetan komunak diren oinarrizko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak daude.

2. multzoa. Giza espazioa. Biztanleria eta gizartea.

3. multzoa. Iragan historikoa. Erdi Aroko gizartea.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila:

1. multzoa. Ikasgai guztietan eta ikasgai honetako eduki multzoetan komunak diren oinarrizko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak daude.

2. multzoa. Giza espazioa. Antolaketa ekonomikoa, soziala eta politikoa.

3. multzoa. Iragan historikoa. Estatu modernoa.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila:

1. multzoa. Ikasgai guztietan eta ikasgai honetako eduki multzoetan komunak diren oinarrizko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak daude.

2. multzoa. Egungo gizartearen oinarri historikoak.

3. multzoa. XX. eta XXI. mendeetako gatazka handiak.

4. multzoa. Gaur egungo mundua.

5. multzoa. Antolaketa politikoa eta espazio geografikoa.

6. multzoa. Arte, kultura eta zientzia gaur egun. Komunikabideak.

Ikasmaila guztietan, Geografiako eta Historiako ikasgai hau eduki komunak izeneko eduki multzo batekin hasten da. Hartan jasota daude oinarrizko zehar-konpetentziekin eta konpetentzia sozial eta zibikoa oinarrizko konpetentzia espezifikoarekin lotutako prozedurak eta jarrerak.

Hasierako eduki multzo hau eduki horiek guztiak nabarmentzeko sartzen da curriculumean, gainerako guztiak garatzeko esparrua baita.

Izan alderdi geografikoak, izan alderdi historikoak eta/edo soziokulturalak, erreferentziako lurralde-eremua ikaslearengandik hurbilenekotik urrunenekora doa. Horrenbestez, espazio-ibilbi-deak Euskal Herria, Espainia, Europa eta mundua hartzen ditu.

Horrez gain, gizarteen denboran zeharreko azterketak irizpide kronologikoari jarraitzen dio etapa guzti-guztian.

Lehen mailan, paisaia naturalak aztertzen dira, oro har, eta hartan, paisaia osatzen duten elementuen arteko erlazioak zein lurraldea eratzean elementu horien eta gizakien artean sortzen diren erlazioak aztertzen dira. Espazioari dagokionez, mundua aipatzen da, eta, sakonago, Euskal Herria, Espainia eta Europa. Horrez gain, planetaren biodibertsitatearen garrantzia azpimarratzen da, eta hura kontserbatzea ezinbestekoa dela.

Maila honetan, historiako gizarteek hasieratik Erdi Arora izandako bilakaera aztertzen da. Denbora-eremu horretan, gizarteen bilakaera argien erakusten duten alderdiak nabarmentzen dira, bai eta denboraren ikuspegitik egungo gizarteen eraketan garrantzitsuenak jotzen diren alderdiak ere.

Bigarren mailan, biztanleria aztertzen da, biztanleriaren portaera eta joera demografikoak eta haien ondorioak.

Egungo gizarteen, eta, bereziki, euskal gizartearen, gizarte espainiarraren eta gizarte europarraren egitura eta kultura-alderdiak aztertzen dira, bai eta hirietako eta landako bizimodua eta landa-espazioa eta hiri-espazioa ere.

Maila honetan bilakaera historikoa aztertzen jarraitzen da, Erdi Aroko gizartetik Estatu moderno eratu artekoa. Bereziki azpimarratzen dira Erdi Aroan penintsula lurralde askok osatzen zutela, monarkia hispaniarra eta Amerikaren konkista eta kolonizazioa, bai eta Euskal Herriak garai historiko hartan zuen egoera ere.

Hirugarren mailan, jarduera ekonomikoak eta haien osatzen dituzten espazio- eta paisaia-konfigurazioak aztertzen dira. Eremu geopolitiko eta ekonomiko handien antolaketa politikoa eta espazio geografikoa aztertzen da, bai eta elkarren mendekoa den eta globalizatuta dagoen munduan gertatzen ari diren transformazioak eta sortzen hasi diren arazoak.

Alderdi historikoari dagokionez, ikasturte honetan zenbait eremu espazialean (Euskal Herria, Espainia eta Europa, batez ere) Estatu modernoak eta monarkia autoritarioek arlo guztietan (politikoa, ekonomikoa, soziala eta kulturala) izandako garapena eta erabateko finkatzea aztertzen da. Nabarmentzen da aldaketa handiak izan zituen garaia izan zela eta modu guztietako gatazkak eta liskarrak izan zirela, erlijioarekin lotutakoak, batez ere.

Laugarren mailan, egungo gizarteen bilakaera eta ezaugarriak lantzen dira, batez ere. Egungo gizartearen oinarri historikoak eta XVIII. mendetik XXI. mendeko lehenengo hamarkadara arte gertatutako aldaketa ekonomikoak, politikoak eta sozialak aztertzen dira.

Alderdi hauen ezagutza eta interpretazioa nabarmentzen da: munduko egungo ordena politikoa eta ekonomikoa, integrazio-prozesuak, gizarte-aldaketak, botere-guneak eta tentsio-guneak, joera artistiko berriak eta abar.

Horrez gain, Espainian Estatu demokratikoa nola eratu zen aztertzen da, Euskal Autonomia Erkidegoan nola zertu den. Europar Batasuneko kide dela ere aztertzen da.

5.1.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

5.1.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila:

1) Gizartea hobetzeko eta natura babesteko proiektuetan konpromiso arduratsua hartzea, interes pertsonaleko edo/eta talde-intereseko arrazoietatik abiatuta hausnartuz, kritikoki hartutako erabakietatik abiatuta.

2) Gizateriaren historiako etapak eta hominizazio-prozesua ulertzea.

3) Iraultzek gizateriaren eboluzio-prozesuan bat-bateko zer aldaketa sozial, ekonomiko, politiko eta, besteak beste, teknologiko eragin dituzten jakitea.

4) Historiako lehen zibilizazioek gizateriaren eboluzioari eta mendebaldeko zibilizazioari zer ekarpen egin zizkieten deskribatzea.

5) Arte-adierazpen garrantzitsuenak zein diren jakitea eta bere ingurune hurbileko eta urrunagoko arte-adierazpenak balioestea, ulertzeko kultura guztiek lagundu dutela gizateriaren garapen artistikoan.

6) Zenbait unitate kronologiko erabiltzea denbora historikoa grafikoki irudikatzeko eta «aldaketa» eta «iraupen» nozioak adierazteko, zenbait garaitan eta lurralde-eremutan aplikatuta.

7) Lehenengo zibilizazio historikoen bereizgarri diren ezaugarriak zein diren jakitea eta zibilizazio horiek egungo gizartearen eraketan zer eragin izan zuten ulertzea.

8) Ondare historiko, artistiko, kultural eta naturala estimatzea eta balioestea, bai berea, bai beste kultura batzuetakoa, haiek errespetatzeko eta babesteko bidea den aldetik.

9) Zenbait motatako eta eskalatako adierazpen kartografikoak zehaztasunez interpretatzea, haietan adierazitako espazioari buruzko informazioa lortzeko.

10) Euskal Herriko, Espainiako eta Europako espazio eta paisaia naturalak eratzen dituzten oinarritzko elementuak mapa batean aurkitzeko gauza izatea, eta haietako bakoitzak, baita planetak ere, oro har, zer ezaugarri geografiko nagusi dituzten adieraztea.

11) Gizakiaren ekintzak natura-ingurunean zer eragin dituen jakitea, eragin horiek deskribatzea eta aintzat hartzea, eta haien zergatiak eta ondorioak aztertzeko eztabaidak egitea, haiek mugatzeko beharrezkoak diren neurriak eta jarrerak adieraziz, direla tokikoak, direla globalak, natura babesteko jarduerak sustatzen inplikazio aktiboa eta arduratsua izateko.

12) Taldeko lanetan eta jardueretan modu konstruktiboan, arduratsuan eta solidarioan parte hartzea, direla taldean ikasteko jarduerak egiteko eta jolas-jarduerak egiteko, direla esku-hartze sozialeko proiektuak egiteko, kide den taldeetan.

13) Hainbat motatako gizarte-informazioak (historikoak eta ekonomikoak) modu egokian bilatzea, erregistratzea eta tratatzea, eta horretarako egokienak diren iturriak erabiltzea (bibliografia, dokumentazioa, materiala eta beste asko), informazioaren eta komunikazioaren teknologia berriak barne.

14) Banaka zein taldeka planifikatzea lan monografiko txikiak, gizarte-garrantzia duten gai batzuei buruzkoak, gutxieneko zorroztasunez eta sistematizazioz eta zenbait informazio-iturri erabiliz.

15) Zenbait informazio-iturritatik datu geografikoak eta historikoak lortzea, eta lortutako informazioa gainerako pertsoneri egoki jakinaraztea, ahoz eta idatziz.

5.1.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila.

1) Oinarrizko demografia-kontzeptuak erabiltzea biztanleriaren portaerak ulertzeko.

2) Euskal Herriko, Espainiako eta Europako egungo gizarteen ezaugarri bereizgarriak aztertzea, gizarte talde askok osatzen dituztela ohartzea, eta irizpide kritikoz aztertzea immigrazioak dakarren aniztasun-handitzea.

3) Korrelazio egokiak ezartzea zenbait herrialdetako adierazle ekonomikoen eta adierazle demografiko eta kulturalen artean, haien ezaugarri bereizgarri zenbait adieraztea eta hipotesiak egiten ahalegintzea.

4) Gizarteari buruzko informazioa (historikoa, demografikoa eta ekonomikoa) bilatzea, erregistratzea eta egoki tratatzea, eta lortu nahi den helbururako iturri egokienak erabiltzea (bibliografia, estatistikak, dokumentazioa, etab.), informazioaren teknologia berriak barne.

5) Landa-eremuen eta hiri-eremuen hazkundera, hiri- eta landa-espazioaren funtzio-desberdintasuna eta haietan gertatzen diren arazo batzuk aztertzea, eta jakintza hori zenbait eremutako adibideetan erabiltzea, tokikoetan zein mundukoetan.

6) Deskribapen-lan errazak egitea, banaka edo taldean, irakaslearen laguntzarekin, zenbait iturri erabiliz eta egokia den informazioa aukeratuz eta eskema edo gidoi batean sartuz, eta azterketaren emaitzak zuzen eta lexiko egokia erabiliz adieraztea.

7) Gertaera eta prozesu historiko garrantzitsuen arrazoiak eta ondorioak identifikatzea, haien artean loturak egitea, eta gizarte-gertaerek hainbat arrazoi izan ditzaketela ohartzea.

8) Euskal Herriko lurraldeen bilakaera historikoa lurralde haientzat bereziki garrantzitsuak diren une historikoetan kokatzea, Espainiako, Europako eta munduko historiaren testuinguruan, eta une horien esanahi politikoa, ekonomikoa eta kulturala adieraztea.

9) Arte-adierazpen garrantzitsuenak ezagutzea eta balioestea, bai bere ingurune hurbilekoak, bai eta urrunagokoak ere, ulertzeko kultura guztiek lagundu dutela gizateriaren garapen artistikoan.

10) Ondare historiko, artistiko, kultural eta naturala estimatu eta balioestea, bai berea, bai beste kultura batzuetakoa, haiek errespetatzeko eta babesteko bidea den aldetik.

5.1.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila.

1) Ekonomia-eragile eta -erakunde nagusiak ezagutzea eta gero eta mendekotasun handiagoko ekonomian elkarrekiko zer eginkizun duten jakitea, eta jakintza hori hurbileko zenbait egoera ekonomiko aztertzeko eta balioesteko erabiltzea.

2) Munduko nekazaritza-ustiapeneko sistema nagusien ezaugarriak adieraztea eta haien adibide adierazgarriak ematea.

3) Euskal Herriko, Espainiako eta Europako nekazaritzaren ezaugarri batzuk identifikatzea eta gaur egungo arazo batzuk adieraztea.

4) Industria-jardueretan, -espazioetan eta -paisaietan izaten ari diren aldaketak deskribatzea, eta Euskal Herriko, Espainiako, Europako eta munduko ekoizpene nagusiak non dauden jakitea.

5) Hirugarren sektoreko jarduerak azken urteetan, oro har eta Euskal Herrian, zer garapen eta aldaketa izan dituen jakitea, eta hirugarren sektorearen garapenak zer aldaketa dakartzan aztertea, bai harreman ekonomikoetan, bai gizarte-harremanetan.

7) Gizarte demokratikoen sorrera, antolakuntza, funtzionamendua eta haien oinarri eta bereizgarri diren oinarriko printzipioak ezagutzea eta ulertzea, eta jakitea horiek guztiek nola laguntzen duten pertsonen arteko bizikidetzak hobetzen.

8) Euskal Herriko, Espainiako eta Europako muga politiko-administratibo nagusiak identifikatu eta mapan kokatzeko gai izatea.

9) Munduko eremu geoekonomiko eta kultural nagusiak zenbait mapa motatan identifikatu eta kokatzea.

10) Euskal Herriko eta Espainiako jarduera ekonomikoko zentro eta eremu nagusien bereizgarriak deskribatzea.

11) Herrialde eta lurralde batzuen ezaugarriak adierazle sozioekonomikoen bidez adieraztea, eta haien artean zer lurralde-desoreka dauden jakitea.

12) Herrialde garatuen eta garapen bidean dauden herrialdeen datu sozioekonomikoak talde-lanean deskribatu eta alderatzea.

13) Jarduera ekonomikoen eta norbanakoen eta taldeen portaeren ingurumen-eraginak ingurune hurbileko kasu baten bidez deskribatzea, ongi bereiztea zer jarduera diren garapen jasangarriaren aldekoak eta zer jarduerak eragozten duten hura, eta natura babesteko jarduerak sustatzeko jarrera aktiboa eta arduratsua hartzea.

14) Gizarte-zientziekin lotutako lan errazak eta ahozko aurkezpenak planifikatu eta gauzatzea, bakarka edo taldean, eta informazio egokia modu antolatuan, zehatzean eta ulergarrian jakinaraztea, informazioaren eta komunikazioaren teknologiek ematen dituzten aukerak baliatuz.

15) Egunoroko bizitzako gizarte-arazoei buruzko txostenak egitea, horiei buruzko eztabaidetan parte hartzea, eta haien jatorri historiko-soziala aztertzea) Komunikabideetatik edo beste iturri batzuetatik jasotako informazioa zorrotzasunez erabiltzea, eta bere adierazpenetan tolerantziak, errespetuak eta elkartasunez jokatzeko.

16) Estatu modernoaren sorreran izandako une garrantzitsuenak bereiztea, monarkia hispanikoaren eta Espainiako inperio kolonialaren ezaugarri nagusiak adieraztea aldi horretako testuinguru europarraren barruan.

5.1.3.4.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila:

1) Euskal Herriko, Espainiako, Europako eta munduko aro garaikideko gertakari eta prozesu historikoak denboran eta espazioan kokatzea, eta historia aztertzeko tresna egokiak erabiltzea.

2) Gertaera eta prozesu historiko garrantzitsuen arrazoiak eta ondorioak identifikatzea, haien artean loturak egitea, eta gizarte-gertaerek hainbat arrazoi izan ditzaketela ohartzea.

3) Azaltzea Europak zergatik izan zuen protagonismoa XIX. mendeko bigarren zatian, eta urte horietako gatazka eta arazo nabarmenak bereiztea; batez ere, hedapen kolonialarekin eta tentsio sozial eta politikoekin lotutakoak.

4) Europako testuinguruan, XIX. mendearen bukaeratik aurrera, Euskal Herriko eta Espainiako bilakaera historiko, politiko eta ekonomikoaren etapak zein izan ziren eta zer ezaugarri dituzten jakitea, eta sistema demokratikoa finkatu izana eta Europar Batasuneko kide izatea balioestea.

5) XX. mendean munduan izan diren eraldaketak eta gatazkak denboran eta espazioan kokatzea, eta historiaren jakintza hori gaur egungo nazioarteko arazo nagusietako batzuk ulertzeko erabiltzea.

6) Munduan gaur egun tentsio politikoa edo soziala bizi duen guneren bati buruzko lan bat planifikatu eta egitea, bakarka edo taldean, eta haren aurrekari historikoak eta zergatiak aztertzea eta zer gerta daitekeen iragartzea. Hori guztia informazio-iturri egokiak baliatuz, eta besteak beste, bestelako interpretazioak edo interpretazio osagarriak ematen dituzten iturriak erabiliz egitea.

7) Kritikoki aztertzea kide den eta erreferentzia dituen talde eta erakundeen (familia, eskola, herri, autonomia-erkidego, estatu eta gainerakoen) antolaketa-egitura eta ohiko funtzionamendu modua, eta behar bezala aplikatzea demokraziaren funtzionamendua arautzen duten oinarritzko irizpideak.

8) Pertsonen arteko, taldeen arteko eta herrialdeen arteko gatazka sozialak zorrotasunez eta empatiarako gaitasunez aztertzea, haiek aurrerapenerako aukera moduan ikustea, eta gatazkak konpontzeko bide baketsuak proposatzea.

9) Arte-adierazpen garrantzitsuenak ezagutzea eta balioestea, bai bere ingurune hurbilekoak, bai eta urrunagokoak ere, kultura guztiek gizateriaren garapen artistikoari zer ekarpen egin dioten aztertzea, eta horren ondorioz sortutako munduko ondare artistikoa babestu egin behar dela ulertzea.

10) Gaur egungo auzi batzuei buruzko eztabaidetan parte hartzea, haietan gizarte-zientzietan oinarritutako iritzi arrazoituak ematea, eta gainerako pertsonen iritziak errespetatzea.

11) Kultura-aniztasuna herriek eta norbanakoek beren identitaterako duten eskubide moduan ikustea, kide den gizarte- eta kultura-komunitateen aniztasuna balioestea eta haietan parte aktiboa izatea, jarrera tolerantea eta errespetuzkoa duela.

5.2.– BALIO ETIKOAK.

5.2.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Hauek dira etapako helburuak Balio Etikoak ikasgairako:

1) Giza izaera onartzea dimentsio indibidualean zein sozialean, eta norberaren eta gainerako pertsonen nortasuna onartzea, dimentsio morala barne, norbanakoen arteko desberdintasunak eta pribatutasuna errespetatzeko, eta bere buruaren eta ikaskideen ikuspegi zuzena edukitzeko.

2) Komunikazio- eta gizarte-trebetasunak erabiltzea, eta sentimenduak eta emozioak egoki adieraztea, berdinen arteko jardueretan, eta elkarrizketa eta bitartekotza erabiltzea gatazkei heltzeko.

3) Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsalak aitortutako eskubideak zein diren jakitea, bere egitea eta aintzat hartzea; unibertsalak, zatiezinak eta elkarri lotuak direla ikusi eta onartzea, eta irizpide moduan hartzea gizarte-gertaerei eta egoerei zein norbanakoen eta taldeen jarrerari buruzko iritziak emateko.

4) Pertsona guztien eskubide- eta aukera-berdintasuna babestea eta bidegabekeria eta diskriminazio oro arbuatzea, batez ere generoarekin eta hark dakarren indarkeriarekin lotutakoak,

bai eta etnia, sinesmenak, desberdintasun pertsonalak eta sozialak, orientazio afektibo-sexuala oinarri dutenak eta beste edozein motatakoak ere. Horren helburua da elkarbizitza bidezkoa eta berdintasunean oinarritutakoa lortzea, giza eskubideak oinarri hartuta.

5) Jakitea zer den bizitza demokratikoa, politikan eta gizartean parte hartzea eta beste antolaketa-modu batzuetan parte hartzea (lankidetzak, elkarteak, boluntarioak...), erreferentzia gaur egungo Euskal Autonomia Erkidegoan eta haren egoera historikoa izanda, eta hori guztia balioestea. Ikasleak herritar moduan dituen betebeharrak aintzat hartu beharko ditu, guztionak diren ondasunak ez galtzeko eta hobetzeko lanean, eta bizitza errespetatu beharra ardatz hartuko du, gizarte-garapen iraunkorarekin bat etorriko den bizitza-proiektu bat eraikitzeko.

6) Giza eskubideak urratzea dakarten egoerak identifikatu eta aztertzea, direla indarkeria estrukturalak eragindakoak (gerrak, pobrezia, muturreko desberdintasunak...), dela terrorismoak eragindakoak, genero-indarkeriak eragindakoak, berdinen arteko indarkeriak eragindakoak... Bakea, askatasuna, segurtasuna eta berdintasuna helburu duten ekintzak aintzat hartzea, mundu bidezkoagoa eta solidarioagoa lortzeko bidea dira eta.

7) Teoria etikoen berri izan eta haiek aztertzea, eta jakitea zein diren gaur egungo gizarte-gatazka eta gatazka moral nagusiak, jarrera kritikoa izateko komunikabideen bidez, Internet bidez eta beste gizarte-erakunde batzuen bidez (eskola, esaterako) helarazten diren modelo eta estereotipoekiko.

8) Nork bere diskurtso etikoa eratzea, hari dagokion irizpide moralarekin, eta etikaren eta moralaren berezko ezaugarriak eta elkarren arteko harremanak aztertzea, bizitzako egoerei inpartzialtasunez eta ikuspegi konstruktiboz heltzeko.

9) Justiziaren eta politikaren artean zer lotura dagoen jakitea, elkarren mendekoak direla aztertzea eta batak besteari informazioa nola ematen dioten jakitea, justizia bizitza demokratikoko funtsezko elementutzat aldarrikatzen duen herritar izan gaitezen sustatzeko.

10) Etika, zuzenbidea eta giza eskubideak lotuta daudela jabetzea, eta balio etikoek zer zeregin duten eta historian zehar zuzenbidean eta giza eskubideetan nola gauzatzen diren aztertzea, gure gizartean balio horiek zein mailatan betetzen diren ikusteko.

11) Etika eta zientzia eta teknologia lotuta daudela ohartzea, zientziaren eta teknologiaren aurrerapenak sortutako egoera gatazkatsuak planteatuz eta kritika eginez, haiei buruzko iritzirik moralak egiteko aukera ematen duten irizpide etikoak proposatzeko.

5.2.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak eduki multzo hauetan biltzen dira:

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila:

1. multzoa. Ikasgai guztietan komunak diren oinarrizko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.
2. multzoa. Pertsonaren duintasuna.
3. multzoa. Elkar ulertzea, errespetua eta berdintasuna pertsonen arteko harremanetan.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila:

1. multzoa. Ikasgai guztietan komunak diren oinarrizko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.
2. multzoa. Hausnarketa etikoa.

3. multzoa. Justizia eta politika.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila:

1. multzoa. Ikasgai guztietan komunak diren oinarritzko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak.

2. multzoa. Balio etikoak, zuzenbidea eta Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala.

3. multzoa. Balio etikoak eta zientziarekin eta teknologiarekin duten lotura.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila:

1.– multzoa. Ikasgai guztietan komunak diren oinarritzko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak.

2. multzoa. Pertsonaren duintasuna.

3. multzoa. Elkar ulertzea, errespetua eta berdintasuna pertsonen arteko harremanetan.

4. multzoa. Hausnarketa etikoa.

5. multzoa. Justizia eta politika.

6. multzoa. Balio etikoak, zuzenbidea eta Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala.

7. multzoa. Balio etikoak eta zientziarekin eta teknologiarekin duten lotura.

Oro har, edukiak hurbilekotik urrunekora doan irizpidez biltzen saiatu gara. Horrenbestez, lehen mailan pertsonari eta beste pertsona batzuekiko harremanei heltzen zaie, bigarren eta hirugarren mailan irizpide kritikoz eratu nahi den etika baten ezinbesteko oinarria baita. Jakina, ikuspegiak bizitza pertsonalaren, sozialaren eta publikoaren hainbat eta hainbat alderdi biltzen ditu, ulertzen baita hausnarketa etikoa indibidualtasun ororen ingurune osora zabaltzen dela, haren dimentsio guztietan: berdinen arteko harreman pertsonaletatik hasi eta berdintasun unibertsaleraino; familiarik hasi, ikastetxetik, auzotik, herritik eta abarretik pasa eta munduko gizarteraino; gure ikas-kidearen zaintzatik hasi eta elkartasun globaleraino; gure eskubide indibidualak eskatzen hasi eta guztien eskubideak babesteko konpromisoa hartzeraino...

Ikuspegi horren barnean, zenbait planteamendu etiko proposatzen dira, eta baliabide moduan hartu behar dira ikasleek ebaluazio-irizpideak edo lorpen-helburuak garatu ahal izan ditzaten. Horren haritik, edukiak modu zabalean planteatzen saiatu gara, askotariko egoeretara egokitzeke, ikasleen arteko elkarlana errazteke, eta esperientzia desberdinak trukatzeko errazteke.

Laugarren mailako edukiak hiru aurrekoen laburbilduma dira, baina sakonago aztertuta. Horregatik sartu dira hausnarketa-maila sakonagoak; esate baterako, «nahitaezko indibiduazioa» eta «kosmopolitismoa». Asmoa da «bigarren modernitatea» deritzon garaian unibertsalismoa-erlatibismoa dikotomia gaindituko duen etika bat planteatzea, eta unitatearen eta diferentziaren ikuspegi inklusiboa proposatzea edo, beste hitz batzuetan adierazita, «hau eta bestea ere bai» (Ulrich Beck).

Horrez gain, gure gizarte-ongizateko sistemarekin lotutako kontzeptuak sartzen dira (egitura eta zerbitzu nagusiak); zer eginkizun duten administrazio publikoek, norbanakoei ematen dizkieten zerbitzuak eta haien finantziazioa; zergei buruzko hausnarketa egiten da, administrazio publikoek ematen dituzten zerbitzuekin lotzen dira zuzenean, eta azpimarratzen da aberastasuna birbanatzeko direla, solidario izateko, eta zerga-betebeharrak bete egin behar direla.

5.2.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

5.2.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila.

1) Pertsonaren kontzeptua eraikitzea eta norbanakoen aniztasuna eta pribatutasuna ezaugarri bat dela eta positiboa dela ulertzea.

2) Norbanakoaren nortasunaren bilakaera faseak eta nerabezaroa etapa bereziak direla ulertzea, eta kide den taldeen ezaugarriak eta haien kideekiko duten eragina deskribatzea, ohartzeko autonomia pertsonala eta bere jarreraren kontrola ezinbestekoa direla moralki hazten jarraitzeko eta helduen bizitzara igarotzeko.

3) Heteronomia eta autonomia zer diren jakitea, pertsonaren ikuspegi kantiarraren bidez, zer garrantzi duen ohartzeko eta bizitza moralean aplikatzeko.

4) Nortasunaren oinarriko dimentsioak eta ezaugarriak deskribatzea, bai eta ohiturak sortzeko mekanismoa eta haien zeregina ere.

5) Gizakiak arrazoiz eta askatasunez jarduteak zer-nolako garrantzia duen justifikatzea, funtsezkoa den aldetik «nolakoa izan nahi duen» erabakitzeke eta bere nortasunean sartu nahi dituen balioak aukeratzeko.

6) Golemanen ekarpenetan oinarrituta aztertzea zer den adimen emozionala, gizakiaren morala garatzeko oso garrantzitsua dela aintzat hartzea, eta instrospekzioa erabiltzeko gai izatea, bere barnean emozioak eta sentimenduak ikusteko, eta horrela, bere trebetasun emozionalak hobetzeko.

7) Gizakiaren gaitasunak ulertzeko eta balioesteko gai izatea, modu kontzientean eta nahita eragiteko bere identitatearen eraikuntzan, balio etikoei jarraituz.

8) Gizakiaren dimentsio sozialaren eta moralaren oinarriak ezagutzeko, gizakiaren eta gizartearen artean zer harreman dialektiko sortzen den jakitea, eta balio etikoak ardatz dituen bizitza soziala izatearen garrantzia aintzat hartzea.

9) Bizitza pribatuko eta bizitza publikoko eremuak (lehenengoa etikak arautzen du, eta bigarrena, zuzenbideak) bereiztea, norberaren askatasunaren eta askatasun sozialaren mugak zein diren jakiteko.

10) Jarrera asertiboa eta trebetasun sozialak erabiltzea, bere nortasunean bizitza sozial bidezkoagoa izateko beharrezkoak diren balio etikoak txertatzeko.

11) Eguneroko bizitzan (eskolan, etxean, lanean, kultura-jardueretan...) emakumeen eskubiak defendatzea eta gizonek dituztenekin parekatzea, emakumeak gutxiesten eta baztertzen dituzten jarrerak arbuiatzea eta genero-indarkeriaren aurkako jarrera aktiboa hartzea.

12) Orientazio afektibo-sexual guztiak onartzea eta errespetatzea, pertsonak aukeratzeko orientazioa gauzatzeko eskubidea defendatzea eguneroko bizitzan (eskolan, etxean, lanean, kultura-jardueretan, etab.), hura gutxiesten eta baztertzen duten jarrerak arbuiatzea, eta haien aurka gauzatzen den indarkeriarekiko aurkako jarrera aktiboa izatea.

13) Jarreraren eta hautuen arrazoiak ematea pertsonen arteko harremanetan, egoki komunikatzea, errespetuz, eta elkarrizketa eta bitartekotza erabiltzea gatazka-egoeratan.

5.2.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila.

1) Etika eta morala bereiztea, haien arteko antzekotasunak eta desberdintasunak deskribatzea, eta hausnarketa etikoaren garrantzia balioestea, ezinbesteko jakintza praktikoa den aldetik gizakiaren jarrera modu arrazionalan gidatzeko, garapen osoranzko bidean.

2) Gizakiaren izaera morala zer den eta zer garrantzi duen nabarmentzea, haren garapenaren etapak aztertzea eta ohartzea beharrezkoa dela arau etikoak izatea, askatasunez eta arrazionaltasunez onartutakoak, bere jarrera gidatzeko.

3) Arau etikoaren kontzeptua ezagutzea, arau etikoen garrantziaz ohartzea eta zer ezaugarri dituzten, nondik datozen eta zer balio duten jakitea.

4) Teoria etikoak helburuen etika eta prozedurazko etika deritzenetan banatzen direla jakitea eta haien ezaugarriak azaltzea.

5) Egungo gizarteetan gatazka moralak identifikatzea, haiei proposamen etikoetatik heltzeko.

6) Etika, politika eta justizia kontzeptuen arteko erlazioak ezagutzea, eta termino horiek aztertzea eta definitzea, John Rawlson proposamena aintzat hartuta.

7) Modu arrazionalan justifikatzea Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalak biltzen dituen balio eta printzipio etikoen beharra, XX. eta XXI. mendeetako demokrazien oinarri unibertsal moduan, eta haien ezaugarriak eta Zuzenbide Estatuarekin eta botere-banaketarekin dituen loturak adieraztea.

8) Herritarrek bizitza politikoa parte-hartze aktiboa izan behar dutela aitortzea, baldin eta demokraziak ez baditu giza eskubideak urratuko.

9) Legeak Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsaleko printzipio etikoei egokitzen zaizkiela adieraztea eta horren garrantziaz ohartzea.

10) EBren funtsezko osagai-elementuak ezagutzea, EBk estatu kideei eta haietako herritarrei zer onura ekarri dizkien eta haiek zer erantzukizun hartu dituzten aztertzea, ikaslea ohartzeko EB onuragarria dela eta hainbat gauza lortzen ari dela.

11) Diskurtso sozial eta politiko bat lantzea, ongi oinarritua, kritikoa eta gizarte demokratikoaren balioekin konprometitua.

5.2.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila.

1) Etikaren, politikaren eta justiziaren arteko loturak azaltzea, haien arteko antzekotasunak, desberdintasunak eta erlazioak adierazita, eta legalitatea eta legitimitatea terminoen esanahia jakitea.

2) Arau juridikoen justifikazioaren arazoa azaltzea, zuzenbide naturalaren edo iusnaturalismoaren, konbentzionalismoaren eta positibismo juridikoaren teoriak aztertuz, eta zenbait filosofoen pentsamendu juridikoa nola aplikatu den jakitea, legeen oinarri etikoari buruzko iritzi arrazoitua eratzen joateko.

3) Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala eta NBE eratzea sustatu zuen une historikoa eta politikoa aztertzea, ulertzeko bere garaian beharrezkoa izan zela eta gaur egun ere balio baduela, zuzenbidearen eta estatuen legitimitatearen oinarri den aldetik.

4) Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalak zer eduki eta egitura dituen jakitea eta haiek ongi interpretatzea, balioetsi eta errespetatu egin behar dela ulertzeko.

5) Giza eskubideen bilakaera historikoa gizateriaren lorpenetako bat dela ulertzea, munduaren leku askotan emakumeen eta haurren eskubideak ezin direla gauzatu ulertzea, eta egoera horiek aintzat hartzea eta zergatik gertatzen diren jakitea, haiei konponbidea eman dakien sustatzeko.

6) Gaur egun Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala aplikatzeak zer arazo dakartzan jakitea, eta Euskal Autonomia Erkidegoan giza eskubideak babesten eta haiek gauzatzeko aukerarik ez dutenei laguntzen diharduten erakundeen eta GKEen lana balioestea.

7) Dimentsio moralak zientzian eta teknologian zer zeregin eta eragin dituen jakitea, eta muga etikoak eta juridikoak ezartzeko beharraz hausnartzea, haien jarduera Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalak sustatzen dituen balioekin bat etor dadin.

8) Zientziaren eta teknologiaren arloan erabiltzea Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalean bildutako balio etikoak, desegoki aplikatu ez daitezten, eta zenbaitetan, medikuntzaren eta bioteknologiaren arloan bereziki, sortzen diren dilema moralak ebatz daitezten.

9) Onartzea ikerketa zientifikoa ez dela neutrala eta interes politikoek, ekonomikoek eta bestelakoek hari eragiten diotela, eta ondorio horretara iristea aurrerapenaren ideia eta haren interpretazio teknokratikoa aztertu ondoren, ikerketa zientifikoen helburuak Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalean oinarritutako kode etikoarekin bat ez datozen egoeretan.

10) Interneten bidez, informazioaren eta komunikazioaren teknologiak eremu pribatuan sartuz erabiltzeak dakartzan arriskuak azaltzea; esaterako, hirugarrenek datu pertsonalen erabilera okerra egitea, cibervilleak, sextinga, pederastia eta abar.

5.2.3.4.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila.

1) Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalean oinarrituta, herritarren eta estatuaren arteko harremanak arautu behar dituzten printzipioak azaltzea, gizartean haien gauzapena sustatzeko.

2) Garaiko fase historikoari, bigarren modernitateari, buruz egiten diren interpretazioak eta hark bizitza-proiektua eraikitzean duen eragina ezagutzea.

3) Sozializazio globala zer den eta komunikabide globalekin zer lotura duen azaltzea, aintzat hartzea zer eragin dituen pertsonen eta gizartearen bizitzan eta garapen moralean, eta hausnartzea etikak zer zeregin izan behar duen globalizazioaren garaian.

4) Giza eskubideak betetzen direla bermatzeko, munduan giza ekintzaren arlo berriak etikoki arautzea ezinbestekoa dela debatitzea.

5) Diskurtsoaren etika, Habermas eta Apel filosofoena, etika formala dela jakitea, komunitatean elkarriketaren eta adostasunaren balioa nabarmentzen duena, arau etiko justuak eratu ahal izateko.

6) Gaur egungo munduko gizarte-arazo nagusiak (pobrezia, herrialde aberatsen eta pobreen arteko harremanak, gerrak, demografia, degradazio ekologikoa, espezieak desagertzea, etab.) zerk eragiten dituen aztertzea, komunikabideek ematen duten informazioa modu kritikoa erabiltzea, eta bizimodu justuagoa lortzeko zer irtenbide dauden jakitea.

7) Legeak giza eskubideen erabilera bermatzeko ezinbestekoak direla ohartzea, dilema moral batzuek mintzatzea, betebeharrak etikoak (pertsonaren kontzientziaren) eta legeak ezartzen dituzten

betebeharren artean gatazka sortzen den dilema moralez, eta bereziki, desobedientzia zibilaz eta kontzientzia-eragozpenaz, eta iritzia arrazionaltasunez argudiatzea.

8) Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsala uko egin ezin diren ideia multzo moduan ikustea, haren aplikazioan zer gabezia dauden kontuan izatea, arlo ekonomikoan eta sozialean, batez ere, eta munduan giza eskubideen alde egiten duten erakundeak eta boluntarioak oso garrantzitsuak direla adieraztea, giza eskubideak gauzatzeko aukerarik ez dutenei laguntzen baitiete.

9) Terrorismoaren, bortizkeriaren eta giza eskubideen urraketaren biktimekiko sentikorra izatea, eta haiekiko elkartasuna, enpatia eta hurbiltasuna adieraztea.

10) Jakitea zer irizpide balia ditzakeen proiektu zientifikoak eta teknologikoak modu kritikoan eta hausnartuz ebaluatzeko, eta giza eskubideak eta gizateriaren balio etikoak errespetatzen dituzten jakiteko.

11) Gure ongizate-estatuaren ereduak zer ezaugarri dituen jakitea eta beste eredu batzuekin alderatzea.

12) Bere gain hartzea ongizate-estatu iraunarazteko ardura, banaka zein talde moduan.

5.3.– EKONOMIA.

5.3.1.– HELBURUAK.

Hauek dira etapako helburuak Ekonomia ikasgairako:

1) Zientzia ekonomikoaren oinarriak eta oinarrizko terminologia jakitea, eta ekonomiak enpresen eta pertsona fisikoen eguneroko bizitzan dituen ondorioak aintzat hartzea. Horren helburua da etxeko ekonomiako eta enpresako ekonomiako ohiko egoerei ongi eta irizpide egokiez aurre egitea.

2) Enpresa baten egituraren ezaugarri nagusiak aztertu eta interpretatu, bereizi eta baloratzea, enpresaren berezko alderdi teknikoak eta sozialak zein diren jakiteko.

3) Norberaren alternatiba ekonomikoak planteatu, aurrekontuak diseinatzea eta kontsumitu edo aurreztu aukeratzea, norberaren antolaketa ekonomikoa baloratzeko, eta finantza-merkatuak horretarako eskura jartzen dituen tresnak ere bai.

4) Administrazio publikoek pertsonen eta enpresen bizitza ekonomikoan zer eragin duten jakitea, eta haren zerga-sistema eta gizarte-ongizatean duen eragina jakitea. Horren helburua da errentaren birbanatze-eginkizunaz jabetzea eta ohartzea zer zerga-betebehar ditugun herritar garenez.

5) Magnitude ekonomiko nagusiak interpretatzen jakitea, dagozkion kalkulu matematikoak egin, eta grafiko bidez identifikatzea, jakiteko zer alternatiba dauden aukeran arazo ekonomikoak eta sozialei konponbidea emateko eta garapen iraunkorra lortzeko.

6) Globalizazio ekonomikoak zer ondorio dituen aintzat hartzea, eta haren abantailak eta desabantailak irizpide kritikoz azaltzea, egungo gertaera ekonomikoak globalizazioaren ingurune horretan aztertzea.

5.3.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. mailako adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak eduki multzo hauetan biltzen dira:

1. multzoa. Eduki komunak.

2. multzoa. Oinarrizko ideia ekonomikoak.
3. multzoa. Ekonomia eta enpresa.
4. multzoa. Etxeko ekonomia.
5. multzoa. Administrazio publikoen ekonomia eta diru-sarrerak eta gastuak.
6. multzoa. Ekonomia eta magnitude ekonomikoak.
7. multzoa. Nazioarteko ekonomia.

Ekonomia ikastea eta ekonomiako prestakuntza izatea behar beharrezkoa da gure hezkuntza-sistemako etapa honetan, harreman ekonomikoak gero eta konplexuagoak baitira, baina, aldi berean, ekonomia gero eta gehiago agertzen baita eguneroko bizitzan, gero eta lehenago gainera. Hori dela eta, herritar orok gertaera ekonomikoak azaltzen dituzten oinarrizko arauak jakin behar ditu, bai eta ekonomian erabiltzen den lexiko espezifikoa ere. Errealitatea ezin da ulertu kontuan hartu gabe pertsonok gure premiak asetzeko ahaleginean izaten dugun portaera ekonomikoa, oso oinarrizkoa izan arren ikasgai honen xede diren ikasleetan.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako etapa honetan, ekonomia ikasteak inguratzen duen mundua hautematen eta ezagutzen laguntzen dio ikasleari, ekonomian eta enpresa-munduan erabiltzen diren kontzeptuak ulertzen laguntzen dio, arrazoitzeko, abstrakzioa egiteko eta erlazioak topatzeko gaitasunak eta trebetasunak sustatzen ditu, eta hainbat tresna ematen dizkio bizi den gizartea modu kritikoz aztertzeko. Horrez gain, ikaslearen jakin-mina, analisirako gaitasuna garatzen laguntzen du; zenbait aldagai ekonomiko ikasten ditu (hazkundera, garapena, pobrezia, prestakuntza, aberastasuna, merkataritza, fiskalitatea, ingurumena, eta abar); arrazoiak eta ebidentzia enpirikoak emanez ideiak eta ondorioak ahoz eta idatziz adierazteko trebetasuna handitzen du; etika eta gizakiarekiko errespetua sustatzen ditu; eta lanerako gaitasuna handitzen du, bai lan indibiduala bai talde-lana egitekoa.

Hori guztia zenbait edukitan gauzatzen ahalegindu gara. Haietan bildu dira arlo eta ikasgai guztietan komunak diren oinarrizko zehar-kompetentziekin lotutakoak (1. eduki multzoa), bai eta Ekonomia ikasgaiko berezkoak ere: «Oinarrizko ideia ekonomikoak» (2. multzoa), «Ekonomia eta enpresa» (3. multzoa), «Etxeko ekonomia» (4. multzoa), «Administrazio publikoen ekonomia eta diru-sarrerak eta gastuak» (5. multzoa), «Ekonomia eta magnitude ekonomikoak» (6. multzoa) eta «Nazioarteko ekonomia» (7. multzoa).

5.3.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

1) Ekonomiaren oinarrizko printzipioak ezagutzea, printzipio horiek baliabideei eta premiei dagokienez zer ondorio dakartzaten jakitea, eta erabaki ekonomikoek une oro herritarren bizitzan eragiten dutela ohartzea.

2) Terminologia ekonomikoa ezagutzea eta terminologia horrekin ohituta egotea.

3) Enpresek izan ditzaketen forma juridikoak deskribatzea.

4) Ekoizpen-prozesuko ezaugarri nagusiak aztertzeke gai izatea.

5) Enpresek zer finantziazio-iturri dituzten jakitea.

6) Kasu errazetan, enpresen diru-sarreraren eta kostuen egitura zehazteko eta haien irabaziak kalkulatzeko gai izatea.

- 7) Aurrekontu pertsonal bat egiten eta zer diru-sarrera eta gastu mota dauden bereizten jakitea.
- 8) Modu arrazionalen erabakitzea bere alternatiba ekonomikoen artean, haiek norberaren eta gizartearen ongizatearekin lotzea, eta aurreztearekiko jarrera positiboa izatea.
- 9) Diruaren oinarrizko funtzionamendua jakitea eta banku-kontuen motak eta ordainketa-baliabide moduan ematen diren txartelak bereiztea.
- 10) Administrazio publikoen oinarrizko diru-sarreraren iturriak eta gastuak aztertzea, egoki interpretatzea banaketa hori adierazten duten grafikoak, eta ongi ulertzea zor publikoaren eta defizit publikoaren kontzeptuak.
- 11) Zerga-sistemak errenta birbanatzeko duen garrantzia onartzea eta horretarako zer tresna erabiltzen diren jakitea.
- 12) Enpresei eta pertsona fisikoei ezartzen zaizkien zergak bereiztea eta zerga-betebeharrak betetzeak zer-nolako garrantzia duen ulertzea.
- 13) Euskal Autonomia Erkidegoko zerga-sistemaren eta lurralde komunekoaren arteko desberdintasunak ezagutzea.
- 14) Interes-tasak, inflazioak, langabeziak eta antzeko magnitudeek zer adierazten duten jakitea eta kontzeptu horiekin lotutako grafikoak interpretatzea.
- 15) Garapenerako politika makroekonomikoko zenbait aukera balioesteko gai izatea, dela garapen ekonomikoa, dela gizarte-garapena.
- 16) Globalizazio ekonomikoak, nazioarteko merkataritzak eta integrazio ekonomikoko prozesuek pertsonen bizitza-kalitatean eta ingurumenean zer eragin duten ulertzeko gai izatea.

5.4.– EKINTZAILETZA ETA ENPRESA JARDUERETARAKO HASTAPENA.

5.4.1.– HELBURUAK.

Hauek dira etapako helburuak Ekintzailtza eta Enpresa Jardueretarako Hastapena ikasgairako:

- 1) Jarrera ekintzailea sustatzea eremu pertsonalean, gizarte-eremuan eta, bereziki, lan-eremuan, eta edozein pertsonak bere garapenean eta bilakaeran izan beharrezko funtsezko printzipioa dela ohartzea. Orobat, haren ondorioak aztertzea, eta, funtsean, ohartu eta bere egitea pentsamendu kritikoa, erabakiak hartzea/problemei konponbidea ematea eta lidergoa jarrera ekintzailea izateko ezinbesteko ekintzak direla.
- 2) Jakitea zer informazio behar den zenbait egoeratan (eta, bereziki, lan-jardueran, dela besteren konturakoa, dela norberaren konturakoa), baliabideak erabiltzea informazio hori lortzeko, eta jarduera ekintzaile bat gauzatzeko beharrezkoak diren prozesuak eta aukera-azterketak egitea.
- 3) Enpresa bat sortzeko oinarrizko faseak eta ekintzak deskribatzea, eta, bereziki, autonomo gisa hastekoak edo ETE bat eratzekoak, eta kasu bati buruzko proiektu edo azterketa bat aurkeztea (kasuak bideragarritasunari buruz eztabaidatzeko aukera eman behar du).
- 4) Enpresa bateko sail nagusiak edo enpresan egiten diren oinarrizko funtzioak zein diren adieraztea, haietako bakoitzeko helburuak eta eginkizunak deskribatzea, eta azaltzea zer harreman eta betebeharrak dituzten egiten duten jardueran parte hartzen duten eragile, entitate eta erakunde publikoekiko.

5.4.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. mailako adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak eduki multzo hauetan biltzen dira:

1. multzoa. Eduki komunak.
2. multzoa. Lana eta ekintzailletza.
3. multzoa. Enpresa, aukerak eta martxan jartzea.
4. multzoa. Enpresa, enpresaren eginkizun edo sail nagusiak.
5. multzoa. Enpresa-proiektua.

Ezbairik gabe, esan daiteke ekimenerako konpetentzia edo, gaur egungo terminoa erabiliz, ekintzailletza azken urteetan arreta handienaz aztertu den konpetentzietako bat dela. Europar Batasunak edozein herritarrentzat beharrezkoak ziren funtsezko konpetentzien zerrenda argitaratu zenean egin zen oso ageriko, eta ordutik aurrera protagonismo handia izan du.

Baina konpetentzia hau beti egon da, eta orain ere badago, zeharka edo berariaz adierazita hezkuntza-sistemako etapa guztietako ikasgaien curriculum gehienetan, Lehen Hezkuntzatik hasita goi-mailako hezkuntzara arte. Izan ere, kontuan izan behar da pentsamendu kritikoa, erabakiak hartzeko eta problemak ebazteko beharra, eta ekimena izatea gaur egungo irakaskuntzaren eta ikaskuntzaren hiru ardatz direla.

Horrenbestez, ikasgai honek eta adierazitako helburuek elkarrekin lotuta dauden bi xede dituzte: batetik, lortu nahi da Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako bigarren zikloko ikasleek ekintzailletza beren bizitzan jarraitu beharreko arautzat izatea, hau da, ekintzaile izatea beren garapen pertsonalean, gizarteko zenbait arlotan, eta, ikasgai honi dagokionez, lan-arloan, bereziki; eta, bestetik, enpresa bat sortzeko ezagutzak eta eginbeharrak jakitera ematea, eta, horren haritik, enpresa baten oinarritzko proiektu bat aurkeztu beharko dute. Dena den, enpresa proiektu bat tresna bat besterik ez da, ikasleak ohar daitezzen zer potentzial eta aukera dakartzkien enpresa bat sortzeko aukera aztertzeak.

Jakina, curriculuma zehaztean kontuan izan da helburuak eta ebaluazio-irizpideak nolabait bat etortzea beste etapa batzuetarako eta erkidegoko Lanbide Heziketako beste ikasketa batzuetarako ezarritakoekin.

Dena den, ikasgai honek ekintzailletzari heltzeko modu jakin bat erakusten dio ikasleari: enpresa bat sortzeko ezagutzak ematen dizkio, baina kontuan izan behar du, eta irakatsi egin behar zaio, besteren kontura jardunda ere izan daitekeela ekintzaile (intraekintzaile deritzenak dira), eta ekintzailletzak, konpetentzia moduan, bizitzan hartuko dituen erabaki nagusi guzti-guztietan parte hartuko duela, izan erabakiak norberaren eremukoak, izan lan-arlokoak.

5.4.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

1) Ekintzailletzari lotutako gaitasun pertsonalak eta trebetasun sozialak ezagutzea eta aintzat hartzea, eta lanpostuek eta enpresa-jarduerek zer eskakizun dituzten aztertzea.

2) Bere bizitzari buruzko erabakiak hartzea, eta ulertzea, bere trebetasunak kontuan hartuta, zer enplegu, autoenplegu edota karrera profesional aukera ditzakeen, eta bizitzan zeharreko zer prestakuntza- eta ikaskuntza-alternatiba dituen.

3) Etorkizuneko langile arduratsu moduan jokatzera eta langile moduan zer eskubide eta betebeharrak izango dituen jakitea, Estatuak eta Gizarte Segurantzak langilea babesteko egiten duten lana aintzat hartzea, eta laneko arriskuetatik babesteko beharrezkoak ulertzea.

4) Ikasgelan enpresa-proiektu bat sortzea, eta arrazoitzea zergatik aukeratu duten ideia jakin bat ideien multzo batetik. Orobat, oinarritzko merkatu-azterketak egitea, jarduera-eremuen gaineko eraginak aztertzea, eta proiektuetan balio etikoak txertatzea.

5) Enpresa-proiektuko enpresaren berezko ekoizpen- eta merkaturatze-jarduerak egitea, komunikazio-teknikak erabiltzea, talde-lanean aritzea eta informazioa egoki kudeatzea.

6) Enpresa baten (zehazki, ETE baten) oinarritzko administrazio- eta finantza-kudeaketako jarduerak egitea, kontabilitateko eta zerga-arloko zer betebeharrak nagusi dituzten jakitea, eta dokumentazioa behar bezala betetzea.

5.5.– KULTURA KLASIKOA.

5.5.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Honako hauek dira etapako helburuak Kultura Klasikoa ikasgaiari:

1) Zibilizazio klasikoko gertaera geografiko, historiko, sozial, politiko eta artistiko nagusien berri jakitea, identifikatzea eta aztertzea, eta gertaerok gure kulturari izandako eragin itzela balioestea, nor bere burua eta norbanako gisa bizi garen gizarte plurala hobeto ulertzeko.

2) Gaur egungo gizartean eta kulturari bizirik dirauten Erromako eta Greziako elementu historiko, sozial, politiko, linguistiko eta kulturalak identifikatzea (tartean kultura greko-latindarrean erroturik zeuden sinesmen eta ohiturak ere bai), eta horiek guztiak modu kritikoan aztertzea, mundu klasikoaz norberak duen iritzi pertsonala aberasteko.

3) Zibilizazio klasikoak utzitako kultura-ondarea balioestea eta errespetatzea, eta ondare hori gozamen-iturri eta garapen indibidual nahiz kolektiboan aurrera egiteko bide dela aintzat hartzea, horrela hura zaindu eta hobetu beharrezkoak ulertzeko.

4) Norberaren esperientziari zentzua emateko, mundua eta giza kondizioa nolakoak diren ulertzeko eta sentsibiltate estetikoan aurrera egiteko, latinezko nahiz grekoazko testuak irakurri, iruzkindu eta interpretatu, eta literatura-ondare klasikoaz gozatzea eta ondare horrek informazio-iturri gisa duen garrantzia balioestea.

5) Mundu klasikoaren erlijioaren eta mitologia greko-latindarraren ezaugarriak ezagutzea, eta horiek gaur egungo artean izandako eragina balioestea, mundua sinbolikoki interpretatzeko balioa duten aldetik.

6) Hizkuntza erromanikoen jatorri eta bilakaera zein den jakitea, eta hori dela eta, hizkuntza horien ezaugarri komun eta bereizgarriez gogoeta egitea, hizkuntza-aniztasunak den-denon kultura-ondarea aberasten duela aintzat hartuz.

7) Termino berriak sortzeko eta objektu nahiz aurkikuntza berriak izendatzeko hizkuntza klasikoak zeinen baliagarriak diren ohartzea, eta termino horiek norberaren lexikoan txertatu eta zenbait komunikazio-egoeratan behar bezala erabiltzea, ikasleen ahozko nahiz idatzizko ulermena eta espresioa hobetzeko.

8) Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak gero eta autonomia handiagoz eta modu kritikoan erabiltzea, informazioa bilatzeko eta hautatzeko, eta elkarrekin komunikatzeko eta kooperatzeko.

5.5.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzari dagozkion adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak honako eduki multzo hauetan multzokatzen dira:

1. eduki multzoa. Arlo guztietan eta ikasgai honetako eduki multzo guztietan komunak diren oinarrizko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak.
2. eduki multzoa. Mundu klasikoa: Grezia eta Erroma.
3. eduki multzoa. Hizkuntza klasikoak, kultura transmititzeko bide diren aldetik.
4. eduki multzoa. Zibilizazio greko-latindarrak gaur egungo munduari egindako ekarpenak.

Etapako ikasgai guztietan komuna den 1. eduki multzoak oinarrizko zehar-konpetentziak garatzeko beharrezkoak diren eduki guztiak jasotzen ditu. Arlo eta ikasturte guzti-guztietan landu eta ebaluatu behar dira edukiok. Ikasgai honetako eduki multzo guztietan komunak diren edukiak ere lantzen ditu, gainera. Horretan, prozedurazkoak diren edukiak jarrerazkoak direnetatik bereizten dira.

2., 3. eta 4. eduki multzoetan, zibilizazio klasikoko alderdi guztiak lantzen dira: alde batetik, sarrera moduko batean, kultura greko-latindarra sakon ezagutzeko zenbait gako ematen dira; eta, beste alde batetik, hizkuntza klasikoen alderdi nagusiak azaltzeaz batera, mundu klasikoak gaur egungo munduari egindako ekarpenen berri ematen da.

2. eduki multzoak («Mundu klasikoa: Grezia eta Erroma») antzinako mundua ulertzeko gako ugari emango dizkigu, eta horrek berebiziko garrantzia du, Euskal Herriko, Espainiako eta Europako errealitate historiko, sozial eta kulturala zertan den ganoraz ulertuko badugu.

Greziarren eta erromatarren bizimodua ulertzeko, bestalde, ezinbestekoa da da mundu klasikoko errealitate historiko, geografiko, sozial, politiko eta kulturala ganoraz aztertzea. Alderdi horiek guztiak gertatu zireneko garai historikoan aztertzeak eta gaur egungo Mendebaldeko gizarteko gertaerekin alderatzeak aukera paregabea ematen digu orain-oraingo gertaera eta fenomenoak askoz hobeto ezagutu eta ulertzeko. Izan ere, gure sustraiak non errotzen diren jakin ezean, ezinezkoa da geure burua ondo ezagutzea.

Gu europarrak gara, eta gure ondarearen sakonenean latina eta grekoa daude, bi hizkuntza horiek sekulako eragina izan baitute gaur egun Europa osoan hitz egiten diren hizkuntza guztietan: grekoak, jakintzaren alor guzti-guztietan erabiltzen den lexiko zientifiko-teknikoa greziar jatorrikoa delako; eta latinak, hizkuntza erromanikoak latinetik datozelako, hizkuntza horien bitartez European hitz egiten diren gainerako hizkuntzetan berebiziko eragina izan duelako, eta mendez mende kultura-hizkuntza nagusia izan delako.

3. eduki multzoan («Hizkuntza klasikoak, kultura transmititzeko bide diren aldetik») eduki linguistikoak jorratzen dira batik bat, eta horrek grekoa eta latina ikasten hasteko aukera emango die ikasleei; bi hizkuntza horien sistema lexikoak, batez ere. Horrenbestez, hauek dira eduki multzo honetako eduki nagusiak: gaztelaniazko hitzen etimologia greko-latindarra; greziar jatorriko hitzak oinarri dituzten termino zientifiko eta teknikoaren osaera; eta hizkuntza jasoan erabili ohi diren latinismo eta helenismoak. Horren guztiaren bitartez, gure neska-mutilek beren ahozko nahiz idatzizko ulermena eta espresioa nabarmen hobetuko dute, eta horrek beren lexikoa aberasten lagunduko die.

Asko eta asko dira gaur egungo gizartean eta politikan sustraiak zibilizazio klasikoan errotuak dituzten elementuak: demokrazia, eskubide eta betebeharrak indibidualen aitortza, eta den-denok babesten eta lotzen gaituzten legeak, besteak beste.

Mundu klasikoak gaur egungo munduari utzi dion ondare oparo hori sakon aztertzea, horixe da Ikasgai honetako curriculumaren gakoetako bat. 4. eduki multzoko («Zibilizazio greko-latindarrak gaur egungo munduari egindako ekarpenak») edukiek zibilizazio klasikoko ondare oparo eta zabalarekin lotutako ezaguera ugari emango dizkie gure ikasleei; Erromako eta Greziako elementu sozial, politiko, artistiko eta kulturekin lotutakoak, batik bat. Horrela, gure neska-mutilek sakon eta zabal jakin ahal izango dute beren munduaren berri, eta horrek beren kontzientzia historikoa eta gaitasun kritikoa sendotuko du, inolako dudarik gabe.

5.5.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. eta 3. mailak

- 1) Zibilizazio greko-latindarraren bilakaera gertatu zeneko marko geografikoa deskribatzea eta mapa batean enklabe nagusiak kokatzea.
- 2) Greziaren eta Erromaren sorrera eta bilakaera gertatu zireneko marko historikoa identifikatzen eta deskribatzen jakitea.
- 3) Greziako eta Erromako gizarte-klaseek zer ezaugarri eta bilakaera izan zituzten jakitea, eta gizarte-klase haiek gaur egungoekin lotzeko gai izatea.
- 4) Europa modernoan kultura klasikoaren zantzu eta eraginei igartzeko eta bereizteko gai izatea.
- 5) Hispaniaren erromanizazio-prozesuaren ezaugarri nagusiak ezagutzea.
- 6) Arte greko-latindarrak zer ezaugarri nagusi izan zituen jakitea, eta gaur egungo arte-adierazpenak eredu klasikoekin lotzeko gai izatea.
- 7) Espainiako nahiz Europako monumentu klasiko nagusiak ezagutu eta balioestea.
- 8) Literatura klasikoko generoek zer ezaugarri nagusi dituzten jakitea eta literatura klasikoak gure literatura-tradizioari egindako ekarpenak ezagutzea.
- 9) Erlijio greko-latindarrak zer ezaugarri nagusi zituen jakitea, eta erlijio-adierazpen horiek gaur egungoekin lotzeko gai izatea.
- 10) Grezia klasikoko kirol-jarduerak eta gaur egungoak lotzea, eta horien arteko antzekotasun eta desberdintasunen berri emateko gai izatea.
- 11) Greko-latindar mitologiako jainko-jainkosa, mito eta heroi nagusiak ezagutzea, eta antzinako mito nahiz heroien eta gaur egungoen arteko antzekotasun eta desberdintasunei igartzeko gai izatea.
- 12) Gaur egun erabiltzen diren idazketa eta alfabeto motak ezagutzea eta bereiztea.
- 13) Europan gaur egun hitz egiten diren zenbait hizkuntzak jatorri bera dutela jakitea, eta Europako hizkuntza erromanikoak eta ez-erromanikoak mapan kokatzeko gai izatea.
- 14) Latinetik hizkuntza erromanikoetarainoko prozesuko urratsak deskribatzeko eta aztertzeko gai izatea.
- 15) Espainiako hizkuntzetan eta beste hizkuntza moderno batzuetan jatorri greko-latindarreko lexikoa identifikatzeko eta lexiko zientifiko-teknikoa behar bezala erabiltzeko gai izatea.
- 16) Hizkuntza klasikoek ez grekotik eta ez latinetik ez datozen hizkuntzetan aztarna ugari utzi dituztela ohartzeko gai izatea.

17) Kultura greko-latindarrarekin lotutako alderdiren bati buruzko ikerketa-lanak taldean egiteko gai izatea, eta horretan, informazioaren eta komunikazioaren teknologia berriak erabiltzea, informazioa bilatzeko eta hautatzeko, eta elkarrekin komunikatzeko eta kooperatzeko.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila:

1) Zibilizazio greko-latindarraren bilakaera gertatu zeneko marko geografikoa deskribatu eta mapa batean enklabe nagusiak kokatzeko gai izatea.

2) Erromaren eta Greziaren sorrera eta bilakaera gertatu zireneko marko historikoa identifikatzen eta deskribatzen jakitea.

3) Greziako eta Erromako historiako etapak sailkatzen jakitea eta etapa bakoitzean jazotako gertaera historiko nagusien berri izatea.

4) Denboraren lerro bat egin eta Greziako eta Erromako gertaera historikoak kokatzeko gai izatea.

5) Greziako eta Erromako gizarte-klaseek zer ezaugarri eta bilakaera izan zituzten jakitea, eta gizarte-klase haiek gaur egungoekin lotzeko gai izatea.

6) Greziako eta Erromako historiak Europaren osaera politiko, sozial eta kulturean zer eragin izan duen jakitea.

7) Zibilizazio klasikoak kultura modernoko arte-adierazpen, zientzia eta antolaera sozial eta politikoan izandako eragin itzelaz jabetzea.

8) Antzinako genero, mito, gai eta topiko literarioek gaur egungo literaturan utzitako aztarnei igartzeko gai izatea.

9) Erljio greko-latindarrak zer ezaugarri nagusi zituen jakitea, eta erlijio-adierazpen horiek gaur egungoekin lotzeko gai izatea.

10) Grezia klasikoko kirol-jarduerak eta gaur egungoak lotzea, eta horien arteko antzekotasun eta desberdintasunen berri emateko gai izatea.

11) Hispaniaren erromanizazio-prozesuaren ezaugarri nagusiak ezagutzea.

12) Arte greko-latindarrak zer ezaugarri nagusi izan zituen jakitea, eta gaur egungo arte-adierazpenak eredu klasikoekin lotzeko gai izatea.

13) Espainiako nahiz Europako monumentu klasiko nagusiak ezagutzea eta non dauden jakitea.

14) Gaur egun erabiltzen diren idazketa eta alfabeto motak ezagutzea eta bereiztea, eta zer funtzio betetzen duten jakitea.

15) Alfabetoaren jatorria ezagutzea eta gaur egun erabiltzen diren alfabeto motak bereizteko gai izatea.

16) Gaur egungo alfabetoetako elementu asko eta askoren jatorria alfabeto greko eta latindarrean daudela ohartzea.

17) Gaur egun hitz egiten diren zenbait hizkuntzak jatorri bera dutela jakitea.

18) Europako hizkuntza erromanikoak eta ez-erromanikoak identifikatzea eta mapa batean kokatzea.

- 19) Latinetik hizkuntza erromanikoetarainoko prozesuko urratsak deskribatzea eta aztertzea.
- 20) Espainiako hizkuntzetako eta beste hizkuntza moderno batzuetako lexikoan elementu greko-latindarrak identifikatzea.
- 21) Behar bezala erabiltzea jatorri greko-latindarreko lexiko zientifiko-teknikoa.
- 22) Hizkuntza klasikoek ez grekotik eta ez latinetik ez datozen hizkuntzetan aztarna ugari utzi dituztela ohartzea.
- 23) Literatura klasikoko generoen ezaugarri nagusiak ezagutzea eta literatura klasikoak gure literatura-tradizioari zer ekarpen egin dizkion jakitea.
- 24) Literatura greko eta latindarreko obra nagusiak ezagutzea eta literatura-lan horiek Europako eta Mendebaldeko kultura literarioaren oinarri direla aintzat hartzea.
- 25) Greko-latindar mitologiako jainko-jainkosa, mito eta heroi nagusiak ezagutzea, eta antzinako mito nahiz heroien eta gaur egungoen arteko antzekotasun eta desberdintasunei igartzeko gai izatea.
- 26) Zibilizazio klasikoak gaur egungo munduari egindako ekarpenak aztertzeke ikerketak egitea talde-lanean.
- 27) Informazioa bilatzeko eta tratatzeko prozesuan, autonomiaz eta irizpide kritikoz erabiltzea informazioaren eta komunikazioaren teknologiak, eskolan egunero sortzen zaizkion premiei aurre egiteko.

5.6.– FILOSOFIA.

5.6.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Honako hauek dira Filosofia ikasgaiko etapako helburuak:

- 1) Indibidualtasuna munduan beste indibidualtasun batzuekin batera izateko eta egoteko modutzat hartzea, eta horretan, indibidualtasunaren osaera-prozesua, ezaugarriak eta elkarrekiko erlazioak aztertzea, nor bere burua eta besteak gizartearen eta norbanakoaren arteko tentsioaren emaitza gisa hautemateko.
- 2) Gaur egungo errealitate soziala aztertzea, indarrean diren interpretazio adierazgarrienak oinarri hartuta.
- 3) Filosofiaren baliabide intelektual eta epistemologikoak erabiltzea, eguneroko bizitzako egoerei gogoetaren eta espiritu kritikoa bitartez aurre egiteko.
- 4) Norberaren ingurua transformatzeko prozesuak proposatzea, eta horretan, sormena eta konpromiso pertsonala oinarri hartzea, gutako bakoitza aldaketa sozialaren alde urratsak egin ditzakeen eragile potentziala dela ulertzeko.
- 5) Filosofiaren oinarrizko auziak ezagutzea, eta Filosofiak historian zehar proposatutako galde-erantzunak erabiltzea, Filosofiak berak historian zehar eta gaur egun duen eginkizuna balioesteko.

5.6.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzari dagozkion adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak honako eduki multzo hauetan multzokatzen dira:

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila:

1. eduki multzoa. Ikasgai guztietan komunak diren oinarrizko zehar-konpetentziekin lotutako edukiak Atariko gisa, arlo eta ikasgai guztietan komunak diren oinarrizko zehar-konpetentziekin lotutako prozedurazko eta jarrerazko edukiekin hasiko gara.

2. eduki multzoa. Filosofia. Jakintza filosofikoaren deskribapena egitea du helburu.

3. eduki multzoa. Ezagut ezazu zeure burua. Eduki multzo honetatik aurrera, eta azterketa filosofikoari ekite aldera, nia zer den esplikatzen hasiko gara.

4. eduki multzoa. Nia eta alteritatea. Niaz kanpo dagoen alteritatea aztertzea izango da hurrengo urratsa.

5. eduki multzoa. Zer jakin dezaket? Eduki multzo honetan, errealitatea bera eta hura ezagutzeko gure modua aztertzea hartuko dugu helburu.

6. eduki multzoa. Zer egin dezaket? Hemen, norberaren mundua nola alda daitekeen jakitea, horixe da gakoa. Azkenik, errealitatea transformatzeko posibilitateaz jardungo dugu, eta, hala, Filosofiaren alderdi praktikoa azpimarratuko, aldaketarako bide eta alternatibak proposatzen dituen aldetik.

Oro har, Filosofia ikasgaiaren egitura klasikoari eutsi nahi zian diogu, gure ustez horixe baita jakintza modu horren prozesu logiko espezifikokoaren berri ondoen emateko modua.

Tradizio filosofikoarekin koherentea izan arren, hala ere, egitura horrek arazo bat du: ez dator bat munduaz dugun irudi intuitiboarekin. Beraz, beste ezertan hasi aurretik, 2. eduki multzoan bertan, filosofiaren berariazko ezaugarriei buruz hitz egiten hastean, atariko azalpen gutxi batzuk eman litezke. Nolanahi den ere, kontuan izanik eduki multzoak ez direla konpetentziak lantzeko baliabideak baizik, irakasleek guk hemen proposatutako ordena alda dezakete, eta beren ikasleen beharretara hobeto egokitzen dien ulerkuntza-eskema bat proposatu.

5.6.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

1) Jakintzak gizarte-eraketetan izan duen jatorria eta betetzen dituen funtzioak azaltzea.

2) Gai izatea, bai ahoz eta bai idatziz, K.a. V. mendean gertatu zen iraultza antropologikoaz, bereziki, eta, oro har, gizakiak bere burua eta inguruan duen guztia ulertzeko interesaz gogoeta egin eta bere ideiak ganoraz argudiatzeko.

3) Nor naiz ni? galderari eman izan zaizkion erantzun ugarietako bere-bereak diren ekarpenak egi-teko gai izatea.

4) Gaingiroki ezagutzea nortasunari buruzko zenbait teoria (G. W. Allport psikologoa-rena, Freud-en teoria psikoanalitikoaren, teoria konduktista, teoria humanistikoa, Erik H. Erikson psikologoarena...).

5) Gizakiok izaki afektiboak garelako jakitea, eta horretan, gai izatea bulkadak, emozioak eta sentimenduak bereizteko, batetik, eta gorputzak afektuak azaleratzeko duen garrantziaz jabetzeko, bestetik.

6) Mendebaldeko gizarteetan eta, bereziki, Euskal Herrikoan indibiduazio-prozesuek gizon-ema-kumeon bizi-aukeren garapenean izandako funtzio eta eragina identifikatzeko gai izatea.

7) Gai izatea bestea norberarekin espazio eta inguru-abar komunak konpartitzen dituen alter ego gisa identifikatzeko, eta horrexek intersubjektibitatea sortzen duela jakitea.

8) Gizakion alderdi soziala eta alderdi kulturala lotzeko gai izatea, kultura- eta gizarte-kontzeptuek zer esan nahi duten jakitea, eta kontzeptu horiek indibidualtasunean duten eraginaz jabetzeko gai izatea.

9) Kulturen eraikuntza-prozesua eta elementuak identifikatzen jakitea, batez ere euskal kulturekin lotutakoak, eta euskal kultura ingurunera egokitze modutzat eta transformazio-bidetzat hartzea.

10) Sozializazio-prozesuaren elementuak ezagutzea eta elementuok indibiduazioarekin eta norberaren bizi-estilo pertsonalarekin lotzea.

11) Arrazoimenaren aukerei eta mugei buruz zenbait teoria filosofikok proposatutako tesiak esplikatzeko (gizakia animalia arrazionaltzat hartzen duen ikuskera aristotelikoa; optimismo arrazionalista; Humeren filosofia empirista; Kanten filosofia kritikoa; zientzia modernoak proposatutako ziurgabetasun-printzipioa...).

12) Arrazionaltasuna eta egia lotu eta egia absolutua jakitera iristeko aukerez gogoeta egiteko gai izatea, eta horretan, gaurdaino proposatu diren ikuskera nagusien berri izatea: egia hizkuntzaren eta errealitatearen arteko bat-etortzea dela dioen teoria; pragmatista amerikarrek defendatutako egia buruzko ikuskera; perspektibistek eta kontsentsuaren aldekoek proposatutako egia buruzko teoria; eta egia zientifikoarekin lotutako ikuskera ugariak.

13) Gizakiak errealitatean duen lekuaz zenbait ideia emateko gai izatea bai bakarka eta bai taldean, eta horretan, kontuan hartzea historian zehar zenbait filosofok (estoikoek, epikuroarrek, Nietzschek eta Sartrek, besteak beste) auzi horri buruz proposatutako teoriak.

6.– ARTERAKO KONPETENTZIA.

6.1.– PLASTIKAKO, IKUSIZKO ETA IKUS-ENTZUNEZKO HEZKUNTZA.

6.1.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Honako hauek dira Plastikako, Ikusizko eta Ikus-entzunezko Hezkuntza ikasgaiko etapako helburuak:

1) Arte-hizkuntzen oinarriko teknikak, baliabideak eta konbentzioak ondo samar ezagutzea eta erabiltzen jakitea, teknologia berriek sormen-lanetarako ematen dituzten aukera ugariak aprobeztatzea, teknologia horiek artelan konplexuak diseinatzeko eta garatzeko erabiltzea, eta kultura bisualean nagusi diren lan eta adierazpenetan identifikatzea eta balioestea.

2) Gure kulturen diseinuarekin, ikus-entzunezko euskarria duten hedabideekin, eta objektu nahiz formen adierazpen-sistema teknikoekin lotutako ekoizpen artistiko-estetikoko gune eta esparruen berri jakitea, eta horien kode espezifikoak ondo ulertzea, mota horretako arte-adierazpenak kritikoki aztertze eta espresio- eta komunikazio-baliabidetzat erabiltzeko.

3) Emozioak, sentimenduak, bizipenak, ideiak, eta natura nahiz kultura-inguruneko espazio, objektu eta elementuak adierazteko balio duten obra artistiko-estetikoak sortzea, eta horretan, komunikazio-gaitasunean, pentsamendu kritikoa eta autokonfiantza aurrera egitea.

4) Bilaketa, irudimena, baliabide bisualen sormenezko manipulazioa eta antzeko beste trebetasun batzuetan oinarrituta, eta ikuspuntu estetiko bati eutsiz, inguruko objektuak transformatzea, egoerak problematizatzea eta konponbide ugari proposatzea.

5) Bakarka nahiz modu kolektiboan proiektu artistiko baten gaineko plangintza egitea, eta, gero, prozesu horri buruz gogoeta egitea, lortu nahi den horretan intentzioak, fase bakoitzaren berrikusketak eta emaitzen ebaluazio kritikoak duten garrantziaz ohartzeko, eta hori guztia dela eta, talde-lana arduraz, tolerantziaz eta besteen iritziekiko errespetuz egin beharra aintzat hartzea.

6) Produktu estetikoek pertsonen eta gizarteen bizitzan izan dituzten eta dituzten funtzio eta erabilerak ulertzea, eta korrante estetikoek, moden eta gustuen bilakaeraz eta oparotasunaz jabetzea, horiek guztiek gure balioetan eta munduari nahiz gizakiari buruzko ikuskeretan zer-nolako eragina duten ulertzeko.

7) Artea herri eta kulturen ondare eta identitatearen parte dela aintzat hartzea, eta, ondare oparo hori babestea eta sorberritzea helburu hartuta, eta elkartrukeak dakarren aberastasunaz jabetuta, kulturen arteko elkarrizketak eta herrien konpartitzen dituzten esperientzia artistikoek egindako ekarpen ugarietako interesa izatea.

8) Norberarenaz eta gure inguruan nagusi direnez bestelako espresibide estetikoak errespetazea eta aintzat hartzea, eta horretan, prozesu erreflexibo eta kritikoak martxan jartzea, estereotipo eta konbentzionalismoak gainditu, proposamenak egitean erregistroak zabaldu, eta malgutasunez, solidaritatez, interesez eta tolerantziaz jokatzeko ikasteko.

6.1.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzari dagozkion adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak honako eduki multzo hauetan multzokatzen dira:

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2., 3. eta 4. mailak:

1. eduki multzoa. Ikasgai guztietan komunak diren oinarrizko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak.

2. eduki multzoa. Arte-hizkuntzen baliabide eta konbentzioak.

3. eduki multzoa. Sormen-prozesu, -teknika eta -formak.

4. eduki multzoa. Artean eta kultura bisualean erreferente estetikoak diren lanak ulertzea eta interpretatzea.

Etapako ikasgai guztietan komuna den «Arlo eta ikasgai guztietan komunak diren oinarrizko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak» izeneko atariko eduki multzoak oinarrizko zehar-kompetentziak garatzeko beharrezkoak diren eduki guztiak jasotzen ditu. Arlo eta ikasturte guzti-guztietan landu eta ebaluatu behar dira edukiok.

Beste lau eduki multzoek bat egiten dute kompetentzien gaineko ikuskera azaltzean egindako proposamen eta oharrekin, eta alde horretatik, proposamen eta ideioek xehatuta ageri dira eduki multzootan.

«Arte-hizkuntzen baliabide eta konbentzioak» izeneko eduki multzoak hainbat eduki hartzen ditu hizpide: mundu fisikoa irudikatzen arazoak; kolorea, argia, irudiaren eta hondoaren arteko erlazioak; irudiak antolatzen baliabideak; hizkuntza plastiko eta bisualeko elementuek arteari ematen dizkieten espresio- eta komunikazio-aukerak; arte-irudikapenen arteko esanahi-loturak...

«Sormen-prozesu, -teknika eta -formak» eduki multzoak, berriz, honako eduki hauek landu ditu: artelan baten ekoizpen-prozesua; espresibide grafiko-plastikoekin lotutako teknikak; material, baliabide eta euskarriak; eta, horiez gain, lanerako espazioekin eta arte-adierazpenen aplikazioarekin lotutako edukiak ere hartzen ditu hizpide.

Azkenik, «Artean eta kultura bisualean erreferente estetikoak diren lanak ulertzea eta interpretatzea» izeneko eduki multzoak eduki hauek hartzen ditu ardatz: irudien funtzio politikoa, informatiboa, pertsuasiboa...; artea eta irudiak baldintzatzen dituzten faktore sozial eta kulturalak; produktu estetikoaren arteko interakzioa...

Eduki multzo hauek elkarrekin estu lotuta daude, eta, unean-unean diseinatutako curriculum-proiektuak eta ikasgelako programazioak nolakoak diren, mota askotako konbinazioak egin daitezke haietan oinarrituta.

Zer dira, baina, eduki multzoak? Hauxe: irakasleei zikloan zehar landu beharreko buruzko informazioa ematen dieten blokeak. Aurrez ezarritako kompetentziak lortzeko egokientzat jotzen diren edukien berri ematen dute blokeok. Bigarren Hezkuntzan, gure neska-mutilekin batera egin beharreko lanek helburu garbia dute, oso: ikasleek beren begirada kritikoa zorrotz dezaten lortzea; beren ingurune bisualari dagokionez, batik bat.

Erne ibili beharra dago, blokeok ez baitute, zehatz esateko, gai-zerrendarik osatzen; ez dira konpartimenduetan banatutako unitateak, eta ez dira, beraz, bereiz landu behar.

Azkenik, esan dezagun edukiotako bakar batek ere, hurrenkerak hurrenkera, ez duela besteen aldean inolako lehentasunik.

6.1.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

6.1.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila.

1) Zenbait motatako mezuak sortzeko gai izatea, eta horretan, modu kontzientean erabiltzea bere interes espresibo eta komunikatiboekin bat datozen euskarri eta prozedura artistikoak.

2) Zenbait hizkuntza-erregistrok (komikiak, publizitateak...) erabiltzen dituzten euskarri estetikoekin lotutako kode espezifikokoak ezagutzea eta bere arte-ekoizpenetan erabiltzea.

3) Artelanetan eta berarengandik gertueneko inguruneetan geometriarekin lotutako prozedurak eta baliabideak identifikatzeko gai izatea eta bere arte-ekoizpenetan erabiltzea.

4) Ekoizpen estetiko-artistikoaren munduan nagusi diren esparru askotarikoak ezagutzea eta balioestea, esparru horiek aldakorrak direla aintzat hartzea, eta kontuan izatea haietan berebiziko eragina dutela unean uneko faktoreek (gizarte-aldaketek, garapen teknologikoak, faktore ekonomikoek...).

5) Bere mezuak sortzean, elementu eta baliabide plastiko eta bisualen bidez espresatzeko eta komunikatzeko gai izatea.

6) Pentsamendu sortzaile eta originala lantzeko prozesuan aurrera egitea, eta horretan, eskura dituen baliabideak erabiltzea bere ideien, sentimenduen eta bizipenen berri emateko.

7) Bere lanetan material eta tresnak manipulatzeko eta unean-unean sortzen zaizkion arazo estetikoak konponbide egokia aurkitzeko gai izatea.

8) Proiektu artistiko bat egiteko prozesuko urratsak planifikatzeko eta garatzeko gai izatea, eta horretan, zenbait proposamen egin eta fase bakoitzaren komenigarritasunaren aldeko arrazoiak emateko gai izatea.

9) Irudi eta artelanetan zenbait esanahi identifikatzeko gai izatea, eta horretan, irudi horiek egin dituenaren intentzioa eta testuingurua kontuan hartzea.

10) Artearen munduan izandako proposamen estetiko ugariak identifikatzen eta elkarrekin lotzen jakitea, eta artea historian zehar eta hemen nahiz beste kultura batzuetan aldatuz doan prozesutat interpretatzen jakitea.

11) Espresio- eta adierazpen estetiko ugariak identifikatzeko gai izatea, eta den-denak aberastasun-faktoretzat hartzea.

6.1.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila.

1) Bilaketarako jarrera izatea, eta horretan, pertzepzioa, jakin-mina eta sentsibiltatea artikulatzea, erantzun tekniko eta formal egokiak emateko.

2) Arte-ekoizpen berean zenbait hizkuntzaren artean jazotzen diren interakzioei igartzeko gai izatea, eta aintzat hartzea hizkuntza horietako bakoitzak komunikazioari egiten dion ekarpena.

3) Geometriak arteari eta errealitatearen irudikapenari ematen dizkion aukerak ulertzea eta arakatea, eta bere arte-ekoizpenetan geometria erabiltzea.

4) Arte-adierazpenen lan- eta aplikazio-eremuen bereizgarri eta desberdintasunak ulertzeko gai izatea, eta gaur egungo testuinguru ekonomiko eta teknologikoa aintzat hartuz interpretatzea horiek guztiak.

5) Bere komunikazio-asmoekin bat datozen baliabide plastiko eta bisualak erabiltzeko eta zenbait mezu sortzeko gai izatea.

6) Bere proiektu artistikoak egiten ari dela, zenbait soluzio eta estrategia bilatzeko gai izatea, eta horretan, aintzat hartzea kultura bisualak bere-bereak dituen arazo eta elementuak.

7) Egiten ari den proiektuaz gogoeta egiteko gai izatea, eta horretan, modu kontzientean parte hartzea taldean, bai lana antolatzen eta bai prozesuko urrats guztiak egiten.

8) Artelan eta irudien ekoizpenean faktore sozialek duten garrantziaz jabetzeko gai izatea, eta horretan, kritikoki aztertzea botereak, generoak, ideologiak eta bestelakoek artean duten eragina.

9) Historian zehar arteari eta artistari buruzko ikuskeretan izandako aldaketak identifikatzea, eta aldaketa horietan eragina duten faktore sozial eta kulturalen gaineko kontzientzia izatea.

10) Arte- eta kultura-adierazpenak hango eta hemengo kulturen ondarearen eta identitatearen parte direla ohartzea eta hargatik balioestea.

11) Gurean ohikoak ez diren arte-adierazpenak ezagutzeko interesa izatea eta arte-adierazpen horien ezaugarriak ulertzeko gai izatea.

6.1.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila.

1) Proposatutako arazo artistikoarekin bat datozen euskarri, material, baliabide, prozesu eta prozedurak erabiltzeko gai izatea, eta horiekin guztiekin ondo samar moldatzea bere arte-ekoizpenetan.

2) Kritikoki aztertzea mezuetan esku hartzen duten baliabide plastiko eta bisualak, eta horretan, mezuon intenzioari eta mezuok iritzi publikoan, bizi-estiloetan eta osasun indibidual nahiz kolektiboan duten eraginari igartzea.

3) Espresio- eta komunikazio premietara ondoen egokitzen diren bitartekoak hautatu, erabili eta identifikatzeko arazoak modu arrazoituan konpontzeko gai izatea, eta, hala behar izanez gero, bere arte-ekoizpenetan hizkuntza bat baino gehiago uztartzeko gai izatea.

- 4) Objektuak eta ingurunea irudikatzeko konbentzioen oinarriko arauak ezagutzeko eta erabiltzeko gai izatea, eta errealitateari buruzko informazioa ulertzeko eta erabiltzeko bidetzat hartzea horiek guztiak.
- 5) Espazioa irudikatzeko sistemak desberdintzea eta erabiltzea, eta marrazketak artean, arkitekturen, diseinuan, ingeniarietan, eszenografian eta beste hainbat alorretan balio komunikatibo unibertsala duela aintzat hartzea.
- 6) Diseinua eta diseinuaren aplikazio-eremuak balioestea, horiek aintzat hartzea, gure eguneroko bizitzako ekoizpen estetikoekin lotutako esparrutzat hartzea, eta haiekin lotutako sormen-teknikak eta -baliabideak erabiltzea.
- 7) Ikus-entzunezko edukiei eta multimedia-edukiei buruz gogoeta egitea, horiekin esperimentatzea, eta ikus-entzunezko mundua komunikazio-bidetzat hartzeko gai izatea.
- 8) Artelan konplexuak ekoiztea, eta horretan, mota askotako baliabide espresiboak modu arrazoiatuan erabiltzea.
- 9) Bilaketa, irudimena, sormenezko manipulazioa eta antzeko beste trebetasun batzuetan oinarrituta, gai izatea beste pertsona batzuek proposatutako ideiak, irudikapena eta beste alderdi batzuk transformatzeko.
- 10) Proposamen konplexu bat egin behar duela eta, lan-prozesu bateko urratsak irudikatu eta planifikatzeko gai izatea, eta horretan, bere komunikazio-premiak aintzat hartzea, eta lan-plangintza horren zergatia arrazoitzeko gai izatea.
- 11) Zenbait jarduera taldean egin eta fase bakoitzaren antolaketan parte hartzeko gai izatea, eta horretan, bere nahiz besteen ekarpenak balioestea, lortu beharreko emaitzak zein diren kontuan hartuta.
- 12) Sasoi historiko eta kultura desberdinetako artelan eta irudiak kritikoki aztertzeko gai izatea, eta mundua ulertzeko ikuskera desberdinekin nahiz gizarteak naturaz eta gizon-emakumeoz proposatzen dituen diskurtsoekin lotzea artelan eta irudiok.
- 13) Artea bizi garen errealitatea interpretatzeko eta ulertzeko bideetako bat dela jakitea, eta hura errealitateari buruzko beste ikuskera batzuekin (zientziarekin, esate baterako) lotzeko gai izatea.
- 14) Arte-adierazpenak etengabe aldatzen ari direla jakitea, eta ohartzea artean beti daudela presente kulturen arteko erlazioak eta pertsonen nahiz gizarteek elkarrengan dituzten eraginak.
- 15) Arte- eta kultura-adierazpenak hango eta hemengo kulturen ondarearen eta identitatearen parte direla ohartzea, eta zenbait motatako arte-adierazpenen ezaugarriak identifikatzeko eta konparatzeko gai izatea.
- 16) Gurean ohikoak ez diren espresibide estetikoak kritikoki aztertzeko eta interpretatzeko gai izatea, eta espresibideok beste pertsona batzuen adierazpen legitimotzat hartzea.

6.2.– MUSIKA.

6.2.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Honako hauek dira Musika ikasgaiko etapako helburuak:

1) Musikak norberaren ideien, sentimenduen eta bizipenen berri emateko dituen aukera ugarietz jabetzea, eta mota desberdinetako musika-adierazpenak errespetatzea eta balioestea, artea eta kultura ezagutzeko eta gozatzeko aukera ematen duten aldetik.

2) Musikaren eta beste arte-hizkuntza, ezaguera, ikus-entzunezko baliabide eta hedabide batzuen arteko loturak zein diren jakitea, eta horiek guztiak artelan konplexuak ekoizteko beharrezkoak diren sormen-, espresio- eta komunikazio-bidetzat erabiltzea.

3) Estilo, genero eta joera desberdinetako musika-lanetan erabiltzen diren elementu tekniko eta espresiboak aztertzea eta identifikatzea, eta hori guztia ezaguera-bide eta gozamen-iturritzat hartzea, musika ondo ulertzeko, erreferente estetiko berriak eskuratzeko eta mota askotako errealitate eta ekoizpen artistikoen bidez nork bere burua aberasteko.

4) Musikaren oinarrizko teknikak, baliabideak eta konbentzioak ezagutzea, musika-lanak autonomiaz eta trebetasunez aztertzea, interpretatzea eta ekoiztea, eta horretan, norberaren trebetasun intelektualez, ekimenaz eta irudimenaz baliatzea, sormen eta espresio bide individual nahiz kolektiboak lantzeko eta aberasteko.

5) Norberak zenbait musika-lan sortzea, horretan emandako denboran gozatzea eta musika pertsona gisa hazteko, emozio, sentimendu, bizipen eta ideien berri emateko eta komunikazio-gaitasuna, pentsamendu kritikoa eta autokonfiantza garatzeko bidetzat hartzea.

6) Zenbait testuingurutan egitekoak diren musika-proiektu musikaletan parte hartzea, eta talde barruan zenbait funtzio betetzea, horrela plangintzak egitearekin, koordinazioarekin eta talde-lana ebaluatzearekin lotutako trebetasunak lantzeko.

7) Musikaren eta soinuaren erabilerak eta funtzioak kritikoki aztertzea, eta horiek norberaren nahiz besteen esperientzietan identifikatzea, musikak gure inguruko gizartean eta kulturaz zer-nolako funtzioa duen ulertzeko.

8) Musika herri eta kulturen ondare eta identitatearen parte dela aintzat hartzea, eta, ondare oparo hori babestea eta sorberritzea helburu hartuta, eta elkartrukeak dakarren aberastasunaz jabetuta, kulturen arteko elkarriketak eta herrien konpartitzen dituzten esperientzia artistikoei egindako ekarpen ugarietako interesa izatea.

6.2.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzari dagozkion adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak honako eduki multzo hauetan multzokatzen dira:

1. eduki multzoa. Ikasgai guztietan komunak diren oinarrizko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak.

2. eduki multzoa. Musika entzutea eta ulertzea.

3. eduki multzoa. Musika interpretatzea eta sortzea.

4. eduki multzoa. Testuinguru eta erreferente musikalak.

Etapako ikasgai guztietan komuna den 1. eduki multzoak oinarrizko zehar-konpetentziak garatzeko beharrezkoak diren eduki guztiak jasotzen ditu. Arlo eta ikasturte guzti-guztietan landu eta ebaluatu behar dira edukiok.

Beste lau eduki multzoek bat egiten dute konpetentzien gaineko ikuskera azaltzean egindako proposamen eta oharrekin, eta alde horretatik, proposamen eta ideiak xehatuta ageri dira eduki multzootan.

Bigarren eduki multzoak hainbat eduki hartzen ditu hizpide: batetik, pertzepzio-gaitasunarekin, eta soinuak eta musika entzutearekin lotutakoak; eta, bestetik, musika-hizkuntzaren oinarrizko baliabideak eskuratzearekin lotutakoak, horiek behar-beharrezkoak baitira musika-espresio eta -ulermenarekin lotutako erreferente teknikoak lantzeko.

Hirugarren eduki multzoak, berriz, ikasleen espresio-gaitasunak garatzea helburu duten edukiak lantzen ditu, eta alde horretatik, espresio eta interpretazio instrumentala, bokala eta korporala estu uztartzen ditu, bai eta inprobisazio eta konposizio musikala ere, horrela gure ikasleek musikaren munduan aktiboki parte har dezaten.

Azkenik, laugarren eduki multzoak estu lotzen ditu musika eta unean uneko testuinguru historiko, sozial eta kulturala. Eta, beste alde batetik, eduki multzo honetan, elementu estilistikoak hartzen dira hizpide, eta musikaren erabilera eta funtzio ugariak aztertzen dira: kultura eta sasoi desberdinetako musika-lanak, eguneroko bizitzarekin lotutako musika-espresioak, eta jasoa esaten dioten musika mota, besteak beste.

Teknologia berriei ez zaie hemen eduki multzo berezirik eskaintzen, baina, hala eta guztiz ere, gai hori, zeharka bada ere, lau eduki multzoetan ageri da, ikus-entzunezko teknologiak oso sarri erabiltzen baitira ikaskuntza-irakaskuntza jardueretan, bai musika entzuteko, interpretatzeko eta zabaltzeko, eta baita ezein motatako musika-lanak ulertzeko ere.

Zer dira, baina, eduki multzoak? Hauxe: irakasleei zikloan zehar landu beharrekoei buruzko informazioa ematen dieten blokeak. Aurrez ezarritako konpetentziak lortzeko egokientzat jotzen diren edukien berri ematen dute blokeok. Bigarren Hezkuntzan, gure neska-mutilekin batera egin beharreko lanek helburu garbia dute, oso: ikasleek beren begirada kritikoa zorrotz dezaten lor-tea; beren ingurune bisualari dagokionez, batik bat.

Erne ibili beharra dago, blokeok ez baitute, zehatz esateko, gai-zerrendarik osatzen; ez dira konpartimenduetan banatutako unitateak, eta ez dira, beraz, bereiz landu behar.

Azkenik, esan dezagun edukiotako bakar batek ere, hurrenkerak hurrenkerara, ez duela besteen aldean inolako lehentasunik.

6.2.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

6.2.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila edo 2. maila.

1) Musika-lan edo -pasarte laburrak entzun eta musikaren oinarrizko elementuak identifikatzeko gai izatea, eta musika pertsona gisa hazteko eta gozatzeko bidetzat hartzea.

2) Musika sortu eta interpretatzeko erabiltzea arte-hizkuntzek eta teknologia berriek ematen dituzten aukera eta baliabideak.

3) Musikan erabili ohi diren teknika eta baliabide ugariak identifikatzeko gai izatea, eta komunikazio-bide eta espresio-bide artistikotzat hartzea teknika eta baliabideok.

4) Musika-lanak aztertzeke eta interpretatzeko erabiltzea musika-hizkuntzaz eta -baliabideez ikasitakoa, eta horretan, zenbait egoeratan sortutako arazoei sormenez erantzuteke gai izatea.

5) Bere kabuz musika-lan propioak sortzea.

6) Modu kooperatiboan parte hartzea musika-jardueretan, eta egindako lana ebaluatzeko gai izatea.

7) Musikaren funtzio eta erabileren eta testuinguru tenporal eta kulturalen artean zer-nolako loturak dauden modu intuitibo eta kritikoa azaltzeko gai izatea.

8) Zenbait motatako musika-adierazpenen berri izatea, eta Euskal Herriko eta beste herri batzuetako ondarearen partetzat hartzea adierazpenok.

6.2.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila.

1) Ideiak, sentimenduak eta bizipenak adierazteke bidetzat hartzea eta balioestea musika-lanak.

2) Musikaren eta beste arte-hizkuntza, ikus-entzunezko baliabide eta teknologia batzuen arteko loturak zein diren jakiteke gai izatea, eta horiek guztiak artelan konplexuak ekoizteke erabiltzea.

3) Zenbait musika-lanetan ageri diren elementu tekniko eta espresiboak ulertzea, eta musika-lan horiek erreferente estetikitatzat hartzea.

4) Autonomiaz eta sormenez erabiltzea bere musika-lanak aztertzeke eta interpretatzeko teknikak eta baliabideak.

5) Bere komunikazio-gaitasuna, pentsamendu kritikoa eta autokonfiantza lantzea, horrela bere musika-lanak sortzeke.

6) Taldean egitekoak diren musika-proiektuetan parte hartzea, eta egindako lana ebaluatzeko gai izatea.

7) Musikaren eta soinuen erabilerak eta funtzioak ulertzeke gai izatea, eta bere inguruko gizarte eta kulturarekin lotzea hori guztia.

8) Lan egitea Euskal Herriko eta beste herri batzuetako musika babestearen eta sorberritzearen alde, eta horretan, pertsona eta gizarte gisa hazteke bidetzat hartzea musika.

6.2.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila.

1) Ikuspegi kritikoz ematea musikak hedabide eta ikuskizunetan duen presentziari buruzko iritzia, eta horretan, hainbat argudio mota emateke gai izatea.

2) Gai izatea musika-lan bat entzun eta, alde zurririk emandako irizpideak aintzat hartuta, entzun duen horretan ageri diren ideia nagusiak identifikatzeko.

3) Ikus-entzunezko baliabideak eta teknologia berriak erabiltzea eta espresibide horiekiko interesa izatea.

4) Irudi-sekuentzia bati soinua eranstea, eta horretan, zenbait baliabide informatiko erabiltzea.

5) Zenbait iturri dokumental oinarri hartuta, proposatzen zaizkion musika-lanak aztertzeke eta azaltzeke gai izatea.

6) Garai, estilo, genero eta joeretako musika-lanen ezaugarriak identifikatzeko gai izatea, eta horretan, musika-lan horiek ulertzeke, ea entzuketateknikak eta -metodoak erabiltzea.

- 7) Egiturarekin eta musika-tresnen nahiz ahotsen erabilerarekin lotutako irizpideak aintzat hartuta, musika-lan bat zer estilo eta garaikoa den jakiteko gai izatea.
- 8) Musika-lanak ikuspegi kritikoz entzutea eta haien egitura eta edukia aztertzea.
- 9) Musika-lan baten zentzua interpretatzea eta haren alderdi estetiko eta teknikoei buruzko iritzia emateko gai izatea.
- 10) Entzuketa-jardueretan soinu-ekoizpenaren iturria identifikatzeko gai izatea, eta horretan, bere mailarekin bat datorren soinu- eta tinbre-mapa erabiltzea.
- 11) Musika-lan koherente eta aberatsak sortzeko gai izatea, bere musika-ezagueren maila aintzat hartuta.
- 12) Musika-lanak bakarka nahiz taldean interpretatzeko gai izatea, eta unean-unean musika-lan horren interpretazioaren ezaugarrietara egokitzen jakitea.
- 13) Musika-jardueretan parte hartzea, eta hori gozamen-iturritzat eta bizikidetzat sustatzeko bidetzat hartzea.
- 14) Ikastetxean musika-jarduerak egiteko beharrezkoak diren lanetan parte hartzea, eta horretan, gogoz laguntzea jarduerok planifikatzen, entseguak egiten, musika-lanak interpretatzen eta ikuskizuna zabaltzeko lanak antolatzen.
- 15) Eguneroko bizitzan eta musikaren esparruan musikaren eta soinuaren erabilera ugariak identifikatzeko gai izatea, eta horretan, soinu-ingurunearen aldeko jarrera aktibo eta kritikoa izatea.
- 16) Interpretazio-material askotarikoa hautatzeko gai izatea, eta beste errealitate kultural batzuk ezagutzeko erabiltzea material hori.

6.3.– ARTE ESZENIKOAK ETA DANTZA.

6.3.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Honako hauek dira Arte Eszenikoak eta Dantza ikasgaiko etapako helburuak:

- 1) Antzezlanak nahiz koreografiak ikusi, irakurri, aztertu eta birsortu, eta espresio bide eszeniko ugariak ulertzea, eta, hala, enpatia eta jarrera erreflexibo eta kritikoa landu, eta ikusle aktibo, tolerantante eta solidarioa izaten ikastea.
- 2) Ikasleek beren potentzialtasun estrategiko, ekintzaile, espresibo eta irudimenezkoa eta denbora kudeatzeko duten gaitasuna garatzeko moduko dantzaldi eta ikuskizunak sortzea, idaztea eta planifikatzea, eta, hala, sormen-prozesu batean tartean dauden fase guztien berri jakin eta norbera antzezlan nahiz dantzaldien antolaketarekin lotutako elementuen gaineko arduradun bihurtzea.
- 3) Dantzaldi eta ikuskizunetan parte hartzea, eta horretan, kontzentrazioa, memoria, inprobisazioa eta talde-lana lantzea, norberak sortutako antzezlan bat antzezteko edo testu dramatiko bat egokitzeko.
- 4) Antzezlanak nahiz koreografiak ezagutzeko, bisualizatzeko, biltegitratzeko, idazteko, grabatzeko, muntatzeko eta zabaltzeko beharrezkoak diren oinarriko baliabide teknologiko eta online-baliabideak modu eraginkorrean erabiltzea, eta, horren bidez, ezaugarri unibertsalak dituen prozesu kultural peto-petoa sortzea.

5) Arte Eszenikoekin lotutako beste arte-hizkuntza batzuen berri jakitea (argazkigintza, bideo-arte, musika eta arte plastikoak, besteak beste), eta arte-hizkuntza horiek antzerkigintzan eta dantzan aplikatzea, diziplinarteko ikuskizun erakargarri eta askotarikoak sortu eta, hala, gaur egungo kulturaz eta arte-jarduerez norberak duen iritzia hobetzeko.

6) Euskal Herriko nahiz beste herri batzuetan historian zehar Arte Eszenikoek izandako etapa artistiko ugarien oinarritzko hizkuntza teknikoaren berri jakitea, eta, hala, etapa horietan egindakoa norberaren ondare artistikoari eranstea, eta antzerkigintzaren eta koreografiaren ondare kultural, historiko eta teknikoaz gogoeta egitea, horrek guztiak kultura artistiko sendoa eman diezaien ikasleei.

6.3.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzari dagozkion adierazpenezko, prozedurazko eta jarrerazko edukiak honako eduki multzo hauetan multzokatzen dira:

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila:

1. eduki multzoa. Ikasgai guztietan komunak diren oinarritzko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak.

2. eduki multzoa. Arte Eszenikoen baliabide eta espresibideak.

3. eduki multzoa. Muntaketa- eta eszenifikazio-lana.

4. eduki multzoa. Ikuskizun eszenikoaren harrera.

Arte Eszenikoek eta Dantzak artea esploratzeko bide berritzaileak urratzen dituzte, prozesu korporal eta gestual apartak martxan jarri eta, hala, ikasleei beren prestakuntza integrala aberasteko moduko baliabide espresiboak ematen dietenez gero. Horien bitartez, gure neska-mutilek bizi-tza errealarekin estu lotutako prozesu komunikatibo eta konduktualak esperimendatzeko aukera izango dute.

Eduki multzo bakoitzeko edukien helburua garbia da, oso: ikasleek bi diziplina horiekin lotutako lexiko espezifikoa eta tradizio dramatiko nahiz koreografikoarekin lotutako alderdi garrantzitsu batzuk ikas ditzaten lortzea, horrek beren prestakuntza humanistiko eta artistikoa osatzen lagunduko dielakoan. Ez da ahaztu behar, hala ere, ikasgai honetako helburu eta eduki nagusien xedea zein den: gure ikasleak, dela interprete modura edo dela ikusle modura, bizipenen bitartez hurbiltzea Arte Eszenikoetara eta Dantzara, bietan ala bietan nagusi baitira bai sormena, bai talde-lana, bai tolerantzia, bai adierazkortasuna eta bai partaidetza.

Etapako ikasgai guztietan komuna den 1. eduki multzoak oinarritzko zehar-kompetentziak garatzeko beharrezkoak diren eduki guztiak jasotzen ditu. Arlo eta ikasturte guzti-guztietan landu eta ebaluatu behar dira edukiok.

Beste hiru eduki multzoek bat egiten dute kompetentzien gaineko ikuskera azaltzean egindako proposamen eta oharrekin, eta alde horretatik, proposamen eta ideiak xehatuta ageri dira eduki multzootan.

Bigarren eduki multzoak («Arte Eszenikoen baliabide eta espresibideak») bi eduki nagusi hartzen ditu hizpide: batetik, interpretazioaren eta baliabide eszenikoen esplorazioarekin lotutako alderdiak; eta, bestetik, interpretazio- eta dantza-teknika nagusien ezagutzarekin lotutakoak.

Hirugarren eduki multzoak («Muntaketa- eta eszenifikazio-lana») muntaketa eszenikoak taulartzeko prozesua lantzen du, eta ikasleek prozesu horretako fase guztietan eta antzezpen-lanean bertan parte hartzera bultzatzen ditu.

Azkenik, laugarren eduki multzoa («Ikuskizun eszenikoaren harrera») arte-espresio bideei, dantza- eta antzerki-genero eta -estiloiei, eta ikuskizun eszenikoen azterketari buruzko gogoetan ardazten da, eta ikasleek jarrera kritikoa eta errespetua landu dezaten hartzen du helburu.

6.3.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

- 1) Ikuspegi kritikoz eta errespetuz hausnartzea arte-espresio bide ugarien gainean.
- 2) Ikuskizun bat antolatu eta, horretan, sormen-prozesuko urrats guzti-guztiak kontuan hartzeko gai izatea, hala nola irudimenaren erabilera, parte-hartzea, planifikazioa, gatazken konponketa, konpromisoa eta emaitzen ebaluazioa.
- 3) Taldean ikuskizunak eta egokitzapenak antzeztea, eta horretan, memoria ondo erabiltzea eta partaidetza eta esfortzua sustatzea.
- 4) Bere arte-ekoizpenen berri ematea gainerako pertsoneri, eta horretan, grabazio-, muntaketa- eta hedatze-lan guztiak egiteko baliabideak erabiltzea.
- 5) Beste arte-hizkuntza batzuk ezagutzea eta bere ekoizpenetan erabiltzea.
- 6) Arte Eszenikoen etapa historiko garrantzitsuenetako elementuak ezagutzea eta bere ekoizpenetan erabiltzea baliabide horiek.

7.– KONPETENTZIA MOTORRA.

7.1.– GORPUTZ HEZKUNTZA.

7.1.1.– ETAPAKO HELBURUAK.

Hauek dira etapako helburuak Gorputz Hezkuntza ikasgaiari:

- 1) Jarduera fisiko eta kirol-jarduera osasungarria zehazten duten alderdi guztiak identifikatzea eta aztertzea, modu kontzientean balioesteko ongizatea lortzeko dakartzan onurak, alderdi guztietan, eta gizarteak osasunari, jarduera fisikoari, kirol-jarduerari, gorputzaren tratamenduari eta gorputz-irudiari buruz duen ikuspegia jarrera kritikoz aztertzea.
- 2) Gaitasun eta trebetasun fisikoak nahiz hautemate-mekanismoak, erabakiak hartzekoak eta gauzatzekoak identifikatzea eta aztertzea, bai eta haiek ebaluatzen eta garatzeko bitartekoak ere, jokabide motor autonomoa lortzeko, besteak beste IKTen baliabide hezitzaileak erabiliz.
- 3) Euskal Herriko inguruneak, bai erakundeen aldetik bai geografiaren aldetik, jarduera fisikoak, adierazpen-jarduerak eta kirol-jarduerak bai banaka bai taldean aztertzen, esperimendatzeko, diseinatzen, antolatzen eta garatzeko eskaintzen dituen aukerak identifikatzea, baliatzea eta balioestea, eta aldi berean, jarduera fisikoaren beste adierazpen batzuetara hurbiltzea.
- 4) Euskal Herriko jolas- eta kirol-tradizioak ezagutzea, interpretatzea eta haietan parte hartzea, eta beste kultura batzuetakoak ere aztertzea eta haien berri jakitea, bai eta haiekin lotutako askotariko jarduera fisikoak, adierazpen-jarduerak eta kirol-jarduerak praktikatzeko ere, herrialde bakoitzeko identitatea eta kultura-balioak ulertzeko eta baieztatzen, eta aldi berean aberastasuna eta inklusioa dakartela ulertzea eta balioestea.

5) Gorputza ezagutzea eta ulertzea, alderdi biologikoan, sortzailean, komunikatiboan eta emozionalean, banaka nahiz taldean banakako eta taldeko jolas-jarduerak aztertuz eta esperimentatuz, musika-euskarria erabiliz zein ez, pertsonaren konpetentzia sozioemotionala eta garapen integrala bideratze aldera.

6) Norberaren sentimenduak eta emozioak identifikatzea, interpretatzea, erregulatzea eta komunikatzea, modu kontzientean, aldi berean besteen sentimenduak eta emozioak bereiziz, interpretatuz eta ulertuz, harremanetarako gaitasunak, komunikatzeko trebetasunak eta gaitasun afektiboak ahalik hobekien garatzeko, eta horrela bizikidetzarako jarraibide jakin batzuk nork bere egiteko.

7) Jarduera fisikoak edo kirol-jarduerak egitean lesioak edo larrialdi-egoerak gertatuz gero eman beharreko lehen laguntzak identifikatzea eta baliatzea, teknika egokiak erabiliz zaurituaren nahiz egoeraren hasierako balioespena egiteko, eta ezarritako protokoloak betez lehen esku-hartzerako oinarritzko teknikak eta bizi-euskarrikoak aplikatzeko, gerora laguntza emateko egin beharreko esku-hartzeak bideratzeko eta errazteko.

8) Jolas-jarduera fisikoak, adierazpen-jarduerak eta kirol-jarduerak modu autonomoan eta sistematikoan planifikatzea, antolatzea eta praktikatzea, kontuan hartuta banakoen nahiz taldearen ezaugarriak, interesak eta beharrak, bizi-kalitatea areagotzeko, oreka emozionala lortzeko eta komunikazio- eta adierazpen-trebetasunak hobetzeko helburuarekin.

9) Jolas-jarduera fisikoak eta kirol-jarduerak egitean balio pertsonal eta sozial jakin batzuk erakustea, oinarri dutenak errespetua, pentsamendu autonomoa, sortzailea eta ulerkorra, erantzukizuna, ahalegina, parte-hartzea, eta ingurune fisikoarekiko eta kulturalarekiko sentsibilitatea, agerian jarriz herrialdeko balioekin bat datorren mugimenduaren kultura bat.

7.1.2.– EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK.

Konpetentzia motorrak aukera ematen die ikasle guztiei gaitasun, trebetasun eta jarrera jakin batzuk garatzeko ezagutzak bereganatzeko, beharrezkoak direnak jokabide motor autonomoa, osasungarria eta sortzailea lortzeko, bide emango diena bizitzan zehar beren ideiak, balioak, sentimenduak eta emozioak adierazteko, eta gorputzaren ongizatea eta ongizate emozionala erdiesteko.

Lau eduki multzo handi zehaztu dira, haiek garatuz bermatzeko ikasleek jarduera fisikoa eta kirol-jarduera integratuko dituztela beren eguneroko bizitzan:

1. multzoa. Diziplina-arlo guztietan komunak diren prozedurazko eta jarrerazko edukiei dagokie.
2. multzoa. Jarduera fisikoa eta osasuna.
3. multzoa. Gorputz-adierazpena eta komunikazioa.
4. multzoa. Mugimenduaren kultura: Aisia eta Denbora librerako hezkuntza.

Lehen multzoa diziplina-arlo guztietan komunak diren prozedurazko eta jarrerazko edukiei dagokie. Oinarritzko zehar-konpetentziak gara daitezke haiekin lotutako prozedurak eta jarre-
rak diziplina-arloetako bakoitzeko irakaskuntza- eta ikaskuntza-egoeretan aplikatzen diren heinean soilik.

Bigarren multzoa Jarduera Fisikoa eta Osasuna esparruari dagokio. Konpetentzia hori lantzeko oinarritzko ardatzak dira gorputza, bere dimentsio guztietan, eta jokabide motor autonomo eta zehatza. Hezkuntza-dukien bitartez, oinarritzko zenbait ezagutza, gaitasun eta trebetasun eskuratu,

erabili eta landu behar dituzte ikasleek, mugimenduaren kulturaren parte-hartze emantzipatua eta gogobetegarria izateko, estereotipo eta bereizkerietatik aldendutako bizitza aktiboa eta osasungarria izateko, ongizate psikosoziala iristeko, eta pertsonetik eta ingurunearekiko hartu-emanak eta interakzioa hobetzeko bizitzaren esparru guztietan.

Hirugarren multzoa Gorputz Adierazpena eta Komunikazioa esparruari dagokio. Konpetentzia sozioemotionalak lotuta daude egoera emozionalak ezagutzearekin, hautematearekin eta erregulatzearekin, nork bere burua motibatze gaitasunarekin, besteren emozioak onartzearekin eta harremanak kontrolatzearekin. Bestela esanda, zerikusia dute nork bere buruaren kontzientzia izatearekin eta nork bere burua erregulatzearekin, motibazioarekin, enpatiarekin eta trebetasun sozialarekin. Konpetentzia horiek garatzeak eragin handia du eguneroko bizitzako hainbat alderditan.

Laugarren multzoa Mugimenduaren kulturari dagokio, Aisia eta Denbora Librearen esparruen barnean. Gorputz Hezkuntza oso bide egokia da aisiaren eta denbora librearen kulturarekin lotutako konpetentziak lantzeko eta garatzeko; batetik, jolas- eta bizipen-izaera duelako, eta bestetik, talde heterogeneo baten barruan sortzen diren giro, testuinguru eta ingurune askotariko eta aldakorretako etengabeko ikaskuntza-egoerak baliatzen dituelako.

Hortaz, ikasleak bizitza aktiboa, aberasgarria eta osasungarria izateko hezteko eskolak ikasgai honetan egingo duen lan hezitzailearen oinarritzko helburua, eta lan horren oinarritzko ardatzak gorputza eta jokabide motorra izango dira, haien alderdi eta esanahi guztiak aintzat hartuta.

Kontuan hartuta konpetentzia motorra eratzen duten osagaiak, ondorioztatu daitezke ikasgai honetako curriculum-diseinu eta -garapenerako funtsezko erreferentzia dela mugimenduaren kultura inklusibo baten ezarpen soziala bermatzea, bizitza osoan zehar. Mugimenduaren kultura inklusiboa aipatzean, adierazten da jarduera fisikoa gizartean integratzeko eta finkatzeko aukera izatea, bizi-estilo aktibo eta osasungarriaren balioaz kontzientziatuta egotearen ondorioz, eta ohartuta hori pertsona guztien ongizaterako bermearen adierazle dela, bai eta herrialde baten identitatearen eta balioen adierazle ere.

7.1.3.– EBALUAZIO-IRIZPIDEAK.

7.1.3.1.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 1. maila.

1) Beroketa orokorra egiteko eta berriro atsedenera itzultzeko ariketak, jolasak eta jarduerak biltzea eta praktikatzea.

2) Higiene-ohitura eta jarrera osasungarriak identifikatzea jarduera fisikoa egitean eta eguneroko bizitzan.

3) Osasuna hobetzeko helburua duten jarduera fisikoetan parte hartzea, hasierako maila hobetzen saiatuz.

4) Taldekako aurkezpen bat prestatzea, oinarritzko adierazpen-teknikak erabiliz, hala nola mimoa, keinua, antzezpena eta dantza, eta gainerako taldeen aurrean aurkeztea.

5) Norberaren kultura-balioak nahiz kulturen artekoak eraikitzea eta komunikatzea antzezpenaren eta dantzaren bidez.

6) Ekintza eraginkortasunez hautatzea, proposatu zaion banakako nahiz taldeko jolasa edo kirola kontuan hartuta.

7) Orientazio-seinaleak bilatzea aurrez zehaztutako ibilbide batean.

8) Ariketa fisikoak osasunean dituen eragin onuragarriak aintzat hartzea, eta drogek eta substantziarik gabeko mendetasunek pertsonaren garapen integralean dituzten eraginak baztertzea.

7.1.3.2.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 2. maila.

- 1) Landutako dohain fisikoak indartzeko interesa izatea, hasieran zuen maila hobetuz.
- 2) Osasunerako jarduera jakin batzuek zer onura dakartzaten ohartzea praktikaren bidez.
- 3) Hautatutako erritmo bat oinarri hartuta, gorputz-mugimenduen sekuentzia harmoniko bat sortzea eta praktikatzea.
- 4) Euskal Herriko eta beste herri batzuetako jolas eta dantza tradizionalak eta herrikoiak ezagutzea, balioestea eta praktikatzea.

5) Lankidetzarako jarrerak eta tolerantziarako eta kiroltasuneko jarrerak izatea taldeko kirolak egitean edo haien ikusle izatean.

6) Mendi-ibilbideak egitea, autonomiaz, oinarrizko segurtasun arauak betez eta ingurunea zainduz.

7) Bizi-ohitura osasungarriak hartzea, jarduera fisikoa egitea, eta drogek eta substantziarik gabeko mendetasunek pertsonaren garapen osoan sortzen dituzten eraginez ohartzea.

7.1.3.3.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 3. maila.

1) Giza gorputzeko aparatuetan eta sistemetan sortzen dituzten efektuekin lotzea jarduera fisikoak.

2) Egoera fisikoa hobetzea eta egoera hori hobetzeko metodoak eta jarduerak hautatzen parte hartzea.

3) Egokitzapen fisikorako ariketak egitea, gorputz-jarrera egokiak kontuan hartuta, lesioei aurrea hartzeko estrategia gisa.

4) Lehen laguntzak erabiltzeko egoera praktikoak lantzea, eguneroko bizitzarekin nahiz jarduera fisikoarekin eta kirolarekin lotutakoak.

5) Elikadura orekatuak osasunerako duen garrantziaz hausnartzea: egunero hartu beharreko elikagai-kantitatea, multzo bakoitzeko kaloria-gastua eta egunero egin beharreko jarduera fisikoa kalkulatzeko.

6) Binaka edo taldean dantzatzea, edozein taldekiderek, errespetua eta desinhibitzea erakutsiz.

7) Euskal Herriko eta nazioarteko jolas-tradizioak (dantzak, inauteriak, kirolak) ezagutzea eta lantzea.

8) Praktikaturako talde-kiroletako joko murriztuko egoerak ebaztea, lortutako ezagutza teknikoak eta taktikoak nahiz arauak aplikatuz.

9) Oinarrizko orientazio-jarduerak prestatzea eta egitea, ahal dela natura-ingurunean, mapa bat erabiliz eta segurtasun-arauak betez.

10) Eskola-ingurunean edo eskolaz kanpo egiteko jolas-jarduerak planifikatzea eta antolatzea.

7.1.3.4.– Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. maila.

- 1) Beroketak eta egoera fisikoa hobetzeko planak prestatzea eta betetzea, osasun-egoera eta hasierako egoera fisikoa hobetzeko.
- 2) Lehen laguntzak erabiltzeko egoera praktikoak lantzea, eguneroko bizitzarekin nahiz jarduera fisikoarekin eta kirolarekin lotutakoak, eta lehen laguntzak ematea.
- 3) Jarrera kritikoa izatea, bai osasungarriak ez diren jarduera fisikoen praktikarekiko, bai komunikabideetan gorputzari nahiz kirolari ematen zaien trataerarekiko.
- 4) Taldeko adierazpen-jarduerak sortzen eta egiten parte hartzea, musika-euskarri batekin, modu desinhibituan eta eraikitzailean.
- 5) Euskal kulturarekin lotutako jolas eta gorputz-jarduerei buruzko jakintza teorikoak izatea, jolas eta jarduera horiek egitea, euskal dantza eta nazioarteko dantza batzuk dantzatzea, eta haien jatorriaren eta egungo praktikaren berri jakitea.
- 6) Etapa honetan zehar landutako kirolak eta jarduera fisikoak egiteko txapelketak antolatzen parte hartzea eta txapelketa horietan jokatzeko.
- 7) Askotariko jarduerak egitea natura-ingurunean.
- 8) Askotariko jarduerak egitea hiri-ingurunean.
- 9) Aisia eta denbora librea antolatzea eta planifikatzea, inguruneak ematen dituen aukerak eta bere ezaugarriak, interesak eta beharrak kontuan hartuta.